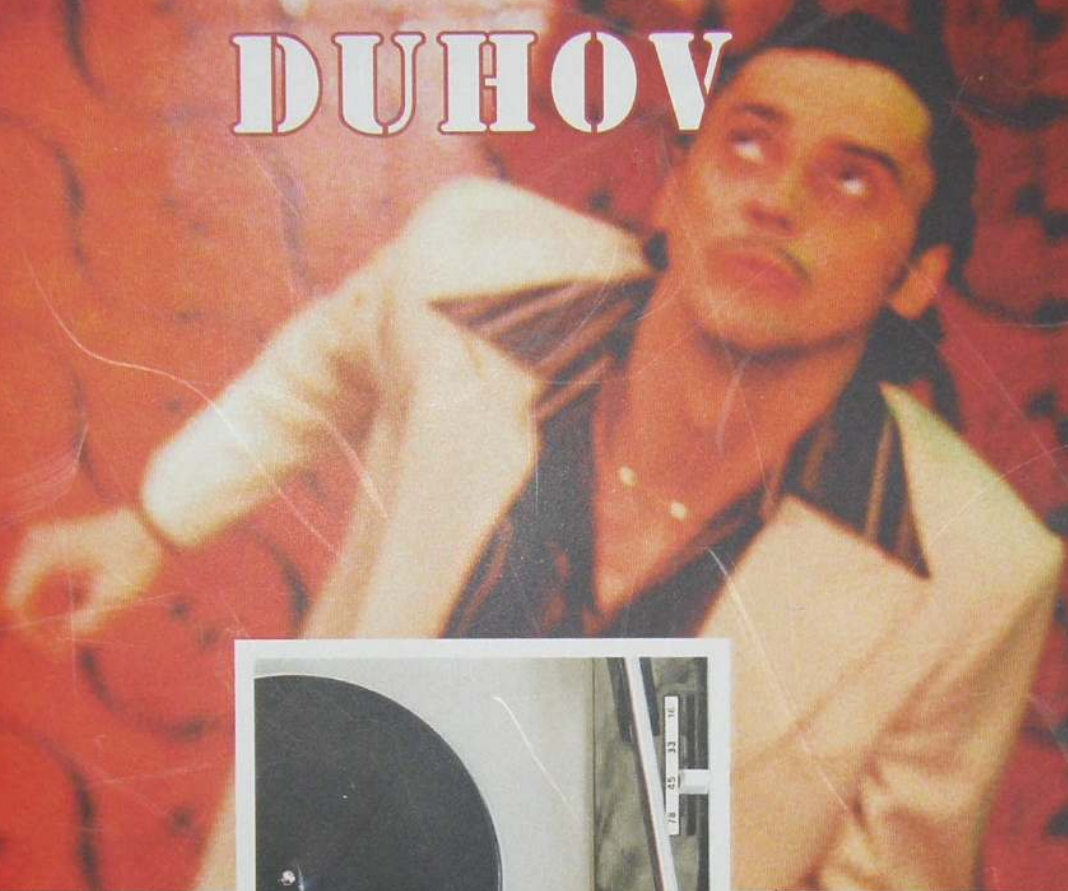

KRALJ ROPOTAJOČIH DUHOV

miha mazzini

Je že kdo slišal, da po romanu posnamejo film? Jasno, primerov je cela vrsta; tudi Miha Mazzini je scenarij za film (*Operacija Cartier*) spisal po svojem romanu *Drobtinice*. Kaj pa obratno, da bi kdo po filmski predlogi napisal roman? Ne. Čeprav se vam bo po reklami za *Sladke sanje* – le mimogrede, avtor Miha Mazzini je dobil na letošnjem filmskem festivalu v Portorožu vesno za najboljši scenarij – zdelo, da vam nekdo prodaja roman *Kralj ropotajočih duhov*. Skorajda vse prizore iz filma najdete tudi v romanu, na film pa nenazadnje napečuje še čisto formalna novost: dogajanje občasno ilustrirajo fotografije, kot bi roman namenoma kazal na svoj izvor. Toda brez panike, nikakor ne gre za golo eksperimentiranje.

Mazzinijev *Kralj ropotajočih duhov* je nedvomno zadetek v polno. V njem se avtor vrača nazaj v času in prostoru. Če se je njegov prejšnji roman *Telesni čuvaj* (2000) dogajal dandanes nekje v Nemčiji, po kateri je hodil junak, ki je spominjal na hampshirsko svinjo, se Mazzini sedaj vrača nazaj k sebi in nam vsem. Vrača se v sedemdeseta ali začetke osemdesetih, v Jesenice, v čas komunizma, ki nima več tragičnih in patetičnih potez. Tu so romanja v Gorico k radostim zahodnega raja, zavist do gastarbajterskega bogastva, hiše z nadstropji na zalogo ... Vse skupaj bi skratka lahko opisali s sposojenim naslovom *Kako smo preživeli komunizem in se celo smejali*. V ta družbeni okvir pa je postavljen prvoosebni pripovedovalec Egon Vittori, dvanajstletnik, ki se sooča s svojo puberteto, prvo ljubeznijo, nevrotično mamo, versko blazno nono ..., predvsem in najbolj pa – želi si gramofon. Bo z njim odrasel, spremenil svoje življenje ali morda celo slovenski roman, kot ga poznamo? Odgovor si preberite v nadaljevanju.

Gašper Troha

© Miha Mazzini, © za to izdajo Študentska založba

Fotografije na naslovnici ter straneh 25 in 169 je posnel Nejc Saje.

Vse informacije o knjigah Študentske založbe dobite na
spletnem naslovu: WWW.STUDENTSKAZALOZBA.SI

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-311.2

MAZZINI, Miha

Kralj ropotajočih duhov / Miha Mazzini. - Ljubljana :
Študentska založba, 2008.-(Knjižna zbirka Beletrina)

ISBN 978 - 961 - 242 - 175 - 5

239451648

Prsti mi drviyo preko plošč in jih razmikajo.

Malenkostno, le za delček fotografije ali napisa - dovolj, da ostali del ovitka potegnem iz spomina. Hitro ga zamenja nova slika, včasih celo košček glasbe, riff kitare, vokalna fraza.

"Light all the fires ..."

Nazaj. Ploščo potegnem ven in jo gledam. Globoko požrem slino.

Se ozrem po trgovini. Gajbice, polne vinilk, za pultom široki smrklija lepi cenovne kode na skladovnico, ki se je je nekdo pravkar odrekel.

"He is a king and he wants to go home ..."

Moja prva plošča.

Star sem bil dvanajst, to vem.

V tistem trenutku se vprašam, kako je mogoče, da moj prvi spomin na življenje ni obraz ali dogodek, marveč ovitek? Da se ne spomnim ničesar drugega in je vse, kar sem si nabral v prvih dvanajstih letih, le platnica nemške kompilacije T. Rexov?

Silovit vzgib mi roko potisne navzdol – ovitek hoče poriniti nazaj med ostale.

Pozabi!

Stisniti moram zobe, da se uprem in – še vedno ne vem zakaj – obrnem ploščo ter preberem naslov komada, ki mi doni v glavi.

King of the Rambling Spires.

Ampak ... Spires? Saj to ne pomeni duhovi? In Rambling? Je mogoče, da sem vseskozi živel v zmoti? Vsako ploščo, ki mi je prišla v roke, sem znal na pamet; vsako besedo sem preveril v slovarju, po večkrat. Kako sem lahko hkrati zgrešil kar dve, za povrh še malo uporabljani in neobičajni?

Zagledam koščke nepovezanih podob: elegantno smrt v fraku, a brez glave; pohojenega angela, ki se mu opravičujem; v twistu ukrivljeni telesi; protezo, ki se skriva v temnih koticah in čaka novih žrtev; posušeno roko, kako počasi leze iz groba; nazadnje kazalec kremaste barve na brzino-meru in njegovo trepetajoče lezenje preko številke trideset.

Jeba. Pri svojih štiridesetih se mi v enem samem trenutku odkrije izgubljeno desetletje. Jasno mi je: če sem hotel preživeti, sem se preprosto moral zmotiti in postati

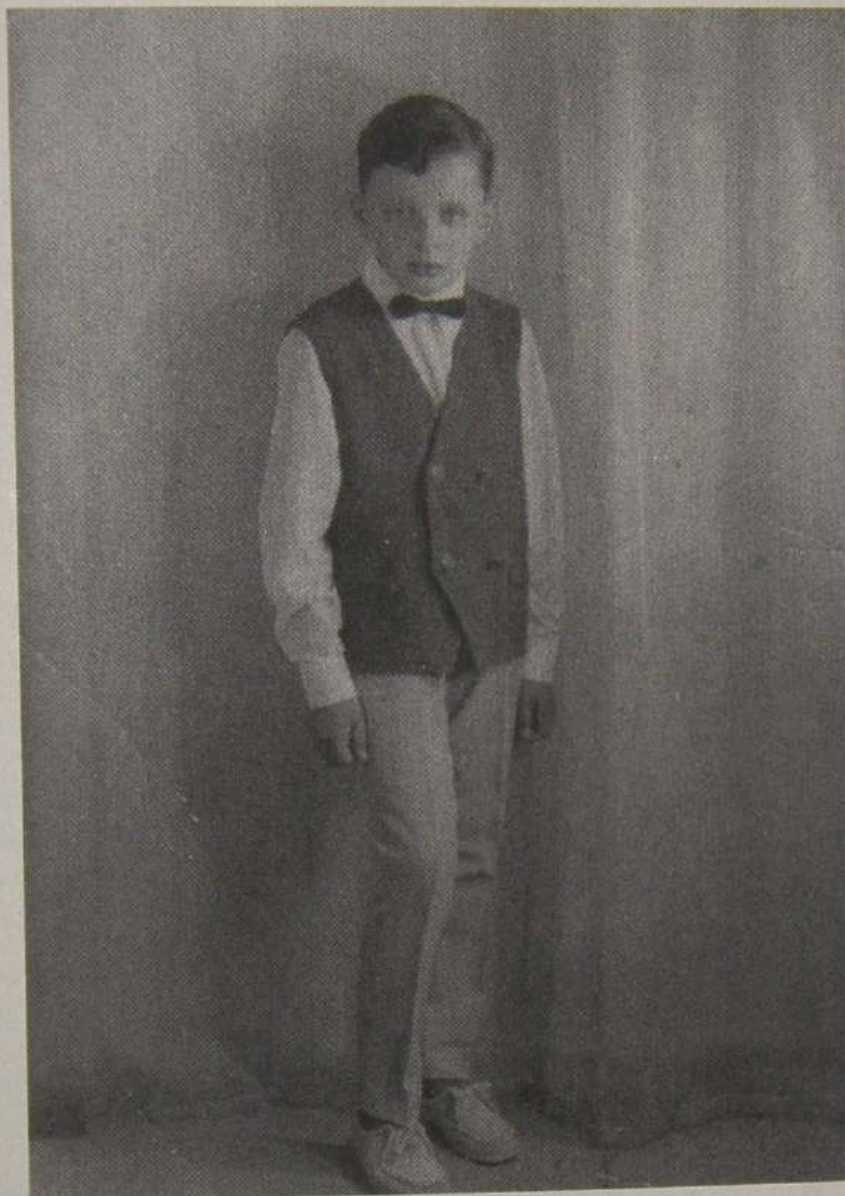
They fuck you up, your mum and dad.
They may not mean to, but they do.
They fill you with the faults they had
And add some extra, just for you.*

Philip Larkin

* Zajebata te, mama in oče./Ne namenoma, a vendar./Napolnita te s svojimi napakami/in jih dodata nekaj za povrh, samo zate.

Egon

To sem jaz, Egon. Star sem bil dvanajst in bil sem najsrečnejši otrok na svetu.

Ista rojstnodnevna slika se je ponovila že četrto leto, četudi dobremu opazovalcu, kot je rekla mama, že na tej ne bodo ušle najave strašnih sabotaž, ki so mi kasneje zmaličile telo in obraz do take mere, da se me ni več splačalo fotografirati.

Na mojo neskaljeno srečo je legla ena sama senca: nisem imel gramofona.

Izmed vseh, kar sem jih poznal, bi mi ga lahko kupila edino Nona. A njej so desetletja molitev tako popravila sluh, da je slišala petje angelov na lastna ušesa in ni rabila mehaničnih pripomočkov.

Nona

Leta 1910 se je Nona nagnila skozi okno in zagledala postavnega moškega v črni obleki, ki sta mu pomočnika držala razgrnjen velikanski list papirja, on pa je pogledal nekam navzgor, proti nebu, in potem v isto smer pokazal še s prstom.

Moja babica je lahko samo rekla:

“Ta moški bo moj mož!”

Šele kasneje je izvedela, da je videla italijanskega arhitekta, ki je prišel v vas zidat cerkveni zvonik.

V tistih časih ženska ni smela sama ogovoriti bodočega moža. Nona je priskočilo na pomoč nekaj, kar je takrat še imenovala naključje. Naokoli je prišel cirkus in v nedeljo so imeli prvo predstavo. Žonglerji, požiralci ognja in akrobati so prikazovali svoje spretnosti znotraj majhne arene, posute z žaganjem in obkrožene z ograjo iz pisanega platna. Na velikih stopnicah je sedelo vse prebivalstvo, napravljeno v najboljše obleke.

Nona ni mogla odtrgati oči od svojega izbranca, ki se je na nasprotni strani pogovarjal s pomočnikoma, in videti je bilo, da ga predstava, ki potuje po provincialnih mestecih in vaseh njemu tujega imperija, dolgočasi.

Upravitelj cirkusa je najavil glavno točko večera, nastop plemenitega žrebca, ki bo izbral najlepše dekline v dvorani. Med predstavo v prestolnici, pred presvitlim veličanstvom osebno, cesarjem Jožefom, je žival položila glavo na kolena same gospe cesarice.

“In nocoj, drage dame in gospodje ... Nocoj ...”

Plosknil je z bičem in konj je trikrat potolkel s kopitom.

“Nocoj ...”

Nov tlesk. Lipicanec se je pognal v dir in s telesom skoraj drgnil ob ogradi. Hitreje in hitreje, s čudno nagnjeno glavo, kot bi njegovo veliko oko kljub naglici prodrlo tudi do obraza, skritega v najgloblji senci. Občinstvo je utihnilo in še Nona je odmaknila pogled od arhitekta in se prepustila vrtenju živalskega telesa.

Tleskanje z bičem je postajalo vedno močnejše. Pršeče žaganje je ustvarilo meglico, ki se je počasi razlezla preko prizorišča. Nenadoma je bič utihnil in ljudje so zadržali dih. Konj je pričeval teči počasneje, se ustavil, vzpel na zadnji nogi, zarezgetal, nato pa stegnil glavo med občinstvo, tja do tretje vrste, in jo položil Noni v naročje. Ko je zmogla uiti mokremu, temnemu očesu, je videla, da vsi strmijo vanjo, vključno z arhitektom.

Poročila sta se pod novo postavljenim zvonikom in se preselila v Italijo.

Njegovi sorodniki je niso marali, mi je povedala. Ravno je nehala dojeti najstarejšo hčerko, ko se je pričela Velika vojna. Ker je prihajala iz sovražne države, so jo internirali v staro utrdbo, ki so jo nahitro preuredili v te namene. Cele noči je prejojkala, je rekla, in tako ni spala, ko je v njeno celico vstopil prelep plavolas mladenič, napravljen po modi, ki jo je do sedaj videla le v časopisih s slikami angleških ali pariških dandyjev. Spogledala sta se in njegove modre oči so sijale milino, ki je Nono stresla kot šibo na vodi. Dotlej je mislila, da jo lahko ganejo samo rjave oči. Pričakovala je, da se bo nasmehnil. Ni; le nekaj drobnega se je premaknilo v kotičkih ustnic. Hotela ga je vprašati, kako je prišel mimo čuvajev, vendar je položil prst na usta in ji namignil, naj mu sledi.

Stražar je spal; z licem, naslonjenim ob kamen. Ko sta stopila na plano, jo je prišlek popeljal mimo spečih vojakov skozi majhna vrata ob zaklenjenem glavnem vhodu. Hodila sta do zore, ne da bi spregovorila. Ustavil se je sredi nasada topolov. Nona se je od utrujenosti sesedla ter zaspala.

Zbudila se je pozno zvečer in najprej ni vedela, kje sploh je. Šele njegov pogled in utripanje ustnic so ji potrdili, da ne sanja. Resnično ni, si je rekla; sama je postala blatna in umažana od poti, on pa še naprej nedotaknjen v gizdalinski obleki. Karkoli je že bilo, ni se mogla upirati.

Molče sta potovala vso naslednjo noč in bobnenje topov ji je povedalo, kam sta namenjena. Bliskanje se je proti jutru že tako približalo in grmenje je postalo tako strašno, da je Nona najprej pomislila, da tega dne ne bo mogla prespati. A ko ji je spremljevalec pokazal skrivališče med debli, je takoj zaprla oči.

Tretjo noč sta prečkala fronto v ozki dolini Soče, nad katero so se dvigale dih jemajoče gore. Nona reke še ni nikoli videla. Le slišala je o njej, predvsem o njeni posebni zeleni barvi. Ko sta zagazila vanjo, se je čudila, kako gosta in plitva je. Ob novi kanonadi je šele spoznala, da stopata po rahlo razredčeni krvi in da hodita po mešanici človeških in konjskih trupel. Razpadajoči kadavri so občasno eksplodirali in izbruhnili v plinskem gejzirju. Poškropili so Nono s svojo gnijočo notranjostjo, njenega spremljevalca pa se ni dotaknila niti kapljica.

Četrto jutro jo je spremljevalec pripeljal do domače hiše. Nona je prišla kljuko, se obrnila, hotela reči vsaj hvala, pa je spet položil prst na usta. Le da se je tokrat nasmehnil.

Vzgojili so jo v veri, da je moškemu dovoljeno biti le deloven, priden, skrben in kar je še lastnosti, ki edine štejejo na kmetih – tedaj pa je spoznala, da je lahko tudi lep; ali celo prelep. Ni zmogla zadržati pogleda na njegovem nasmehu, obrnila se je, trudoma vdihnila in oči so se ji zasolzile. Za sekundo, mogoče dve. Takoj je zahrepenela po njem, po občutku popolnosti, celote, spokoja, ki ga je pomenila njegova prisotnost; začutila je votlo pogrešanje in hotela je moškega spet poiskati s pogledom. Nikjer več ga ni bilo. Strmela je v zvonik, zmolila očenaš za moža in vstopila.

Po koncu vojne je meja tekla po hribih nad Nonino rodno vasjo. Prebivalci so se družno posvetili tihotapljenju, imenovanem kontrabant – Nona je čez hribe nosila vso mogočo robo, dokler se ni iz vojnega ujetništva vrnil njen mož ter jo odpeljal v Italijo.

Rodila je še pet otrok, zadnjo mojo mamo. V Italiji so prišli na oblast fašisti. V črne srajce oblečeni pristaši so širili idejo tudi po najbolj zakotnih gostilnah in v eni od njih so do smrti pretepli Noninega moža. Z otroci se je vrnila domov.

Naslednje velike vojne Nona pravzaprav ni opazila – čez hribe je še kar prenašala vse mogoče, predvsem sol in kruh – dokler je ni srečala Smrt.

Takole je bilo, je rekla. Partizani, uporniki proti nemški okupaciji, so se skrivali po hribih in njen najstarejši sin, stric Vinko, se jim je priključil.

Nona je vsak dan zmolila zanj tri zdravamarije in še včasih, med hojo, kakšen očenaš. Kontrabant sta preganjali obe sovražni strani, zato je bilo opravilo še bolj nevarno. Naporno pešačenje, skrivanje, strah – svoje otroke je lahko prehranila samo tako, da jih ni videla prav pogosto.

Ko je neke noči prišla do velike kmečke hiše, kjer so ji naročili tri pakete soli, ji kljub trkanju ni nihče odprl. V oknih je videla sij luči, živina se je v hlevu lenobno premikala

in se včasih oglasila. Priti zopet kasneje ali kak drug dan bi pomenilo dolgo pot, saj je kmetija stala vrh hriba, povsem na samem. Znova je potrkala in celo pokljukala. Vrata so se odprla. Pomolila je glavo v prostor, pretirano naglas voščila dober večer, vendar ni dobila odgovora. Zavohala je čuden smrad in ga globoko potegnila v nos. Smodnik. Morala bi pobegniti, si je rekla, ko je vstopila. Potiho, komaj slišno, je spet vprašala, ali je kdo doma. Tišina.

Petrolejki sta osvetljevali prostor; na levi zaprta vrata, pred njo prehod v črno kuhinjo, prazno. Stopnice so vodile navzgor. Čez rob ganka so bili vidni zgornji deli trojih vrat. Gost smrad se je lepil ob sapo. Nona je počasi stopila na prvo stopnico, nato drugo, tretjo ...

POF!

Kaplje.

POF! POF! POF!

Kaplje, druga za drugo. Tolkle so v čisto tišino, težke, polne, niso le udarjale ob tla, zvenelo je, kot bi se razcefrale. Sledila jim je s pogledom navzgor in videla, kako polzijo preko roba. Vedno hitreje in gosteje. Prelijejo se čez les kot val, padejo kot ploščat slap. Med smodnik se je vrinil še sladkasti vonj. Nona se je ritensko umaknila čimdlje.

Srednja vrata so se pričela odpirati. Po visokem stropu je zarezal pramen svetlobe. Nona se ni mogla premakniti in ne odmakniti pogleda od vrat. Nekaj se je premikalo, hodilo po ganku. Nekaj ... senca? Niti deska ni zaškripala, korak odjeknil. Nekaj črnega je prišlo do roba ograje in počasi spolzelo okoli, na stopnice.

Nona je zagledala Smrt.

Bil je moški, verjetno, v rahlo zaprašenem fraku z metuljčkom in razpokanimi lakastimi čevlji. Ustavil se je na vrhu stopnic, okleval, naredil prvi korak. Nobenega zvoka. Drugi

korak. Nona niti dihata ni upala. Zdaj je že vedela, da se prej ni zmotila. Smrt resnično ni imela glave. Ko je prihajala bliže, je videla, da je gotovo tudi brez notranjosti, vsaj tako lahno in neslišno je hodila. Dolge in koščene prste je držala široko razširjene. Pokrivala jo je suha koža, ponekod razpokana. Pergamentna, je rekla Nona. Zdelo se je, da so prah na njenih oblačilih pravzaprav drobni delčki povrhnjice, ki se luščijo z rok.

Smrt je počasi stopala proti njej. Nona je molila. Naj je ne sliši, naj se ji srce ustavi, vsaj za toliko, da gre Smrt mimo, ker buta preglasno.

Ko sta bili na isti stopnici, se je Smrt ustavila. Nona je zdaj gledala natanko v ravnino njenega vratu. Ni bilo videti, da bi glavo kdaj sploh imela – vrat je kot štrcelj zakrnele roke pokrivala koža, suha in luskinasta.

Stali sta.

Smrt se je pričela obračati proti Noni. Kot bi me gledala, se je Nona na tem mestu pripovedi vedno stresla.

Nakar se je Smrt spet obrnila in nadaljevala pot v noč.

Vsa družina je ležala v gornji srednji sobi, postreljena. Nona ni nikoli izvedela, kdo jih je pobil, okupatorji ali partizani. Je pa veliko razmišljala o tem, kar je videla, in spoznala je, da ji je bilo dano videti oba obraza večnosti, nebesa in pekel. To je to: s prahom pokrit nič, turobnost sama, ali pa, na drugi strani, bleščeč smehljaj lepote. Odločiti se mora sama. Izbrala je, kot mi je rekla, arhangela Mihaela – kajti njemu je, gotovo, pripadal obraz na telesu, ki jo je nemo spremljalo iz ujetništva. Če bi imela še kakega otroka, bi ga zagotovo poimenovala po njem.

Poslej je samo še molila. Včasih je iz gozdov prišel stric Vinko in ji prinesel hrane. Veliko je tvegala, ne zgolj na poti - načeloma je bilo namreč ravno obratno, oni v dolini so nosili

hrano v hribe, in Vinko bi nadrejenim težko razložil, da mora skrbeti za mamu, ki je postala versko blazna. Drugi otroci so se itak že razkropili po svetu. Mojo mamu so poslali na prisilno delo v mesto, oddaljeno nekaj ur hoje – sestavljala je dele za messerschmittova letala.

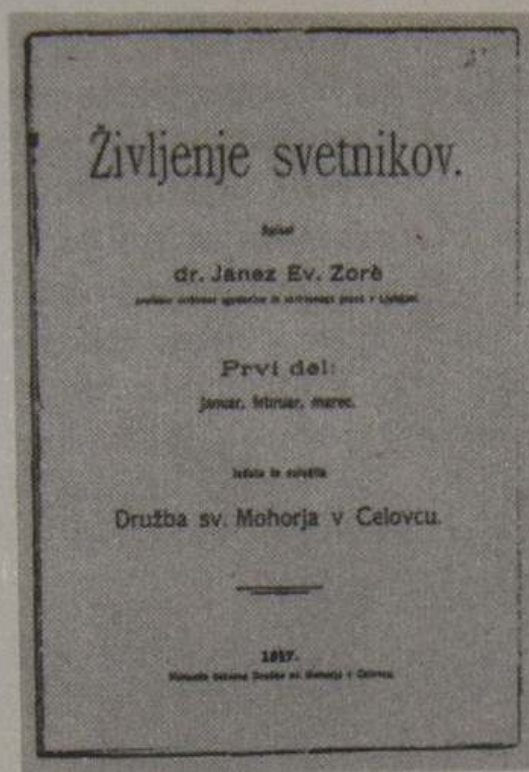
Nona je ob enem od nočnih obiskov prosila strica Vinka, naj ji namesto kruha raje prinese kakšno nabožno knjigo, ki jo bo lahko brala med molitvami.

Vojna se je bližala koncu in poraženci so se v obupu utrdili v cerkvah in se od tam branili. Stric Vinko je lahko po uspešnem jurišu večkrat prišel do nabožnih knjig. Veliko težje pa jih je prinesel v dolino, k Noni. Zato se je moral toliko bolj razveseliti, ko je nekoč pred ognjem rešil kar štiri knjige, vse precej debele, ki so za povrh opisovale življenje svetnikov za vsak dan v letu.

Ni mogel drugače: eno si je zatlačil pod obleko spredaj, eno zadaj, dve ob strani ter krenil na pot. V zadnjem vojnem januarju Nemci niso upali več daleč od utrdb. Mogoče Vinko zato ni dovolj pazil. Sovražna patrola ga je zagledala na robu previsa, črno piko, ki je v mesečini tekla preko žareče beline. Pričeli so streljati in krogle so ga dvignile iz snega, ga prevrnile, še in še butale vanj in ga zavrtele v prepad. Vseskozi je ostal pri zavesti in še nikoli se ni tako bal, kot takrat, ko je v vdolbini, kamor je padel, poslušal pogovore vojakov, ki so se odločali, ali se spustijo za njim ali ne. Previs je poledenel in preveč bi tvegali. Raje so vrgli ročni bombi, ki pa sta odskakali navzdol in eksplodirali na dnu soteske.

Ko je naslednjo noč potrkal na domača vrata, je Nona omedlela ob pogledu na prestreljen vojaški plašč in na droben prah, ki se je usipal iz ran in ki se ga je še tako živo spomnila s kože Smrti. Vinko se je moral počasi sleči in pustiti knjige pasti, se oluščiti z njega, preden je verjela, da

je nedotaknjen. Vse krogle je zadržal papir in vanj izkopal tunele, ki so ga naredili neuporabnega. Nepoškodovana je ostala le knjiga, ki jo je imel na desni, prva iz zbirke, s svetniki za naslednje tri mesece.

Tako je Nona dobila svoje čtivo, ki ga ni nikoli več prenehala brati, stric Vinko pa je postal njen najljubši otrok.

Pa moj najljubši stric tudi. Redko se je oglasil, vendar sem se takrat toliko bolj prilepil nanj. Bil je pravi vzor svetovljana. Nosil je tanke brke, izpil brinjevec v eni potezi, na roki pa se mu je bleščal ogromen zlat prstan z vdelanim črnim kamnom. Dostikrat si je zavihal rokav, se potrepal po zlati uri znamke Darwil in mi pomežiknil.

Ko so ga odpustili iz vojske, je postal voznik kamiona. Potoval je po celi deželi in, kot mi je večkrat šepnil, da ga Nona ne bi slišala, imel babo v vsakem mestu! Toliko jih še Tito nima, je dodal in mi pomežiknil. Slike našega predsednika so visele v slehernem prostoru in le redko se ob njih

nisem spomnil tudi na svojega strica. Vsakič s ponosom – kako veliko hišo si je sezidal in koliko kreditov je že najel! Včasih mi je stvari, ki sem jih napol razumel, razlagal v podrobnosti, jaz pa sem posrkal sleherno besedo in o njej dolgo premišljeval. Pričel sem opazovati spremembe, ki jih porej ne bi – ogromna domovanja, ki so rasla povsod in so bila namenjena skupnemu življenju vsaj treh generacij; polne vlake, ki so vozili nakupovalce preko meje; razkol razreda na one, ki nosijo uvožena oblačila, tiste, ki se oblačijo v domačih trgovinah, in na mene.

Predvsem pa, da imajo gramofon že čisto vsi sošolci.

Iskrafon

Obsojen sem bil na večno čakanje, da bom priljubljeno melodijo slišal slučajno.

V resnici priljubljenih skladb sploh nisem imel, kar je bilo glede na okoliščine povsem normalno. Po zadnjem poslušanju plošč pri sošolcih mi je postalo jasno, da človek brez gramofona ne more imeti niti svojega mnenja, kaj šele melodije – neodločen je, cagav in izgubljen.

Zakaj sta me Tone in Franc sploh vzela s sabo, ne vem. Oba sta tekmovala za naziv največjega frajerja v razredu in moj glas zagotovo ni odločal. Mogoče nista našla nikogar drugega ali pa edino jaz še nisem videl povsem novega pohištva, belih kuhinjskih omaric in rdečih stolov ter lestence, vse iz čiste plastike. Kljub zidavi hiše so si še vedno lahko privoščili opremljanje stanovanja, saj je Tonetov oče delal v Nemčiji. Poleg denarja je prinašal tudi najnovejše plošče, katerih naslove mu je sin naštel v pismu.

Tonetova mama nam je razkazala kuhinjo, nakar nas je pospremila v *Kinderzimmer*, kot je pisalo na vratih. Tone je vrgel torbo v kot, se sklonil nad gramofon, pobrskal med skoraj dvajsetimi centimetri plošč, potegnil eno ven, se sunkovito obrnil in vprašal:

“Sta že videla tole?”

Odkimala sva. Franc mogoče celo nekako z odporom. Tone drugačnega odgovora sploh ni pričakoval. Z izkušnim gibom, ki sem mu ga zelo zavidal, je potegnil ven ploščo, stresel z nje notranji ovitek in nama pokazal črno površino.

“Vidita tole?”

“Plata kot plata,” je rekel Franc, “kaj težiš?”

“Poglejta sem,” je gostitelj pokazal s prstom. Nagnila sva se naprej. Sredi plošče se je lesketal povsem siv krog, pol centimetra širok.

Franc se ga je skoraj dotaknil z nosom.

“Zdrgnjena je od poslušanja! Zakaj pa to?”

“Ker ...” se je ponosno napel Tone in postavil prst sredi beline, “tule pevec rigne!”

“A ...” je zamahnil Franc.

Tonetov nasmešek je pričal, da gre še vedno vse po načrtu. Zavrtel je ploščo med konicama levega in desnega kazalca (kako sem mu zavidal šele to!) in jo položil na silno visoko paličico, ki je molela iz gramofona. Slišal sem že o modelu, na katerega lahko naložiš po pet plošč hkrati in potem ena za drugo padajo na podstavek in se predvajajo, ne da bi ti bilo treba vstajati in jih menjati. Take gramofone so imeli tisti, katerih starši so delali v Nemčiji, vsi drugi pa Iskrafone, ki so zahtevali več fizičnega truda. Stric Vinko je ob kamionih, novejših od njegovega, zmerom zamahnil in rekel, več tehnike, več možnosti, da se kaj pokvari. Ampak pet plošč naenkrat ...

Tone je položil gramofonsko glavo na začetek zdrgnjenega dela. Zaslišalo se je prasketanje, nato komaj slišno brenkanje na kitaro, nekdo je spregovoril, potem pa čuden, čuden zvok.

“HA!” je zavpil Tone.

Franc je odkimal:

“Tip je butnil s kitaro ob ojačevalec!”

Tone se je široko zarežal in preložil iglo na začetek.

Odprla so se vrata in gostoljubna mama je prinesla krožnik s pecivom. Ker sta se sošolca preveč zatopila v poslušanje, sem ga prevzel jaz. Marmelada je prekipevala iz lincerjevih piškotov; nahitro sem jih preštel in delil s tri. Pojedel svoj delež, pomislil, saj mogoče onadva ne bosta opazila, itak se že prerekata, pa sem vsakemu pojedel še en piškot, pa še enega in zbiral pogum, da se ustavim, ko je Franc klofnil Toneta. Rjovela sta in se zmerjala. Izkoristil sem priložnost in pojedel preostalo pecivo. Ko sem lizal še sladkor s porcelana, sem zaslišal meni namenjeno vprašanje:

“No, sem imel prav, a ne?”

Najprej nisem čisto dobro vedel, kaj Tone sploh hoče. Ostala sva sama, Franc je že šel.

“Seveda,” sem rekel, “seveda.”

Med potjo domov sem razmišljal o pomanjkanju gramofona kot hudi kazni. Če bi ga imel, bi si lahko sposojal plošče in sam prišel do lastnega mnenja. Četudi napačnega, a bilo bi moje! Tako pa ... Saj sem si včasih sposodil ploščo in jo doma skrtil do takrat, ko jo je bilo treba vrniti. Poslušati je itak nisem imel kje, razen na redkih obiskih pri sošolcih. Moral sem lagati o tem, kakšna se mi je zdela in kaj vse sem na plošči slišal. Vsak četrtek sem šel v čitalnico, z lesom obloženo in vedno pretoplo sobo točno nasproti glavnega vhoda v Železarno. Vedno sem najprej prebral edini glasbeni časopis, ki je izhajal v Sloveniji. Na pamet sem znal ocene plošč in jih citiral po lažnih poslušanjih. Imel sem občutek, da se potapljam vse globlje – vse več sem vedel o glasbi in glasbenikih, ki jih nikoli nisem slišal. Sošolec, ki je hotel preveriti kak podatek, je raje povprašal mene, kot šel sam brskat po časopisih. Vse sem vedel tudi o tehnologiji: da je glasba vrezana na ploščah v tanki sledi, ki vodi od roba proti središču. Igla potuje po njej in jo prebira. Da obstajata dve vrsti plošč: velike, ki jim pravijo tudi LP z malo luknjo na sredini, ki jo moraš natakiniti na izboklino sredi gramofona. Ja, ploščo lahko obrneš, celo tako mojstrsko kot Tone – na eno stran gre približno dvajset minut glasbe. Obstajajo tudi male plošče, na katerih je na vsaki strani samo po ena skladba in imajo večje luknje. Reče se jim singli ali singlice. Pa to, da velikim ploščam, katerih ovitek je mogoče odpreti, pravijo albumi in obstajajo v dvojni ali celo trojni obliki. Skladbe so po domače kar komadi ali štikli in se delijo na hitre, torej šopanje ali ruženje, in počasne, ki jim pravijo sentiš ali stiskanjac. Skrivnost mi ni bilo niti pravilo za razporeditev koma-

dov na plošči: hitri – počasni – hitri - ... Vse, vse sem vedel! Kako na posnetku skupine med nastopom prepoznaš bobnarja, ve vsako tele, a ločiti med basistom in kitaristom sem znal med redkimi v razredu – vendar samo po sliki (prvi ima na kitari štiri strune, drugi šest), po zvoku pa verjetno ne bi ločil pevca od bobnarja, tako malo plošč sem bil slišal.

Glasba je vodila do deklet. Fantje so plošče kupovali samo zato, da so se lahko pobahali drug pred drugim in so dekleta vabili na poslušanje. Vedno so zraven morali povabiti vsaj dve prijateljici, če ne kar cele skupine. A potem ...

Pojma nisem imel. Fantje so pravili o otipavanjih in lizanjih, vendar sem imel občutek, da je njihovo govorjenje bolj teorija kot praksa, podobno mojemu poznavanju glasbe.

Edino Maja ni nikoli sprejela vabila na poslušanje. Sploh se je vedno držala bolj sama zase. Nisem vedel čemu – saj je imela gramofon! Jaz sem bil samotar silom prilik, Iskrafon bi me naredil družabnega in priljubljenega. Maja je imela najbolj otožne oči, kar sem jih kdajkoli videl in take so ostale tudi takrat, ko se je smejala. Kot bi njen obraz sestavljali dve polovici: spodnji del je sodeloval v klepetih, smehu in zabavi, zgornji pa je sameval. Sanjal sem o tem, da se ji v moji družbi zasmеjejo tudi oči. Po velikosti je bila med večjimi puncami v razredu, le malo manjša od mene. Z razpotegnjeno, deško postavo in dolgimi nogami. Občasno je nosila krilo, vendar ni nikoli pokazala kolen. Največji frajerji v razredu, ki so se med odmorom potihoma priplazili za punco, potem pa jo od zadaj zagrabili z dlanema čez prsi, zašapali, so jo pustili pri miru. Rekli so, da ima premajhne, se ne spleča truditi, čeprav ni nihče zanikal, da je ena najlepših punc na šoli. Pogosto sem se zastrmel vanjo, včasih s skrbjo: je bolna? Telovadila ni nikoli, imela je stalno opravičilo in nihče ni vedel vzroka.

Saj Maja verjetno ne bi sprejela mojega vabila na poslušanje, vendar ... Kako lahko vem, če ne morem poskusiti? Včasih me je pogledala nekako ... Ali pa je pri obratu glave zadržala pogled na moji zadnji klopi dlje kot pri drugih. Sem si le domišljjal?

Še nekaj, česar ne bom nikoli izvedel.

“Opraviči se,” je strogo rekla Nona in me pogledala čez rob očal. Obrnila se je proti kredenci. Sledil sem ji s pogledom.

“Oprostite, prosim!”

Nonin obraz je ostal napet še nekaj časa, preden se je zmehčal v nasmeh.

“A je bil kdo znan?” sem jo vprašal.

“Ne, nikoli ga še nisem videla. Potuje že od Velike vojne in išče drobovje. Pojasnila sem mu, da ga nisi pohodil namenoma. Si se že rodil tak, malo prikrajšan ...”

Nona je počasi, trudoma vstala in oddrsala do kuhinjske mize. Nanjo je postavila posodo s kuhanimi neolupljenimi krompirji. Dodal sem tri kovinske, že precej obtolčene krožnike. V prvega položil en sam krompir, v srednjega sol, v tretjega pa vse preostale gomolje.

Nona je počasi olupila svoje kosilo in ga pred vsakim grizljajem pomočila v sol. To je bila edina hrana, ki sem jo tudi jaz lahko jedel počasi. Predvsem zato, ker je nisem maral. Vendar če bi se pritožil, bi Nona naslednji dan skuhala repo, kar ni bila ne vem kakšna zamenjava.

“Saj nisi sam kriv ...” je dodala.

Pobožala me je po dlani.

“Revček si, veš.”

Od njenih rok so ostale samo še kosti, pokrite s toplo kožo, precej preveliko in preohlapno, a stisk me je prijetno pobožal.

“Nič ti ne zavidam,” je nadaljevala, “oči imaš slabe, ne vidiš ne angelov ne duš. Ušesa tudi; ko bi jih lahko vsaj slišal ...”

“Nona ... saj res ... A bi mi kupila gramofon?”

“Zakaj pa to rabiš?”

“Sama si rekla, da nimam dovolj močnih ušes. Rabil bi na-
pravo, da bi tudi jaz začel poslušati.”

“Slišalo bi tvoje telo, ne duša. Telo pa ni važno, veš. Ta-
koj, ko ga ubogaš, postaneš pogolten in uide ti bistvo. Hočeš
več hrane, različne jedi, gramofon, pa ...”

“Nona, prosim! Prosim! Eno leto bom hodil v cerkev brez
stripov!”

“Egon, raje moli in boš tudi ti ...”

“Nona, prosim, prosim! Dve leti! Ti ne veš, kako lepo je
imeti plošče! Daš jih na gramofon, igla se ...”

“Igla?”

Čvrsto sem zatisnil usta in se za kazen do krvi ugriznil.
Konec mojih sanj o gramofonu. Kako sem mogel izreči na-
pačno besedo; navdušenje me je zaneslo in spodneslo! Bom
kdaj sposoben krotiti svojo neučakanost?

Nona se je ječe spravila pokonci in mi pomigala, naj ji sle-
dim. Na prehodu med sobo in kuhinjo sva nekaj minut po-
čakala, da je angel pospremil mimo tri izgubljene duše v ve-
rigah, potem pa sva obstala pred kredenco. Vedno me je spo-
minjala na grad z dvema stolpoma. Oba zaklenjena; levi je
pripadal mami in nikoli še nisem videl, kaj je v njem, desni
pa Noni in odprla ga je vsakič po nedeljski maši, ko sem ča-
kal plačilo za spremstvo – drobiž, s katerim sem si kupil naj-
novejši strip iz zbirke z rumenimi platnicami, ki se je zaradi
tega imenovala *zlata serija*.

Nonin del kredence je napolnjevalo toplo, na notranji
strani kosmato perilo – spodnje hlače so imele daljše hlačni-
ce od mojih hlač.

“Porhand,” je vsakič nežno rekla Nona in ga pobožala z
razprto dlanjo. V kartonasti škatli je imela spravljene ban-

kovce, položene med porumenela pisma. Obrnil sem se proč, proti balkonu, ker nisem hotel videti tiste gnusne slike, prilepljene na notranjo stran vrat.

Slišal sem jo brskati med perilom. Našla je rdečo žametno šatuljo, precej zdrgnjeno po robovih. Nagnila sva se nadnjo.

Počasi, previdno jo je odprla, vseskozi pripravljena, da jo hitro zapre, če bi tisto, kar je bilo v njej spravljeno, poskušalo pobegniti.

V žametu so tičale zasajene šivanke.

“Pšššš, jih vidiš?”

Pokimal sem.

“Delajo se, da spiyo. Potem si le za trenutek nepreviden in te zaskočijo. Prerijejo se skozi kožo, malo te zaskeli, ampak preden si z roko na tem mestu, so že notri, samo popraskaš se še lahko. Splazijo se skozi meso in vstopijo v žilo. Po njej gredo lahko kamorkoli. Ponavadi v roke ali noge. Koliko ljudi sem že videla s čisto skrivenčenimi udi! Igle so bile krive! Rovarijo po tebi in nič jim ne moreš. Nazadnje si zaželiyo koga drugega. Spustijo se v srce ali v glavo in te ubijejo. To je edini način, da pridejo ven. Zemlja na pokopališčih jih izpljune in pobere jih kak nesrečnik ... “

Previdno je zaprla pokrov in za njim še zaklenila vrata. Zdaj je lahko spregovorila glasneje:

“V moje stanovanje ne boš prinašal nobenih igel!”

“Nona, saj ta je drugačna! Pritrjena!”

“Iгла je igla! Vsaka te ubije, prej ali slej!”

Segla je po Življenju svetnikov, sedla na posteljo, ga odprla in pričela brati.

Ni imelo več smisla govoriti. Itak me ne bi slišala.

Odšel sem na drugo stran zakonske postelje in sedel na tla, se s hrbtom naslonil ob stranico, podplate skrčenih nog

pa pritisnil ob steklena vrata balkona. Gledal sem podolgovate, čudno nametane in povsem sive bloke ter se počutil samega in žalostnega.

Z gramofonom bi bilo vse drugače.

Vendar, kam bi ga sploh lahko postavil v naši prenatrpani garsonjeri? Nona je sušila jabolčne krhlje na kredenci; na levi je bilo od tal do stropa postavljeno ogledalo. Nagnil sem se naprej in poskušal preveriti, ali bi ga lahko mogoče zatlačil pod posteljo. Ni se mi zdela zadosti visoka, četudi je bilo še nekaj prostora med igračami mojega otroštva, na katerih se je že pošteno nabral prah. Nekaj kitajskih avtov iz tanke pločevine, gumijast pes, ki sem ga obgrizel, ko so mi rasli zobje, in dolga lesena palica, bivši ročaj izgubljene samokolnice. Oglati robovi in na tretjini še ostanek modre barve. Na drugi strani postelje sem zavohal Nonino kahlo, ki jo je uporabljala ponoči. Saj do stranišča ni bilo daleč: kuhinja je bila tako majhna, da je vanjo šla samo miza, štedilnik in vrsta omaric. Desno se je prišlo v stanovanje, levo pa v kopalnico. Nočna posoda je bila bolj stvar navade. Nona se je res premikala počasi, vendar je vsak dan še šla na sprehod ob reki, in ko sem bil mlajši, sem hodil z njo. Skupaj sva nabirala zelišča, jih dajala sušit na kredenco in pozabila nanje. Njihov prah in vonj sta se vsipala po celem stanovanju.

“Poslušáš?” je vprašala Nona. Zamaknil sem se in sploh nisem opazil, kdaj je prenehala brati.

“Tako je prav,” je dodala. Nad nama je zaklokotala voda. Nekdo je prepeval, v stanovanju zraven so ropotali s pokrovkami.

“Slišiš vse te duše? Koliko jih je – pozabljenih, zavrženih, zapuščenih. Umrlih od vode, v kriku, v verigah grehov. Nesrečne blodijo po svetu, kajti edino ljubezen jih lahko popelje v nebesa. Ker nimajo nikogar več na zemlji ali pa so

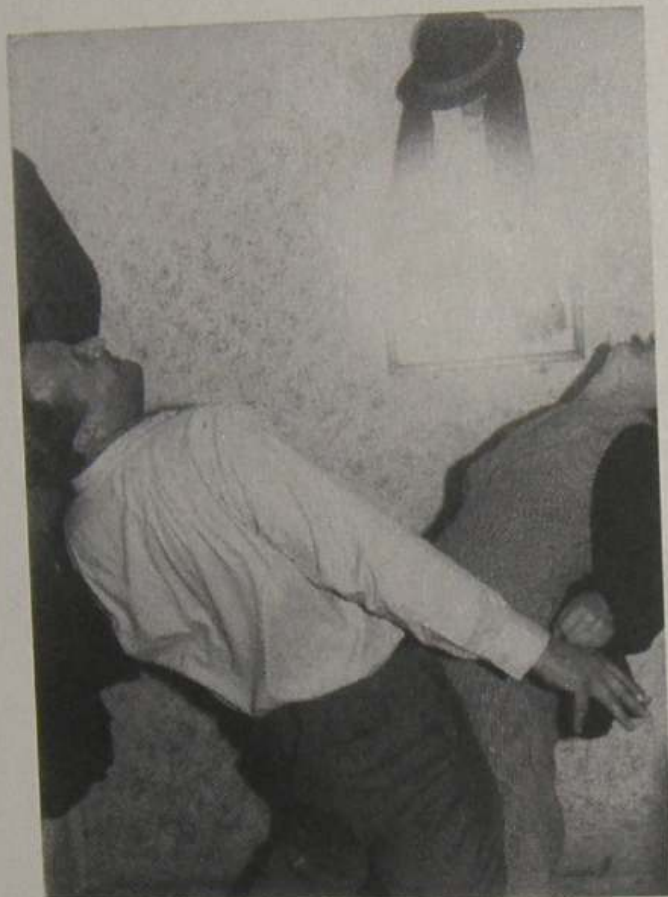
ti brezverci, moram jaz moliti zanje. Kolikim sem že pomagala!"

S podvojeno močjo se je zatopila v hitro žlobudranje molitve. Počasi sem vstal, pospravil kuhinjsko mizo in začel delati nalogo.

Vinko pleše

Naš družinski fotoalbum me je vedno spominjal na bojišče Velike vojne, kot ga je opisala Nona: Smrt je izenačila obraze, nekaj teles je izginilo, povsod so ležali odtrgani deli telesa, predvsem roke in noge.

Moja najljubša fotografija pa se je skrivala za zavihkom zadnje platnice.

Povsem se je razlikovala od vseh drugih. Prekipevala je od življenja in dostikrat sem se zastrmel vanjo ter zasanjal. Stric Vinko je plesal twist s soplesalko, ki bi lahko bila žena mojega drugega strica, Janeza. Z nobenim od sorodnikov nismo imeli stikov, ker so bili vsi izdajalci, edino Vinko je včasih prišel obiskat Nono, kot je izrecno poudaril. Vedno

spotoma, kadar je moral v Železarno iz prestolnice pripeljati tovor. Ko me je pobožal po glavi, z vso težo prstana, mi je postalo jasno, da je prišel obiskat tudi mene.

Začel sem razmišljati o svojih tetah in stricih ter ugotovil, da večine sploh nikoli nisem videl, razen nahitro, ponavadi na pogrebih. Teta Julija je delala kot čistilka na železnici, in kadar sem jo srečal na cesti, mi je odzdravila, ampak nekako tako, kot bi ji kaj hudega storil. Druga teta, Marija, je edina živela v Nonini rojstni vasi in ni hodila niti na pogrebe. Stric Lojze je neprestano bolehal in delal v trgovini na drugem koncu mesta. Ker je že prešel v pregovore tujih ljudi, nisem nanj prav nič računal – presenetljivo velikokrat sem slišal izrek "škrt kot Lojze" ali pa "ne bit' taka stiskaška rit kot Lojze". Nona je, tako kot za vse svoje otroke, vsak dan molila zanj in včasih je zmajala z glavo ter rekla, da bo živel večno, saj še duše ne bo hotel dati od sebe, skopuh. Vinko je ob vsakem obisku prispeval denar za mašo, Lojze pa je prišel samo enkrat in ni pustil ničesar. Celo Nono je prosil za polovico krompirja, ki ji je ostal na krožniku. Siv in posušen, potegnjen vase, s tankimi brčicami in prsti, ki jih je hitro utripaje stiskal v pest, je sedel na pručki, se s hrbtom naslajal ob ogledalo ("Takega imam tudi jaz doma, da se mi ni treba hodit fotografirat!") in jamral, kako se je po operaciji njegovo življenje spremenilo v pekel. Morali so mu odrezati pol mehurja, nakar je, kljub zdravniškemu potrdilu in dolgemu prerekanju, moral na javnem stranišču plačati celo vstopnino.

Tudi stric Janez je varčeval, vendar podobno kot vsi ostali, za gradnjo hiše. Imel je tri sinove in izračunal je, da ni prave razlike v ceni, če že takoj zgradi posebno nadstropje za vsakega od njih. Najel je vse mogoče kredite in družini prepovedal sleherni izdatek. Skrbno je bedel nad njihovim

trošenjem in bojda so bili že nekaj let tako skregani, da se niti pozdravili niso več. Hiša pa je uspešno rasla in dosegla že višino nižjih blokov.

Ostal mi je le Vinko. Gledal sem fotografijo in si predstavljaj glasbo. In kjer je glasba, je tudi gramofon. Tak človek bo razumel mojo stisko in mi pomagal. Zamišljal sem si ga na plesišču, kako se divje zvija in vrti, z dekleti povsod naokoli. Takimi! Najlepšimi!

Stric Vinko me opazi in mi pomaha, naj pridem bliže.

“Ej, Egon, pleši!” mi zavpije in vsi zaploskajo v ritmu.

Rečem mu, da ne znam.

“Kako ne znaš?” se začudi.

Nimam gramofona, mu pojasnim.

“Kako nimaš gramofona, jaz imam po enega v vsakem mestu!”

Žalostno odkimujem. Pomežikne mi in me poboža po laseh. Vem, da bo vse uredil.

“Zdaj pa,” reče, “poglej! Treniraj twist na suho, vsaj potem ne boš zgubljal časa. Dovolj si star!”

Vinko potegne šal z ramen neke lepotice, da jo kar odvrta proč. Vrže si ga za boke in se prične drgniti.

“Zašvical si in se malo obrišeš ...”

Pljune cigareto na tla.

“Ugasneš pikavac ...”

Konico čevlja prične vrteti na ogorku.

“Nazadnje z rinčkom pobereš kovanec za pet par in znaš plesati!”

Prične se zvijati nazaj in sedalo hlač se dotakne tal, podrsa in zašumi.

Šk-e-šk-e-šk!

Kot činela.

Kot boben.

Biologija

Kot tlesk redovalnice ob rob mize.

“Egon Vittori!”

“Egon Vittori!”

“EGON VITTORI!”

Trznil sem in debelo pogledal učitelja biologije.

“Priznaj, spal si!”

“Ne ... tovariš učitelj ... ne ...”

“Ne laži!”

Hotel sem še nekaj reči, pa me je presekalo s kretnjo.

“Mir v razredu! Kot sem rekel, danes bomo pod mikroskopom gledali strukturo mišičnih vlaken ...”

Na vsak način sem se hotel vrniti na plesišče k stricu Vin-ku, zato sem se polotil običajnega načina. Osredotočil sem se na veliko sliko tovariša Tita, ki je visela nad tablo in počasi pričel izklapljati okolico.

Učitelj je hodil gor in dol po prehodu med klopmi in govoril nekaj o mikroskopih in objektnih stekelcih. Tito z dvignjeno nogo ... stric Vinko ... gramofon ... Nisem se še umaknil zadosti globoko, ko je spet treščilo predme. Tokrat krožnik in na njem na rezine narezano surovo meso. Strahoma sem pogledal navzgor, a je učitelj že stekel proč. Enemu od pridnih sošolcev iz prve vrste je mikroskop sumljivo zaškripal pod prsti in hitel je preprečit nezgodo.

Tovariš Tito ... medved ... pečenka ... banket ...

“EGON VITTORI!”

Tako sem trznil, da je krožnik kar zaropotal. Učitelj je strmел vame.

“Kje je meso?”

Pogledal sem porcelan in se ga rahlo dotaknil z blazinico levega kazalca, da sem ustavil tresenje.

“KJE JE MESO?”

Tišina v razredu je bila popolna. Vsi so strmeli vame.

“Pojedel sem ga.”

“Kaj?”

Slišal sem sesanje zraka iz prostora – mnogo pljuč ga je potrebovalo velike količine, čim hitreje, da lahko bušnejo v smeh.

“Bil sem lačen,” sem dodal v opravičilo.

Smeh je vseeno prišel. Odmeval je od zidov in objektna stekelca so poskakovala. Samo dva sta ostala resna. Učitelj, za katerega sem imel občutek, da ga je zaustavilo moje pojasnilo, in Maja. Kradoma sem jo pogledal in nisem mogel zdržati njenih žalostnih oči. Raje sem se spet posvetil tovarišu Titu.

V biološkem kabinetu so viseli le veliki plakati olupljenih živali, s puščicami, ki so označevale njihove sestavne dele. V

stekleni vitrini je ujet slonel okostnjak. Sem so ga umaknili iz razreda, saj je med zobe stalno dobival cigaretne ogorke, moral nositi sončna očala ali pojasnjevalne napise.

Tovariš se je postavil točno predenj in prestregel moj pogled. Začel je poučevati šele po zimskih počitnicah, ker je prejšnji službeno odpotoval. Po starosti sodeč je nastopil prvo službo. Pustil si je brado, da bi bil videti starejši, a so svetle dlake napravile le senco pod vratom. Dostikrat je spregovoril z visokim glasom, se ustavil in ponovil stavek nenaravno nizko. Izpod odpete modre halje je kukala siva obleka in bela najlonska srajca z dolgima, zašiljenima ovratnikoma.

“Komaj čakam, da spoznam tvojo mamo,” je pokimal z nagrbnčenimi ustnicami, “mogoče boš potem kaj bolj zgovoren.”

“Vidi se vam, da ste novi.”

“Prosim?”

“Vsi drugi mojo mamo že poznajo.”

Sumničavo me je pogledal.

“Zakaj pa?”

Zmignil sem z rameni.

Žulilo ga je.

“Je mogoče ... družbenopolitična delavka?”

Odkimal sem. Olajšano je izdihnil, se zavedel, zatajil sapo. Pomislil sem, da bi bilo mogoče dobro, če bi se zlagal in svojo mamo postavil vsaj med člane komunistične partije, če že ne nekam med poklicne politike, vendar ni bilo res in med lažanjem sem vedno čutil prav fizično bolečino, zato sem se ga raje izogibal. Začudil sem se; zakaj mu vsega o njej niso povedali kolegi v zbornici, ko je od tovarišice tajnice zahteval, naj mamo pokličejo v šolo? Mogoče so molčali namenoma, hočejo krstiti novinca? Pogledal sem v ptičji prerez nad vitrino s kostmi.

Zatulila je sirena. Dolg, potegnjen zvok, ki ga je mesto slišalo trikrat na dan, vsakič po koncu izmene v Železarni.

“Zdaj bo kmalu tukaj,” je čisto brez potrebe rekel učitelj.

Zaslišala sva zvok, ki je še najbolj spominjal na gromozansko mrmranje. Vrata Železarne so se odprla in na tisoče ljudi se je vsulo na cesto. Promet je obstal, avtomobili in avtobusi so ostali ujeti v množici, ki je krenila po hribčku navzgor, se preko mostu prevesila v mesto in korakala po glavni cesti. Iz nje so se trgali posamezniki, vstopali v bloke in množica je počasi usihala. Zvok, ki ga je proizvedla na svoji poti mimo šole, je bil edinstven in nepopisen. Poslušala sva korake in zadušene pogovore, ki so naju oblivali, in oba hkrati zaslišala en sam par visokih pet, ko so se izločile in vstopile v prazno stavbo.

Topotale po hodniku, po stopnicah v prvo nadstropje. Spet hodnik, bližanje vratom. Votlo odmevanje korakov.

Učitelj si je nevede popravil ovratnik.

Vrata so se odprla brez trkanja in ne da bi koraki zastali vsaj za sekundo.

“Sin moj, kaj so ti storili?”

Mama me je dobesedno spotoma pobrala s stola in me zaščitniško zakrila z rokami.

Učitelj se je jezno odkrehal.

“Tovarišica, nič mu nismo naredili. Hotel sem zgolj videti mater, ki otroka tako strada, da mora pojesti material za mikroskopiranje!”

Mama se je silno počasi obrnila proti njemu. Merila sta se s pogledi. Za pol glave je bila manjša od njega, a oglata in čokata, kot moški, ki se je napravil v filmsko zvezdo petdesetih, skupaj s plisiranim krilom in do kolen segajočim sivim dežnim plaščem. Iz imena igralka sem vedno sklepal na mamino trenutno razpoloženje. Danes je nastopala Lana

Turner in obetalo se mi ni nič dobrega.

Preden je spregovorila, je rahlo privzdignila brado.

“Kaj je pojedel?”

Učitelj se je približal za korak.

“Meso, tovarišica, meso je pojedel!”

Mamine ustnice so sunkovito trznile v širok nasmeh, ki je razkril vse zobovje.

“Saj meso je za jesti, a vi tega ne veste?”

“Meso že, ampak to je bil material za mikroskopiranje!”

Njena usta so se enako hitro zaprla:

“Tovariš, vidim, da ste začetnik in ste malo zbegani. Poskusite se obvladati in zbrati.”

Učitelju so se zrkla zaokročila v presenečenju:

“Prosim?”

Mama je odkimala, češ s kakšnimi tepci imam opravka in pričela govoriti počasi in zelo razločno kot s čisto majhnim otrokom:

“Najprej ste rekli, da je pojedel meso, potem pa naj bi pojedel še material. Kaj zdaj drži? Odločite se!”

Učitelj se je že rahlo zmedel.

“Oboje, hočem reči ... meso je material za mikroskopiranje ...”

Mama je globoko vdihnila:

“Potem je vse v redu, ne? Meso je za jesti in če je meso material, je za jesti tudi material! Se lahko toliko zberete, da me poskusite razumeti?”

“Saj vas razumem! Pojedel ga je, ker je bil lačen!”

Materin obraz je na mah spreletela najčistejša groza:

“Moj sin? Moj edinec, sonce mojega življenja ...”

Potegnila je sapo vase, jo dolgo držala in potem spustila zgoščeno v eni sami besedi:

“ ... lačen?”

Učitelj je pokimal.

Po materinem licu je spolzela samotna solza. Počasi, rahlo vijugavo, saj se je pod njo glava zasukala proti oknu, da se je zunanja svetloba zalesketala v tekočini. Mama je počakala, dokler ni kaplja odnihala na bradi in ji kanila na prsi, preden je dodala z ubitim glasom:

“Tako smo revni.”

Hodila sva po prazni ulici. Mama je privzdignila levico, jo upognila v komolcu in z njo tiščala k telesu mojo desnico. Ko sem bil mlajši, me je morala pogosto opozarjati, preden sem ujel korak, zdaj sem se uskladil že samodejno. Strmela je predse in skoraj molčala. Pete so tolkle ob asfalt in včasih je siknila med stisnjenimi ustnicami:

“Aha, blok!”

Ali pa:

“Križišče!”

“Odcep levo!”

Poimenovala je dele mesta, ki niso bili po ničemer posebni in sva jih videvala vsak dan. Prihajali so na plano le kot nekaj, kar je zaposlovalo glasilke in ustnice, navajene neprestanega mletja; vztrajala je v stanju, najbližjem molku, kar ga je zmogla. Grudil sem se od strahu; tišina pri njej ni obetala nič dobrega. Načeloma je sipanje besed komaj kdaj utihnilo, vedno pretirano naglas; nikoli samo enemu poslušalcu, marveč še mimoidočim na robu obzorja. Kradoma sem jo pogledoval s strani in ji brez uspeha poskušal na obrazu prebrati karkoli.

Glavna ulica se je počasi pričenjala ožiti in iz nje so se cepile še zadnje stranske poti do blokov, ki so jih nedavno postavili na robu mesta. Sledili so jim samo travniki, nekateri s plitvimi jamami že označeni za gradnjo. Ob njih je vedno pohajkovalo nekaj zaposlenih iz Železarne in si zamišljalo bodoča stanovanja, kamor se bodo lahko preselili iz samskih domov in vanje s seboj pripeljali družine, ki so jih čakale po vseh koncih države.

Skoraj na vsakem metru sva naletela na nov vonj in glasbo. V zraku je poleg pomladi lebdela tudi mešanica jugoslovanskih kultur. Dopoldanska izmena je sedela pri kosilu. Čez opustel asfalt je velo po čevapčičih in goveji juhi ter zvenelo po mešanici sevdalink, srbskega kola in slovenske polke. Običajni zvoki; niti opazil jih ne bi, če se ne bi zavedal, kako za mnogimi ne tiči radio, marveč gramofon, vir vseh mojih težav!

Upal sem, da mi ne bo nasproti prišel kateri od mestnih ljubiteljev glasbe. Na videz sem poznal vse, tudi one starejše. Hipi Roman je celo stanoval v vrhnjem nadstropju mojega bloka, a se nisva pozdravljala, saj je na hodniku vedno gledal skožme.

Rockerske plošče so bile redke in dragocene. Smukal sem se po obrobju pogovorov poznavalcev in veliko vedel, žal spet zgolj v teoriji. Moral se bom izogniti beograjskim izdajam na prasketajočem debelem vinilu, s platnicami, ki so bile

videti, kot bi jih nekdo tiskal štirikrat zapored, vendar bi vsakič sliko premaknil za nekaj milimetrov. Debelejše plošče so delali samo še v prijateljski Indiji. Na vsaki je pisalo DUM DUM INDIA in pravili so, da jih izdelujejo kaznjenci. Predstavljal sem si mogočne, mišičaste roke, ki bi normalno tanko plastiko kar strle. Poznavalci so cenili edino plošče z zahoda, še najbolj iz Nemčije, ki so jih prinašali zdomci. Najbolj pogumni so jih naročali iz Anglije. Položili so denar v kuverto in tvegali, saj je izginilo vsako tretje pismo. Nasveti so polnili pogovore: nikoli ne uporabljaj letalskih kuvert, ker jih obvezno pregledajo! Bankovec mora biti en sam, torej vedno daj tujemu trgovcu napitnino! Različne teorije so obstajale o vrstah papirja, s katerimi je mogoče vsebino povsem prikriti tudi pred pregledom pod močno lučjo, ne da bi kuverta postala predebela. Vsak pa je zagotovo imel še svoje trike, o katerih je molčal.

Uspešen nakup je pomenil dogodek, ki ni bil pomemben le za lastnika, marveč za vse ljubitelje v mestu. Srečnež se je takoj obul, se oblekel v džins in šel na sprehod po glavni ulici. Skrivaj sem dostikrat treniral *tisti* gib, da bi bil pripravljen nanj, ko pridem do gramofona: ploščo je treba držati med zapestjem in upognjenim komolcem čvrsto, da ni nobene nevarnosti padca, hkrati pa je platnica dobro vidna v celoti. Treniral sem s kosom lepenke, natančno izrezanim po merah (31 centimetrov, tudi to sem vedel!). Najprej sem pomislil, da sem rojen talent, ker se mi je posrečilo že pri prvem poskusu, potem pa sem ugotovil, da se na ta način držim mame in torej treniram že celo življenje.

Pravi zanesenjaki so včasih z eno in isto ploščo prehodili mesto tudi po desetkrat. Videl sem jih gaziti sneg, se boriti z dežjem in sodro – v takih primerih so ploščo zavili v polivinil, lastnik pa ni nosil dežnika, da ne bi zakril ovitka. Pravzaprav

je šlo za nekakšen trnek. Kolega poznavalec je pristopil in začel pogovor, plošče so si posojali in izmenjevali, dobivali prijatelje ... Zato ni čudno, da jih jaz nisem imel.

V nižjih razredih osnovne šole sem lahko pogovor navezal s pomočjo sličic za zbiranje. Žvečilnim gumijem ali čokoladami so prilagali sličice, ki jih je bilo treba nalepiti v poseben album. Prodajali so jih na blagajnah samopostrežnih trgovin. Če si zbral vse sličice v njem, vedno več sto, si dobil lepo nagrado, ponavadi paket žvečilnih ali čokoladic. Poznal nisem nikogar, ki bi se mu posrečilo, vendar nismo odnehali; izmenjevali smo jih, primerjali in se o njih pogovarjali. Najstarejši album se je imenoval Životinjsko carstvo in smo lepili slike živali. Ko pa smo skupaj z Vzhodnimi Nemci začeli snemati kavbojske filme, v katerih so se Indijanci borili proti kapitalistom ter zmagovali, smo pričeli oboževati poglavarja Winnetouja.

Ob njem sem za razliko od Životinjskega carstva lahko užival vsaj v slikah lepih deklet, pravih hčera divjega zahoda.

Annie, veselo in
pogumno dekle, ki zna
jahati in streljati, kakor
prava hči zahoda

Eni, vesela i hrabra
devojka, koja ume jahati
i gadati kao prava kći
Zapada

Zbral sem že skoraj vse sličice, ko me je strast minila. Prišlo je naenkrat, dobesedno čez noč. Včasih sem sicer še pobrskal po albumih, vendar mi niso pomenili ničesar več. Verjetno sem postal prestar zanje. Napočil je čas stripov. Po nekaj letih pa je prihajal čas plošč. Opazil sem, da je vsak korak dražji – za naslednjega sem potreboval že gramofon. Nujno; glasba je bilo prvo sredstvo za navezavo stikov, s katerim si lahko privabil tudi punce. Sličice in stripi jih niso zanimali.

Z mamo nisva srečala nikogar. Tudi ljubitelji glasbe, razen Hipija Romana, so delali v Železarni in so zdaj jedli.

Šla sva mimo izložb trgovine z elektromaterialom. Prodajalec je slonel med vrati in prežvekoval zobotrebec. Popravil si je brke in globoko na dnu telesa brskal za sluzjo. Skozi

manjkajoči gumb na delovni halji mu je prilezel napet trebuh v karirasti srajci in rahlo vzdrhtel ob grkljanju.

Kolikokrat sem stal pred izložbo in občudoval Iskrafon! Vsako pot v šolo in iz šole. Še ob nedeljah sem Nono malo ustavil in si na videz zavezoval čevlje, v resnici pa izpod čela buljil v napravo, od katere me je delilo samo steklo. Dva zvočnika, zato napis stereo! Lahko si jih uporabil za pokrov! Predstavljal sem si otip furnirja v rokah in včasih dobesedno komaj ujel slino, ki mi je hotela steči iz ust.

Nekoč sem poskušal prositi prodajalca, ali bi lahko preizkusil Iskrafon, a se mi je očitno na daleč videlo, da nisem resen kupec. Nič ni pomagalo, da sem si v desni žep vtaknil deščico, ki naj bi mi naredila denarnici podobno oblino.

Plošče so imeli spravljene za pultom in ko sem bojazljivo vprašal, ali si jih lahko ogledam, me je prodajalec le prezirljivo premeril od tal do stropa. Šele tam je videl nekaj tako zanimivega, da je zastal.

“Katero ploščo?”

“A ... e ... o ... najprej bi jih pogledal ...”

“Za koliko pa imaš denarja?”

“Za ... e ... eno?”

“Potem pa nimaš kaj izbirati. Ena je ena, povej katero, daj denar na mizo, pa jo dobiš!”

Ko sem odhajal, sem se spraševal, kako bi potekal razgovor, če bi mi moja skromnost, s katero sem hotel še laž obdržati čimmanjšo, dovolila reči, da imam denarja za dve ali celo tri plošče.

“NAJSREČNEJŠI OTROK NA SVETU SI,” je zelo naglas poudarila mama in sikaje dodala:

“Pa ti še ni zadosti!”

Njen glas ni obetal nič dobrega, četudi je znotraj istega stavka običajno menjala glasnost. Tisto, kar lahko slišijo tudi sosedje, je poudarila, kar pa je bilo namenjeno zgolj meni, je zašepetala. Kadar se je povsem razburila, se je šepet spremenil v pihanje jezne mačke.

Stala sva v kuhinji, Nona je prebiralala Življenje svetnikov in naju ni opazila, duše so ropotale s krožniki in pomivale posodo.

“Madame X boš naredil iz mene, izdajalec!”

Približala se mi je za korak. Njena sapa je sikala vame.

“Kaj je s tabo? Kako si lahko neprestano nezadovoljen in nesrečen in ti zmerom kaj manjka?”

Zelo naglas:

“VSE SEM ŽRTVOVALA ZATE!”

Potiho:

“Ti me pa izdajaš tujim ljudem!”

Zastrmela se je v kopalnico in si položila hrbtišče dlani na čelo.

“V prvem razredu! Že takrat! Pred zdravnikom si se naredil podhranjenega in slabokrvnega, le zato, da bi me spravil v zadrego!”

Spakovaje je posnemala moški glas:

“Ja, tovarišica, otroke je treba hraniti, a vi tega ne veste?”

Spet sikanje:

“A ti Nona ne skuha kosila vsak dan? Je tako? Reci!”

Rekel sem, kot se je spodobilo, zelo naglas:

“JA, MAMA!”

“Po klevetanju tistega nesposobnega zdravnika imaš vsak dan še večerjo, ja? OMOGOČILA SEM TI POPOLN OBROK!”

Obrnila se je in iz omarice nad štedilnikom potegnila eno od mnogih rumenih škatel.

“Preberi, kaj tu piše?”

“INSTANT ŠPAGETI - POTPUNI OBROK”

“Tebi popolnost ni dovolj, a? Kako naj bova srečna, če ne moreš biti zadovoljen niti s popolnostjo?”

Odprla je zavitek in stresla vsebino na pult ob štedilniku.

“Vidiš? Nič ne manjka! Makaroni, omaka v prahu, sir, nariban, da se ne trudiš, vse v svoji vrečki, HIGIENIČNO – kaj ti je treba jesti neke njihove materiale?”

Klofnila me je s prazno škatlo. Ni bolelo, poskočil sem od presenečenja.

“V oči me glej, kadar govorim s tabo!”

Ubogal sem.

“Že ko sem te nosila pod srcem, sem vedela, da redim kačo. Kako sem trpela! Namenoma si me brcal, da me še danes bolijo ledvice!”

Podložila je dlan pod desno lice in nežno zašepetala:

“Saj jaz vem, da tak kot Heintje ne boš nikoli, ampak, povej mi, a sem te dala v sirotišnico?”

“Ne, mama.”

Obraz ji je razganjalo od čustev.

“Ko sem videla, kakšen postajaš, sem dolgo časa mislila, da so te mogoče zamenjali v porodnišnici. Rekla sem si, v svoji plemenitosti, zdaj je, kar je, četudi ni moj, ga bom vsaj poskušala vzgojiti. A sem te kdaj zatajila? Grd si in nesposoben, neumen in štorast, za nobeno rabo nisi, pa se te ne sramujem. Sploh znaš to ceniti?”

“ZNAM, MAMA!”

“Ne, o ne, ne znaš.”

Trpeče je prikimala sama sebi.

“MESO BI RAD, SIN?”

Presenečeno sem jo pogledal.

Spet me je klofnila s škatlo.

“Reci ja, mama.”

“JA, MAMA!”

“DOBIŠ GA, SIN MOJ. MAMICA TI IZPOLNI VSAKO ŽELJO.”

Zasukala se je, med vrati še dodala:

“Tukaj počakaj!” in odšla.

Nisem vedel, ali smem sestiti, zato raje nisem tvegala. Kar stal sem. Nona je končala z branjem, mi pokimala in se vrgla v molitev.

Mamine korake sem prepoznal takoj, vendar so se mi zdeli zelo čudni. Opotekajoči in pospremljeni z zamolklim

zvokom, kot bi za seboj še nekaj vlekla. Prvo nadstropje, hodnik, drugo nadstropje, naša vrata tik po stopnicah.

Vstopila je in za sabo vlačila natlačeno platneno vrečo, s katere se je vsipala posušena prst. Krompir? Saj je nekaj polnih vreč še v kleti? Razprla je pest. Vreča je kovinsko zaropotala.

“Sedi,” je ukazala. Z robčkom si je otrla pot s čela in počakala, dokler ni ujela sape.

“Česa vsega jaz ne bi naredila zate! Egon, sin, zamislila sem se in ugotovila, da sem ti naredila krivico. Če si lačen, moraš jesti! Ker rasteš!”

Čakal sem jo za mizo.

Iz torbice je potegnila ključek za konzerve in ga vrgla predme. Podrsal je po ultrapasu, se odbil od zidu, v kotu treščil ob radio in obmiroval.

“Vzemi!”

Prijel sem ga med palec in kazalec.

Sklonila se je in segla v vrečo. Na plano je potegnila Carnex konzervo šunke v lastnem soku. Zviška jo je postavila na mizo.

“LJUBI SIN, ODPRI!”

Hitro sem se lotil opravila, vendar mi ni šlo najbolje. Kradoma sem neprestano pogledoval k mami, videl, kako nejevoljna je nad mojo štoravostjo in postal zaradi tega še bolj okoren. Redkokdaj sem imel priliko odpirati konzerve in za povrh sem poskušal preveč na silo. Ključek se mi je skoraj zgubil med prsti, tako droban je bil. Še preden sem prežagal pokrov do polovice, se mi je kovina že trla ob napihnjena žulja. Proti koncu je šlo laže, saj sem doumel pravi gib; žulja sta vseeno popokala.

Šunka je dišala prelestno. Lahko sem jo videl skozi plast želatine, roza, vabljivo, vsaka nitka mesa je čakala stik z mojim grlom. Hitro sem požiral slino.

Mama je molčala. Površino odprte konzerve sem pregledal do potankosti, odrgnini sta me pričeli skeleti.

“Bi jedel?” je vprašala.

“JA, MAMA!”

“DAJ, SIN, PRIVOŠČI SI!”

Planil sem nad konzervo, zaril prste v mehko snov in zbezal ven meso. Pogoltnil vse skupaj v nekaj grižljajih in polizal še drobtinice želatine z mize.

Bonf, je padla na mizo nova konzerva.

Ponovila sva cel postopek in ko sem pojedel vsebino, me je že čakala nova.

Tiščalo me je v želodcu. Vedel sem, da ne smem spraviti vanj niti grižljaja več, ker mi bo postalo slabo.

A tretja odprta šunka je vabeče čakala.

“SI SIT, SIN?”

“SEM, MAMA!”

“NE BI VEČ JEDEL? ČE NOČEŠ, RECI NE. NIHČE TE NE SILI!”

Želodec mi je rekel ne, ampak oči ... Vabeče meso, okus v ustih, možnost ponoviti vse skupaj ...

“BI, A NE, SIN?”

Pokimal sem.

“Pozna te tvoja mama. Reci ja, mama!”

“JA, MAMA!”

“PRIVOŠČI SI!”

Nova konzerva. Odprta, obrisana z rdečimi sledovi. V prstih mi je kljuvalo. Ključek mi je skupaj s krvjo neprestano polzel iz mesene gmote, s katere sem si odrgnil tudi zadnje sledi kože.

“KOLIKO ŠUNK SI POJEDEL, SIN MOJ?”

“ŠTIRI, MAMA!”

“A BI ŠE?”

Grozno mi je bilo slabo. Ampak ... taka priložnost se ne bo več ponovila. Okus mesa ... Grizenje, žvečenje ...

“JA, MAMA!”

Želatina se mi je cedila z brade. Roza koščki tkiva so se skupaj s krvjo prilepili ob mizo.

“KOLIKO ŠUNK, SINE?”

“PET, MAMA!”

“A SI TRGAM OD UST, DA BI BIL NAJSREČNEJŠI OTROK NA SVETU? A? A misliš, da je plača čistilke v Železarni velika, a? A TI OMOGOČAM VSE? Reci, ja, mama!”

“JA, MAMA!”

“POTEM PA POJEJ ŠE ENO, SIN! MAMA NOČE, DA BI BIL ŠE KDAJ LAČEN!”

“JA, MAMA!”

Sveto maziljenje

“Po tem svetem maziljenju in svojem dobrotnem usmiljenju ...”

Odprl sem oko in pogledal Nono. Se je že zvečerilo? Sem zaspal ali padel v nezavest?

Nonini koščeni prsti so mi na čelu delali znamenje križa. Slonel sem ob straniščni školjki, in ko sem nazadnje bruhal, sem iz sebe izcedil le še sledi žolča. Keramiko sem povsem zapacal s krvjo in še na privzdignjeni leseni deski je slonel jasen odtis moje desnice.

“ ... naj ti Gospod pomaga z milostjo Svetega duha. Amen.”

Spet križ.

“Nona, ti bi mi lahko pomagala.”

Jezik se mi je zdel ogromen in komaj sem ga spravil v gibanje po izsušenih ustih.

“Saj ti pomagam. Dajem te v zadnje olje. Če zdaj umreš, prideš takoj v nebesa.”

V sveto olje me je dajala vsaj enkrat na mesec. Nisem maral zboleti, saj sta mi bila neprestano žlobudranje molitev nad mano in smrad prižganega kadila zoprna, sploh če sem imel angino in se je težkemu in pekočemu požiranju pridružil še dim, ki mi je vdiral v pljuča. Še ko sem bil prvič in zadnjič na morju, star sedem let, v počitniškem domu Železarne, sem moral zgolj stati na stopnicah, z morjem približno do kolen, saj bi sicer ušel z dosega dajanja v zadnje olje. Med izgubljenimi dušami blodi vse preveč utopljenec, da bi me Nona lahko prepustila samemu sebi.

“Ne tako, nisem mislil tako. Prej bi mi lahko pomagala.”

Odkimala je.

“Saj veš, da jaz nisem od tega sveta.”

“Vem, ampak včasih ...”

Zazdelo se mi je, kot bi jo spreletel strah in se ji potopil v sleherno gubo. Jih napravil še globlje in obraz razkosal v senčnato mrežo.

“Oprosti,” je rekla, “pogosto se vprašam, ali ni tedaj na meni ležal inkubus.”

Spomnil sem se nejasnih slik iz otroštva. Dveh žensk, ki se pretepata z neusmiljenim sovraštvom, in ko nazadnje zmaga mlajša, se poraženka omeji na svojo stran zakonske postelje in kredence. Spomnil sem se še tistega, česar se nisem hotel: da sem jo tepel tudi jaz, pogosto, ker se nisem znal drugače pogovarjati in ker sem bil boljši sin kot vnuk.

Pobožal sem jo po licu.

“Nona, saj vem. Oprosti.”

Rdeča sled se ji je potegnila po vrhovih gub. Ni opazila.

Nisem vedel, ali kima ali drhti.

Šla je nazaj brat Življenje svetnikov.

Ko sem pospravljaj za sabo, sem pogledal k njej. S krvavečim licem je žebrala besedilo, mu sledila s prstom po knjigi in kimala zraven. Napolnil me je val ljubezni, a je nisem šel objet. Res je bila z drugega sveta; že zdaj. Sledil je val groze: sem res čisto sam?

Vrnil sem se v kopalnico in stopil na kad. Odvil sem edini zares pričvrščeni vijak mrežastega in od prahu muckastega pokrova zračnika ter segel z roko v svoj kotiček. Našel sem si ga že davno in ga zamolčal. Sprva sem imel zaradi skrivnosti hud občutek krivde, sploh kadar je mama hotela brati moje misli, s poskusi pa sem ugotovil, da le ugiba in še to slabo. Skrivališče je ostalo neprebrano.

Ven sem potegnil drobno slikanico, namenjeno majhnim otrokom. V knjižnici sem do tretjega razreda itak prebral ves

mladinski oddelek in krenil v odraslega. Bral sem po vrsti, po abecedi avtorjev. Knjižničar je nosil kratko pristriženo belo brado, kadil pipo in se pokrival z baretko, vrh katere se je zibal kratak frcelj; nosili so jih v francoskih filmih. Po lastni izjavi je bil eden redkih intelektualcev v mestu, kar mu je dajalo pravico, da je na ostale gledal zviška. Včasih sem ga videl, kako se je sprehajal s prodajalko vstopnic iz kina Odeon in vedno sta v rokah držala odprti debeli knjigi ter ju primerjala kot lovca na površnosti tiskarjev. Vstop v knjižnico za odrasle sem si priboril s tem, da sem vpisal mamo, denar pa privarčeval od Noninih mašnih plačil. Dvomim, da mi je knjižničar verjel; vendar ni rekel ničesar, kaj manj prezirljivo me pa tudi ni gledal.

K slikanici *Pale sam na svetu* sem se vračal z mešanico očaranosti in groze. Pripovedovala je o fantku, ki se zjutraj

zbudi in ugotovi, da je sam. Starši so izginili. Krene v mesto in tudi tu ni nikogar. Privoščiči si lahko vse, kar si zaželi, od sladkarij do vožnje s tramvajem, nikogar ni, ki bi mu lahko ukazoval, nikogar, ki bi vpil; tišina, popolna svoboda. Vendar pa samota postane zoprna in strašna, v breme. Nazadnje se zbudi v maminem naročju; le sanjal je.

“Svojega očeta sem prvič videl v kinu,” bi bil lahko prvi stavek.

Nalivka je nihala v zraku, nakar sem jo odložil in še enkrat preveril, ali odtrgan list ni pustil sledov. Ravnal sem nagonsko in iz maščevanja, zato sem se slabo počutil. Za slovenščino smo morali sestaviti prosti spis o enem svojih staršev in kar sama mi je roka zapisala naslov “Moja mama”. Prav tako samodejno se je ustavila, iztrgala papir v eni sami potezi, potem pa skupaj s svojo partnerico dolgo odstranjevala drobne ostanke okrog sponke. Iztrgani začetek sem scetal na koščke in jih podtaknil na dno smeti. Nisem vedel, ali bom zares upal napisati spis z naslovom “Moj oče”, zato sem ga najprej sestavljal v glavi. Zavedal sem se, da prvi stavek, okoli katerega sem se vrtel, ni čisto resničen, a mi ni bilo mar. Sam sem si skoval pravilo, po katerem sem prepoznaval dobro literaturo: opazil sem, da mi nekatere knjige, filmi, glasba, celo slike zameglijo pogled, me napravijo odsotnega in se po njih s trudom spet zberem ter doumem, kje sem in kdo sem. Nekateri, zelo redki, človeški izdelki so torej imeli enak učinek kot sanje. Te zagotovo nimajo ničesar z resničnostjo; kar pomeni, da tudi literaturi tega ni treba.

Nasploh sem dosti časa porabil za strmenje v zid, nekam nad radiom, in za razmišljanje o vseh mogočih traparijah: kako bi naredil veliko uspešnico, če bi pobral samo koščke iz drugih velikih uspešnic in jih zlepil skupaj. Ali pa bi nizal le refrene, saj so ti tisti, ki si jih od komadov najbolj zapomnimo. In podobne neumnosti.

Vendar sem čisto res že kot majhen otrok v kinu srečal svojega očeta, natanko takšnega kot v družinskem albumu.

Mama me je začela voditi s seboj na predstave, še preden sem šel v prvi razred. Ena izmed grozljivk, ki sva jih gledala, je pripovedovala o odtrgani roki, ki teka po travi, se plazi v hiše in davi ljudi. Pogledoval sem k mami in nisem mogel verjeti, zakaj ne prepozna očeta, četudi me roka drži na skoraj vsaki sliki. Strašno me je postalo strah, a tokrat ne filma, marveč tega, da bi mama opazila, kako navijam za okončino, odtrgano v zapestju. Sploh prizor, ko se neka ženska pojavi na stopnišču, jo zagleda ter prične kričati, se mi je neznan-sko priljubil.

V albumu je ostalo še nekaj slik, na katerih sem videl del očetove noge, pravzaprav čevlja, vendar filma o morilskem stopalu še niso predvajali. Včasih sem sanjaril, da se v maminem delu kredence skriva pismo zame, v katerem mi bo oče pojasnil vse: sebe, mamu, mene, cel svet. Nekoč se bom dokopal do njega, sestavilo bo delčke in mi umirilo glavo.

Kino je bil edini kraj, kjer sem celo jaz s svojimi omejenimi čuti lahko videl podobe iz Noninega sveta. Saj ne vem, ali je ona sploh kdaj bila v dvorani, a ko sem nevede šel gledat film, v katerem bom tudi sam srečal Smrt, me je preddverje kina Odeon pričakalo povsem prazno. Po stopnicah sem se povzpел do vhoda med nosilnima stebroma in ponavadi so že tu stali prvi obiskovalci. Nekaj si jih je vedno ogledovalo plakate v vdolbenih vitrinah levo in desno od vhoda, pod napisoma DANES in JUTRI. Tisti večer ni bilo nikogar.

Boječe sem porinil vrata, in če ne bi znotraj gorela luč, si ne bi upal vstopiti. Koraki so odmevali po kamnitih tleh, sestavljenih iz drobnih kamenčkov, zglajenih v različne odtenke sivine. V višini mojih oči je po zidu tekla ostra meja, zarisana z belo. Pod njo zelenkasta oljna barva, nad njo bela z nekakšnim listnatim vzorcem. Po njem razmeščeni plakati današnjega in še nekaj naslednjih filmov. Nasproti vrat je stal vhod v dvorano, desno bife, pravzaprav samo ozek šank in vdolbina za njim, tokrat zakrita z lesenim rolojem. Levo so vzdali kabino z napisom BLAGAJNA, vgraviranim na ploščico in obešenim na notranji strani stekla, pol metra pred njim pa je stala železna ovira, ki naj bi kupcem pomagala držati vrsto.

Nikogar ni bilo. Najprej sem pomislil, da manjka tudi prodajalka kart, in šele plašen korak naprej mi je pokazal rob knjige, ki jo je prebiral. Tolstoj, Vojna in mir; poskusil sem jo brati, pa me je zelo dolgočasila in sem odnehal. Počasi sem pristopil. Ženska se je povsem zatopila. Bal sem se je, tako kot sem se bal knjižničarja. Dostikrat ga je obiskala in sedela na stolu zraven njegovega pulta, pomenkovala sta se čez kupe knjig. Brskal sem po policah in ujel koščke razgovora – v vsem, še v taki malenkosti, so tičale stvari z veliko začetnico: Lepota, Smisel, Umetnost. Stvari, za katere sem točno vedel, da jih ne bom nikoli doumel, in sem se počutil majhnega že pred besedami, kaj šele pred tistim, kar so označevale. Da o tujkah, predvsem raznih ekste-izmih, ne govorim. Moje pravilo, po katerem sem knjigo primerjal z učinkom sanj, se mi je ob učenih besedah in razglabljanjih, ki so se vlekla cele ure, zdelo preveč preprosto in gotovo vredno posmeha.

Odkrehal sem se. Grdo me je pogledala. Svojo zajetno postavo je morala vsak večer najprej stlačiti v delovno haljo in

se z njo vred zbasati v kabino, kar jo je napravilo podobno osvetljenemu truplu v pokonci postavljeni krsti.

“Dober večer ... e ... “

Že sem začel jecljati. Mama je zahtevala olikanost in pozdrav mi je šel z jezika kar samemu sebi. A končati bi ga moral z besedo tovariš ali tovarišica. Prodajalki kart sem samodejno hotel reči gospa, kar je lahko pomenilo silno predrnost in v določenih okoliščinah celo psovko.

Nejevoljno me je pogledala preko roba platnic. Videti je bila prav razočarana, da me vidi, kot bi pričakovala koga drugega. Ustnice, na debelo narisane z rdečo šminko, so se ji nakremžile.

“Sedem devet, prosim.”

V šesti vrsti je manjkal deveti sedež in zato je bilo sedenje za njim udobnejše; postalo je moje stalno mesto. Položil sem denar pred odprtino, ko je spregovorila:

“Zmotil si se.”

Zaradi presenečenja nisem več pazil na naslavljanje:

“Ne, gospa.”

Stresla je z natopiranimi lasmi, da sta zavihka na licih kar poskočila:

“Danes je na sporedu *drugačen* švedski film.”

“Vem, gospa.”

Nekam naveličano je dodala:

“Ni samo za odrasle.”

“Vem, gospa.”

Zdaj me je že gledala podobno kot moja mama: z usmiljenjem do bebčka, ki ničesar ne razume. Švedskih, danskih in nemških filmov so vrteli obilo. Imenovali so se erotični filmi in na vitrini je pisalo, da so prepovedani za mladino. Ne spomnim se, da bi mi kdaj preprečili vstop – edino pri teh predstavah je prodajalka ostajala zunaj, ker so bile *pod njenim*

nivojem. Naslovi so vedno omenjali postelje, čeprav nisem nikoli videl niti ene: osebe so se le pogovarjale brez repa in glave, menjavale prizorišča brez reda in smisla; filmi niso trajali prav dolgo in še plakatov niso premogli – naslove je nekdo napisal kar na roke, na list, iztrgan iz zvezka.

“Črno-bel je.”

“Vem, gospa. Sem prebral zunaj.”

Poskusila se je spomniti še dodatnih razlogov, ki bi me odvrnili od ogleda. Dolgo je trajalo. Nenadoma so ji ustnice zadovoljno poskočile:

“Umetniški je.”

“Jaz bi vseeno šel v kino, gospa”

Še malo je razmišljala, preden je nejevoljno potisnila karto proti steklu. Sunkovito se je ustavila:

“Da nisi prišel samo spat?”

Odkimal sem.

Zmajevala je z glavo, ko je preštevala drobiž. Spet se je lotila knjige, jaz pa sem še kar stal pred blagajno. Moral sem se dvakrat odkrehniti, preden sem pritegnil njeno pozornost.

“Kaj pa zdaj hočeš?”

“Gospa ... nekaj bi vas prosil ... A bi lahko kdaj dobil kakšen plakat? Če ga ne rabite in tako ...”

“NE!”

Pogledal sem v tla in se pričel obračati.

“Plakati so za tiste, ki imajo radi film! Vi mulci jih samo trgate in smetite z njimi!”

Umaknil sem se čisto do vrat in čakal. Nihče več ni prišel.

Prodajalka kart je točno deset minut pred napovedano uro izstopila iz kabine, šla do lesenih vrat v dvorano, jih odklenila, odprla in odmaknila precej oguljeno rdečo žametno zaveso. Postavila se je ob podboj in v komolcu upognila roko. Pristopil sem, čvrsto prijel svoj del vstopnice, da je

njen poteg ni izpulil in vstopil. Pozdravil me je zadušljiv vonj z rahlim priokusom plesnobe. Kako rad sem ga imel že od prvega obiska in ljubezen se je z leti samo stopnjevala!

Zbasal sem se na stol in iztegnil nogi. Vrste so natlačili drugo za drugo in leseni stoli so škripali ob vsakem premiku. Nihče drug ni prišel, vendar me samota ni motila. Platno je prekrivala zavesa, velika sestra tiste pri vratih, nad njo pa je visela slika tovariša Tita.

Strop se je bočil kot v kaki cerkvi in po njem so se vlekli razpoke, prepredene s pajčevinami. Čisto do vrha zaradi preslabotne svetlobe sploh nisem mogel videti.

Cvileča zavesa se je zapeljala po ležajih in odkrila platno. Luči so ugasnile. Začel se je črno-beli švedski umetniški film.

Po koncu je prodajalka kart odgrnila izhod ter mi odprla vrata. Stopil sem v noč in se stresel. Sploh ne vem od česa, mraz zagotovo ni bilo.

Nekaj papirnatega me je štoknilo pod rebra.

“Na,” je rekla.

Debelo sem jo pogledal. Vzel papir in ga razgrnil. Spogledal sem se s plakatом pravkar predvajanega filma.

“Zakaj pa to?”

“Prišla sem te kontrolirat,” je rekla, “če ne spiš.”

Ustnice so se ji nekam čudno zgrbančile.

“Takrat, ko smrt žaga drevo,” je pojasnila, “takrat ...”

Kradoma sem jo pogledoval. Kazala je vsa znamenja, ki so pri moji mami napovedovala eksplozijo.

“... še nikoli nisem videla človeka, ki bi se tako ... potopil.”

Odkimala je z glavo. Nenadoma postala jezna:

“Moral bi biti kdo drug, ne pa ti! Bejž zdaj!”

Zamahnila je z roko, in ker sem bil napet, sem odskočil. Pa ni priletela klofuta, le tak čuden, zmeden gib. Zaloputnila je vrata za sabo in jih zaklenila. Šel sem na prednjo stran kina in pogledal. Na naslednjo predstavo ni čakal nihče.

Po tistem mi ni bilo več treba povedati, kateri sedež hočem. Karta sedem devet je padla predme tisti trenutek, ko sem položil denar na pult. Pri izhodu sem vsakič pobral plakat filma, ki sem ga pravkar videl.

Kar me je resno prestrašilo. Nekaj časa sem se celo poskusil odvaditi kina, vendar nisem dolgo zdržal. Predstavljal sem si grozne namene, ki jih ima prodajalka z menoj, četudi se nisem spomnil ničesar zares oprijemljivega, kar bi mi lahko storila. Dolgo je trajalo, preden sem se pomiril; še najbolj zato, ker ne samo, da mi ni nič storila, še govorila ni z mano.

A je bilo zadosti; dalo mi je misliti. Mama je neprestano poudarjala, kako vsi zgolj prežijo, in če nisi nenehoma pazljiv, ti zabijejo nož v hrbet, te izdajo, ogoljufajo in oropajo. Dobrota ne obstaja; vedno je le slepilo za prevaro in krinka zlim namenom. Redno sem dobival filmske plakate, hudobni nameni pa se še niso pojavili. Je mar mogoče, da nekdo naredi drobno uslugo tudi brez temnih načrtov?

Z Nono sva si razdelila zid, in kjer je med nabožnimi podobami ostal prostor, sem nalepil plakate. Preostale sem spravljajl v veliko vrečo pod posteljo, čisto pri nogah. Mama se je strinjala; tudi ona je imela rada filme, je rekla in dodala:

“Čeprav zdaj niso več taki kot včasih.”

Ni več pogosto šla v Odeon, ker so filmi postajali vedno bolj trmoglavi in jih je bilo težje voditi. Za povrh so kino podjetja goljufala in podtikala zelo stare filme, ki jih ni marala. Tako sem lahko sam obiskal obe predstavi, in kadar so dodali še popoldansko, tudi njo.

Zadnji film, ki sva si ga ogledala skupaj, se je imenoval Sodoma in Gomora. Mama je sumničavo ogledovala plakat in vprašala blagajničarko:

“Je film nov?”

Gospa je pokimala in celo zatrdila, da je letošnji.

"A res?"

Še eno potrdilo.

Sedla sva sredi prve vrste, tako kot vedno, kadar sva šla na predstavo skupaj. Mami je že med filmskimi novostmi nekajkrat nejevoljno trznila ustnica. Komaj sem sledil dogajanju na platnu, saj sem bil s koticom očesa prikovan nanjo. Dvorana je po stari navadi požvižgavala in preklinjala, šumela s papirčki, komentarji so pršeli in sploh zadnje vrste so tekmovalle v duhovitostih. Večina delavcev iz samskih domov, najbolj rednih obiskovalcev, ni imela televizorjev in so poročila gledali pred filmom. Novice so bile stare nekaj tednov in so prikazovale otvoritve novih tovarn, zmage socializma in podobno. Vedno se je vsaj enkrat prikazal tovariš Tito in edino takrat je dvorana povsem utihnila.

Ko se je film pričel, je mama besno udarila s podplatom ob tla.

"Goljufija," je siknila.

Sunkovito je vstala in me odvlekla s sabo, skoraj odtrgala zaveso, ki jo je za zadnjimi zamudniki pravkar zagrinjala prodajalka kart, ter jo s telesom odrinila globoko v predverje. Nekaj starih pijančkov, ki so redno viseli za šankom, se je obrnilo in zarežalo.

"A TO JE NOV FILM?" je zagrmela mama.

Blagajničarka je pokazala s prstom letnico na plakatu. Še preden je mogla reči karkoli, je mamin prst padel na postavo ob robu plakata.

"IN KDO JE TO?"

Prodajalka jo je zbegano ogledovala.

"Gospa, ne poznam vseh igralcev ..."

"TOVARIŠICA, VAŠA NERAZGLEDANOST NIMA MEJA! TO JE RIMSKI VOJAK!"

Vsi, s pijančki in gostilničarjem vred, smo se zastrmeli v postavo v kratkem usnjenem krilu, oklepu in čeladi.

Mama je zmagoslavno stresala s privzdignjeno brado in kazalcem.

“VI BOSTE MENI GOVORILA, DA JE TO NOV FILM!”

Natopirani lasje blagajničarke so kar poplesavali nad čelom, ki se je z grbančenjem trudilo razumeti.

“TOVARIŠICA, ČE BI SE UČILA V ŠOLI, BI VEDELA, KDAJ ŽE SO RIMLJANI IZUMRLI, IN VAM NE BI BILO TREBA SEDETI *TAM!*”

Pokazala je na kabino. Vsi smo pogledali *tja*. Eden od pijančkov je skoraj izgubil ravnotežje, ko je poskušal slediti hitrim menjavam središča pozornosti.

“TAKO! PA SEM JI POVEDALA SVOJE!” je dodala mama, me silovito potegnila za roko in odkorakala sva domov.

Telovadba

Od vseh predmetov sem najbolj užival v telovadbi. Učitelj je vedno sestankoval in preden je šel, je zadolžil po enega fanta in punco za red. Počeli smo lahko karkoli, le da se ni slišalo do zbornice. Če se je, je naslednji teden sestanek odpadel. Teči smo morali na hrib in se spotikati nazaj; v kakršnemkoli vremenu. Sošolke so zato raje stale v gruči in klepetale, pod roko pa držale nekaj žog, bolj za krinko. Razen tistih, ki so se prej opravičile, da so *bolne* in so morale sedeti na klopi ob zidu. Sošolci so igrali košarko, jaz pa sem plezal. Mama mi je večkrat povedala, da nisem za šport in naj se z njim ne ukvarjam, vendar se vrvem v kotu telovadnice nisem zmožgel upreti. Na vrh sem prilezel trudoma in mišice na rokah so mi poskakovale od napora. A ko sem končno zagrabil kovinski nosilec, me je obšlo sladko vznemirjenje. Previdno, ker sem se strašno bal višine, sem namestil vrv med stegna. Počasi sem se pričel spuščati. Vrv je bila spletena iz mnogih tanjših vrvi v nagubano površino. Drsenje ni potekalo gladko, marveč oprijemajoče sunkovito. Toplota, ki se mi je pričela širiti iz mednožja, je splezala po hrbtu navzgor in mi udarila v glavo in stisnila vrat; moral sem se boriti za zrak, včasih celo hropsti in zgodilo se je, da sem obrnil oči na belo. Prehitro spuščanje mi je zmočilo spodnje hlače in madež se je poznal tudi na telovadkah, zato sem se v takem primeru skrival do konca ure. Raje sem se spuščal počasi, previdno, podaljševal užitek in pazil.

Tokrat mi je roka zdrsnila in moral sem še bolj stisniti stegna, da sem se ujel. Občutek je postal premočan in nisem mogel zadržati krika. Upal sem, da ga zaradi hrupa ne bo nihče opazil, a pod vrvjo me je čakal sošolec Tone in strmel:

“Kaj pa je s tabo? A si preveč Tarzana gledal?”

Čutil sem vlago, ki se je pričela širiti po tkanini in moral sem se hitro umakniti. Potegnil sem mu košarkarsko žogo iz rok in rekel:

“Poskusi, če upaš!”

Toneta je moj pogum manj presenetil od mene, vendar je vseeno nezaupljivo pogledal vrv, ki je še vedno trzala. Stekel sem z žogo proti stranskemu košu, čimdlje od igralcev in deklet. Odlična ideja: kaj, če jo vržem v odprta vrata slačilnice, jo grem iskat in se hitro in na skrivaj sperem. Ker se učitelj ponavadi ni vrnil do zvonjenja, bi se verjetno lahko tudi preoblekel in počakal odmor. Ustavil sem se in se delal, kako merim na koš, v resnici pa sem se osredotočil na vrata. Pripravil sem se na met, se nagnil nazaj, sprožil, ko je po prostoru zadonel mogočen krik. Trznil sem in žoga je odletela v pokrov prostora z odsluženo opremo, se odbila, udarilarila še enkrat, deske so klonile, žoga je padla v odprtino in izginila v temo.

Stekel sem ponjo in med tekom pogledal nazaj. Tone je omotičen, s široko razširjenimi rokami in nogami ter mladežem na telovadnih hlačah, ležal pod vrvjo in nekaj sošolcev ga je poskušalo obuditi.

Pogledal sem v globino. Teža udarca je prelomila posušen les, ki je držal ključavnico in pokrov je vlomljen zeval. Moral sem po žogo, nisem imel izbire.

Počasi sem se spustil na kup blazin, ki sem ga razločil v polmraku in zdrsel na tla. Pričel sem bolj tipati kot gledati naokoli, ko sem zaslišal čudne glasove. Nekakšno pihanje ali cviljenje, čez katerega je nekdo govoril. Navpičen ris svetlobe je označeval vrata v sosednji prostor. Po prstih sem se splazil do njih in jih previdno odprl. Umaknil sem se žarkom in zagledal žogo nekaj korakov za sabo. Vrnil sem se, jo

pobral in okleval. Moral bi se vrniti. Prestopil sem prag in se znašel v hodniku, ki sta ga osvetljevali okni, skozi katere sem lahko videl rob asfalta in v daljavi dimnike Železarne. Zvoki so postali glasnejši, ne pa razločnejši.

Šel sem po hodniku, skozi skladišče rekvizitov raznih šolskih proslav, mimo ogromnih Titovih slik, velikega jugoslovanskega grba s prižganimi plamenicami in gesel, izrezanih iz belega stiropora ter prilepljenih na rdeč žamet.

Ženski jok, zadušen, hlipajoč.

Moški glas, ki ji prigovarja.

Bliže. Več vrat zapovrstjo; prislonil sem uho na zadnja.

“Daj no, kaj pa ti je danes?”

Znan glas.

Počasi sem upognil kljuko. Čutil sem vsako mišico, kito, kost, vse, do zadnjega milimetra, ko se je kljuka vdala in vrata so se s pokom odprla. Upal sem, da se je samo meni zdelo naglas. A že sem gledal hrbet telovadnega učitelja in objokan obraz Maje, ki je sedela na klopi pred njim.

“Ne, prosim, ne ...” je zastokala.

Učitelj je sunkovito obrnil glavo. Spogledala sva se.

V naglici je pričel nekaj šariti pred sabo, a ga nisem čakal. Tekel sem po hodniku.

“EGON VITTORI!!!!!!” je rjovel za menoj.

Prijateljstvo

Sedel sem v garderobi na šolskem hodniku in se naslanjal ob obešene jakne. Še zadnji zamudniki so tekali v razrede. Strmel sem navzdol po stopnišču in pričakoval podivjan obraz telovadnega učitelja. Ni ga bilo. Čakanje je tesnobo in strah še stopnjevalo. Je pred mano cel teden *takih* trenutkov do naslednje telovadbe?

Po stopnišču je prišla Maja. Nisem mogel odtrgati pogleda z njenega obraza. Prisedla je in pustila za meter prostora med nama.

Gledala sva predse.

Zazvonilo je.

Čeprav sem strmel proti najbolj oddaljenim vratom na dnu hodnika, sem vseeno jasno zaznaval telo ob sebi. Napolnilo me je s prhnečo tesnobo in trajalo je, preden sem doumel, da gre verjetno za tisto, kar v literaturi imenujejo hrepenenje. Prevezemalo me je drugače kot gramofon – je torej želja nekaj drugega?

“Prosim, saj ne boš nobenemu povedal?” je rekla čisto potih.

“Ampak ... on ... zakaj ne?”

“Zato, ker ne. Prosim.”

“Ne razumem. Moraš ...” sem zavrtal s konico copata v tla. Edina vrsta, ki smo jih lahko kupili v domačih trgovinah: črni, na vrhu stisnjeni s široko prepredenimi elastičnimi nitkami. Imenovali smo jih mrliški copati. Maja je nosila drugačne, rožaste, usnjene, verjetno iz Italije.

Zaslutil sem njeno odkimavanje. Pomolčala sva, četudi je del mene gorel v naglici. Zdaj zdaj bo prišel kateri od učiteljev in naju okregal. Nisem pa si predstavljal, da vstopim v

razred z vsemi nejasnostmi in strahovi, ki so opletali po meni.

“Jokala si ...” sem vztrajal.

Kako sem si jo želel objeti!

“Saj zmerom jokam.”

“Zmerom?”

Še pogledati se je nisem upal, kaj šele dotakniti!

Molk.

Moral sem izvedeti.

“Ti sestanki? So zmerom s tabo?”

Njeno pritrditev sem komaj slutil; le rahel izdih v zadušnem hrupu izza številnih vrat.

“Moraš povedati!”

“Prosim, ne! Prosim, prosim!”

Premolk.

Dodal sem:

“Nekomu.”

“Mami?”

Misel se mi je zdela povsem nemogoča – da bi se kdorkoli lahko izpovedal mami? Vendar, saj niso vse mame iste?

“Ja, mami!” sem našel v sebi bilko odrešitve.

“Ne bi mi verjela.”

“Očetu?”

Nisem si mogel priklicati obrazov njenih staršev. Vedno sem ju videl le bežno; očeta v avtu, ko je včasih pobral Majo pred šolo, mamo pa s proslav. Ker sem hodil v družbi svoje mame, mi je preža popila vso pozornost.

“Fotr je njegov najboljši prijatelj.”

Pograbila me je jeza.

“Kar naj zve, kakšen prasec je njegov prijatelj!”

“Saj ve.”

Obrnil sem se k njej. Imela je mokre oči.

“Kako, ve?”

“Egon ...”

Nežno je oblikovala besede. Ves bes me je zapustil.

“Dobri prijatelji si vse delijo.”

Pogledal sem naprej in preštel vrata v razrede. Pet. Pet. Pet. Še enkrat. Doumel. Si pričel gristi ustnice.

“Prosim, nikomur ne povej ... Fotr bi me ubil.”

Nežen, droban, tako zelo nemočen glas. Sprijaznjen z usodo in poln skrbi. Tudi zame, se mi je zazdelo.

Nekaj sem hotel reči, pa sem samo zajamral.

“Prosim ...”

“Ne bom.”

“Res ne?”

“Res.”

“Častna Titova?”

“Častna Titova.”

Niti obljuba ni spremenila obupanega zvena njenega glasu.

Koraki so zadoneli po stopnicah.

Hkrati sva vstala in stekla v razred. Mudilo se nama je, hitela sva, a v trenutku, ko sem ji odpiral vrata, me je pobožala po licu.

Ali pa se mi je samo zdelo.

Ponavadi sem gledal Titove slike zato, da bi odplaval v sanjarije, tokrat sem se trudil najti rešitev. Ali pa sem se le izogibal pogledu proti Majinim lasem, belemu vratu in drobnim ramenom, ki so bila videti tako zelo nemočna tam spredaj, v tretji vrsti?

Moral bi nekomu povedati, četudi sem dal častno Titovo, najresnejšo prisego sploh. Več, kot če bi prisegel na lastno mater – ja, pomislil sem tudi nanjo. Si predstavljaj, kaj bi naredila in nazadnje ugotovil, da se sprašujem, ali bi me slišala. Dostikrat se mi je zdelo, da ne sliši čisto dobro oziroma natančneje, sliši samo določene besede. Nanje se sproži, jaz pa že celo življenje poskušam ugotoviti, brezuspešno v svoji omejenosti, katere so tiste, ki so videti povsem nenevarne, v sebi pa skrivajo eksploziv. Veliko časa sem porabil za samoobtoževanje in iskanje krivde, ki mora biti v

meni, da mam tako razburim. Naučil sem se molčati, se s tem izogibati nepravim besedam. A ostali so nepravi gibi, pogledi in misli. Čimmanj sem se poskušal premikati, čim redkeje menjavati drže in je nikoli ne pogledati v oči, hkrati pa z vso pozornostjo kontrolirati njene reakcije. Še misli so mi v mamini družbi nekako okamenele. Napeta pozornost jih je napravila goste, sirupaste in počasi so mi klopotale po glavi.

Če bi ji povedal za telovadca in Majo - bilo bi nekaj nezasišanega, povsem neobičajnega. Spomnil sem se Majinega hlipanja, ki me je pripeljalo do kleti, in si rekel, poskusil bom, a le v skrajni sili.

Bi šel k Majini mami? Če lastni hčerki ne bi verjela, kakšne možnosti imam jaz? Za trenutek sem pomislil na ravnatelja in si rekel, kaj sem sploh videl? Tehtali bi učiteljevo besedo proti najini – živo sem zaslišal Majin glas; njegovo plašnost in obup. Gotovo ne bi upala pritrditi mojemu pričanju. Zakaj telovadec ni pridivjal za mano? Me bo pričakal zvečer, ko se bom vračal iz kina? Se bo delal, da se ni nič zgodilo? Kakšna bo videti naslednja ura telovadbe?

Tito je pisal, jaz sem razmišljal in nenadoma me je nekdo sunil pod rebra. Skoraj bi omedlel od strahu. V krču sem vseeno videl sedeti zraven sebe košččenega dolgina, za katerega sem vedel, da mu je ime Fric in hodi v sosednji razred. Dvakrat je že padel in veljal je za enega tistih, ki se jim je dobro izogibati, ker se je rad pretepal.

Pomislil sem, o ne, usedel sem se v napačno učilnico! Ozrl sem se naokoli in ugotovil, da so sošolci še vedno na svojih mestih. Učiteljica je na tablo prepisovala neko pesem.

Fric si me je ogledoval in odkimaval.

“Ti si pa odličnjak, a?” je rekel.

“Kako veš? Odkod pa ti?”

Tovarišica je kar čez ramo zavpila:

“Tišina v razredu!”

Nadaljevala sva šepetaje.

“Očala imaš, smotan si, oblečen si grozno, kadiš tudi ne?”

“Ne.”

“Meni je takoj vse jasno. Pogledam, vidim, kapiram. Poslušaj, nekaj morava razčistit, drugače bojo batine.”

Gledala sva predse. Pesem je vabila dekle na bos sprehod. Verjetno zato, ker jo je napisal pesnik, partizan, ki se je moral otepati s hudim pomanjkanjem, kot je pisalo v učbenikih. Vsako leto so organizirali vsaj nekaj proslav, na katere so prihajali stari borci in nam pripovedovali, kako hudo je bilo.

“Kaj?” sem ga vprašal.

“Ejga, nisi pametnejši od mene, le boljši spomin imaš. Jasno?”

Pokimal sem.

“Odkod pa ti tukaj?” sem ga vprašal, ko je tovarišica zrecitirala pesem do konca.

“A si spal ali kaj? Pripeljal me je ravnatelj, kazensko, samo v ta razred me še niso dali. Jebejo naj se. Eden me je zašpecal. Da me ne bi ti tudi, sploh tej frankenštajnovi nevesti ...”

“A ti gledaš filme?”

Ponosno je pomigal. Videti je bilo, kot bi mu orlovski nos kljuval v brado. Čez ušesa segajoči rjavi lasje so se mastno posvetili.

“Vse.”

“Še nikoli te nisem videl?!”

“Ej, odličnjak, meni je vse jasno. Ti si sedem devet.”

“Kako veš?”

“Gledam iz kabine. Moj fotr je operater.”

Molčala sva do zvonjenja. Ko je vstajal, je še dodal:

“Smrdiš. Kdaj si se nazadnje umil?”

Madame X

“Že spet se kopaš? Saj si se že prejšnji teden!” se je začudila Nona, ki je prinesla spraznit kahlo v stranišče. Napol sem kukal iz vode, povsem namiljen in prekrit z milnico.

“V šoli so mi rekli, da smrdim.”

Nona je odkimala in začela splakovati posodo pod curkom v umivalniku.

“Povej jim: to je samo telo in telo sploh ni važno.”

Pokimal sem. Počasi je oddrsala proti vratom, se pred njimi ustavila in obrnila. Pri obračanju je vedno položila dlan na bok v smeri zasuka in rahlo zastokala zraven.

Sumničavo me je gledala:

“Povej očenaš!”

Ubogal sem. Pomirila se je.

“Še si ti! Čudno nagnjeno glavo imaš. Sem mislila ... Zakaj pa se nisi umil po desnem licu?”

Spregledala je, kako zelo sem zardel. Čeprav nisem bil čisto prepričan, ali me je Maja res pobožala, nisem hotel tvegati in izmiti njenega dotika. Nona je seveda pomislila, da se je vame pričel plaziti hudič in mi krivijo glavo nezemske sile. Drsula je dalje, mimo mize z odprtimi zvezki, prestavila kahlo v levico, položila desnico na bok ter se pričela obračati proti sobi. Znova je zastala in me pogledala.

“Tvoja mama prihaja,” je rekla, “zakaj tako zgodaj?”

Mama je delala izmenično po en teden popoldne in dopoldne. Tudi med dopoldanskimi izmenami se je vračala šele proti večeru. Nikoli ni povedala, kod hodi, jaz pa sem v miru delal nalogo in bil zadovoljen – kot sem pač zmogel, majhen občutek krivde me je vedno grizel, čeprav nisem vedel zakaj.

Spomnil sem se odgovora – zaradi strahu pred telovadcem sem spregledal današnji kino spored.

“O, ne! Ne!” sem stoknil, vendar pridušeno, da Nona ne bi spet zaskrbelo zame, “Madame X!”

Obupano sem zmajeval z glavo in komaj zadrževal solze.

Nona je globoko zavzdihnila.

“Molila bom zate,” je rekla in preložila roko.

“Nona!” sem zaklical za njo in jo ustavil sredi giba, “Nona, a ne bi mogla ... vsaj enkrat ...”

Odkimavala je že med obračanjem.

“Nona, samo enkrat ... brezplačno bom hodil k maši ... Nona!”

“Ne morem, res ne.”

Prikimal sem vdano v usodo. Prihajalo je enkrat letno in sestavljalo je del sveta, kot sem ga poznal. Ni se dalo ubežati, ne pomôči.

“Moral bom na Madame X,” sem si povedal naglas in zven lastnega glasu mi je pognal solze po licih. Potopil sem se v vodo in jih spral.

Nona je že molila zame. Ni nehala ob maminem prihodu in ne ob njenem urejanju pred ogledalom. Še skozi zaklepanje ključavnice sem slišal enakomerno mrmranje.

Kino je bil skoraj poln. Nikoli si nisem znal razložiti, zakaj je ta trapasti film o trpeči bogatašnji lahko tako priljubljen pri delavcih. Že prodajalka kart je gledala vame z očmi, prepolnimi – nisem vedel česa. Ko sva z mamó vstopila v dvorano, je postalo podobno tiho kot med Titovimi pojavitvami na platnu. Sedla sva na običajno mesto in projektor je zaropotal. Pramen je osvetlil platno in tokrat ni bilo nobenih poročil ali predfilmov, takoj napisi.

Lana Turner.

Mama je globoko vdihnila.

Spomnil sem se Frica in zmolil očenaš, da ga ni v kabini. Poskušal sem pogledati proti viru svetlobe, vendar me je mama ostro cuknila in zdrknil sem nazaj. Vnaprej sem poznal vsako sličico in vsako izgovorjeno besedo. Lana Turner se je stara in zapita opotekala na sodišču, obtožena umora. Mama je kimala vedno bolj sunkovito. Glavo mi je potegnilo med ovratnik.

“O, VEM! O, VEM! VEM, KAKO BOLI, ČE TE IZDA SIN!” je rekla mama. Po dvorani je zavelo pričakovanje.

Odvetnik Lane Turner se je obrnil proti nam.

Mama je izkoristila pozornost in mu skočila v pogled.

“TI! HALO! TI! KAKO SE PA OBNAŠAŠ!?!”

Očitno je imel nekaj grdega za bregom, saj je raje hitro pogledal nazaj proti poroti.

“OOOO, NE BOŠ MI POBEGNIL!”

Začel se je odmikati, stopal je po dvorani in nekaj razlagal.

Mama se ni dala ustaviti. Sledila mu je po stopnicah na oder.

Ustavil se je pred poroto.

Za njim, prilepljena ob hrbet, je stala mama. Stopila je na prste, da je ne bi mogel preslišati.

“ONA JE TVOJA MATI!” je zavpila na vso moč. Ignoriral jo je.

V dvorani se je nekdo oglasil.

“Saj on tega ne ve!”

Mama se je divje obrnila.

“SEVEDA NE VE! VI PA MU DAJETE POTUHO! NEKDO MU MORA POVEDAT, IN TO ZDAJ!”

Obrnila se je kar v poskoku in spotoma zajela sapo za divji krik odvetniku.

“ONA JE TVOJA MATI! SI SLIŠAL?”

Tokrat je imel zadosti srbski glas:

"Ajda, beži bre, skini se nam sa filma!"

Slovenski se je takoj uprl:

"Ne se dat, Vittorijeva, zrihtaj jih!"

Mama se je obrnila proti občinstvu.

"O, NE BOM ŠLA DOL, DOKLER NE BO VSE V REDU! SRAMOTA! NOBENEGA USMILJENJA NI V VAS, SAMO ZA LASTNO RIT BI SKRBELI!"

Hiter obrat k platnu.

"ŠE ZMEROM JE NOČE SPOZNAT! GNIDA! RES JE STARA IN ZAPITA, AMPAK JE ŠE VEDNO MATI! ONA TE JE RODILA! ZDAJ SI ODVETNIK, PA MISLIŠ, KAJ SI! NAVADNA DRISKA!"

"Dosta, odnesite je van!" je vpil nekdo za mojim hrbtom.

"V kanto jo vrzite," se je strinjal drugi.

"A STA VIDVA ODVETNIKA, DA DRŽITA Z NJIM?" pokazala je proti sodni dvorani.

"Nista, jaz sem. A imate vi kaj proti odvetnikom?" sem zaslišal globok moški glas.

Mama je pljunila z odra.

"VEDELA SEM! FUJ!"

Oglasil se je nekdo, ki ga nisem takoj spoznal, četudi sem imel občutek, da bi ga moral.

"Dol z advokati! Meni še odškodnine za vojne rane nisu zrihtat mogli!"

Moj učitelj tehničnega pouka. Srb, ki je kot oficir prišel v mesto, se invalidsko upokojil in honorarno učil na šoli. O njegovih ranah smo pogosto slišali.

"PA SEM PRVOBORAC!" je dodal s poudarkom.

Iz zadnje vrste se je zaslišalo:

"BRIGAJO NAS RANE, HOČEMO FILM!"

"NEMOJTE TAKO, SMIRITE SE!" se je vmešal tretji z močnim bosanskim, silno zategnjenim in pojočim naglasom, "LJUDI SMO, DOGOVORIT ĆEMO SE!"

Zagorski naglas mu je poskušal pomagati:

“GOSPON IMA PRAF, NAJTE BITI TAKVI!”

Mama je odkorakala z odra in se postavila ob vrsto, v kateri je stal učitelj tehnike. Sledil sem ji s pogledom.

“KAJ SO TAKE RANE! NIČ PROTI DUŠEVNIM, KI JIH MORA PRETRPET ENA MATI!”

Učitelj jo je strmo pogledal.

“ŠTA? VI MI NE VERJAMETE, A? SRAMOTA!”

Z enim potegom si je slekel suknjič in ga odvrigel v temo za sabo. Razpel si je srajco in dvignil majico.

“U PIČKU MATER!” je zarjul tisti, ki se mu je suknjič ovil okoli glave.

“KAJ SE PA TI SLAČIŠ? PA ŠE PRED DAMO, PRASEC!” je prezirljivo bevsknila mama, “ČE BI SE MLAD UČIL, BI DANES LAHKO OB VEČERIH ŽIVEL POŠTENO ŽIVLJENJE!”

Učitelj tehnike ni slišal ničesar več. Njegov prst se je zabadal v mesta, kjer so svoje sledi pustile strašne partizanske bitke druge svetovne vojne:

“EVO, SUTJESKA, NERETVA, KOZARA, IGMANSKI MARŠ, SEDAM SEKRETARA SKOJA! SVE, SVE NA BROJU! EVO, SVAKA ADVOKATSKA RIT IMA TAKO RANO, AMPAK OD SEDENJA! TU, TU!”

Pribijal si je s prstom v zadnjico, kot bi jo hotel dokončno zamašiti.

Globok moški glas mu je segel v besedo:

“TAKOJ VZEMITE RIT NAZAJ ALI PA SE VIDIVA NA SODIŠČU!”

Mama je stresala z brado.

“MOŠKI! TAKI SO! SAMO NA RITI MISLIJO! A SE ZNATE VI SPLOH POGOVARJAT O ČEM KULTURNEM, NE SAMO O TELESNIH DELIH?”

V predzadnji vrsti je vstala ženska v skajasti minici in z globokim dekoltejem.

“GOSPA IMA PRAV! RES SO TAKI!”

Pokazala je na moškega s preveliko lasuljo, ki je sedel ob njej in jo poskušal potegniti nazaj na stol, da se ga je komaj otepala.

“PELJAL ME JE GLEDAT FILM, POJ ME PA SAMO ŠLATA. KO SEM MU REKLA, NAJ DA MALO MIR, JAZ BI RADA GLEDALA FILM, JE KOJ REKEL, DA ME NE BO PELJAL NA VEČERJO.”

“TAKO JE! TAKO JE!” je vstalo še nekaj žensk.
“TAKŠNI SO!”

“JA, JA, JA!!!!” je vpila mama in se tolkla s torbico po stegnih.

Vstala je tudi ženska v zamazanem železarniškem pajacu. Očitno se je skozi luknjo v ograji splazila v kino. Imela je močan hribovski naglas in kot vse prebivalke okoliških vasi je govorila na moškega:

“JA! OBLJUBLJAJO TI VEČERJO, POJ PA DAJO EN KURAC!”

Nekdo se je odvaljal od smeha:

“OBOJE! OBOJE!”

“SAMO BEZ VEČERE!” je dodal lasati delavec.

“NAME SE UPAŠ SPRAVLJAT, KER SEM SAM IN ŠVOHOTEN!” je ogorčeno zavpila hribovka in mu primazala gromko klofuto, od katere je spolzel s stola. Njegova kolega sta mu priskočila v bran in se spopadla z napadalko.

“SRBI SO NAJHUJŠI!” je zavpil cvileč ženski glas.

“ŠTA, BRE? KO TO KAŽE?” jih je zarjulo kar nekaj.

“DEČKI! DEČKI! DAJTE BU’TE KULTURNI!”

“HRVATI SU PIZDE!”

“KAJ? KO JE TO REKAL?”

“DOGOVORIT ĆEMO SE!”

“U PIČKU MATER!” je rohnel bradač ter nad glavo vih-tel suknjič učitelja tehnike, ki tega ni opazil, ker se je, napol slečen, davil z odvetnikom. Tistim iz dvorane, ne s platna. Prodajalka kart je sedela na svojem stolčku v kotu in skrivala obraz v dlaneh. Včasih sem jo v taki drži zalotil tudi ob grozljivkah.

Čez glavo mi je priletelo naslonjalo in treščilo ob platno. Ena od vrst se je razklala in iveri so zapršele. Nekdo je kričal na pomoč, nekaj jih je bežalo, večina se je sprijela v klobčič in se ravsala. Razdelili so se po spolih, ženske so vihtele torbice in mama jih je vodila v napad. Moški so se bolj ukvarjali z narodnostnimi pretepi, edino bosanski naglas je obljubljal dogovor, dokler ni glasno zastokal in utihnil.

Obrnil sem se naprej. Lana Turner je zmajevala z glavo in imela solzne oči.

Pomislil sem: “Sram me je ...” in se odsekano zaustavil.

“Ne smeš tako misliti! Ne smeš!” sem si ponavljal, a občutek je ostal, četudi si ga nisem upal priznati. Sramoval sem se maminega obnašanja in pričela me je tretji grozotna krivda. Dostikrat me je mama obtožila, da se je sramujem in vedno sem zanikal. A včasih ... ob Madame X ... Nisem si mogel pomagati! Sramu in krivdi se je pridružil še obup.

Vračala sva se domov. Mamini lasje so skuštrano štrleli in gornji del kostima je zeval na več mestih. Po najlonkah se ji je vlekla dolga raza in leva peta jo je spodnašala, zato se je še bolj naslanjala name kot ponavadi. Kljub utrujenosti je izžarevala zadovoljstvo.

Mogoče zaradi tega nisem dovolj pazil in s tem zakrivil tragedijo?

Ura se je bližala osmi in ulice so se že skoraj čisto izpraznile. Delo dopoldanske, najštevilčnejše izmene se je začelo ob šestih in ritem mesta se ji je prilagodil. Največ bifejev so prizidali ob samopostrežne trgovine – kovinski šank, ob njem v tla priviti barski stolčki s sedali iz imitacije usnja, po prostoru še nekaj kvadratastih miz iz poceni furnirja in s kovinskimi nogami. Zraven njih stoli, na las podobni šolskim. Odpirali so jih hkrati z začetkom izmene in kmalu so se zbrale gruče delavcev, ki so naročile kavo, se naslonile prednjo in gledale v izparine. Niso pili, le čakali so; če se je že moral kdo premakniti, je opravil v dolgih, lenobnih gibih. Že dobrih deset minut pred sedmo so natarice pričele zlagati kozarčke v dolge vrste in točiti vanje najcenejša žganja, od ponaredkov ruma do encijanov in travaric. Delavci so molčali in počasi dvignili pogled proti zidni uri. Ko se je minutni kazalec postavil pokonci in označil čas legalnega začetka točenja alkohola, so natarice bliskovito postavile kozarce ob skodelice – nihče ni naročal, gospe so poznale pivske navade brez možnosti pomote – in upočasnjeni gibi so oživelili, roke so v lokih prelile žganje v zevajoča usta, čezenj je zdrknila še kava in gostje so stekli nazaj skozi luknje v ogradi na delovna mesta. Natarice so se prislonile

ob pulte in se posvetile lagodnemu preostanku dneva. Ti lokali so se povečini zapirali istočasno s trgovinami, torej ob šestih zvečer, najkasneje pa do desetih, ko je začejala z delom nočna izmena. Razen velike menze, last Železarne, druge gostilne s hrano ni bilo; vsi so jedli v službi ali doma.

Mama je govorila bolj sama zase in se je le zmerno prepirala:

“Ne vem, kako bi se končalo, če jim ne bi svetovala. Ni čudno, da je v filmih zadnja leta zmerom več traparij, ko ste pa vsi v dvorani tiho kot riti. Nobeden ne upa nič reči. Res ne vem, kam vodi taka strahopetnost! Ti še hodiš v kino, povej, a ni v novih filmih manj srečnih koncev, kot jih je bilo včasih, ko sva šla še skupaj?”

“Ja, mama.”

“No, vidiš. Zdaj pa poslušaj modrost, ki ti jo lahko podari le mati. Povedala ti bom, kako ločiš dober film od slabega. V dobrem filmu mati trpi ob nehvaležnem sinu, na koncu pa zmerom zaigrajo prelepo špansko pesem. Si si zapomnil? Boš znal prepoznati dober film?”

“Ja, mama.”

“A res?”

“Ja, mama.”

“Ponovi!”

“Dober film je tisti, v katerem mama trpi ob nehvaležnem sinu.”

“In?”

“Na koncu zaigrajo prelepo špansko pesem.”

Pokimala je in se me za hip še čvrsteje oprijela.

“Dobro, vsaj trudiš se.”

“Ja, mama.”

“Čeprav ... veš, včasih sem zelo obupana. Za nobeno rabo nisi, kako si se lahko rodil tak? Karkoli boš v življenju počel,

nikoli me ne boš dosegel in v ničemer ne boš boljši od mene. Vedno te bom prehitela. Vem, zate mora biti grozno, da si že mlad tako omejen, a kaj jaz morem ...”

Zatleskala je z jezikom:

“Na, ja, moj si, nisem se te odrekla.”

“Hvala, mama.”

Tudi trgovino z gramofonom so že zaprli. Rebrasto površino zvočnikov sem komaj razločil v slabi svetlobi. Poleg Iskrafona je stalo v izložbi le še nekaj gospodinjskih aparatov in velik plakat za pralne stroje.

Hrib na desni je postal malo bolj položen in se pričel umikati. Po njem so namestili klopce, večji del polomljene. Poleti so jih zvečer napolnili fantje, s podplati na sedalu in z ritjo na vrhu naslona, ter opazovali punce, ki so se pod roko sprehajale v gručah gor in dol po glavni ulici. Vpili so dovtipe, dekleta pa so jih hihitaje ignorirala.

Med smejočimi gručami so se sprehajali resni obrazi mestnih ljubiteljev glasbe. Kakšne plošče so prinesli na ogled!

V tistem trenutku sem se spomnil telovadnega učitelja in začel panično preverjati senčne vdolbine ob odcepkih stranskih uličic. Se skriva in me čaka?

“Ja, igralci so kot ovce, res,” je zavzdihnila mama, “samo Pavl Nevman je karakter in zna vse naredit prav, ne da mu kaj rečem.”

Se tam, za tistim zidom, skriva učitelj?

“Njuman, Pol Njuman,” sem komaj slišno popravil izgovorjavo.

Roka, ki me je držala, je okamnela.

Zagrizel sem v ustnico. Obup me je napolnil in me hkrati napravil votlega; kot bi odnesel vse, iz česar sem, v zameno pa mi pustil le strah in jezo nase. Že spet! Sam sem si kriv! Sam! Zakaj sem moral izzivati! Če oprezam za učiteljem in

me uspava že malo mirnejše mamino govorjenje, potem mi ni rešitve, kriv sem.

Molče sva hodila dalje. Vrnil sem se v skrajno poostreno prežo, a je bilo že prepozno.

Ko je spregovorila, sem vedel, da bo hudo – besede so prihajale iz nje počasi, komaj slišno, skopo mi je vračala sapo za tisti moj lahkomiselni izdih s popravkom; zvenelo je, kot bi se ji stisnila pljuča in bi morala mukoma potiskati ven zrak, zbit in ploščat.

“Nosila sem te, po teh rokah. Pri tisti svoji izdajalski sestri Juliji. Delali so se prijazne in me vzeli k sebi. Potem si pa začel jokati. Jokal si in jokal. Komaj tri mesece si imel in si že vedel, kako me lahko spraviš v zadrego. Mož od sestre je vpil, dost, hočemo spat, jutri je šiht, jaz pa sem te nosila, da bi utihnil. Pa nisi, nikoli ne čisto. Samo da so mi roke zastale, že si se spet drl. Hodila sem s tabo gor in dol po sobi. Vso noč, cel dan. Pa spet še eno noč in še en dan. Hodila in hodila. Bledlo se mi je, tolkla sem z glavo ob zid, da ne bi zaspala, hodila in hodila. Ti si čakal, kdaj se bom ustavila, da se boš spet drl. Konec tedna sem se plazila po kolenih, do krvi sem jih zdrgnila. Zate! Nisi odnehal! Celo nedeljo in nov teden! Kadar sem padla v nezavest, si me z dretjem spravil k sebi. Zmerom si bil tak. Samo prežiš na priložnost za novo izdajo! Vsako leto ti gre na slabše! Ko si šel v šolo, si se čisto spremenil. Padel si v slabo družbo in mi začel ugovarjati. Takoj izdajati. Tak si, tak! Bom res morala živeti s takim človekom, dokler sonce mojih dni ne zaide?”

Mamina smrt

Mama je umrla slabo uro kasneje.

Nonine molitve sem lahko zaslučil že pred vrati, čeprav je bil že čas, ko bi se morala pripravljati na spanje. Prvič sem se vprašal, ali naju ni mogoče slišala prihajati in pobegnila v pogovor z Bogom.

Mama je zaprla vrata za sabo in jih dvakrat zaklenila. Odložila je precej izdelano torbico na pult. Šepetala je:

“Že spet ... Že spet mi ugovarjaš!”

“Saj ne, mama ...”

“Tišina! GLEJ ME V OČI!”

Strahoma sem ubogal.

“Ti je težko, a? SEVEDA, KER SI POTUHNJENEC!”

Čakal sem.

“Kaj se je zgodilo šestega septembra 1968 ob petih popoldne, a?”

“Mama?”

“Povej, če veš!”

“Ne vem, mama.”

“O, SMO PA PREDRZNI! BULJIŠ VAME, IZDAJALEC!”

Hitro sem sklonil glavo.

Postavila je dlan na pult in me nepremično gledala.

“Edina tvoja sreča je v tem, da imaš slab spomin in se ne spomniš vseh svojih izdajstev. Kako moram trpeti jaz, ki nisem pozabila niti enega! Zdaj pa v svoje spletke vpletaš še mojega najljubšega igralca!”

“Ampak, mama... Pol Njuman, tako se izgovori. Vsi tako pravijo. Tudi tovarišica od angleščine ...”

Ustavila me je z odločnim ploskom ob plastično povrhnjico pulta.

“Vsi so ti več kot mama? Tovarišica od angleščine? Te je ona rodila? Nosila pod srcem? Trpela zate? VEŠ, KOLIKO OTROK BI ME RADO IMELO ZA MAMO? USTAVLJAJO ME NA CESTI IN JOKAJO, KER NISO MOJI! JAZ, TRAPA, PA OSTAJAM PRI TEBI! NE ZNAŠ ME CENIT, KER SI EGOIST! NAJVEČJI EGOIST, KAR SEM GA KDAJ SREČALA!”

Hitro je stopila naprej. Odskočil sem in se z vrhom stegen boleče zadel ob rob mize.

Pokleknila je predme.

“Na kolenih te prosim - a vidiš - povej, so ti vsi drugi več kot lastna mati?”

“Ne, mama.”

“Kako se potem izgovori?”

Vedel sem, kaj moram reči, da bom rešen. Obup v meni se je iz strahu in krivde prelil v še nekaj, v trdo in ostro čer, ki mi je zaprla usta. Včasih, ob strmenjih v zid ali Titovo sliko, sem se spraševal, ali se mi mogoče meša. Razpadam na dve osebi, prvo, ki ve, kaj bi morala govoriti in kaj storiti, da bo mama zadovoljna, in drugo, ki trmoglavi zase, zahteva odgovor in dejanje, s katerim bo zadovoljna ona - imenoval sem jo moja črna polovica in si predstavljal, da se bom neke noči spremenil v volkodlaka, kot se je na platnu pogosto dogajalo.

“Pol Njuman.”

Nisem bil jaz; zver v meni je zlorabila moj glas.

Mamin obraz je drhtel nekaj centimetrov pred mojim, oči so me prevrtavale, nenadoma se mi je obesila na ramena in prsti so se mi zakopali v meso.

“Umiram ...” je dahnila in otrdela. Njena teža me je še bolj ukrivila, roke so pričele drseti, se odmikati, in padla je vznak. Lobanja je tlesknila ob linolej. Tiščal sem se mize, z vame zarezanim robom sem drsel do zidu in se prilepil obenj.

Grizel sem si ustnice in krotil jok, ne dolgo. Solze so stekle in nisem jih mogel ustaviti. Napolnile so mi stekla očal skoraj do tretjine, potopile svet v vodo. Stisnil sem desnico v pest in jo objel z levo dlanjo. Se tolkel po prsih.

Pale sam na svetu. Cela zgodba, naenkrat, a ne zaporedno, marveč vsi delčki istočasno. Zabava se na cesti, se hkrati baše v slaščičarni in se zbuja v maminem naročju. Le da se bom jaz moral zbuditi sam, z vso svojo samoto, krivdo, neodločnostjo in strahom. STRAHOM!

Sam.

Stresal sem se od joka.

Padel na tla in pričel tipati po iztegnjeni desnici trupla.

“Mama ... Mama ...”

Dotipal sem se do ramena in ga pričel stresati.

“Pavl Nevman! Pavl Nevman! PAVL NEVMAN! PAVL NEVMAN! MAMA!”

“Pšššš ...” je spet izdihnila v življenje in odprla oči, “ne tako naglas. Doma morata vladati harmonija in sreča, sosedje nimajo kaj slišati. Saj veš, kakšni so, zmerom prisluškujejo.”

Nasmehnila se mi je in me pobožala po licu. Mokre konice prstov si je obrisala ob moj rokav.

“Nekaj si pozabil,” je dodala.

Prikimal sem.

“PAVL NEVMAN, MAMA.”

Počasi je vstala in me prižela na prsi.

“No vidiš, saj si lahko priden, če hočeš.”

"Radio Luxemburg, 22:15 - prenos koncerta skupine Slade," so najavili v glasbeni reviji. Cel večer sem preživel v čitalnici, saj so Odeon zaprli zaradi obnove, kot je pisalo na vratih.

Prebral sem vse časopise, vključno s Komunistom, glasilom komunistične partije. Ko sem povprašal zanj, uslužbenec ni mogel skriti presenečenja, četudi se je hitro zbral in mi ga podal. Omagal sem že po prvi strani, ne da bi kaj razumel. Politiki so uvajali nov jezik, ki naj bi odražal čisto poseben položaj Jugoslavije v svetu, imenovan neuvrščenost, in novost socializma, znano kot samoupravljanje. V šoli so nam neprestano razlagali, kaj pomeni prvo in kaj drugo, vendar nikakor nisem zares doumel. Še eno področje, kjer je do izraza prišla moja omejenost. Opazil pa sem, da nas neuvrščenost povezuje z afriškimi in latinskoameriškimi državami, saj je Tito zelo rad nosil bele obleke in slamnate klobuke. V filmskih novostih so prikazovali, kako ga v njih sprejemajo na Kubi, v Koreji, Nigeriji in Mozambiku. Niti na enem posnetku ni pozabil na domače; vedno se je obrnil proti nam v dvorani in nam pomahal.

Vrnil sem se h glasbeni reviji in vzdihnil od zavisti.

Prvi je odkril napako Ljubljancan

MARKO TOMSIC IZ OBIRSKE ULICE 9.

Odkril jo je že v četrtek popoldne. Takoj se je odpravil v pisarno propagandne službe Iskra na Tlovi cesti. Ker je bila pisarna zaprta, je vztrajal pred vrati vso noč. V zgodnjih jutranjih urah se mu je pridružil mnogo lovcev na nagrado, tako da se Iskrini uslužbenci, ki so prihajali zjutraj na delo, skorajda niso mogli preriniti skozi gručo. Marko Tomšič je kajpak dobil električni brivnik.

In v čem je bila uganka? Med RTV napovedmi smo pokazali sliki dveh različnih električnih brivnikov, vendar smo nad obema napisali, da sta Brown Iskra Sixstant. V resnici pa je bil oni drugi (bel) Brown Iskra Special, ki stane 185,00 din, medtem ko Brown Iskra Sixstant stane 299,50 dinarjev.

Časopisi razpisujejo nagradne igre! Marko je moral eno samo noč stati pred vrati in že je dobil brivnik! Kakšno srečo imajo nekateri! Bodo mogoče razpisali nagradno igro z gramofonom? Ni se zdelo verjetno, tako bogatih nagrad si ne more nihče privoščiti. Zaprl sem oči in mislil na strica Vinka. Predstavljal sem si ga v kamionu, med vožnjo. Za njim, na polici, se ziblje velik zavoj, ki ... mmmmm ...

Poplesaval sem po stolu. Lahko bi si privoščil umiritev: dopoldne sem med odmorom srečal telovadca in pogledal je skožme. Zastrmel sem se v Titovo sliko in pričel razmišljati.

Zakaj sem vedno napet? Zakaj se nikoli ne morem sprostiti? Ob mami moram paziti, to je normalno, vendar ostaja krč v meni, tudi kadar sem sam. Zdaj, recimo. V čitalnici, z upokojencema nad partijo šaha in napol spečim uslužbencem za mizo.

Misli so mi počasi krenile k nocojšnjemu koncertu in pričel sem si zamišljati, kako bi ga lahko poslušal. Vstati ne smem, to bi bilo sumljivo, mogoče bi potegnil radio iz kuhinje in si ga skrtil pod odejo? Je kabel zadosti dolg? Če prislonim uhelj

k zvočniku, bom zagotovo slišal vse, ne da bi zbudil mamo in Nono.

Slade, strašni divjaki! Poskušal sem si predstavljati, kakšna bitja morajo biti člani skupin, gotovo nekaj posebnega, nečloveškega. Stvari brez strahov in dvomov; svobodni, brez občutka groze. Nikoli nisem nobenega videl od blizu; v mestu niso prirejali koncertov, razen občasne veselice, na kateri so v irhovce oblečeni ansambli igrali glasbo, ki se je imenovala slovenska narodna in katere glavni član je bil harmonikar, pevka pa je prejedlala refrene. Pred leti me je stric Vinko vzel s sabo, me postavil na leseno ograjo in me cel večer zalagal s Cockto, pijačo, ki so jo v socializmu izumili kot nadomestek za kapitalistično Coca-Colo in je imela sladkast okus po šipku. Gledal sem ga, kako se pogovarja z moškimi – nikoli ni pristopil on, vedno je pustil, da so pristopili oni! Kadar je šel plesat, je izbral le ženske z zelo velikimi prsmi. Nekaj časa nisem vedel čemu, potem pa se mi je posvetilo. Plesali so polko in pri tem poskočnem plesu so dojke veselo tleskale ob podlahti soplesalca. Pomislil sem na Majo, ki ni bila primerna za polke; a kako lepo bi bilo z njo plesati stiskanjac! Ko mi je stric Vinko prinesel novo Cockto, še ves poten od zadnjega plesa, sem lahko le strmел vanj kot v čudež; se bom kdaj sposoben naučiti vseh njegovih zvijač? Hotel je nekaj reči, a se mi je zazrl v oči in me dolgo ocenjeval, dokler nisem povetil pogleda. Zasmeljal se je in me pobožal po glavi.

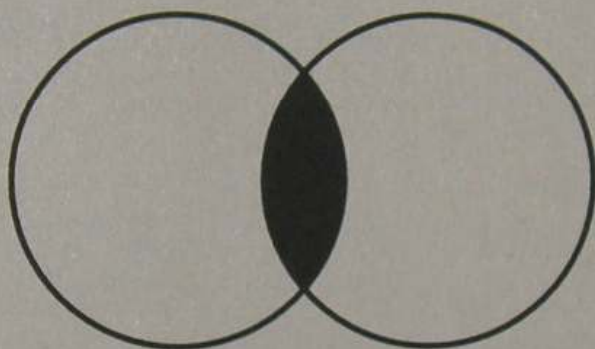
“Zate me ne skrbi,” je rekel. Nisem vedel, kaj je s tem mislil, saj ni mogel prebrati misli, ki so me spreletavale.

Ko sva se vračala z veselice, se je ozrl čez ramo na prizorišče in dodal:

“Kmetavzarji.”

Priseljenci z juga so imeli svoje koncerte, ki so se prav tako imenovali narodna glasba oziroma muzika. Rokerjev k nam ni bilo. Mogoče še zaradi časov, na katere so učitelji dostikrat obujali spomine: po mestu so s škarjami v rokah krožile posebne straže zavednih občanov in strigle tiste, katerih lasje so zrasli čez ušesa.

Še enkrat sem pogledal fotografijo Sladov; z bleščečimi ogledalci pokrit klobuk Noddyja Holderja, (1, 2, 3, 4, 5, 6 strun) kitarista, in bleščeče rdeč suknjič Jimmyja Lea (1, 2, 3, 4 strune), basista. Jasno mi je bilo, da so iz nekega drugega sveta, ki nima s tem okoli mene ničesar skupnega. Vprašal sem se, koliko svetov sploh obstaja? Nonin je eden, vedno bolj pa se mi je zdelo, da tudi moj in mamin nista čisto ista. Pred očmi mi je vstala matematična upodobitev preseka množic, kot smo jih risali v šoli.

Je to odgovor? Je tisto črno na sredi skupen svet, ki si ga delimo? Se krogi lahko premikajo, eden prekrije drugega ali pa se povsem odmakne? Počutil sem se zelo zelo brez svojega sveta in ...

“Zapiramo!” je zakrakil uslužbenec in snel karirasti suknjič z obešalnika. Odprl je vrata, vtaknil ključ v ključavnico z zunanje strani, globoko po grlu nastrgal sluz in jo v loku pljunil na cesto.

Žalostno sem gledal napis na kinu in upal, da ga bodo kmalu spet odprli. Filmi so ... Nisem znal povedati. *Svoj svet,*

sem si odgovoril in ustrašil sem se, da se znova razcepljam. Sklonil sem glavo in skoraj stekel domov.

Nisem upal premikati radia, vendar sem večkrat zakoral med kuhinjo in sobo ter poskušal s pogledom izmeriti razdaljo med vtičnico na kuhinjski strani zidu in mojo posteljo. Moralo bi zadoščati.

Nona je vsak večer takoj po deveti opravila še zadnje molitve in legla. Mama je delala v jutranji izmeni in je tudi šla zgodaj spat. Kako nestrpno sem kradoma spremljal njen vsakovečerni obred, ko je kot slepec pretipala stikala na štedilniku, ali niso mogoče vključena, nato s polaganjem dlani na grelne plošče preverjala, da ne bo prišlo do požara, ter nazadnje še vsaj desetkrat poskusila, ali so vrata res zaklenjena.

Od vznemirjenosti me je razganjalo in zaspanost se mi ni niti približala. V temi sem prisluškoval dihanju in kmalu zaslišal plapolanje povešenih Noninih lic v sapi ter mamino rahlo smrčanje.

Zdrsnil sem izpod odeje in se s podplatoma previdno dotaknil tal. Niti šuma nisem hotel povzročiti.

Priljubljene melodije ne bom slišal slučajno, marveč načrtno! Četudi nimam gramofona!

Ponekod so luči še gorele in luna je morala biti lepo vidna, saj ni bilo čisto temno. Brez težav sem potegnil kabel izza mize in prenesel radio do roba. Vanj je bila priključena dvokraka antena in bal sem se, da jo bom pri hoji prevrnil. Premestil sem jo točno na sredo ohišja in jo čvrsto stisnil, kot bi hotel njen podstavek iz bele plastike vtreti v furnir. Dolgo sem čakal in prisluškoval dihanju.

Z nekaj previdnimi koraki sem dosegel posteljo in položil radio nanjo. Prav sem ocenil dolžino kabla! Stisnil sem se k

zvočniku in se pokrili čez glavo. Popolna tema. Otipal sem gumb za vklop. Čakal.

Tovarniška sirena je zatulila. Deset. Ko se je hrum odhajajočih delavcev spremenil v posamezne korake, od katerih so troji vstopili tudi v naše stopnišče, sem popolnoma zmanjšal jakost in počasi pritisnil stikalo. Pročelje z napisanimi imeni mest je zažarelo. Zavrtel sem gumb za iskanje postaj do napisa Luxemburg in nato za odtenek povečal glasnost. Zaslišal sem le rahlo šumenje. Z ušesom ob zvočniku sem uravnal postajo. Nekdo je govoril in skoraj sem že obupal, ko sem zaslišal ime Slade.

Kako so zaropotali! Kakšno kričanje! Hripav, zdrgnjen glas, ki je divjal čez pribijačino! Šopanje in ruženje, vse sem lahko slišal na lastno desno uho! Poskušal sem si predstavljati Iskrafon in zvočnik še ob levem ušesu – to bi pomenilo dokončno blaženost. Sladi so se drli, naj pridemo poslušat hrup! Pa se poslavljali od neke Džejn. In potem pripovedovali svoji mami, da so čisto ponoreli. Po vsakem komadu sem samo za pikico zvečal glasnost, da bi bolje slišal. C'mon c'mon me je spodbujal pevec! Daaang baaang je tolkla kitara, bumf bumf bobni. Prelepo! Prelepo! Še malo glasneje ... samo malenkost. C'MON!!!!!!!!!! Postaja je vedno bolj šumela. Verjetno anteni ni dobro delo, ker jo je prekrivala debela odeja. Previdno sem jo prijel, da ne bi iztaknil kabla, in jo z levico porinil izpod pokrivala. Namestil sem si jo nad glavo in res, zvok je takoj postal boljši. Ker sem se težko obvladoval, sem z ritjo precej migal, zato je plesala tudi antena; neprestano sem jo moral popravljati. Še malce glasneje. Še ... C'MON C'MON!!!!

Votlina je rdeče zažarela. Pogledal sem v vir svetlobe in prihajala je s tal – dvignil sem rit previsoko in odeja ni več dobro tesnila. Krvavo rdeč preliv je trepetal na linoleju in

skakljajal po okviru postelje. Na sredi pa veliki črni in tresočni rogovi.

C'MOOOOOOOOOOOOOOOOOOON so se drli Sladi.

Doumel sem in usta so se mi pričela širiti v smeh. V Železarni so prebili plavž in za nekaj minut osvetlili celo dolino. Rogovje pa je bila senca migajoče antene, ki sem jo držal na hribu odeje.

"AAAAAAAAAAAAAAAAAAAAA!!!! HUDIČ!!!!!!!!!!!! HUDIČ!!!!!!!!!!!!" je z glasom, kot ga še nisem nikoli slišal, zarjovela Nona. V eni sami potezi sem porinil anteno pod odejo, potegnil vtikač iz vtičnice in se plosko ulegel poleg radia ter obmiroval.

"HUDIČ! HUDIČ!!!! HUDIČ JE BIL!!!!" je hlipala Nona. Soba je počasi tonila v temo.

"KAKŠEN HUDIČ?" se je zbudila mama.

"PRIŠEL JE! SATAN! KADAR ON PRIDE, SE PRIDE BAHAT Z DUŠO! VINKO JE UMRL! MOJ VINKO, MOJ VINKEC!!! VINKO, O VINKO!!!!!"

"Daj mir!!! Pšššš!!!! Kakšen hudič, zaspi!"

Nona ni več zaspala. Slišal sem jo hoditi, in ko jo je mama še enkrat nadrla, se je usedla in pričela moliti. Po svetlobi in vonju sem sklepal, da je pred Vinkovo sliko prižgala svečo in zdaj bedi ob njej. Nisem upal niti pogledati, kaj šele pomoliti glavo izpod odeje. Smeh me je napadal v kratkih presledkih, se malce potuhnil, nato se še ojačan vrnil in z mano vred potonil v sanje, v katerih sem se krohotal po mili volji.

Heintje

“Fant, a imaš mamó doma?” sta vprašala policaja, ki sta stala na hodniku. Zbudila sta me pol ure pred budilko. Nona je spala naslonjena ob zid, pod Vinkovo sliko, in sveča je že dogorela. Mama je že šla v službo, jaz pa sem razmišljal, kdaj naj zbudim Nono in ji povem tisto, kar je itak že vedela.

Kar počakal sem, dokler se ni zbudila sama. Sploh mi ni bilo treba nič reči. Le pogledala me je z očmi, ki jih je starost naredila motne in belkaste, ter zajokala.

Šel sem po mamó.

“Koliko dela,” je zavzdihnila, ko sem ji povedal. Počakal sem pri vratarju, da se je preoblekla, nato sva odšla domov.

Nona je ihtela in molila. Pod Vinkovo sliko, na kateri je mežikal skozi odprto okno kamiona, je gorela nova sveča, ozka in bela, ena tistih, ki smo jih v vsakem stanovanju hranili v posebej določenih predalih, da smo jih našli brez težav tudi v temi, kadar je prišlo do nenapovedane redukcije.

Mama je potegnila foto album iz predala na srednjem delu kredence, sedla za kuhinjsko mizo, vzela v roke mojo nalivko in se lotila dela. Kadarkoli je katera od oseb na slikah umrla, je mama pregledala vse posnetke in sleherno upodobitev mrtvega obraza prečrtala z velikim X-om. Na začetku albuma so si bili že vsi povsem podobni.

Kadar se ji je kdo zameril, ga je izrezala, in če je za kakšne zakonske pare ugotovila, da bi bolj sodili v drugačne zveze, jih je premontirala. Nisem hotel buljiti vanjo, vendar sem nekajkrat prečkal sobo in upal, da je pozabila na sliko, skrito za zavihkom. Saj je nisem jaz dal tja; verjetno jo je umaknila ona, ker je menila, da ni zadosti dostojna za album, hkrati pa se ji jo je zdelo škoda zavreči, kot ni nikoli zavrgla

ničesar. Naše stanovanje je spominjalo na skladišče vsega mogočega, povečini darovanega.

Končala je z delom in pospravila album. Hitro je pogledala proti Noni, se postavila pred ogledalo in se premerila. Zagledala me je že v odsevu in odkimala.

Stopila je do kredence, potegnila ključ iz torbice in odprla svoj del. S telesom mi je zakrila vsebino. Nekaj je iskala.

“JA!” je kar zlepa zavpila, da sem odskočil, “JA, TO JE POGUM!”

Ne da bi se obrnila, je pomahala nad glavo s fotografijo, na kateri sem lahko razločil samo ribji rep in obraz na desni. Moja mama? Se tepe z ribo? Dostikrat mi jo je pokazala, vedno na isti način, četudi ne med vsakim brskanjem po omari.

Se je že pomirila. Zaprla je vrata in se obrnila z rdečim listom v rokah. Previdno ga je pritrdila z lasnicami ob zgornji levi rob ogledala.

“Pridi sem,” je rekla, “bom poskušala nadoknaditi tisto, kar ti ni dala narava!”

Namestila me je pred vzornika in se z glavnikom lotila dela. Lasje so se mi vrtinčili in kuštrali, zato jih je morala na debelo politi z briljantino, preden je postala preča ostra kot rezilo in globoka kot kanal. Ko je končala, se je pričela ritensko odmikati, ne da bi umaknila pogled. Stisnila se je čisto do vrat na balkon, jih odprla, stopila ven in celo usločila hrbet nazaj čez ograjo.

Po dolgem ogledovanju je presodila:

“Od daleč si skoraj tako lep kot Heintje.”

Po frizuri mi je podala še najboljšo obleko: belo najlonsko srajco, ki je ni bilo treba likati, kar je pisalo na ovratniku; hlače krem barve, sintetične, zlikane na rob. Rdeč brezrokavnik in črn metuljček, kot so jih nosili v posebni restavraciji, ki je bila tudi last Železarne, in so vanjo smeli le poslovni partnerji ter funkcionarji na obisku. Oblekel sem še črn suknjič, ki mi je bil, kot vse drugo, precej premajhen. Kadar mi je mama šla kupovat oblačilo, je vedno kupila nekaj številčk večje, da bo dlje trajalo. Suknjič sem dobil pri šestih

in škrici so mi opletali med stegni. Pri birmi so mi bili rokavi že prekratki, a mama je zadovoljno zavzdihnila, češ kakšno srečno naključje, saj se je na fotografiji jasno videla ura, ki mi jo je daroval stric Vinko.

Sebe je napravila v belo krilo, izpod katerega je pri vsakem koraku pokukala rožasta kombineža. Čez belo bluzo je ogrnila modro jopico.

“Greva!” je rekla.

Najprej sva se ustavila na pošti. Mama je narekovala naslov sestre Marije in vsebino telegrama:

“Vinko umrl”.

Uradnik je zabeležil s svinčnikom in zdolgočaseno, nekako spotoma, vprašal:

“Je to vse?”

Mama je v istem dihu zatulila in zajecala:

“JA, KAJ BI PA ŠE RADI? KOLIKO JIH MORA UMRET, DA STE VI ZADOVOLJNI?”

Čakajoči so zastali in nas pričeli opazovati.

Uslužbenec se je čisto zmedel in skoraj pričel jecljati:

“Oprostite, tovarišica, nisem tako mislil!”

Mama je jezno momljala.

Moški na oni strani okenca je hitel čimprej do konca izpolniti obrazec.

“Vittori? Kako se to piše? Z dva t?”

Mama je dobila preračunljiv videz. Ponavadi se ji je pojavil v trgovini, ob napisih UGODNO ali RAZPRODAJA.

“Kako zaračunavate? Od besede ali črke?”

Uradnik se je počasi vračal v prejšnjo zdolgočasnost:

“Od besede.”

“TRI T!” je odločno naročila mama.

“Kako? Tri t? Ste prepričani?”

Divje je plosknila po pultu. Steklo je zacingljalo v ležišču.
"JA, KAJ PA NE ZNATE TUJIH JEZIKOV!
POJDITE SE UČIT, SAJ IMAJO VEČERNE ŠOLE,
PA VAM NE BO TREBA SEDET TUKAJ!"

Sunkovito se je obrnila in me zgrabila za nadlaht.

"MOJ SIN JE ŽE VSA LETA ODLIČEN!"

Počakala je, dokler ni povedano leglo v prisluškujoča
ušesa, nabrana v širokem polkrogu. Gledal sem v tla in rdel.

"VSA LETA! PO MOJI ZASLUGI! NA SRCE SEM
MU POLOŽILA MODROST, KI MU JO LAHKO
POVE SAMO MAMA: UČI SE, SAJ SE NE UČIŠ
ZAME, AMPAK ZASE!"

“To pa bodo stroški,” je ugotovila mama po vrnitvi od pogrebnika, “greva k moji sestri. Še nikoli je nisi videl, zato se pazi! To je kača! Kača! Ampak v težkih trenutkih mora velikodušen človek pozabiti na zamero. Greva!”

Odkorakala sva do avtobusne postaje. Nisem še obiskal veliko mest, a v vsakem so jo zgradili sredi glavne ulice, pred njo uredili park in vanj postavili velik spomenik Titu in borcem iz druge svetovne vojne. Pravkar sem končal hiter tek do tet in stricev, saj je mama hotela privarčevati za telegrame, in ker s sorodniki ni govorila, sem na listek napisana sporočila zatikal za vrata.

Vožnja do Nonine rojstne vasi je trajala dobri dve uri. Cesta je vijugala med hribi in nisem odtrgal pogleda od njih, čeprav me je obletaval rahla slabost. Predstavljal sem si svojo staro mamo, mlajšo, slokega telesa, kot mi je opisala svojo nekdanjo postavo, kako hodi prek prelazov, se plazi skozi utore in tihotapi polne koše zavitkov. Pot se je vlekla in ovinkov ni hotelo zmanjkati. Sedela sva v prvi vrsti, za šoferjem, ki ga je mama nekajkrat poslala nazaj v avto šolo.

Ko sva se po prvem daljšem postanku vrnila na avtobus, sta bili najini mesti zasedeni z dolgimi tablami, potiskanimi z imeni krajev, in modrim suknjičem šoferske uniforme. Čez nasprotna sedeža pa se je zleknil sprevodnik in si požvižgaval.

Na končni postaji me je spet pričakal spomenik padlim. Prvič sem doumel strašansko moč tretjega rajha: zmogel se je prebiti skozi vse ovinke, najti to vas in jo celo okupirati! Pomislil sem na tisoče, desetisoče podobnih krajev in vsakega je treba poiskati in zasesti – kakšno delo! Nemci, četudi

večni negativci vseh šolskih beril in jugoslovanskih filmov, so se mi prav malo zasmilili.

Vas je kazala hude posledice zidalne mrzlice, pravega tekmovanja v nadzidavanju in razširjanju drobnih kmečkih hiš. Hiša tete Marije je premočno zmagovala, tudi s svojo urejenostjo do zadnje potankosti, vključno z lesketajočimi palčki sredi trate.

“Ti pa imajo denar,” je skozi zobe stisnila mama, preden je pozvonila.

“Pazi, kako se boš obnašal,” me je še posvarila.

Odprla je črnolasa ženska z do ramen dolgimi lasmi, spodvihanimi na koncih in v temni obleki z belim cvetličnim vzorcem. Rdeče oči in zabuhla lica so pričali o tem, da je telegram že prispel.

“Ti?” je široko odprla oči.

Ni bila podobna moji mami, vse na njej je bilo bolj zaobljeno in mehkejše.

“Ja, jaz. A LASTNE SESTRE NE BOŠ SPUSTILA V STANOVANJE OB TEJ HUDI URI?”

V dnevni sobi je bilo vse veliko: najprej prostor sam, nato usnjeni fotelji in kavč, nizka mizica s stekleno ploščo na njej; televizor v kotu je bil sploh največji, kar sem jih kdaj videl. Gotovo so čipkast prtiček, ki ga je pokrival, morali naročiti posebej. Še model beneške gondole iz pozlačene plastike, ki je stal na njem, se mi je zdel velik. Verjetno zgolj zaradi vsega ostalega; gondole so imeli v vsakem stanovanju in povsod enako velike, zato ... V tistem trenutku je čoln zažarel in počasen val lučk se je premaknil od premca proti krmi. Česa takega še nisem videl – res je bila nekaj posebnega! Z zadržanim dihom sem opazoval predmete, od belo-modro kockastega vrčka za pivo z napisom München do uokvirjene diplome, popisane v gotici, ki je nisem znal razvozlati. Že

pogreznjenje v sedeže je pomenilo čisto posebno doživetje, pravo potovanje v mehko. Tako torej živijo bogataši!

Sestri sta molčali in se gledali. Kar srh me je spreletaval ob misli, da bi mama tak pogled uperila vame.

Vrata za tetinim hrbtom so se sunkovito odprla. Skodra-na punca, precej starejša od mene, gotovo že srednješolka, si nas je pričela ogledovati. Bila je zelo podobna svoji mami, le brez trebuščka.

Šokiralo me je, ker je lahko pogledala mojo mamo v oči brez posledic. Kaj bi se ji lahko zgodilo, nisem vedel.

Teta se ji je nasmehnila:

“Pojdi rajši v svojo sobo.”

Pogledala je mene in dodala:

“A bi šel tudi ti z njo?”

“NE ODOBRAVAM!” je siknila mama.

“Bi rajši videla, da posluša, kaj se pogovarjava?”

Motrili sta se.

Mama me je dregnila v rebra.

“Pojdi!”

Sestričina soba je bila večja od našega stanovanja in v njej me je čakalo veliko znanih obrazov. Polepljeni so bili po zidovih, precej jih je izviralo iz domače glasbene revije, največ pa iz neke nemške, ki se je imenovala Bravo. Tudi v tej sobi je stal televizor, le bolj normalne velikosti, pod njim pa ... gramofon!

Sem že klečal in strmel vanj.

“Boš pogledal plošče?” je vprašala sestrična.

“Ja, bi.”

Med brskanjem sem dodal:

“Prosim.”

Plošče so spadale med one, o katerih so se pogovarjale punce, fantje jih niso imeli: vse od Sweetov, Bay City Roller-

sov, Mudov, ... Nobenih Sladov. Dosti takih, za katere še nisem slišal, in eni sami narodnjaki. Njihov pevec je živel v našem mestu in sem ga pogosto videl, kako v modrem delavskem pajacu balina na mestnem balinišču. Še preden sem se plošče dotaknil, mi jo je že potegnila iz rok.

“Ta je pa od fotra. Ne vem, kaj dela tu.”

Vrgla jo je na posteljo. Postal jo je zelo nerodno in rahlo je zardela. Ko je videla, da jo opazujem, je stisnila ustnice in zajedljivo rekla:

“Ti si ta Egon iz družine norcev.”

Sklonil sem glavo. Vseeno zaznal, da me meri.

“Oblečen si že tako,” je ugotovila. “A tvoja mat res ni čisto gladka? Pa stara mat tudi ne?”

Hotel sem vrniti pozornost k tistemu, kar me je na kolena tudi pripeljalo.

“Je gramofon stereo?”

“Ja, zakaj je to važno? Mar obstajajo tudi drugačni? A tvoj ni?”

S pogledom sem sledil kabloma, ki sta se razcepila na zadnji strani in vodila vsak do svojega konca zidu, kjer sta na posebnih poličkih čepela majhna plastična zvočnika. Na ohišju je pisalo Grundig in imel je eno tistih dolgih palčk za zlaganje več plošč naenkrat.

“Je, je, “ sem odgovoril, “Iskrafon!”

Namrdnila se je.

“Kaj pa poslušáš?”

“Slade, največ.”

Zavestno sem se prisilil in dvignil glavo ter jo pogledal. Videti je bilo, da ji niso všeč.

“Preveč se derejo,” jih je obsodila.

“Ja, ampak meni je to super!”

Pomolčala sva.

"A tvoj oče dela v Nemčiji?"

"Ja."

Spet molk. Opazovala sva se.

"Kaj pa tvoj?" je vprašala.

"Nezakonski sem," sem rekel. Spomnil sem se, kako težko mi je bilo besedo izreči raznim uradnikom in učiteljem v nižjih razredih.

"Si ga kdaj videl?"

Skoraj bi ji že povedal, da sem videl samo roko in čevlje, pa sem raje zanikal:

"Ne, nikoli."

Pokimala je.

"Moj pride za praznike. Ne naše, nemške."

Spet molk.

Celo malce se je nagnila naprej, da bi me bolje videla. Nisem bil navajen ženske pozornosti in spet mi je glava pričela uhajati navzdol.

"Izgledaš čuden," je rekla, "nor pa ne. A te v šoli kaj zajebavajo?"

Odkimal sem.

"Nemogoče! Pri nas bi take žive požrli. Zakaj pa tebe ne?"

"Saj so me ..."

Spreletel me je nenaden val strahu. Je mogoče, da bom res pričel pripovedovati nekaj o sebi, česar še nisem povedal nikomur? Pa me je spreletelo, da itak nikomur nisem povedal še niti besede. Sploh pa živi sestrična daleč proč in je najverjetneje ne bom nikoli več videl. Dokončal sem:

"... pa me ne več."

Zanimanje v njenih očeh me je vabilo.

Debelo sem pogoltnil slino in začel:

"Do tretjega razreda sem se hodil v šolo samo tepst.

Potem pa, šel sem v kino, pogledal nek napis čez cesto in nisem ga več razložil. Moral sem začeti nositi očala. Moja mama pa ... no ... je postala malo glasna ...”

Kradoma sem pogledal proti zaprtim vratom.

“... če sem jih razbil. Tudi na socialni, kamor sva šla, da so mi dali nova.”

Zavzdihnil sem:

“Nehal sem se tepst. Postalo je hudo. Zmerjali so me, in sploh tisti iz višjih razredov ... No, enkrat sem se še stepel in spet razbil očala. Ampak ... nisem mogel drugače. Moje sošolke so hodile pred mano in so jih začeli tipiti iz osmega vleči za lase ...”

Zamolčal sem, da je bila med njimi Maja in je bil eden mojih najljubših spominov sploh trenutek, ko mi je, vsemu razbitemu, pomagala na noge.

“Spravili so se name z zafrkavanjem. Tolažil sem se z nečim, kar je nekoč rekla moja mama ...”

Šele med pripovedovanjem se mi je zazdelo čudno in hkrati prav nemogoče, da se je nek mamin nasvet zares pokazal koristnega.

“... ‘Če ljudje zaznajo, kaj te prizadene, ne bodo nikoli več odnehali.’ Nisem trzal, zafrkavanje se je umirilo, ni pa izginilo. Nekoč pa ... vstopil sem v stranišče in trije osmošolci so kadili ob oknu. Takoj sem vedel, da bodo problemi, ampak ven pa nisem hotel. Šel sem naprej. Prva kabina, tik ob vratih, je pokvarjena in zaklenjena že odkar sem na šoli, moral sem v srednjo. Prvi je zavpil: ‘Ejga, Vittori, a si ga prišel otrest,’ drugi pa dodal: ‘Če ga bo našel’, nič posebnega. Začel sem že zapirati vrata in sem ravno pomislil, da sem na varnem, ko sem zaslišal korake in me je že največji med njimi zgrabil za vrat.

‘Kaj je, ne boš nič pozdravil, a?’

Začel me je stresati in iz žepa mi je padel strip.

‘Ou, Jeklena pest!’ je rekel, ‘sem slišal, da imaš ti dobro zbirko, a?’

Pa imam res, veš.”

Med pripovedovanjem mi je pogled spet zdrsnil v tla. Pogledal sem sestrično naravnost v oči in začudeno obstal. Nekaj posebnega je bilo v njenem pogledu, nekaj ... nisem mogel ugotoviti.

“A imaš ti tudi kakšne stripe?” sem jo vprašal, čeprav sem dobro vedel, da jih punce ne berejo.

Odkimala je. Začel sem pojasnjevati:

“Jeklena pest je tovariš, ki vtakne kazalec in sredinec v vtičnico in postane neviden. Zato ...”

“A?” me je prekinila. Tudi meni se je tisti trenutek zazdela razlaga skrivnosti akcijskega junaka malo čudna. Takoj me je spodbodla:

“Daj, pripoveduj naprej! O sebi, ne pa o *tem* ...”

Doumel sem, zakaj me je njen pogled presenetil. Ker je gledal *vame*, ne *skozme*, kot pogledi mojih sošolcev, razen

Maje, ali *po meni*, kot pogled moje mame; in ker je bila med njenim prejšnjim in sedanjim pogledom velika razlika. Vmes se je zgodilo le moje pripovedovanje – je mogoče, da punce padejo tudi na besede? Ne samo na karakter, kot je vedno trdila moja mama, ker ona pač dovolj pravega karakterja v življenju še ni našla. Tega jaz itak nimam, je dodala.

“Tip je pobral strip, me še malo stresal ... z vlekel me je ven in pokazal Jekleno pest onima dvema.

‘Usral se je,’ je rekel.

‘A noter?’ je vprašal tisti, ki je sedel na okenski polici.

Zarezali so se, potem pa je tisti s police rekel še:

‘Veš kaj, takega usranca ni težko prestrašit!’

Oni za mano me je še bolj stresel. Malo sem upal, da se bosta stepla med sabo, saj mu je zabrusil, naj ne bo frajer.

‘Ne bojim se jaz cele njegove prfuknjene familije. Zdajle grem tja, pa mu poberem vse stripe, če je treba!’

‘No,’ sta rekla oba kadilca.

Butnil me je ob vrata.

‘Boš dal? Sam od sebe? Saj vsi vemo, da si priden fantek.’

‘Bom,’ sem rekel.”

Zastal sem in spet moral dvigniti pogled.

“Veš, jaz nisem prav pogumen,” sem rekel, še sam ne vem zakaj.

Začudeno me je pogledala:

“Saj so bili trije, pa še starejši? Ja, kaj pa misliš? Odkod ti to, s pogumom?”

Pogledal sem proti vratom in molčal.

“Kaj je bilo potem?”

“Šla sva k meni domov.”

Spomnil sem se hoje po glavni ulici. Se zavedel, da sva pravzaprav tedaj z nasilnežem hodila podobno kot z mamo: držal me je za podlaht in me vlekel k sebi. Gledal sem v tla

in upal, da ne bova srečala kakega znanca. Še več, z obrobjem pogleda sem neprestano prežal nanj. Zakaj se mi je podoba razkrila šele zdaj, ko sem o njej pripovedoval? Je mar razlika med mislimi, ki se oblikujejo v glavi in v njej tudi ostanejo, in med onimi, ki so izrečene ali zapisane? Je mogoče, da slednje porajajo nove, globlje in jasnejše? Sploh pa, kaj mi je danes? Odkod mi čudni pogledi nase in na svoja dejanja, kot bi se opazoval malo izven, malo s strani in malo z drugačnimi očmi?

“Daj, no ...”

“Ja, oprosti. Živimo v eni majhni garsonjeri, veš. Mama je bila takrat v službi, Nona pa je zmerom doma. Sedela je na postelji in molila. Osmošolec se je najprej razgledal po stanovanju in rekel, da je smetišče. Stripe imam spravljene pod mizo, v škatli, in nisem mu hotel dati kar cele, ker ... kako dolgo sem jih zbiral in redki primerki so vmes! Res. Strašno stari, tudi po deset let ali več! Začel sem brskati in upal, da bo minilo, čeprav vedno vem, da ne. Da se zgodi do konca.”

Hitro sem jo pogledal. Zadnja stavka sta se mi zazdela čudna in pretirana. Preveč moja, gotovo jih ne more razumeti.

Prikimala je.

“Vem.”

Debelo sem pogledal. Ni bilo videti, da bi se lagala. Je mar mogoče s pogovorom deliti misli? Še več, se je možno pogovarjati že celih pet minut in ostati miren, brez vpitja, izdajstev in sabotаж?

“Izbiral sem novejše in podvojene. Preveč sem se obiral in me je klofnil, tu zadaj, po temenu. Potem sem zaslišal Nono:

‘Prav ste naredili,’ je rekla in nisem mogel verjeti, ‘vas je pohodil?’

Veš, Nona ... kako naj razložim ... se lahko pogovarja z dušami umrlih in jih tudi vidi. Jaz ne morem, zato katero

pohodim in se ji moram opravičiti. No, Nona je mislila, da je osmošolec duša ...”

Sestrična mi je skoraj čisto zlezla v obraz. Ni bilo neprijetno.

“In? In?”

“Pomahala je duši ... hočem reči tipu, naj pride bliže. Zarezal se je in šel. Nona ga je vabila, naj se skloni, mu bo nekaj povedala na uho. Pa mu je. Po tem so me nehali zajebavat, le izogibajo se me.”

“Kaj mu je rekla?”

“Ne vem. Je pa postal čisto bled. Sploh nisem vedel, da koža lahko tako pobelí. Pobegnil je v šprintu. Pa vse stripe mi je pustil.”

“Uuuu,” je zavzdihnila sestrična. Poskusil sem se spomniti še česa, kar bi ji lahko povedal, da bi obdržal njeno zanimanje. Dolgo me je gledala.

“Ej, a None nisi vprašal?”

“Sem, ampak ona govori s tolikimi dušami, da ni vedela, katero mislim.”

Molčala sva.

Postalo mi je neprijetno. Nisem hotel spet buljiti v tla, zato sem se obrnil proti televizorju.

“A pogledava, kaj je na sporedu?” je že vstala in pritisnila gumb. Zašumelo je.

“Brezveze,” se je spačila, “dali so mi tega, ko je fotr prinesel barvnega iz Nemčije.”

Nisem mogel zadržati začudenja.

“Prave barve?”

“Ja, še nisi videl?”

Odkimal sem.

Televizor pred nama je bil povsem običajen: črno-bel, z barvami, prislonjenimi ob stranico.

“A te ti niso všeč?” sem se dotaknil modre.

“Ne, glupo je. Mama jih je uporabljala.”

Strinjal sem se. Precej sošolcev je imelo pred ekranom stekleno ploščo, zgoraj pobarvano modro in spodaj zeleno, za travo in nebo, kadar so ju pač predvajali. Nikoli nisem še opazil, da bi se narisane barve povsem ujele s črno-belo podlogo, razen pri kavbojskih filmih, kjer je bilo nebo čudovito modro, puščava pa zelena.

Televizor je zaključeval ogrevanje in zaslišala sva glasbo, ob kateri sva se spogledala.

Slika se je izoblikovala v pojočega dečka Heintjeja.

“Arrrrrrrrrrrrghhhh!!!!” je sestrična posnemala zvok bruhanja in po trenutni osuplosti sem se ji radoživo pridružil.

Divje sva planila po gumbih in pretaknila na drug kanal. Oddajal je zgolj testno sliko. S tem sva izčrpala vse možnosti.

“Kako je meni ta tip grozen!” je rekla.

“A ti ni lep?”

Zasmejala se je.

“Lep? On? Lep je samo za penzionerke!”

“Sem mislil ...”

“Ne trapaj!” me je presekala sredi stavka.

Zamislil sem se. Je mogoče, da Heintje ni ideal lepote čisto *vsem* ženskam? Slutil sem, da bi misel potegnila za sabo veliko posledic, o katerih bi moral razmisliti v miru, s strmenjem v kuhinjski zid ali Titovo sliko. Tisti trenutek me je zaposlovala druga ideja:

“Ej, a steklo lahko obrneva?”

“Seveda. A vi nimate televizorja?”

“Imamo, le nekaj je pokvarjen ... dolgo ga že nisem videl.”

Ni opazila moje zatikajoče laži, saj jo je misel prevzela.

Hitro sva nataknila steklo in preklopila na prvi spored. Heintje je še kar pel. Le sedaj zelen v obraz in moder v noge. Začela sva se smejati in s krohotanjem spodbujala drug drugega k še hujšemu rjoventju.

Preslišala sva odpiranje vrat.

“TAKOJ VSTANITA!”

Mama mi je namenila enega najbolj morilskih pogledov. Ušel sem z očmi v tla. Hitro mi je pričela popravljati ovratnik in rokav srajce.

“BODITA DOSTOJNA!”

“MAAAAAAAMAAAA!” jo je poklical Heintje v refrenu svoje največje uspešnice. Takoj se je njen obraz omilil in nasmehnila se mu je.

“O, Heintje! O! Kako si lep!”

Nagnila se je naprej.

“Saj je čisto zelen v glavo. BOŽČKU JE SLABO! VIDVA STA KRIVA!! POGLEJTA, KAJ STA STORILA S SVOJIM OBNAŠANJEM!!!!!”

Pogledala sva. Sestrična je komaj krotila smeh. Šokirano sem ugotovil, da se loteva tudi mene, kljub strahu in krivdi.

“ŠE MALO SE MORAM POMENIT S TISTO ... TAM,” je pokazala proti vratom, hotela še nekaj reči, vendar me je le pogledala in odkorakala ven.

S sestrično sva se spogledala. Rekla je:

“Ta pa res ni cela.”

Počutil sem ne neprijetno, ker nekdo tako govori o moji mami, jaz pa se ji ne postavim v bran, po drugi strani pa ... Heintje res ni bil lepotec, če si ga pogledal skozi zeleno steklo.

Sestrična je ugasnila televizor.

“A je tvoja tastara nora na tega osladneža?”

“Ja.”

Dolgo si me je ogledovala, celo stopila je korak vstran.
"Čakaj malo, ti je hotela narediti njegovo frizuro?"

Najraje bi se vdrl v tepih.

"Ja."

Zasmejala se je. Čutil sem vročico v licih.

"Ej, ne se sekirat. Res si tak, da bi te človek tepel, napravljen si ... ne da se povedat, smotan si, pa vseeno ... Kako naj to rečem? Je nekaj v tebi. Pojma nimam kaj, no."

Oba sva se v zadregi prestopala.

Hitro se je obrnila in pobrskala po ploščah. Ven je potegnila LP in mi ga ponudila.

"Na, vzemi, pa poslušaj doma!"

"A zame? A zame? Hvala! Hvala!"

Moja prva plošča!

Če bi razmišljal in če bi me navdušenje malo manj razganjalo, tega ne bi nikoli naredil: bežno sem jo poljubil na lice. Zahihitala se je.

Takoj sem se pričel slačiti. Suknjič, brezrokavnik, srajco. Neprestano sem plašno pogledoval proti vhodu.

Sestrična se je le čudila:

“Kaj pa delaš?”

“Ploščo moram skriti. Če jo mama vidi ...”

“Aha,” je rekla in mi priskočila na pomoč. Dal sem si jo na trebuh; ni bilo v redu. Nazadnje sva jo namestila nad srajco na hrbtni strani in čeznjo mi je pomagala obleči še brezrokavnik in suknjič.

“Kako je? Se ne vidi?”

Stala je za menoj in si me ogledovala.

“V redu je,” je končno presodila. Dvomeče sem potipal po ramenih. Plošča me je na obeh straneh napenjala in me naredila omarasto širokega. Mama me bo držala na desni. Torej jo moram poriniti bolj na drugo stran. Poskusil sem. Šlo bo. Upam. Sestrična je pogledala moj preplašen obraz in begajoče roke ter se spet pričela krohotati. Skoraj bi se ji že pridružil, ko so se vrata odprla.

“DOST JE BLO! GREVA!”

Pobarvana blondinka

Med čakanjem na avtobus je mama razlagala o Errolu Flynu in o tem, kakšen karakter je bil, ker je kradel bogatim in dajal siromašnim. Sklepal sem, da bo teta plačala za pogreb. Zadovoljstvo jo je omečilo in med vožnjo je zakinkala. Nisem hotel ponoviti napake s Pavlom Nevmanom, zato sem ostal na preži. Zbudila se je samo enkrat, se zastrmela v avto pred nami in dregnila vame s sumničavimi, četudi še ne čisto budnimi očmi:

“Že celo uro vozi pred nami! To mi je pa sumljivo!”

Na srečo je na naslednjem križišču zavil in lahko je spet zaspala.

Povsem se je zbudila šele, ko sva korakala proti domu. Razžirali so me hudi dvomi: mar znoj, ki se mi cedi po koži, lahko priteče skozi najlon in zmoči ovitek? Se bo plošča ukrivila? Jo bo mama začutila? Zaznaval sem, da ji med hojo nekaj ne ustreza, a je nisem pogledal, saj se nisem smel obnašati neobičajno. Upal sem, da jo muči le spomin na davno izdajstvo.

Prečkala sva spomenik padlim borcem. Mišičasta in napol gola telesa so se napenjala v verigah. Zašepetala je, vendar na srečo še ni sikala:

“Te je spolno nadlegovala? Priznaj po pravici!”

“Ne, mama.”

“Ne verjamem. A se ti je smejala? Se je. Ženske se smejejo samo moškemu, ki ga hočejo spolno nadlegovat. Sem mislila, da boš na varnem, ker ni blond. Mogoče se barva, da laže lovi. Nekatero padejo celo tako nizko, da dajejo moškemu darila, samo da bi se slekel. Sramota! Boj se žensk, ti rečem! Po drugi strani pa, ne vem, kaj bi lahko tista kurba videla na

tebi. Res je, ene imajo rade pametne moške. Se je pa zmotila, prav ji je! Kako naj bi vedela, da ne nosiš očal zaradi tega, ker si pameten, ampak zato, ker si kratkoviden, ha!”

Z levico sem začel po milimetrih plaziti za hrbet, da bi popravil ploščo. Še nekaj blokov, pa bova doma. Prosim, Bog, naj je ne odkrije!

Upal sem, da Nona vsaj malo moli tudi zame, četudi še nisem duša. Sam sem predpisane besede samo še izgovarjal, kadar sem Nono spremljal k maši, ne da bi bil zraven z mislimi. Nisem se mogel spomniti, kdaj točno me je presvetlilo olajšanje - a bilo je že pred leti - da Bog ni del mojega sveta. Vsaj ne tak Bog, ki se ga moram stalno bati in ga prositi. Zagotovo obstaja, a lahko počaka. Vso svojo pozornost sem že oddajal mami in zmanjkalo mi je je za kogarkoli drugega. Pregrešne misli, zaradi katerih bi mi Nona gotovo hudo zamerila.

Kmalu zatem sem Nono pričel spremljati k maši poklicno - za vsako pot in podpiranje mi je plačala nekaj dinarjev.

“Na srečo nimaš širokih ramen,” je tik pred blokom ugotovila mama. “Za takimi ženske čisto znorijo in se ne morejo več brzdat.”

Vinkovo darilo

Parkirišče pred gostilno je bilo prava Jugoslavija v melem. Izraz so na proslavah in v časopisih vedno uporabljali za tiste kraje, katerih srce je bila ogromna tovarna, obkrožena z bloki za delavce, pripadnike vseh narodov države, ki so skupaj živeli v bratstvu in edinstvu. Skoraj vsak avto je imel drugačen začetek registrske številke; ne samo slovenskih, marveč mest iz cele Jugoslavije. Dosti kratic sploh nisem mogel razvozlati. Pogled na star mercedes z nemško M-registracijo mi je vzbudil upanje, da bo na sedmini tudi sestrična. Kar mi je takoj porodilo strah; kaj če vpraša, kakšni so se mi zdeli T. Rexi? Namesto na gramofonu so čepeli v skrivališču, postavljeni pokonci, kot je prav, da se plošče ne krivijo in ne poškodujejo.

Z mamó sva vsak z ene strani podpirala Nono in včasih smo se ustavili za sprejemanje sožalja. Nona si je že ves čas pogreba tiščala robček na oči, mama pa se je predajala napadom solz zgolj ob rokovanjih.

Obšli smo gostilno in stopili na velik vrt. Mize so zložili skupaj po dolžini in jih obkrožili z rdečimi plastičnimi stoli na kovinskih nogah. Prednji del ploščadi so počistili v plesišče in v kotu je natakár pripravljál gramofon z velikim zvočnikom, takim, kot ga imajo na slikah ansamblov ob sebi kitaristi.

Mama je odšla sprejemát sožalje in njeno hlipanje je redkokdaj potihnilo. Z Nono sva sedla za mizo, in ko sem se najedel pohanih kurjih beder s pladnja, sem se prepustil opazovanju žalovalcev. Povečini ženske; na prvi pogled zelo podobne. Ne samo zaradi črnine in dolgih svetlih las, predvsem zaradi potez in kretenj. Misel, da v vsakem mestu živi

plavolaska natanko določenega videza, ki jo stric Vinko uspe najti, me je navdala še z večjim ponosom; kako sposoben človek! Je bil, sem si dodal po vzdihu in prvič doumel, da je z njim odšel tudi moj gramofon.

Prišel je natakár in vprašal Nono, ali ne bo nič jedla. Še preden bi ga lahko zamenjala za dušo in mu povedala kaj tako strašnega, da bi ostali brez postrežbe, sem vskočil in naročil krompir. Vrnil se je z velikim pladnjem pomfrita in kupček sem ga prestavil na krožnik, dodal sol ter pocukal Nono za rokav. Počasi je odložila robček, me pogledala z zabuhlordečimi očmi in pokimala. Jemala je pomfrit za pomfritom, vsakega pomočila v sol in dolgo žvečila.

Pritisk v želodcu je popustil in vanj sem lahko spravil še nekaj beder.

Približala se mi je starejša plavolaska, na las podobna vsem drugim, le z malo več gubami in bolj globokimi potezami, in si me ogledala:

“Egon, a ne? Jaz sem Karmen, Vinkova žena. Kupil je veliko darilo zate, pridi z mano!”

Sledil sem ji in upal, da me mama ne vidi. Potolažil me je njen smeh. Kot vedno se ni zgolj zasmejala, marveč eksplodirala v glasne zvoke, proti katerim so se obrnile vse glave.

Vdova me je peljala do mizice z uokvirjeno Vinkovo sliko. Tisto, ki jo je imela na zidu Nona – z mežikajočim pogledom skozi okno kamiona. Prek spodnjega levega kota je tekel žalni trak. Krotil sem vznemirjenje, kolikor sem mogel. Ni mi šlo prav dobro, saj sem se ves tresel in si žvečil ustnico. Sploh, ko sem ob robu mize zagledal velik paket, naslonjen ob zid in zavit v papir, na drobno potiskan z imenom trgovine s tehnično robo.

Karmen me je pogledala in se mi nasmehnila.

“Prejšnji teden je imel čudne sanje. Najprej so bile take normalne, sladke, je rekel. Plesala sta in povedal si mu, da imaš v življenju eno samo željo. Zbudil se je ves pretresen. Takoj je šel v trgovino in ti kupil tole.”

Strmel sem v paket.

“Odpri, no,” je rekla.

Moral sem vsaj toliko umiriti drhtenje, da sem se lahko polotil lepilnega traku. Počasi sem ga vlekel proč, nakar nisem več zdržal in potegnil papir s paketa v eni sami potezi. Razprl kartonasto škatlo in videl, da je popisana s cirilico. Strašen sum mi je zadržal dih. Hitro sem odprl pokrov. Dolgo gledal ruski fotoaparatusmena in pribor za razvijanje.

“No?” je rekla Karmen in se nagnila naprej, da bi mi videla v obraz.

“A mislite, da so bile motnje na nebeških linijah?” sem jo presenetil.

“Si nisi tega želel?”

“Sem. Seveda. Hvala!”

Hitro sem se obrnil in hotel odnesti paket k Noni. Prestregla me je mama, ki se je pogovarjala s koščnim moškim v posvaljkani črni obleki, katerega košati brki so zakrivali večino spodnjega dela obraza.

“Egon, kaj imaš to?”

“Stric Vinko ... mi je dal ... fotoaparatus...”

“Zapustil ti je? Kako, saj so rekli, da nima niti ...”

Pregriznila se je sredi stavka. Sumničavo se je ozrla proti Vinkovi vdovi, ki se je že pogovarjala s teto Marijo.

“Oporoka, a?” je rekla bolj sama zase, globoko zamišljena. Zdrznil jo je sum in zastrmela se mi je v oči:

“KDAJ PA MORAŠ NAPISAT OPOROKO, PRED SMRTJO ALI PO NJEJ?”

Široko sem odprl usta. Zeval. Nisem sploh vedel, o čem me sprašuje.

Krčevito je razmišljala. Točno se je videlo, kdaj je našla odgovor:

“PRED SMRTJO, SEVEDA!”

Frcnila me je čez ušesa in se obrnila nazaj k sogovorniku.

“NE ZAMERIT, MALO JE OMEJEN! ČLOVEK GA KAJ VPRAŠA, ON PA SAMO ZEVA. TAK SE JE ŽE RODIL.”

Brkač je vrgel zgornjo čeljust kvišku in se piskaje zakrohotal.

Vedel sem, kaj bo rekel.

“IMAŠ PA ZABAVNO MAMO, FANT!”

Zmerom rečejo isto.

Iztegnil je roko proti moji glavi, vendar mi ni bilo treba niti trzniti. Mama je rešila svoj trud, vložen v ustvarjanje popolne preče, in mu pravočasno ujela zapestje. Kljub temu je nekajkrat obrnil dlan, kot bi hotel priviti žarnico.

Mama je odprla torbico in ven potegnila šop plastičnih vrečk.

“NA, POSKRBI ZA HRANO!” je rekla in mi pomahala proč.

Pot sem nadaljeval strašno jezen sam nase. Zakaj nikoli ne znam odgovoriti na njena vprašanja, vedno zastavljena v družbi, in osramotim sebe in njo, kot je večkrat poudarila. Dobro, dogodkov točno določenega dne ob točno določeni uri nisem vedel zaradi slabega spomina. A zakaj nisem znal odgovoriti niti na najbolj enostavne stvari? Če bi me vprašal kdorkoli drug, kdaj moraš napisati oporoko, bi takoj odgovoril. Vendar ... čudna misel: mar ni šlo za vprašanja, ki mi jih je lahko zastavila samo mama?

Redko mi je zaupala pobiranje hrane z miz, saj sem slabo znal izkoristiti prostor v vrečkah. Potrudil sem se po svojih najboljših močeh, jih napolnil z mesom, zavezal in zložil na

prazen stol poleg Nona ter ga porinil pod mizo, da se ne bi videlo.

Sedel sem in se zastrmel v škatlo. Fotoaparati – zakaj? Eno leto sem v šoli hodil na fotokrožek in bom darilo vsaj znal uporabljati; še vedno pa mi ni bilo jasno, čemu sem ga dobil. Delila sva si sanje, a z napako? Mogoče bom upal slikati Majo? Odkimal sem, nikoli.

“Nič ne razumem, Nona,” sem vzdihnil in jo pogledal.

Obrisala si je prste ob prtiček. Temeljito, kot bi hotela vsaki gubi priti do dna.

“Veš, svet je nedoumljiv. Samo Bog vse ve in vse vidi.”

Natakar, ki so ga zadolžili za gramofon, je pričel opravljati svoje delo. Glasba je napolnila prostor, počasna, sladka, morska. Mešanica grških in italijanskih napevov, športniki bi ji rekli grško-rimski stil, v glasbenih revijah pa so jo imenovali dalmatinski melos in ni mi ugajala.

Nona je spet segla po robčku.

“Ne vidim ga v vicah,,” je rekla. “V nebesih ne more biti, že zaradi vseh teh ...”

S široko kretnjo je zaobjela žalujoče plavolaske.

“Kar pomeni, da je v peklu.”

Zaihtela je. Nekaj v zvenu njenega joka, četudi sem ga zadnje tri dni poslušal neprestano, mi je skoraj pretrgalo srce. Ali pa sem se žalostil zaradi gramofona?

“Veš, kaj to pomeni?”

Nisem vedel.

“Nikoli več ga ne bom videla. Nikoli več, pravijo ljudje, pa mislijo, do smrti. A dokler smo živi, imamo vsaj možnost popraviti napake. Življenje ni nič proti večnosti. Jaz ga res ne bom videla *nikoli* več.”

Prvi pari so se zavrteli na plesišču. Vzdušje je postajalo vedno bolj veselo. Glasen krohot moje mame je odmeval po

vrtu. Brkač je bil videti ves zadovoljen.

Položil sem dlan na Nonino ramo in čakal. Z desnico sem medtem pojedel še nekaj beder.

Ko se je malo umirila, je dolgo strmela skozi mimoidoče, skozi drevesa in videti je bilo, da tudi skozi zid.

“Ne razumem. Res ne ... Upala sem ... Nek angel mi je povedal, leta nazaj, da se bo Vinko spreobrnil pred smrtjo.”

“Mogoče se pa je, Nona. Policaja, ki sta prišla povedat, sta rekla, da so ga našli šele zjutraj. Gotovo se je. Je že v nebesih in ga zato ne vidiš.”

Dvomljivo, vendar z upanjem, me je pogledala.

“Ne vem, no, tak grešnik ...”

Vseeno se je lotila novega kupčka pomfrita, ki sem ji ga pripravil.

Spet sem se zamislil. Slišal sem, da je stric Vinko zavil s ceste in s kamionom obtičal v jarku. Ukleščen je visel z glavo navzdol, dokler se ni iz potoka nateklo toliko vode, da se je zadušil. Je mogoče, da je Bog nedoumljiv zato, ker ne razumemo njegovega smisla za humor? Odprl sem škatlo in vzel fotoaparatus v roke. Vse je tako kazalo.

“Hoj, živjo!” sem zaslišal tik ob ušesu in zagledal nasmejan obraz sestrične. Najprej me je spreletel sram – niso bili krivi T. Rexi, marveč občutek, da sem se pred dnevi z njo preveč pogovarjal in ve zdaj vse o meni; da me mora zaradi tega prezirati. Ni bilo videti.

“Si dobil fotoaparatus? Me boš slikal?”

“Ja, seveda. Samo film dam noter.”

Gledala me je pod prste.

“Ti pa obvladaš!”

Ponosno sem se napel:

“To mi je, kako naj rečem, taka strast!”

S to besedo so v časopisih vedno opisovali fotografiranje.

“Evo, zdaj pa lahko.”

“Kje pa boš slikal?”

Divji mamin vrisk je daleč preglasil glasbo.

“Se mi zdi, da tu ni prava svetloba,” sem rekel, “jo greva poiskat?”

“Ja, lahko. Meni je tole itak brezveze.”

Napotila sva se proti drugemu koncu vrta, do stranskih vrat, ki so očitno vodila na pot do hriba in gozda.

“Kam greš?” je priskočil moški, majhen in z nizkim čelom, ter zagrabil sestrično za nadlaht.

Nekaj je zajecjlala.

“Gremo, moramo v Dojčland,” je grobo ukazal, ne da bi me sploh pogledal. Zvlekel jo je s sabo. Samo enkrat me je pogledala preko ramena in mi pomežiknila. Vrnil sem se k Noni in se naslonil nanjo. Objela me je, z drugo roko pa sva oba jemala hrano: ona pomfrite, jaz bedra.

Naslednji dan sem naredil prvo fotografijo. Pričakal sem Nono v prostem trenutku med branjem Svetnikov in molitvijo ter jo zaradi svetlobe premestil na drugo stran postelje, k balkonskim vratom. Dodati sem moral malo akcije, zato sem zamenjal plakat na zidu. Nona mi je medtem pobegnila molit, vendar sem jo napol zvlekel, napol primoledoval nazaj. Ker je bilo presvetlo, sem pririnil omarico iz kuhinje in njen vrh zadelal še z radijem. Nenadoma je izgledalo predolgočasno in sem dodal še uro. Nono je tiščalo lulat, nakar je po stari navadi spet zavila na napačno stran postelje in sem jo moral znova postavljati na predvideno mesto. Ko sem jo končno slikal, me je čakalo še pospravljanje in nazadnje sem ves prepoten ugotovil, da fotografiranje ni zame. To ni moja *strast*, sem si rekel. Čeprav, če bi kdo drug nameščal fotografirance, prestavljal pohištvo, skrbel za svetlobo, potem ... no, mogoče.

Kremšnite

Maja je položila predme paketek, zavit v bel papir. Tresel sem se in kazalo je, da se nikoli več ne bom nehal. Njene oči so se mi zdele še temnejše od žalosti kot ponavadi.

“Je bilo hudo?” je vprašala. Bal sem se spregovoriti, ker ni kazalo, da me bo glas ubogal.

Ko sem zjutraj zagledal učitelja telovadbe, sem vedel, da je napočil dan obračuna.

Že ob vstopu ni pozdravil običajno šepetaje, marveč se je zadržal:

“ZA DOMOVINO ...”

Odgovorili smo mu naenkrat in dokončali obvezni šolski pozdrav:

“... S TITOM NAPREJ!!!”

On pa takoj:

“EGON VITTORI!”

Stopil sem iz vrste.

“Egon me bo danes spremljal na važen sestanek, ti in ti mi odgovarjata za red, ostali VOLJNO!”

Šla sva. Mimo deklet, ki so se razvrščale za klepet, fantov, ki so se preštevali za košarko, Toneta, ki je navdušeno vlekel Franca proti vrvi, in Maje, ki je gledala za mano. Skozi glavni vhod sva zavila na hodnik, potem desno, po stopnicah navzdol in končala v *tistem* prostoru.

“Sedi!”

Ubogal sem ga. Se zavedel, da sedam na Majino mesto.

Skozi kletno okno je vdirala le medla svetloba. Upajoče sem pogledal proti njej, mogoče naju lahko kdo vidi, in opazil, da je verjetno namenoma premazano z blatom, na katerega se je prijel prah in čezenj spletle pajčevine. Staro,

polomljeno orodje je zakrivalo stene, kup razpokanih usnjenih blazin me je tiščal v hrbet, nad glavo so viseli leseni ročaji krogov.

Telovadec se je premikal brez naglice, od zaprtih vrat do okna in nazaj; niti pogledal me ni.

Sklanjal sem glavo. Prešinilo me je: mar sploh obstaja človek, ob katerem mi ne bi bilo treba biti v preži?

Točno sem vedel, kje se sleherni trenutek nahaja učitelj. Še več: ni mi ušel niti najmanjši gib telesa, bolj kitastega kot mišičastega, prsti, porumeneli od tobaka, tenak poročni prstan brez kamna, izrazit nos, kot bi ga davno tega polomili in poravnali, štrleči brki, katerih rjava je vlekla na rumenkastosivo. Poudarjene ličnice in globoko vdrte oči, gube na obrazu, koža, prekajena od obvezne cigarete. Pravkar si je prižigal novo, prejšnjo pa še mečkal z vršičkom telovadnega copata. Brcnil jo je v kot. S pogledom sem sledil sploščnemu ogorku; pristal je v obilni družbi. Telovadec se je popraskal po lasišču in milimeter kratke ščetine so se oglasile sirkovi krtači podobno.

Našobil je ustnice in brki so se postavili skoraj vodoravno.

“Mmmmm ... Vittori, Egon, a?”

Tišina.

Približal se mi je. Stisnil sem glavo med ramena. Začutil njegovo prisotnost, njegov dih, smrdel je po zažganem in besede so prinesle še priokus po gnilem:

“Nos, a?”

Skoraj sem čutil vrtanje njegovega pogleda.

“Vtikaš ga, kamor ni treba, a?”

Zravnal se je. Potegnil sem vase sapo, saj sem se šele zdaj zavedel, da nisem hotel dihati njegove bližine.

Spet se je sklonil.

“Očala, a?”

Spet odmik.

“Da bolje vidiš, a?”

Vrnil se je k potovanju preko prostora.

“Radoveden si?”

Molk.

“Kukaš?”

Mogoče je na zidu ura? Kdaj bo zvonilo? Saj si nisem upal pogledati.

“Zalezoval bi deklice takrat, kadar hočejo biti same, a?”

V skoku se je postavil predme. Zabil sem se s hrbtom v blazine, čisto do trdega.

“Prav, prav,” je mirno dodal in stopil nazaj.

Tokrat je pričel hoditi okoli mene v polkrogu.

“Misliš, da te bom tepel?”

Njegova sapa na meni. Nosnice tik nad mojo ramo. Čutil sem vrtinec, ki me je obliznil in zginil vanj. Ne bom jokal, sem si rekel. Ne bo videl mojih solz. Odločitve sem se oklenil z vso močjo in se skoncentriral nanjo. Ne bom jokal! Nikoli!

“Bojiš se. Voham te.”

Odmik.

“Ne boj se. A ti tepeš živali v živalskem vrtu? Ne?”

Že spet povsem blizu.

“Zanimaš me toliko kot kače ali gosenice ali kakšno drugo nižje bitje.”

Ovohaval me je po temenu, rahlo upognil kolena in nosnice so izsesavale zrak iznad mojega čela.

“Proučeval te bom. Vsak teden, do konca leta se bova dobivala tule in malo klepetala. Potem pridejo počitnice, po njih novo šolsko leto. Spet se bova srečala. Spet in spet. Na koncu mi boš povedal vse, še tisto, česar sam ne veš o sebi.”

Zravnal se je in pogledal na uro.

“Kako kratke so šolske ure, a? Petinštirideset minut res ni nič. Komaj pol je še ostalo. Kar začniva!”

Pa sva.

Hotel sem povedati Maji, a sem se ustavil. Počutil sem se osramočenega, raje sem molčal, se tresel in globoko dihal. Odmor je šel h koncu. Zavedal sem se, da moram nekaj storiti, kajti naslednji ponedeljek nikakor nisem nameraval na nov sestanek s telovadcem. Pogledal sem Majo:

“Ne grem več,” sem rekel in se stresel v valu, ki se mi je iz hrbta razširil proti okončinam.

Razprla je omot.

Vame so gledale strehice štirih kremšnit; posute z zdrobljenim sladkorjem so me zapeljivo vabile. Maja je položila plastično žličko čeznje in rekla:

“Če greš ti, potem meni ni treba.”

Pred pisanjem naloge sem dolgo strmel v zid. Kadar je ščemenje solz postalo premočno, sem še posebej vztrajno buljil v droban madež, dokler napad ni minil. Namesto gramofona sem imel fotoaparatus; kremšnite so se topile v ustih, a ... Mama je občasno prinesla sladkarijo, ki so je preveč nakuhali v menzi. Majine kremšnite pa so bile povsem drugačne, božale so jezik in grlo. Gotovo jih je kupila v mestni slaščičarni, kamor me je kot otroka po maši vodila Nona, kasneje pa sem zaradi pomanjkanja denarja bolj poredko zahajal tja. Albanski prodajalci so podaljševali in zmehčali vsak / v besedah, in ko sem jim nekoč po slovensko napisal imena nad slaščicami, sem si prislužil baklavo. Počutil sem se, kot bi jih ogoljufal; nagradili so me, kot bi zanje opravil pravo delo, ne pa le pisal.

Nenadoma sem jasno uvidel lastno nemoč in solze so se pocedile. Z obema rokama sem jih odbijal, zatiral in se klofutal, dokler niso nehale. Telovadec je odrasel, celo moj tovariš učitelj, kako se lahko borim z njim? Nikakor! Jaz sem zgolj slaboten Titov pionir, še mladinec ne, kako naj se torej uprem? Prejšnji teden, sredi vseh priprav na pogreb strica Vinka, sem poskušal ujeti pravi trenutek za pogovor z mamom, vendar sem za kazen ostal brez večernih špagetov. Odpravljala se je v službo in začel sem:

“Mama, nekaj bi ti povedal, če lahko, prosim. V šoli ...”

“V ŠOLI? ŠOLA JE LEGLO ZLA!!! PREDEN SI ŠEL V PRVI RAZRED, SI SE VSAJ TRUDIL BIT ZGLEDEN SIN, POTEM SI PA ČISTO PODIVJAL!!!! TAKOJ SEM VEDELA, DA SI PADEL V SLABO DRUŽBO! HUJSKAJO TE PROTI MENI, PRIZNAJ!

KAJ SEM MOGLA, ŠOLA JE OBVEZNA! NAREDILI SO JO TAKO, DA TE LAHKO V CELOTI ODVRNEJO OD MATERE. TI ŠE UŽIVAŠ ZRAVEN, PRIZNAJ! TAK SI, IZDAJALEC! ZA KAZEN DANES NOBENE VEČERJE!!!!”

“JA, MAMA.”

Prikimavala si je. Spet izbruhnila:

“O, vem, kaj si misliš! Vem! Sramuješ se me, me zaničuješ! Res nisem inženir v tovarni, ker nisem mogla na srednjo šolo, saj so se proti meni zarotili že na začetku in me vrgli iz osnovne, ampak tole ti pa povem: IMAM NEKAJ, KAR NOBEDEN OD NJIH NIMA! PA JE VEČ VREDNO OD VSEH ŠOL SKUPAJ! MORALNO INTELIGENCO!”

“JA, MAMA.”

Obrnila se je in si pričela ogrinjati plašč. Med vrati se je za trenutek obrnila:

“SIN, RAD ME IMEJ!”

“JA, MAMA.”

“NE MARAM PRILIZNJENOSTI, HOČEM PRAVO LJUBEZEN!”

“JA, MAMA.”

Zamislila se je in stopila nazaj ter zaprla vrata. Govorila je presenetljivo nežno:

“Smiliš se mi, ker nisi sposoben pravih čustev. Nisi sposoben ljubiti ne čutiti. Nikoli ne boš vedel, kaj je ljubezen. Egoist si. EGOIST! Ne znaš se razdajati kot jaz, ne znaš skrbeti za druge, nič. Boš videl, kako me boš pogrešal, ko bom umrla!

Mar sploh veš, kaj je ljubezen? Če bi vedel, potem bi napravil tri korake, preden mi čestitaš, ne dva ali štiri. Roko bi iztegnil do konca, ne pa samo malo. Zakaj ti je vseeno?

Ker ne veš, kaj je bistvo ljubezni! Ne veš, da je ljubezen tisto, kar se vidi!"

Žalostno je zavzdihnila in odšla, ne da bi me pogledala.

Takoj sem se vrnil k nalogi. Krivda me je pričela stiskati, dušiti in sorazmerno z njo sem stiskal nalivko. Med kazalcem in sredincem se mi je že davno nabrala otrdela koža, podobna oni na podplatih. Nisem mogel pisati. Premišljeval sem o Maji in se spraševal, ali je tisto, kar čutim, res ljubezen? Pa ona, sem ji vsaj vseč ali pa mi kupuje kremšnite samo zato, ker hodim namesto nje k telovadbi? Vendar ... prinesla mi je tudi tri barvite metulje različnih velikosti. Natisnjeni so bili na tenko plastiko in najprej sem mislil, da gre za nalepke. Vsak dan sem jih najmanj enkrat vzel iz skrivališča, položil na dlan in si predstavljal, da poletijo. K njej. Ostajali so nepremični in čutil sem, da še nimam zadosti poguma, da bi jih spravil v gibanje. Prosil sem angele okoli sebe, naj ne umrem, dokler ne najdem v sebi dovolj moči. In naj storijo čudež, en sam, edini, ki ga v življenju rabim - naj njena ljubezen preživi tudi največjo možno oviro: mene, moj strah in mojo pot do ... Ti ne zmoreš, nisi je vreden, mi je zašepetal glas in ja, prihajal je z leve; torej hudič, kot ga je prepoznavala Nona.

Iz ust sem potegnil nalivko; pogosto sem jo med razmišljanjem nevede zagrizel. Zamizal sem in si ponavljal spomin na Majin obraz. Ni se mi več razblinjal, kar me je sprva strašilo; zdaj sem si ga lahko že priklical kadarkoli do zadnje podrobnosti. Nekakšne temne pikice, posute po vratu, belo sled žvečilca, ki se ji je včasih nabrala v koticu ustnic. Prvič sem se zavedel, da jo vedno vidim nekako drugače od kateregakoli drugega človeka do sedaj; kot bi nanjo svetila nežna luč ali točneje, kot bi žarela iz notranjosti. Vprašal sem se, jo tudi drugi vidijo tako? So krive le moje oči?

Nenadoma se mi je zazdelo, da stoji Maja zraven mene; nisem je le razločno videl, marveč tudi občutil. Obdajali so jo ledeni zidaki, ki so skoraj povsem zadušili njeno naravno svetlobo in toploto. Nisem mogel verjeti – zazidavala se je sama. Njeni roki sta ihtavo posegali po motnih kvadrnih in le oči so me presunljivo klicale na pomoč. Ko jih je zid prekril, jih napravil ubite in brezizrazne, se mi je srce ustavilo v krču in dolgo je trajalo, preden se je spet počasi, boleče zganilo. Strmel sem v senco – vse, kar je ostalo od Maje; zakaj je to storila? Čemu? Nobene potrebe ni bilo za pokopom in zazdela se mi je nedoumljiva v svojem dejanju. Strah? Trma? Maščevanje? Ali pa le srž neusmiljenosti, ki je mejila že na krutost in je morala biti v njej, da ji je pomagala skozi trpljenje? Mogoče nesposobnost resnično vživeti se vame? Si bo ljubeči del Maje kdaj upal in zmogel prebiti na plano, se otresti oklepa, se osvoboditi? Toliko stvari sem začutil hkrati, a vseskozi vedel, da ne razumem prav ničesar in da bom o njih razglabljal še zelo dolgo, ne da bom kaj bliže pojasnilu. Ker sem začutil stvari srca, ki nimajo ničesar skupnega z razumom. Se pa kruto maščujejo, kadar jim razum naredi silo. Občutek sem imel, kot bi se odpiral, in iz mene je izbruhnila želja za ... Vedel sem, da je ne bom nikomur zaupal, dokler bo obstajala vsaj najmanjša možnost, da se uresniči. Neobvladljivo občutje me je pričelo polniti s solzami in tokrat jih nisem mogel zadržati. Jokal sem in jokal; se ustrašil, da ne bom mogel nikoli več nehati. Ne samo jokati; čustva, ki me je polnilo, spraviti nazaj, ga potlačiti – če bo naraščalo še naprej, me bo razpočilo, me razklalo in ... Bi sploh še kaj ostalo od Egona, briljantinastih preč, predpisanih gibov, naučenih stavkov?

In - mar ni to vse, kar sem? Če dopustim razpok, bom sploh še obstajal?

Z levico sem si brisal očala, z desnico umikal zvezke pred kapljami, ki so pršele po mizi in nekaj jih je doseglo celo zid. Je mogoče, da bi bil jok znak ljubezni? Zakaj potem moja mama, ki o ljubezni ve vse, nikoli ne joče tako kot jaz zdajle? Zakaj njena sleherna solza spolzi počasi in v izbranem trenutku?

Le počasi sem pričel dihati globlje. Sprva se nisem zavedel, da prisluškujem korakom po stopnišču. Mame nisem pričakoval, a očitno sem po slehernem odpiranju vrat preveril zvoke stopinj. Misel: saj bi T. Rexe lahko poslušal drugje? Slika: Hipi Roman. Sosed iz četrtega nadstropja, star že čez dvajset, ki ga je moja mama dostikrat omenjala kot slab zgled. Dolgi lasje, brada, pisane indijske srajce ali kar tunike do tal, obut v sandale, tudi pozimi, le z debelimi nogavicami. Okoli vratu obesek z narobe obrnjenim in odebeljenim mercedesovim znakom in s prstanom na vsakem prstu. Mama mi je najstrožje ukazala, da se ga moram izogibati.

Jeseni sem prvič tvegaj in potem še dostikrat šel na vrh bloka, kjer so stanovalci obešali perilo – razen nas, ker bi nam vse pokradli – in poslušal glasno muziko, ki je prihajala skozi okna njegovega stanovanja. Bal sem se ogovarjati tujce, sploh pa človeka, o katerem sem slišal toliko slabega, vendar ... imel sem ploščo, on pa gramofon.

Udaril sem ob pokrov skrivališča, pobral T. Rexe in jih potisnil na kolena pod mizo. Pomislil, saj je mama v službi, in prislonil ploščo ob zid. Gledal kitarista, kako se je razkrečil. Poskušal posnemati igranje na kitaro, odrinil stol, se pričel zvijati nazaj. DA-DA-DAM DARADARADAM!

Božček, me je poimenovala Nona, ko me je trdno prijela za čelo in me stisnila na prsi. Pozabil sem, da je Prokopij za razliko od drugih svetnikov umrl hitro, zato je z branjem končala prej kot ponavadi. Umiril sem se in se prepustil

negi. Skuhala mi je glogov čaj proti božjastnim napadom; grozen okus je imel. Nisem se upiral, da bi se Nona čimprej posvetila molitvi. Ko sem bil čisto majhen, je življenja svetnikov prebiral naglas in dolgo so bile to edine zgodbe, kar sem jih poznal. Vse so se nesrečno končale in filmi so bili zame pravo presenečenje s svojimi zaključki in blagostjo. Ni bilo grozljivke, ki bi se lahko primerjala z Jonom iz Perzije, mojim najljubšim svetnikom, ki so mu odsekali roke in noge, trup pa trli v stiskalnici. Sem se narobe spominjal ali pa me je Nona med branjem najbolj strašljivih delov res neprestano pogledovala in uživala v moji grozi? Je zaradi tega podobne opise vstavljala v zgodbe iz svojega življenja, od konjskih kadavrov do smrti na stopnicah?

Eden najlepših pogledov mojega življenja je Prežihovina ... Prepisoval sem iz knjige v zvezek, odsotno in z dolgimi premori. Prisluhnil sem vsakemu škripanju vhodnih vrat, in če so koraki krenili skozi drugo nadstropje, sem planil na hodnik. Najprej sem prestrašil gospo iz tretjega nadstropja, uslužbenko v banki, za katero je mama rekla, da SE NOSI, KER MISLI, KAJ DA JE, ČE SEDI V PISARNI. Naslednja je prišla mimo tovarišica, ki je delala v Železarni, vendar je bila že nekaj časa na bolniški zaradi hrbtenice, in potem ženska, ki se je pravkar zbudila po nočni izmeni in se vračala iz trgovine z mlekom in kruhom. Že precej brez upanja sem pozno popoldne odprl vrata in videl rožasti hrbet, ki se je počasi oddaljeval. Pogledal sem levo, desno, stopil korak naprej, nazaj, si rekel, zberi se, zberi! in se odkrehal:

“Za minutko ... tovariš ... Oprostite!”

Ni me slišal. Je že položil prvo nogo na stopnišče.

“Imate mogoče ... gospod ... tovariš ... Roman!”

Jokav, moj glas postaja jokav, sem pomislil!

Obupano sem ga poskušal spremeniti, a se zavedel, da itak ne vem, kaj naj sploh rečem.

Ustavil se je in me poskušal razločiti skozi polmrak. V vsakem nadstropju so graditelji predvideli eno samo žarnico, in kadar je pregorela, je dolgo ni nihče zamenjal. Stopnišče se je ovijalo okoli praznine, na vrhu pokrite z motnimi steklenimi ploščami, prepredenimi z drobnimi žičnatimi kvadrati. Golobi so pokrov spremenili v stranišče in poskrbeli za nežno sivkasto svetlobo.

"A?" je rekel.

Stopil sem nekaj korakov naprej.

"Oprostite, tu imam neko ploščo ... gramofon se mi je povaril ... sem mislil ... če bi jo lahko poslušal pri vas?"

Hipi Roman se je zastrmel v ovitek.

Podržal sem mu ga nad jaškom, da bi bolje videl.

"Komerčiala," je rekel in zamahnil z roko, "to me ne zanima."

Napotil se je po stopnicah. Gledal sem za njim in spet me je napadel obup.

"Tovariš, KAJ PA POTEEM? KAJ?" je bruhnilo iz mene.

Verjetno ga je ustavila glasnost. Premeril me je, spet odkimal, nato dodal:

"Pentangli."

"A?"

"Pejd z mano."

Sledil sem mu po stopnicah. Edino njegova vrata so bila popisana in porisana z živimi barvami. Prikazovala so nekakšno čebulo, ki se je razcvetela v oko.

"Počaki," je rekel, odklenil in zaprl za sabo. Ubogal sem ga. Slišal sem korake, nekaj je zaropotalo, glasno je zaklel.

Vrata so se odprla le toliko, da je skozi pomolil glavo in roko, ki mi je ponudila plastično vrečko.

“Vidiš,” je rekel, “to je trgovina, kjer imajo dobro muziko. Pa še tu nimajo Pentanglov. Pravijo, da se ne spleča. Jasno, ker Pentangli niso komerciala. Oni so alter. Njih je treba poslušat, ne pa tisto sranje za paljenje pubertetnic.”

Zaprl je vrata in me pustil z vrečko v roki. Šel sem na teraso in si jo podrobno ogledal. Gorizia, torej Italija – inozemstvo, kapitalizem? Nekajkrat sem v mislih ponovil njegove besede in se trudil izluščiti pomen. Obstaja skupina, ki se imenuje Pentangle in je tako nekomercialna, da se jih nikomur ne spleča prodajati. Zveni logično. Ampak kje naj jih potem jaz kupim, četudi bi imel denar?

T. Rexe sem dal v vrečko, oboje pa v skrivališče in šel nazaj strmet v zid. Je mogoče, da nastopijo časi, ko vse, kar se zgodi, vodi samo k novim problemom? Na telovadca raje sploh nisem pomislil – grozna je bila že misel, da nimam plošče, ki bi jo lahko poslušal na sosedovem gramofonu, imam pa ploščo, s katero bi lahko palil pubertetnice, vendar nimam gramofona.

Počutil sem se zelo majhnega in nemočnega. Znova sem se pričel smiliti samemu sebi.

Skrivaj sem zmolil en očenaš, a mi ni odleglo.

“Na, prižgi,” mi je Fric ponudil cigareto. Na škatlici je senca delavca zamahovala nad nakovalom.

Vsak dan me je poskušal prepričati v kajenje in se čudil, zakaj ne klonem. Res sem mu zmožel naštetih vse manj razlogov. Sedela sva za šolo, v ozkem prehodu, ki je zgradbo ločeval od hriba, v katerega se je zajedla.

Ni odnehal:

“Ejga, ne trapaj, v ameriških filmih vsi kadijo!”

“Ne vem no, če je tukaj pametno, sediva pod zbornico.”

Pogledala sva navzgor in Fric se je zarežal:

“Ccccc ... Nič se nisi naučil iz filmov! Ravno tukaj naju ne bodo nikoli našli! Po sekretu imajo stalne racije, sem pa že osem let ni bilo nikogar!”

“Ti si pa star kadilec?”

Ponosno je zmignil z rameni.

“A, jebi ga. A boš?”

Oklevaje sem vzel cigareto, prižgal mi jo je in že po prvem vdihu sem pričel hudo kašljati. Ko sem se umiril, sem samo puhal oblačke in pazil, da mi dim ne uide v sapnik.

Še sam nisem vedel, zakaj sva vsak glavni odmor sedela na teh davno odloženih deskah, ki se jih je že pričela lotevati gniloba, in žvečila od šole dodeljene kose kruha, namazane s pašteto, marmelado ali zaseko. Meni je malico plačevala socialna, Fricu pa starši. Mogoče je zato vedno prišel ponjo, tudi tiste dni, kadar je šprical pouk.

Opazoval me je preko cigaretne vršičke in očitno ga je nekaj žulilo.

“Daj, povej mi, kako ti je to ratal?”

“Kaj?”

Zarežal se je.

“Ja, Maja, ne? Najlepša pičkica v razredu te peca na kremšnite! Ejga, a misliš, da nisem opazil! Zgledaš čisto bukov, v resnici si pa en tak pičkohvatač, to mi ne bo nikoli jasno. No, povej!”

“Ne vem.”

Dregnil me je v ramo.

“Povej, ne bodi pizda!”

“Res ne vem, no!”

Obrnil se je predse.

“Prav, že prav.”

“Fric, ne bodi užaljen ...”

“Nisem.”

“Ma, si.”

“Nisem. Razumem, da mi ne moreš zaupat, ker se še ne pozna za dosti dolgo. Ti bom najprej jaz odkril svojo skrivnost.”

Zazvonilo je. Vstal sem.

“Greva noter.”

Stopil je za mano. Z olajšanjem sem zalučal napol požgano cigareto v odtok.

Vstopila sva skozi zadnja vrata in se povzpela po stopnicah. Zavil sem proti razredu, pa me je Fric ujel in potegnil v nasprotno smer.

“Kaj je s tabo?” sem se ga poskušal otresti. “Zvonilo je, v razred morava.”

Ni odnehal:

“Kakšen posranc si ti, to ni res! Daj, enkrat v življenju globoko vdihni in si reci: akcija! Ena šolska ura gor ali dol, koliko jih je še!”

Oziral sem se naokoli, prisluškoval vratom zbornice in korakom učiteljev ter mu hitro sledil. Zavila sva na stranišče.

Fric se je sklonil in preveril, ali so vse kabine res prazne, nato je vzel iz zadnjega hladnega žepa šop ključev, izbrskal enega in ga vtaknil v ključavnico pokvarjene kabine. Odklenil je, porinil vrata navznoter in me s široko kretnjo povabil naj vstopim.

Stal sem med podboji in najprej na široko odprl oči, potem pa še usta. Trajalo je, preden sem bil sposoben reči karkoli. Kabina je bila polepljena s filmskimi plakati in slikami, vključno z vsemi danskimi, švedskimi in nemškimi filmi, ki v kinu plakata sploh niso imeli. Povsod napol gole ženske v zapeljivih pozah.

V kotu je stal visoko naložen kup revij. Pristopil sem in pobrskal. Start, Čik, Eva in Adam; vse, kar mi je mama strogo prepovedovala.

EVA ADAM

»Neobično je da muškarac i žena mogu da ostvare takvo čudo jedino svojim jednostavnim zagrljajima i milovanjem. Svetlost noći neodređeno je ocrtavala njeno lice okruženo kosom. Ova tajanstvena glava savijala se pod mojim poljupeima i izgovarala reči, koje sam želeo da sačuvam, da bih dugo mogao da ispitujem sve ono neočekivano što su sadržavale u sebi. Imao sam utisak da se Mari-Boz pojavila iz nekog drugog sveta...«

Književni prilog: »Divna noć«

EVA I ADAM broj 4 – izlazi krajem februara

Fric je vstopil in za sabo zaprl vrata, na drobno prekrita s sličicami: same gole dojke, kamor je seglo oko. Končno sem zastokal:

“Fric, ja, kako, kako ...”

“Veš, ko sem zakapiral, da mora vsak moški imeti svoj kotiček, sem zamenjal ključavnico, dal gor napis in to je vse.”

Ponosno se je zasukal okoli svoje osi.

“Včasih, ko se želim spočiti od učenja, biti sam, pridem sem malo drkat ... in tako ...”

Nekaj mi je zašumelo pod komolcem. Pogledal sem in šele zdaj opazil debel šop trakov z luknjicami ob strani, ki je bil pripet kar ob mesarski kavelj.

“Kaj pa je to?”

Fric je trakove pogladil z roko:

“Seks.”

“Seks?”

Nejeverno sem ga gledal.

“Kako misliš?”

“Poglej!”

Na slepo je potegnil trak iz šopa in ga dvignil visoko med moj obraz in luč. Prijel sem ga in pričel ogledovati.

“To je film, Fric!”

“Ja, kaj si pa mislil! Potegni ga!”

Hitro sem ga povlekel skozi prste.

Nisem mogel verjeti. Ponovil sem enkrat, dvakrat, spet.

Roki sta mi klonili. Pogledal sem v sošolcev obraz.

“Fric, kaj je to?!? Saj se Ornella Muti ni nikoli slekla! V nobenem filmu! Nihče je še ni videl gole!”

Gledal me je nekako pomilovalno.

“V kinu Odeon že ne,” je dodal suho.

Panično sem zagrabil drug trak in si ga zavrtel. Pričela me je grabiti panika.

“Fric, saj to je Marilyn! Pleše in se ji dviguje krilo? Tega nisem nikoli videl!”

“Eh ...” je razširil roki Fric, “poslušaj. Fotru pripeljejo role že z jutranjim avtobusom, zato imam po šoli čas in si jih malo pogledam. Če je kje seks, recimo nage babe ali kaj za podrkat, odrežem.”

“Odrežeš?”

“Ja, no!” Pokazal je na trakove: “Tu je ves seks iz filmov, kar ga je sploh bilo.”

Počasi mi je pričelo pronicati do zavesti:

“Hočeš reči, da zato ni v filmih nič seksa, ker ga ti vsega vzameš zase?”

“Ja.”

Strašna misel. Moral sem vprašati:

“A imaš iz Tarzana tudi kaj?”

Fric je dvignil roko nekako tako, kot bi me hotel prijeti za čelo in se prepričati, da nimam vročine.

“Kako, iz Tarzana? Saj vsak ve, da tam ni seksa. Samo po vrveh se vozijo, koga pa to zanima!”

Jeza se me je vedno bolj pollaščala in nisem se mogel več zadrževati:

“Kako naj vem, a? Ti imaš ves seks, jaz pa nič! Tako važno stvar si kar izrezal! To ni prav! Film je javna zadeva, film je za vse! O, zdaj šele izvem, pri skoraj trinajstih! Svet je poln seksa, ki ga le jaz ne vidim! Vse, kar znam, sem se naučil iz filmov. Zato pa ... Ti si kriv!”

Fric se je umaknil za korak in se čudil.

“Pa kaj ti je? A ima Tito lastno dvorano?”

“Ja, pravijo.”

“A gleda, kar hoče?”

“Ja, verjetno.”

“Egon, jebi ga, midva s Titom sva na takem položaju, da lahko gledava, kar hočeva.”

Užaljeno sem se obrnil proč od trakov.

“Ni prav, veš. Res ne.”

“Kdo je tebi rekel, da je svet pravičen, a? Jaz imam pač dostop do seksa in sem si ga zato nabral na zalogo, ti pa ne. Gotovo imaš kaj drugega.”

“Ja, kaj?”

Ni se mogel spomniti.

Postajal sem žalosten:

“Koliko filmov bom moral pogledat še enkrat! Kaj, če mi ne bodo več všeč?”

Nenadoma sem se spomnil prizora iz prejšnje zime, ki je šele zdaj dobil smisel. Mama je od delovodje dobila butare za kurjavo in počakal sem jo pri vratarju ob koncu popoldanske izmene ter jih pomagal nesti. Snežinke so padale v gostih, ogromnih kosmih in pokrivalo sivino pročelij. Glavna ulica je opustela in le nekaj redkih kolesnic se je potegnilo čeznjo. Koraki delavcev so teptali sneg v kašo, in ker sem hotel gaziti belino, sem hodil hitreje, da mi je mama komaj sledila. Kino so že zaprli, pred vhodnimi vrati pa je čudno poplesovala drobna postava v semiš jakni z resicami in izmenično brcala in bobnala ob les:

“Lopovi! Lopovi! Rektor u krevetu! Danski erotički film! Jebo ja takvu erotiku! Ni jednih sisa nisam video! Ni jednih! Platim celu kartu i film traje petnajst minuta! Lopovi! Sad znam, zašto Odeon! Ti mu daš pare, a ode on! Lopovi! Lopovi! Čut ćete vi još za mene, ne zvao se ja Ibro Hadžipuzić!”

“A veš, da imaš večje joškice kot Maja?”

Obraz učitelja telovadbe je srepel tik nad mano. Strmel sem v tla, saj se nisem hotel soočiti z žarenjem njegovih oči. Vsak teden so se mi zdele bolj vdrte v jamice in bolj sijoče; a ne svetlo, nekako stekleno, kot led.

“Njene so čisto trde. Tvoje so pa mehke, ker se nič ne giblješ, ker samo zabušavaš, ker ne veš, da zdrav duh stanuje v zdravem telesu in obratno – kakšen je tvoj duh, a?”

Nisem se mogel izogniti pogledu na prsni bradavici. Res sta vedno stali mehko izbočeni, kar se je dalo skriti pod obleko, pri telovadbi pa sem se naučil neprestano držati roki nazaj in jih s tem napeti ter zgladiti.

Učitelj se je odmaknil.

“Nisem si mislil, da boš tako dolgo zdržal. A vi degeni nimate cirkusa v rodu? Poglej svojo mater, kakšen kraval zganja, kjerkoli se pojavi. Še v kinu se ne zna obnašat, krava! Če bi jaz kaj povedal, bi me zaprli! Ne, nas, ki smo iz starih družin, komunisti ne marajo. Vse so nam pobrali! Tiho moramo bit zaradi njih! Banda rdeča! Ti, ti si njihov! Idealen si, berač in prostak. Take imajo radi.”

Čutil sem piš roke, ki je jemala zalet za klofuto. Zamizal sem. Ni padla.

“Ne, ne in NE! Ne bom se ponižal in tepel gnide tvoje vrste. Samo klepetala bova. Ja. Ja.”

Pokazal mi je hrbet in upal sem, da bo pričel hoditi. Vsak njegov korak mi je pomenil trenutek predaha.

Planil je nadme in me zagrabil za bradavici. Palec zgoraj, ostali prsti spodaj.

“Te joškice ...” je dahnil, nato pa me sunkovito dvignil.

Zvezde so me obsule in se mi raztreščile pred očmi. Nisem nehal ponavljati zaobljube, da ne bom jokal, ne bom jokal, ne bom ..., a od bolečine so solze pričele teči kar same.

“TIHO!!!! TIHO!!! Tu vi proletarci nimate kaj govoriti! Edino v tem prostoru ni Titove slike, edino tu govorim jaz, ne vi, prostaki!”

Stiskal sem zobe, grčal, vlila se mi je sluz iz nosu in se pomešala s solzami. Mižal sem in gledal eksplozije isker, ki so mi pršele v lobanjo.

Telovadec je pričel sukati zapestja. Njegove oči so me ujele in me niso več spustile. Žarele so vame, skozi vse bliske in strele, me prežigale in me žrle.

“Ti si nižja rasa! Podčlovek! Vsak dan vas je več, kar lezete iz lukenj. O, ne bo šlo tako v nedogled! Ne bom zmerom tiho! Ko pride pravi trenutek, bom vstal in vam povedal svoje! Naglas! Da boste vsi slišali! Boste videli, da tista vaša revolucija ni bila nič proti temu, kar vam bom pripravil jaz, prostaki!”

Zbudil sem se na tleh.

“Poglej se, kakšen si,” je odkimaval učitelj.

Telovadne hlače sem imel povsem premočene in po zdrgnjenem parketu se je širila luža. Stisnil sem kolena na prsi in prikril sramoto.

“Uscal se je, od strahu,” ni mogel verjeti telovadec. Pogledal je na uro. Hotel nekaj reči, a je že zvonilo.

“Pospravi za sabo, preden greš v razred. Naslednji teden se vidiva. VOLJNO!”

Aparat

“Kdo ti je to naredil?” je vprašala Nona. Z brisačo sem se naglo pokril čez prsi.

Po telovadbi sem počakal v skladišču, dokler niso šli sošolci v razred, in se šele potem preoblekel. Zamudo sem opravičil, češ da mi je bilo slabo. Tokrat za spremembo tovarišica za slovenščino ni rekla ničesar, ko me je pogledala. Celu predlagala je, naj grem domov.

Mokre spodnje in telovadne hlače sem pobral iz skrivališča za šolo in jih preko glavne ulice tihotapil na dnu torbe. Šele doma sem se oddahnil in se šel najprej stuširat. Ko me je Nona poklicala, naj pridem jest krompir, sem se ji pokazal samo v spodnjih hlačah. Kljub bolečinam sem čisto pozabil na velike modrice, ki so se mi naredile okrog bradavic. Mislim sem, da bo odnehala, a je še kar vztrajala:

“Povej, kdo ti je to naredil?”

Nerazločno sem nekaj zamomljal.

“So bili Rimljani?”

“Ja.”

Naslonila se je nazaj in prikimala.

“Kaj nam delajo ti Rimljani! Vsak dan berem ... Kdaj bo tega konec?!?”

Položila mi je rokona podlaht in me pobožala.

“Zdrži! Težko je postati svetnik, a sladko. Trpljenje je dokaz prave ljubezni. Bog nam daje trpljenje zato, da znamo ceniti veliko ljubezen, drugače bi bilo prelahko. Ko bo treba, ti bo Bog že pomagal. Moraš pa tudi ti pomagati njemu.”

“Nona ...”

“Nehaj z Onanovim grehom!”

Pričel sem zanikovati, vendar me je s prečnim gibom dlani ustavila.

“Če mladenič tvojih let nosi očala, to samo pomeni, da greši sam s sabo.”

Vdal sem se in prikimal.

“Ne bom več, Nona.”

“Priden,” me je pohvalila in po premolku dodala: “Raje več telovadi. To pomaga proti skušnjavi.”

“Bom, Nona.”

Pospravil sem krožnika, ju pomil in šel gledat v zid. V nam najbližjem večjem italijanskem mestu nimajo Pentanglov – kaj pa sama dežela obilja, Nemčija? Spomnil sem se sestrične in šele tisti trenutek ugotovil, da sploh ne vem njenega imena. Pa še mama bi znorela, če bi izvedela, da se na skrivaj pogovarjam z njenimi sorodniki. Nekaj očetov mojih sošolcev je delalo v Nemčiji in dve sošolki sta celo živeli pri starih starših, ker sta šla v Nemčijo oba starša. Trgovanje s prineseno robo je potekalo med odmori po vsakem prazniku, vendar so potomci gastarbajterjev svoja posredovanja prikazovali kot veliko milost in uporabnike neprestano spominjali nanjo; mogoče je obstajala še kakšna druga pot?

Dopoldanska izmena je pravkar jedla kosilo in skozi pomladno odprta okna je prihajala glasba. Stopil sem do balkona in se hitro izmuznil ven. Nona se je strašno bala prehlada, zato nismo nikoli zračili. Poslušal sem harmoniko, ki je donela iz sosednjega stanovanja in razmišljal o človeku, ki sem ga videl skoraj vsak dan na mestnem balinišču. V časopisih sem celo prebral, da je njegov ansambel imel na nemški turneji več obiskovalcev kot Rolling Stonesi, in slikali so se pred zidom zlatih plošč. V tistem svojem modrem delovnem pajacu se mi je zdel čisto navaden človek, neznan-sko daleč od Rollingov, kaj šele bleščečih Sladov.

Vendar, če je res glasbenik ... potem bo razumel, kaj pomeni plošča.

Odločil sem se in odšel na balinišče. Upokojenca sta v bifeju pila špricer in mi pojasnila, da glasbenik pride šele kasneje, okoli štirih. Nisem mogel čakati. Približno sem vedel, kje stanuje, in odpešačil sem na drug konec mesta, že v hrib, ki se je dvigoval nad Železarno in so ga pravkar pozidavali z velikanskimi hišami. Imel sem srečo. Zagledal sem ga na dvorišču edine do konca zgrajene hiše v ulici, kako brska po fičku, s katerim se je vozil balinat.

Previdno sem pristopil.

“Dober dan!”

Obrnil se je, me pogledal in nadaljeval z delom. Z izvijačem je šaril po notranji strani odprtih vrat.

“Kaj bo, poba?”

“Veste ... “

Govor sem treniral celo pot, a se ni poznalo.

“... plošča. Hočem reči. Veste ... a ...”

Prenehal je delati in me pogledal. Se nasmehnil.

“No, povej!”

Bil je majhen in trebušast, z okroglim nosom in zaobljenimi lici.

“Eno ploščo bi rabil iz Nemčije,” sem povedal brez vseh olupšav, ki sem jih bil poprej dodal.

“Ploščo?”

“Ja.”

“Katero pa?”

“Pentangle.”

“Tega si ne bom zapomnil. Mi boš zapisal?”

Je to pomenilo pristanek?

“Ja, seveda. Z veseljem!”

“A primeš tule?” je rekel. Prijel sem notranjo oblogo in jo odmaknil od kovine. Videl sem, da popravlja mehanizem za odpiranje okna. Poskusil je zavrteti ročico. Ostala je nepremična, s steklom vred.

“Nek moj prijatelj,” ni odmaknil pogleda od izvijača, “je kupil čisto novega fička, in ko je hotel spustiti šipo, nič. Ročica se je vrtela kot navita, steklo pa niti za milimeter. Potem je pogledal sem in veš, kaj je našel namesto tega?”

Pokazal je na mehanizem. Nisem vedel.

“Samo listek. Pisalo je: NEMA APARATA JER JE LOŠA PLATA.”

Na avtu je bilo pritrjeno uradno ime Zastava 750 in že sam sem vedel o izdelkih tovarne Crvena zastava povedati nekaj deset dogodivščin. Ko so Američani pristali na Luni, sem prebral, da bodo proizvedli tudi raketo, s katero bo Jugoslavija osvojila vesolje. Kasneje je vse potihnilo. Verjetno plače niso bile posebej dobre niti v aeronavtičnem oddelku.

Vijak se je iztaknil in odletel v visokem loku. Hitro sem se priklonil in z obrazom drsel nad tlemi, dokler ga nisem našel.

“Hvala.”

Prevezel ga je, me še enkrat pogledal in dejal:

“Prav. Imaš denar?”

“Eeeee ... ne s sabo. Ga bom prinesel.”

Pokazal je steber ob vhodu na dovoz.

“Najkasneje čez štiri dni. Ob petih zjutraj grem na turnejo. Kratko, na srečo, za en teden. Če boš čakal tam, z listkom in denarjem, prinesem.”

“Hvala! O, hvala!”

“Pa ne se razvadit,” je še rekel za mano, ko sem že tekkel proti domu.

Je mogoče, da sem naredil prvi korak do poslušanja T. Rexov? Kar me ni pripeljalo niti za las bliže gramofonu, kakopak. Čez štiri dni, je rekel. Koliko Pentangli sploh stanejo in to še v Nemčiji? Nisem imel pojma ne denarja. Spomnil sem se, da se mi bliža rojstni dan in stemnilo se mi je pred očmi. Darilo; še ena skrb več!

Tri dni kasneje še vedno nisem imel denarja. Poskusil sem prodajati stripe, vendar bi jih vsi le zamenjevali. Še huje je bilo z ostanki sličic, saj so moje zbirke že povsem zastarele. Pregledal sem celo stanovanje in nisem našel ničesar, kar bi lahko prodal.

Predlog za predujem pri Noni je spodletel:

“Saj ne bom več dolgo hodila k maši, ker bom kmalu umrla,” in je naprej pomakala krompir v sol.

Stresal sem olupke v smeti, ko sem za sabo zaslišal nekakšno krkljanje in davljenje. Obrnil sem se še ravno pravi čas, da sem videl pasti Nono s stola na kolena. Hropla je in z glavo suvala navzdol.

“NONA! KAJ JE? A JE SPET HUDIČ?”

Divje sem jo potolkel po hrbtu. Včasih se ji je košček krompirja zataknil v grlu, vendar še nikoli tako hudo kot tokrat. Ni pomagalo. Vedno močnejše sem pribijal, dlani so me že pekle, ko mi je dala znak z roko, da je v redu. Vseeno je ostala na vseh štirih in lovila sapo.

“Nona?”

Počakal sem, da se ji je dihanje vsaj malo umirilo.

“Kaj je bilo?”

Strašno čuden glas je imela, komaj sem razložil besede.

“Zobje. Pojedla sem jih.”

“Kaj?”

Dvignila je obraz in odprla usta. Proteza je izginila.

Pomagal sem ji na stol, se spustil na vse štiri in preiskal kuhinjo. Nona je molila kar za jedilno mizo, četudi je bilo kosila že konec. Zob nisem našel.

Sedel sem na svoj stol in čakal. Končala je rožni venec in vstala. Pomagal sem ji do kredence.

Mogoče sem bil še preveč pretresen od dogodka in nisem zadosti hitro skrenil pogleda, ko je odprla vrata. Zazrl sem se v tisto gnusno sliko na notranji strani. Takoj pogledal skozi okno, vendar je bilo že prepozno. Sem se že spomnil obiskov pri Mamini prijateljici, gospe Heleni, ki je stanovala v sosednjem bloku. Edino na teh obiskih se mi je zdelo, da mama počne tisto, v čemer je trdila, kako zelo spretna je: v brzdanju samega sebe. Njena poznanstva in prijateljstva niso trajala dlje kot kako uro, ker je bila dober psiholog in je sogovornike takoj razkrinkala in glasno obelodanila njihove nakane. Z gospo Heleno je poznanstvo trajalo že skoraj dvajset let in očitno se za njim ni skrivala zarota. Gospa je morala biti za dobro desetletje starejša od moje mame in prav toliko starejši od mene je bil njen sin. Velik, z dolgimi okončinami, ki so mrtvo padale od telesa. Ni se mogel premikati in Helena ga je prenašala na rokah med posteljo in invalidskim vozičkom. Nikoli ga nisem slišal govoriti in njegove oči so boljčale v smer, kamor mu je težnost obrnila glavo. Včasih je grčal in njegova mama je v zvoku razznala vse mogoče, vedno druge zahteve: od hrane preko pijače do menjanja ogromnih pleníc. Mama me je najraje pripeljala na obisk zjutraj ali zvečer, v času slačenja ali oblačenja, mazanja poležanin, hranjenja. Gospa Helena je sunkovito premikala koščeno telo in vsakič od truda zavzdihnila. Počila je z njim v naročju, zajela sapo, medtem je mrtva roka padla proti tlom, nogi sta udarili ob parket, nato je vstala in ga skoraj zalučala na posteljo. Ostal je tako, kot je padel. Popravila ga je v nočni položaj in pokrila z odejo. Kmalu zatem sva se z mamó poslovila in šla.

Ko sva prečkala dvorišče, je mama ganjeno šepetala:

“Kakšna mama! Si videl! In kakšen SIN!”

Ostro me je pogledala:

“UBOGLJIV! PRIDEN! POSLUŠEN! POPOLN!
ZGLEDUJ SE PO NJEM! ZAKAJ TI NE MOREŠ BIT
TAK? KAKO TO, DA MORAŠ VEDNO NEKAJ
ROVARIT PO SVOJE? STALNO NEKAJ SPLETKA-
RIT? MI UGOVARJAT? ME PONIŽEVAT? ME
SRAMOTIT! O, KO BI JAZ IMELA TAKEGA SINA!”

Pogled mi je znova ušel k sliki, ki me je spominjala na par v sosednjem bloku. Vedel sem, da predstavlja čisto nekaj drugega, a zame je pomenila podobo popolnega otroka in srečne matere. Vedno sem se stresel, kjerkoli sem jo že videl.

Nona je izbrskala denarnico in mi naštela precej bankovcev.

“Za mašo zadušnico. Prej ali slej se bodo zobje v meni zbudili in se prigrizli ven, pa bom umrla. Takrat mi boš s tem denarjem plačal mašo. Obljubiš?”

“Ja, Nona.”

Zaklenila je kredenco.

Odšel sem proti skrivališču s polno dlanjo denarja, med podboji pogledal v strop, zastal in rekel:

“Hvala.”

Nisem mogel verjeti – kar zlepa sem dobil posojilo. Preden zobje napadejo, bom že z lahkoto povrnil znesek za Pentangle in rojstnodnevno darilo. Preštel sem dinarje – bilo jih je skoraj za tretjino gramofona. Občutek sreče me ni zapustil niti po ponovnem neuspešnem iskanju proteze.

Še vedno sem pogledoval po kotih, ko sem zaslišal mamine korake, znova obtežene. Tokrat je prinesla vrečo trsk, s katerimi smo pozimi podkurili v lončeni peči, postavljeni na prehodu med kuhinjo in sobo. Pomlad je že puhtela in še večeri so bili precej topli. Trske ji je včasih dal mizar iz železarske delavnice in zlagali smo jih v klet.

Mama je prisopihala v stanovanje in vrgla vrečo na tla.

Ukazala mi je, naj jo pospravim. Vsakemu stanovanju je v kleti pripadala majhna celica za lesenimi rešetkami. Našo so povsem napolnile vreče s kurjavo in je niti odpreti nisem upal. Nekaj časa sem se motovilil okoli ključavnice, nakar sem se vrnil v stanovanje. Mama mi je namenila pogled, poln z usodo sprijaznjenega razočaranja.

Pisal sem nalogo, ona pa se je naslonila ob kuhinjski pult in strmela nekam v kopalnico. Kradoma sem jo pogledoval. Včasih je potonila v globoko žalost in tavalala razmršena po stanovanju, se skoraj kot žoga zaletavala in odbijala od zidov. Ponavadi jo je prebudil spomin na moje davne zločine ali pa se je divje polotila pospravljanja. Pred leti je enega zadnjih sošolcev, ki so prišli na obisk, pregnala s silovitim brisanjem tal, na katere je pravkar stopil, in razkuževanjem vseh predmetov, ki se jih je bil dotaknil.

Planila je pokonci in ravnal sem kot želva – potisnil glavo med ramena. Ni me opazila. Očitno se je odločila za odhod, saj se je začela preoblačiti. Vsakič, ko je zakorakala v sobo, je morala pred ogledalom prestopiti vrečo in nenadoma je zasikala. Strah me je zagrabil za goltanec. Strgala si je najlonke. Kar pihala je sem ter tja in skrtil sem se v nalogo.

“SIN!”

“JA, MAMA?”

“TO NE VODI NIKAMOR! STANOVANJE MORA BITI UREJENO! POKURI!”

“A zdaj?”

Otrla si je čelo z dlanjo.

“Ja, kdaj pa? Koliko najlonk naj si še strgam do naslednje zime?”

Odprl sem peč, pokleknil prednjo, vzel nekaj časopisnih listov, jih prižgal in nanje pričel metati trske iz vreče. Ko se je ogenj razgorel, sem si moral najprej sleči jopico in kmalu sem ostal samo v spodnji majici.

Mama je še kar hodila sem ter tja, le enkrat se je ustavila in mi pojasnila:

“LJUDEM MORAŠ BIT HVALEŽEN ZA DOBRO-TO! ČE DAJO, VZAMEŠ IN NE SPRAŠUJEŠ!”

Nalagal sem trske in ugotovil, da bo dolgo trajalo. Kino je spet obratoval in moral bom pohiteti, da napišem še vso nalogo pred prvo predstavo.

Nona je molila še bolj momljaje kot ponavadi. Mama ni opazila njene brezzobosti.

Po čelu mi je stekla prva kapljica znoja.

Odpiral sem loputo, vrgel na ogenj šop trsk, zaprl in stopil do mize. Izračunal sem vrstico ali dve, ko sem že moral nazaj k peči in ponoviti postopek. Tako sva z mamom hodila sem ter tja in se niti enkrat dotaknila, saj sva bila oba navajena majhnosti stanovanja.

Dokler se ni ustavila in rekla:

“Tako ne gre naprej. Egon, a sploh lahko delaš nalogo?”

Nisem vedel, kaj naj rečem. Z odvrnjenimi očmi sem poskušal uganiti odgovor.

“Reci ne, sine!”

“NE, MAMA.”

“Saj sem vedela! MAMA ZMEROM VE, KAJ SI SIN ŽELI!”

Ogrnila si je plašč in odšla. Posvetil sem se kurjenju. Vrnila se je še z dvema paroma moških korakov. Delavca sta v stanovanje znosila za velik stolp polen in ga naložila ob peč. Ko sta šla, mi je mama zadovoljno pomežiknila:

“Si videl, a? KDOR JE SPOSOBEN, NE POZNA OVIR!”

Nabavljanje kurjave je bil velik podvig in vsak človek je hranil vsaj par zvijač, ki jih ni izdal nikomur. Navdal me je ponos: mama gre in nabavi polena v eni sami uri - neverjeten dosežek! Mogoče konec maja ni več toliko drugih interesentov?

“HVALA, MAMA!”

Spet sem pričel metati trske na ogenj.

Mama je zviška sedla na posteljo, da se je Nona kar zazibala, in skrila obraz v dlani. Zastokala je:

“PA ZAKAJ? ZAKAJ? KAJ SEM ZAKRIVILA, DA IMAM BUTASTEGA SINA?”

Samemu sebi me je pokazala:

“POGLEJ GA! SPET ZEVA! SPET NIČ NE RAZUME!”

Zbral sem se vsaj toliko, da sem zaprl usta. Šlo mi je na jok, a nenadoma sem si začel ponavljati isti stavek, ki mi je pomagal skozi ure telovadbe: ne bom jokal! Ne bo več videla mojih solza!

“POGLEJ, SINE! TVOJA MAMICA SE ŽRTVUJE ZATE! NISI MOGEL DELATI NALOGE, KER SI KURIL TRSKE, A JE TAKO? ZATO SEM ŠLA IN KUPILA DEBELA DRVA, A RAZUMEŠ?”

Nisem, res nisem. Videla mi je na obrazu. Skoraj zlogovala je:

“OJOJ! DEBELA DRVA ZATO, KER DALJ GORIJO, A JE TAKO? LAHKO BOŠ LEPO PISAL NALOGO, LE VSAKE TOLIKO ČASA BOŠ MALO NALOŽIL NA PEČ! A ZDAJ RAZUMEŠ?”

“JA, MAMA!”

“NO, KONČNO! PA POKURI VSE TO, STANOVA-NJE MORA BITI UREJENO!!!”

Uredila se je in šla. Jaz sem v spodnji majici in gatah pisal nalogo, občasno pa v peč zmetal za pest trsk in nekaj polen. Kino sem že odpisal. Nisem pa vedel, kaj naj storim z Nono. Zatopljeni v molitev se je znoj cedil po licih, in kadar so se prepleteni prsti spustili iz božje smeri, ji je iz rokavov kapljalo na krilo.

Ob petih zjutraj sem stal ob vhodu na dvorišče glasbenikove hiše in čakal. Desnico sem tudi med hojo neprestano držal v žepu, ker sem se bal spustiti denar in listek z napisano eno samo besedo: Pentangli.

Mami sem povedal, da imamo danes pouk precej prej. Takoj, ko sem omenil šolo, je vsula nadnjo svoj običajni govor in ni spraševala ničesar več. Čeprav sem skoraj celo noč nalagal na ogenj, se mi še vedno ni posrečilo vsega pokuriti. Zaspanost se me je izognila; prevevala sta me razburjenje in pričakovanje. Kukul sem proti hiši. Rolete spuščene, nobenega znaka življenja. Kaj, če so že šli? Spet sem v mislih preštel dneve. Ne, nisem se zmotil.

Denar mi je kar kapljal na kup. Še dodatni bankovec sem zaslužil včeraj zvečer, ker je Nona pomislila, da je prva nedelja v mesecu, čas za kopanje. Vedno sem moral prej dobro zakuriti in tokrat me je zelo pohvalila ter mi stisnila nagrado v dlan; prvič je ni čisto nič zeblo.

Med nalaganjem okrepljenih drv nisem imel dovolj časa le za nalogo, marveč tudi za zretje v packe na zidu. Vedno bolj se mi je dozdevalo, da imava z Nono res vsak svojega Boga, ki se ravna po pravilih, nama obema nedoumljivih. Še enkrat sem premislil vsako mamino odločitev in nisem našel napake. Ja, prav je vzeti trske, če ti jih ponudijo. Res nima smisla, da se do zime valjajo po stanovanju. Nalogo je težko delati, če si neprestano ob peči. Vsak korak je bil povsem pravilen, hkrati pa se mi je vse skupaj zdelo povsem neloogično. Česa podobnega v filmih nisem zasledil, tudi v literaturi ne. Tam se vse začne in konča z nekim namenom, in če kaj ni razumljivega, se pojasni na koncu. Jaz pa sem dan za

dnem hlepel po razumevanju maminega ravnanja, a mu nisem prišel nič bliže. Še vedno sem le debelo zeval in se jezil nase ter se krivil za lastno neumnost. Nona je pri Bogu očitno odnehala. Le še molila je in se mu prepustila. Moja mama je bila drugačna: bolj sem se umikal, bolj je prihajala za mano. Manj gibov sem delal, bolj pozorna je postala na malenkostne premike. Bolj sem molčal, glasneje je razbirala moje misli.

Vprašal sem se, mar se tudi drugi enako odločajo? V samih pravih korakih, ki se izkažejo za povsem napačno celoto? Spomnil sem se zakoncev, ki sta kupila vsak svojega fička in s tem sprožila mnogo govoric. Imenovali so ju boržujji in partijski funkcionarji niso bili zadovoljni. Opravičili so ju le zato, ker sta delala kot trgovska potnika za Železarno. Najela sta vsak svoj kredit, zato sta morala na fička zelo paziti. Pred blokom je stala ena sama garaža, zato sta jo morala za drug avto najeti precej daleč proč. Zaradi razdalje je tisti avto večino časa varno zaklenjen počival. Pozimi nista uporabljala vozil, ker so ceste polne soli in posutega peska, ki bi ju uničilo. Morala sta se voziti z avtobusi, tako kot prej. Znova nisem našel napake. Kaj pa vse hiše, ki so nastajale po pobočju nad mano in so jih ravno pričeli oblizovati prvi žarki? Res je cenejše takoj zidati ogromno kot kasneje po malo in ...

Zavzdihnil sem. Mama ima prav. Čuden sem in stalno nezadovoljen, z mano je nekaj narobe, če se čudim vsemu in mi ni nič jasno.

Naredilo je bzzzzzzzzzzzz ...

Hitro sem si popravil ovratnik in sčistil belo sled, ki mi jo je na hlačah pustil steber, ko sem se med razmišljanjem naslonil nanj.

Vrata garaže so se počasi dvigovala. Kar sama! Ostrmel sem.

Iz teme sta se luščili široki gumi, nad njima bleščeča maska in mercedesova zvezda. Pokrov motorja, sijoče črn lak, zatemnjena stekla. Avto je vžgal in počasi krenil naprej. Brez poprdevanja in pokanja v izpušnem loncu. Kar pridrsel je do mene in se ustavil.

Pozabil sem dihati. Kadar so pozimi v hribih organizirali svetovno prvenstvo v smučarskih skokih, smo celo dopoldne z zastavicami v rokah, rdečimi rutkami okoli vratu in modrimi partizanskimi čepicami stali na pločniku ter prezebali. Nenadoma je eden od učiteljev zavpil "GRE!" in mahali smo kot ponoreli. Včasih smo za trenutek videli dolgo črno limuzino, kako je zdrvela mimo.

Tako, kot je zdaj stala pred mano.

Tito.

Komaj sem požrl slino. Vedel sem, da ni mogoče, ampak ... Bzzzzzzzzzzzzzzzz se je spustilo zadnje steklo. Samo!

Glasbenik mi je pokimal. Niti spregovoriti nisem mogel. Videti je bil povsem drugačen. V črni elegantni obleki, s kravato, vendar tudi izraz ... Ne znam opisati; z možakarjem, ki vsak dan balina z upokojenci, ni imel nobene zveze.

Rekel je:

"Podaljšali so mi turnejo na celo poletje. A bo to prepozno?"

"Ja ... ja ..."

"Žal mi je," je dodal in bzzzzzzzzzzzz se je okno pričelo zapirati. Samo!

Ustavil ga je samo še za vprašanje:

"A te nič ne zebe, v sami srajci, na tako hladno jutro?"

Avto je počasi pospešil in izginil v daljavi.

Sonce je vzšlo.

Prijel sem se za srce. Za vsak slučaj, da mi ne bi izskočilo. Imel sem občutek, kot bi pravkar doživel nekaj tako pomem-

bnega, česar ne bom nikoli pozabil. Je pa res, da nisem vedel, kaj naj bi to bilo. Le jasno mi je postalo, kakšni navadni lulčki so tisti Rollingi.

Razprl sem pest in pustil denar zapršeti po žepu.

Pomahal sem za avtom, ki ga že zdavnaj ni bilo več videti.

Škoda, ker nisem imel zastavice.

Pešačil sem proti domu in možgani so mi kar poskakovali. Mama je vedno trdila, da ljudje živijo dvojno življenje. Delajo se prijazne in običajne, v resnici pa spletkarijo proti njej. Moje doživetje je pomenilo čisto drugačen primer dvojnega življenja. Fičko in modra delavska obleka, aparat, ki ga ni zaradi slabe plače, je eno življenje, tisto obvezno, ker ga je predpisala država vseh enakih. Črna limuzina in elegantna obleka, bzzzzzz vrata in okna pa drugo, namenjeno tujini. Še najprej sem ostal povsem zmeden, a do doma sem doumel še dvoje: tudi glasbeni zvezdniki so iz mesa in krvi, vsaj včasih, kadar jim država dovoli; in da se je turneja pričejala ob petih zjutraj, ker je takrat mesto še spalo. Do meje pa je bilo slabe pol ure vožnje.

Goli v sedlu

“Lahko bi zastonj gledal vse filme, pa jih noče?”

“Ja,” je potrdil Fric in nadaljevala sva pot proti kinu. “Fotr samo vstavi role in jih pride menjat, med filmom pa sedi v bifeju čez cesto.”

“A zaradi stolov?” sem vprašal. Bife v kinu je premogel samo stojišča.

“Ja, pa zato, da loči lažno paniko od prave.”

Moral mi je dodatno pojasniti:

“Folk stalno nekaj žvižga in se pritožuje. Moj fotr ima rad mir in mu grejo na živce. Pa še filmov ne mara, to mu je samo služba. Če sedi v bifeju, sliši le res glasno vpitje, recimo, kadar se strga trak in tako.”

Povzpela sva se po zavutih stopnicah, ki sem si jih vedno ogledoval med čakanjem na začetek predstave, pa nikoli upal stopiti nanje. Projekcijska soba je bila majhna in komaj sva se zbasala med gromozanskima kovinskima napravama, ki sta bili videti mešanica topa in kamere. S ponosom sem opazil, da jih izdeluje isto podjetje kot moj bodoči gramofon. Na zidu ni bilo filmskih plakatov, marveč en sam, avtomobilski.

Fric mi je pokazal mizo, ki se ji reče montažna, ker lahko na njej odrežeš ven seks in preostanek filma namontiraš skupaj. Videl sem kolute, na katere se navije filmski trak, in stisnila sva se med projektorja in pogledala skozi lino. Tekle so filmske novosti in v dvorani je vladala popolna tišina. Na platnu je tovariš Tito otvarjal novo tovarno.

Ko sem se basal nazaj, sem z bokom zadel ob haljo, vrženo preko mize, in padla je po tleh. Pobral sem jo, se kljub Frichevemu pomirjujočemu odmahovanju opravičeval in opazil, da se je nekdo lotil šivanja in na sredi odnehal. Na koncu pretrgane niti je zagotovo poprej visela šivanka. Poskusil sem jo najti, vendar sem v somraku komaj razložil tla, kaj šele vsebino špranj v presušenem in počrnelem ladijskem podu.

"Fric, a bo tvoj oče hud? Šivanka ..."

"Ejga, ne seri! Saj jih ima še! Zakaj se sekiraš zaradi vsake malenkosti? Življenje je veliko, jebeš ti njegove drobne sestavne dele! Zdaj bojo neki motoristi. A bova gledala?"

"Ja, veš da. Ampak jaz bi raje v dvorani. Meni gledanje skozi majhno okno ni tisto pravo."

"Grem s tabo. Naj tudi jaz enkrat vidim film kot vi, navadni ljudje."

Stekla sva v dvorano in se sklonjena priplazila do sedem devet in sedem osem. Film se je začel in tipa, po videzu podobna sosedu Romanu, sta se vozila z motorji, krilila z rokami in se spogledovala. Pojavil se je naslov Easy Rider, pod njim pa prevod Goli v sedlu. Zdaj sem vsaj doumel, zakaj so jugoslovanski prevodi filmskih naslovov radi vsebovali bolj udarne besede, ki so namigovala na seks. Verjetno jih je zaradi tega prišlo gledat več ljudi. Razen v kinu Odeon, sem grenko pomislil in nehote jezno pogledal profil ob meni.

Videti je bil ... okamenel. Nagnil sem se bliže in z olajšanjem zaznal, da še vedno diha, četudi komaj slutno.

Zgrabil me je za roko:

“To je to! TO! Greva ven! Zdaj vem, kaj bi rad počel v življenju!”

Stekla sva ven, pospremljena z zbadljivkami in nekaj žvižgi. Fric se je naslonil na vitrino in si hladil čelo.

“O! O!” je vzdihnil in na steklo položil tudi obe dlani.

“Fric? Kaj je narobe?”

“Nič ni narobe! Ejga, zdaj je šele vse skupaj dobilo smisel!”

Pogledal me je s sijočimi očmi.

“A te gnjavijo že celo šolo, da moraš vedeti, zakaj si in kaj boš počel? Ja? Ko vsi vemo, da bomo delali v Železarni! Ampak meni je kapnilo ... prej ... po moje zato, ker sem prvič gledal film od blizu in ker je tako velik, gromozanski! Večji od mene! Pa me je zadelo! Ampak zdaj vem! VEM!”

“Kaj?”

“Vem, kaj hočem!”

Ničesar nisem razumel. Spet.

“Povej, prosim!”

“Ejga, veš, da ne znam držati skrivnosti pred prijateljem. Poslušaj: hočem se voziti z motorjem!”

“Kje ga boš pa dobil?”

Fric se je zvito zarežal in zviška pljunil ob zid.

“Ni problema. Pejd z mano!”

Šla sva za zadnjo stran stavbe in trajalo je, preden so se nama oči privadile na temo.

“Tu! Poglej!” je Fric pokazal na senco ob zidu.

Še malo sem moral počakati in se naprezati, preden sem videl, kaj mi kaže.

Nisem mogel skriti razočaranja:

“To je moped, to ni motor!”

Fric je poskočil od razburjenja in takoj se je bil pripravljen stepsti:

“Pa kaj? PA KAJ? A smo mi v Ameriki?”

“Nismo.”

“No? Ti, ki vse veš, kolikokrat je Amerika večja od Jugoslavije?”

“Desetkrat. Približno.”

“No, kolikokrat je bil tisti motor v filmu boljši od tega? Desetkrat?”

Moral sem se strinjati.

Fric je zmagoslavno pribil piko na i:

“To, kar je za Amerikance motor, je za nas moped!”

Položil je roko na zamaščeno in zamazano, precej obdrgnjeno kovino davne svetlomodre barve:

“Hočem ga. Hočem ga, zdaj!”

“Zakaj pa ...”

“Ker je zaklenjen,” je z zagrobnim glasom dodal Fric.

Prikimal sem in se že pričel obračati za odhod, ko me je zgrabil za suknjič in me sunkovito obrnil. Gorel je od navdušenja:

“Egon, samo to ti rečem: Brez mopeda - ni svobode!”

“Ampak ...”

“Nič, ampak! Še danes se bova vozila! Greva nazaj gledat film, da se še kaj naučiva, med naslednjo predstavo pa bova tudi midva že čutila veter v laseh!”

Med predstavo se nisem mogel več zbrati. Hudo me je skrbela nenadna Fričeva obsedenost in obljuba vožnje s sedaj še zaklenjenim mopedom je lahko pomenila samo eno. Fric ni opazil ničesar. Nepremično je buljil v platno tudi takrat, ko so osebe zgolj sedele in se pogovarjale, motorjev pa ni bilo videti.

Prva sva se zbasala iz kina in takoj zavila proti zadnji strani. Poskušal sem ga odvrniti:

“Ej ... kaj če ne bi ...”

“Ne trapaj! Fotr rabi moped šele po tej predstavi, da odpelje role na zadnji avtobus. Do takrat ga bova že vrnila.”

Nad mopedom je moral še nekajkrat globoko vdihniti, preden sva staknila glave.

“Ti boš stražaril,” je rekel. “Zdaj ti bom razložil, kako se giblje sovražnik.”

“Kdo?”

“Fotr, osel! Tako pravijo v vseh filmih, lahko bi se že naučil! Pejd z mano.”

Šla sva do vogala in pogledala proti bifeju. Skozi izložbo sva videla le tri prazne mize in natararico, ki se je naslanjala ob šank in si barvala nohte.

“Poslušaj dobro,” je zašepetal Fric. “Fotr pripravi prvo rolo, požene projektor in gre v bife. Zapomni si formulo: ena rola sta dva pira. Fotr naroči zmerom dvakrat več pirov, kot ima film rol. Kapiraš?”

Sem.

“Potem pa čaka in počasi pije. Tako, enakomerno. Ko spiye zadnji požirek iz prve flaše, je rola na polovici. Ko konča drugo flašo, ve, da ima še par minut do konca role. Vstane, gre in jo zamenja. Še nikoli se ni zmotil, še nikoli zajebal. Super kinooperater je! Še ko je vrtel V vrtincu, oba dela skupaj, je imel na koncu toliko moči, da je prišel ugasnit projektor.”

Ponosno me je pogledal.

“Zdaj pa pazi! Gledal boš, in ko fotr pride in sede, mi daš znak in krenem v akcijo.”

“Kaj boš naredil?”

Iz žepa je potegnil nekaj drobnega in moral sem napeti oči, preden sem ugotovil, da gre za lasnico.

“Ti to znaš?”

“Gledal sem v filmih. Vtakneš jo v ključavnico in nekaj drmaš, pa se odpre. Ajd, pripravi se!”

Namestil sem se za vogal in čakal. Nisem se dobro počutil. Predstavljal sem si miličnike, ki naju odpeljejo in zapro. Nakar pride moja mama ... Me je že oblil pot.

Rahlo sključena postava v dolgi modri delovni halji je prečkala cesto.

“Fric! Tvoj fotr!”

Odprl je vrata bifeja, spustil v noč mehiški napev in videl sem ga, kako je sedel za mizo ter nekaj rekel natararici. Popihala si je nohte in krenila za šank.

Pokukal sem k Fricu. Res je v ključavnico verige vtaknil lasnico in jo drmal.

Natararica je postavila na mizo kovinski pladenj, iz katerega je štrlelo šest steklenic. Fricov oče je segel mednje in potegnil ven kozarček ter ga počasi pričel srkati.

“Fric! Nekaj je narobe, ne pije pira, nekaj drugega pije. Šnopc ali kaj!”

Sošolec je od drmanja že hropel.

“Brez panike! Pozabil sem povedati, to je pelinkovec. Filmske novosti, veš!”

Poročila so se končala in film se je pričel. Oče ga je izpijal kar iz steklenice. Fric je mastno zaklel.

“A ne gre?”

“Zlomila se mi je, prasica!”

“Kaj pa zdaj?”

Iz žepa je potegnil drugo lasnico in mi jo pokazal.

“Ne skrbi. Jaz sem profesionallec!”

Vrnil se je k prejšnjemu opravilu.

“Kako je?” me je vprašal.

“Film lepo teče,” sem ga potolažil.

Na sredi prve role mi je nekaj težkega priletelo v hrbet in zveneče padlo ob tla. Ključavnica.

Fric se je režal od ušesa do ušesa.

“Billy, greva!”

“Greva, Wyatt!” sem mu še sam odgovoril z imeni motoristov iz filma.

Moped je vžgal eksplozivno in naju zavil v oblak dima. Speljala sva v hrib, da naju Fričev oče ne bi videl. Motor je rjovel, smrdelo je po bencinu in počasi sva se premikala po stranski cesti.

“POTRPI!” je zarjovel Fric, “BOŠ VIDEL, KAKO ŠIBA PO HRIBU NAVZDOL!!!!”

Zapeljal je na glavno cesto in res sva počasi povečevala hirost. Nagnil sem se mu čez rame in pogledal. Kazalec je lezel proti številki dvajset.

“TO GRE TRIDESET!!!! BOŠ VIDEL!!!! GREVA NA NAJVEČJI HRIB!!”

Zavil je na odcep, ki se je naglo spustil navzdol, prečkal najožji del tovarne in se vzel v nasprotni hrib, med hiše, ki

so jih gradili na oni strani doline. Znotraj Železarne so tovo-
re prevažali z vlaki, in ko sva zdrvela po hribu, sva se divje
zibala preko tirov, da je cviljenje blažilcev skoraj preglasilo
motor. Na drugi strani sva počakala, ker so spustili zapor-
nice, nato sva se vrnila. Spet ponovila vožnjo.

“A SI VIDEL TRIDESET? A?”

Nisem. Znova sva se postavila na vrh hriba, počakala dvig
zapornic in se odrinila z nogami. Bel plastični kazalec je res
skoraj dosegel trideset, preden mi je skakanje po tirih pretre-
slo sliko v zamikajoče podobe.

“FRIC, VRNITI MORAVA MOPED!!!!”

Najprej ni hotel slišati, a ko sem zagrozil, da se ne bom več
vozil z njim, se je vdal in odpeljala sva se nazaj.

Ves prepoten od razburjenja sem pokukal izza vogala.
Tekli so zadnji požirki filma. Fric je pobral verigo, jo dvignil
do višine oči in obstal:

“Ne morem!”

“Kaj?”

“Ne morem. Moped je moj!”

“Ni tvoj! Od tvojega očeta je!”

“Njegov je, ampak pripada meni. Ustvarjena sva bila drug
za drugega. Celo življenje sem čakal, da se mi to zgodi in
zdaj ne bom zajebal!”

“Obljubil si, da ga boš vrnil!”

“Vem, ampak to je močnejše od mene! Če sva za skupaj,
zakaj bi morala biti narazen? Pa hrepeneti drug po drugem?
A?”

Pogledal sem moped. Iz izpušne cevi se je vil tenak pra-
men.

“To ni nič! Nisem tip, ki bi lahko kar nekaj sanjaril! Našel
sem smisel svojega življenja in to je to! Pomagaj mi!”

Zgrabil je moped in ga pričel tiščati proti cesti. Izhodna vrata so se odprla in prvi obiskovalci so stopili na plano. Iz kina je donela glasba zaključne špice.

“Nazaj! NAZAJ!”

Tokrat sva poskušala na drugo stran in po nekaj metrih zagledala Fričevega očeta, ki je zapuščal bife. Okamenela sva. Ni naju videl. Natararica je pogledala na uro in ugasnila luč.

Stala sva neodločena in se spogledovala.

“Fric, prosim ...”

“NE!”

“Ej ...”

“NE!”

Glasba je utihnila. Slišala sva pogovore odhajajočih in škripanje težke zaves, ki je lezla preko platna.

Fric je strm, v umazana vrata, ki jih nihče ni uporabljal in so se skoraj izenačila s sivino zidu.

“Kaj pa je to?” sem ga vprašal.

“Prvič vidim. Očitno drvarnica za odrom.”

Po žepih je iskal lasnico in je ni našel. Začel je divje stresati kljuko. Odtrgal jo je, in ko je še nekajkrat butnil ob les, so se vrata odprla. Porinila sva moped v temo, vrgla verigo za njim in po najboljših močeh prikrila sledove vloma.

S ploski sva si čedila dlani in se poskušala urediti.

“Moped je moj! Samo jaz ga bom še vozil!” je pljunil Fric in nikoli še nisem slišal trdnejše zaobljube.

Glasbeni pouk

Pri glasbenem pouku sem hotel dobro razmisliti o sedanjem stanju poti do gramofona. Zastrmel sem se v Titovo sliko in se najprej osredotočil na Pentangle.

V italijanski trgovini jih nočejo, ker se jim ne spleča. Torej gre za skupino, ki jo poznamo samo mi, glasbeni strokovnjaki, diskofili, ne pa tudi množice, in po njih zatorej ni povpraševanja. Kaj, če bi šel v Gorico in jih zahteval? Vsako soboto so proti Italiji vozili polni vlaki, mesto se je skoraj selilo po nakupih. V ponedeljek je šola primerjala kavbojke na zvonec, majice, peresnice, barvice in tisoč predmetov, ki jih je bleščeč videz postavljaj izven naših trgovin. Še nikoli nisem prestopil meje – potni list sem imel od lanskega polja, ko se je Nona odločila za romanje na Sveto goro, vendar so obiskovanje pripravljajalnih maš in priprošnje svetnikom trajale tako dolgo, da se je začelo jesensko deževje in je Nona potovanje prestavila na naslednje leto, če bo še živa.

Mogoče bi lahko prosil Frica, ali me spremlja?

Razred je klepetal in papirčki so leteli povsod. Sošolci so zvijali cevi iz listov papirja, iz oslinjenih koščkov pa delali kroglice in jih pihali po učilnici.

Če grem preko meje sam ... in obisk ponavljam vsak teden, se me bodo v trgovini zapomnili in Pentangli še vedno ne bodo zadosti komercialni.

“Egon Vittori! Pred tablo!”

Vstal sem in šel. Resnici na ljubo sem tudi jaz imel že dosti hrupa.

Tovarišica je v obraz bolj pordela od kostima in s podplati lakastih čevljev besno tolkla ob parket. Tudi njo sem dostikrat videl v knjižnici, četudi ne s knjigo, marveč v pogovoru s knjižničarjem, a nikoli, kadar je bila tam prodajalka kart. Na nek način sta si bili podobni: obe urejeni, našminkani, z natopiranimi lasmi in obe krepki ter s podobnim besednim zakladom, le da je učiteljica glasbe rada dodala kako opombo iz notnega zapisa, recimo *dolce* ali pa *con brio*.

“Egon, zapoj Šivala je deklica zvezdo.”

Odkrehal sem se. Nastala je skoraj popolna tišina.

Odpel sem žalostno pesem o mladi partizanki, ki si ravno šiva partizanski simbol. Znal sem samo prvi dve kitici.

“Sedi!” je rekla tovarišica in napotil sem se nazaj v klop.

Razred ni bil več le tih, docela onemel je, kot bi ga pokopale tone zemlje.

“Tako!” je rekla tovarišica, “in če ne bo miru, bo Egon spet šel pred tablo in še kakšno zapel!”

Nihče se ni do zvonjenja upal niti premakniti in lahko sem premišljeval v miru.

Kaj pa, če bi ... pogledal sem po razredu ... vsi, ampak čisto vsi sošolci šli v trgovino in zahtevali Pentangle?

Do konca ure sem napisal paketek listkov z naslovom trgovine in z imenom skupine, takoj po zvonjenju pa krenil

na obhod. Skoraj tretjina razreda je šla v Gorico že to soboto in vsi so obljubili, da bodo vprašali za ploščo. Mogoče so se še vedno bali mojega petja? Nekaj se jih je celo spomnilo poslopja, bojda je itak ob poti.

Edino k Maji nisem upal kar pristopiti in sem zbiral pogum. Ko smo se selili v drug razred, sem stopal tik za njo in sošolko, s katero se je pogovarjala, ter v mislih vadil nagoovor. Mimo je prišel nek osmošolec in spotoma zavpil Maji:

“Ejjo, a bi šla z mano poslušat plošče?”

“Ne,” ga je zavrnila in potem, ko smo ga pustili za sabo, dodala, zadosti naglas, da sem slišal tudi jaz: “Z njim pa res ne. S kom drugim pa, mogoče.”

Nahitro in spotoma me je oplazila s pogledom. Izdale so me noge, moral sem se nasloniti na zid in nekaj časa globoko dihati. Uvidel sem, da je čas za resno akcijo. Med urami sem pisal nove listke, ki sem jih med odmori delil po celi šoli.

Šele po pouku sva s Fricem sedla na svoje stalno mesto. Dim sem že občasno poskušal povleči vase, četudi se mi je želodec še upiral in se mi je še vedno vrtelo.

“Kaj delaš s temi listki?” me je vprašal.

“Rabim eno ploščo,” sem bil skop.

Gledal me je in ugotovil:

“Ni fer. Stalno imam občutek, da imaš neke skrivne načrte, ki jih meni nočeš zaupati. A je za Majo?”

Prikimal sem.

“Tudi, ja. A bi ti šel z mano v Italijo?”

“Kdaj?”

“Ne vem še. Mogoče naslednjo soboto.”

“Lahko. A si boš končno kupil kavbojke?”

“Nimam denarja zanje. Kupil bom tisto ploščo.”

“Na muziko se ne spoznam, ampak kavbojke pa rabiš. Zakaj ne greš na rdeč križ in rečeš, da si reven, in ti jih bojo dali?”

"Tega ne bi nikoli naredil. Moja mama stalno govori, kako revni smo in potem nosi domov samo šaro."

"A ste res čisto brez denarja?"

"Ja, smo, se mi zdi. No, tako zelo pa spet ne. Kadar vidi napis ugodno ali razprodaja, pa kupi, čeprav tistega sploh ne rabimo."

"Kaj pa gramofon?"

"Nič."

"Kako nič?"

Poskusil sem posnemati Fričev način pljuvanja. Ni se mi posrečilo.

"Še do plošče ne morem ... Stric Vinko je umrl, Nona ne da, drugih pa nimam."

"Ejga, malo preveč jamraš, veš? Naredi načrt, boljši spomin imaš od mene, bo že nekaj. Čakaj, čakaj, a nimaš zdaj enkrat rojstnega dne?"

"Ja."

"Bo darilo?"

Že sem odprl usta, da bi mu razložil, vendar nisem mogel. Zvenelo bi preneumno. Zgolj zamahnil sem z roko.

"Kaj pa regres?" je vztrajal.

Globoko sem se zamislil. Res se je bližalo poletje in čas, ko so delavci dobili dodatno plačo, s katero naj bi si privoščili dopust. Železarna jim je dala bone za nakup v trgovinah, tudi v oni z elektromaterialom.

"To bi pa šlo ... Moram razmisliti ..."

Fric je postal ves zadovoljen.

"Ejga, zato pa so prijatelji. A, sem te dobro spomnil, a?"

"Ja, moja mama bo ..."

Ostro me je prekinil:

"Stop!"

"Kaj je narobe?"

“Prav na živce mi greš s tem moja mama, moja mama. Zakaj ne govoriš kot vsi normalni ljudje? Reci moja tastara, daj!”

“Fric, to pa ja ni važno!”

“Je, je. Reci!”

“Moja ... tastara.”

“Super! Daj še enkrat!”

“Moja tastara!”

“Paše, a? Kaj si hotel povedati?”

“Ja, moja ma... tastara bo ... Zdaj sem pa pozabil!”

Zasmejala sva se.

Pogledal sem ga in se odločil.

“Fric, zaupal ti bom skrivnost. Greva v telovadnico.”

Široko se je nasmehnil in mi sledil. Pred vrati sva prisluhnila. Nikogar ni bilo slišati. Splazila sva se noter in Fric je kar mencial od pričakovanja. Peljal sem ga do štirih plezalnih vrvi.

Nagnil je glavo nazaj in si jih ogledal do vrha.

“A to je skrivnost?”

Zvenel je razočarano.

“Morava splezati gor.”

“Ni govora. Osem let me poskušajo v to prisiliti, pa se jim ni posrečilo! Da se bom jaz trudil in potil! Nikoli!”

“Fric, prosim!”

“A od spodaj ne morem videti skrivnosti?”

“Ne, do vrha morava.”

Pričel sem plezati. Sošolec je nejevoljno odvrigel torbo in mi sledil. Stokal je, že nekajkrat skoraj odnehal, vseskozi pa preklinjal in samo ob mojem obilnem spodbujanju sva prilezla do nosilcev. Fric je popolnoma rdeč lovil sapo.

“Zajebavaš se iz mene,” me je obtožil.

“Ne, res ne. Poglej, namesti jo takole.”

Pokazal sem mu, kako naj s stegni objame vrv.

"Zdaj se pa malo spusti, za nekaj centimetrov."

Ubogal je.

"A čutiš kaj?"

"Nič. Kaj pa naj bi bilo?"

"Potem nimaš dobro naravnane vrvi. Poglej, takole!"

Spet sva se malce spustila. Fric je rahlo vzdihnil.

"Zdaj pa, ko se bova spuščala, stisni stegna. Močno! Stisni, spusti, stisni, spusti!"

Poskusila sva in tokrat se mu je iztrgal globok vzdih.

"A čutiš?"

"Ja," je priznal in zvenel je čudno odmaknjeno.

"Moral boš trenirati, ampak to je princip. Stiski, popuščanje. Stegna, vrv, pa tam vmes, no ... Počasi se spuščaj."

Gledal sem ga, kako drsi navzdol in po močnem hropenju vedel, kdaj je večino zapopadel. Pristal je z močnim krikom in se zvalil po tleh.

Posvetil sem se svojemu spustu.

Fric je še kar ležal. Po notranji strani hlačnice se mu je iz mednožja širila mokrota.

Dolgo sem čakal, preden je prišel k sebi. Spravil se je na noge in se opotekel k vrvi. Jo prijel in jo gledal, kot bi jo prvič videl.

"Kdo bi se mislil!" je izdaval. "To je bil najboljši seks mojega življenja! Z vsemi sem že! Z vsemi, Egon!"

Ganjeno se je zazrl vame.

"Ejga, z Italijankami - Ornela Mutti je res najboljša! - pa z vsemi tistimi Dankami, Švedinjami in Nemkami! Z našimi žrtvami okupatorja! Z vsemi! Ampak kaj takega, da me super seks čaka v telovadnici! Saj to ni mogoče! Koliko Tarzanov sem videl, pa nisem zakapiral v čem je njihov čar! Zakaj je lahko tip videti tako zadovoljen sam z vrvjo sredi džungle!"

Zmajeval je z glavo in parkrat udaril s čelom ob vrh.

“Povej mi, a sanjam?” me je vprašal.

Odkimaval je in se mrščil:

“Če se to razve, je današnje civilizacije konec! Babe lahko mirno izumrejo, nihče več jih ne bo niti povohal!”

Prijel se je za glavo in si obrisal pot s čela. Pokazal je na konja z ročaji.

“A greva še na tole?”

“Zakaj pa to?” sem se začudil.

“Ja, sem mislil, da imaš z njim tudi svojo foro? Kako naj vem, če že vsa leta špricam telovadbo?”

“Nimam, jaz samo plezam. Pojdi, greva!”

Pobral sem torbi in mu podal njegovo. Prijel jo je le toliko, da jo je spet vrgel ob tla.

Pogled je že usmeril proti vrhem.

“Ti kar pojdi. Jaz imam še opravke,” je rekel.

Kino je imel prost dan, Frica ni bilo nikjer, zato sem večer preživel v čitalnici in najprej prebral novo številko glasbene revije.

«Nikar ne joči mama, če bom moral nekega dne stran od tebe. Ta dan je še daleč. Raje pomisli na leta, ki jih bova še preživela skupaj. Nikar ne misli na tisti dan, saj sem še vedno pri tebi in vrtnice bodo še dolgo ovetele pred tvoji mi vrati. Nikar ne joči, tudi če te bom moral zapustiti, usoda naju bo slej ko prej spet združila. Tudi ko bom velik, bom živel samo zate, ne bo ti treba več skrbeti. Sezidal ti bom grad v katerem bova živela čisto sama in vsak dan ti bom pripovedoval, kako rad te imam. Mati skrbi za svojega otroka vse življenje, bedi nič koliko noči, otrok pa tolikokrat pozabi nanjo...»

Ni čudno, da je mama tako navdušena nad Heintjem, četudi ne razume nemško. Sam sem le zagledal njegovo sliko in najraje bi pljunil nanjo. Na svetu je toliko dobre muzike, nekomercialne, zakaj se mi pod nogami vedno plete tak ogabnež, ki je za povrh vseč samo penzionerkam? Prižgem televizor pri sestrični – on, odprem revijo – on; ko bi moral vse misli posvetiti pridobivanju gramofona, me zmoti in vznemolji. Zaprl sem platnice in stopil do pulta pogledat razpostavljene novitete. Heintje mi ni šel iz glave. Začel se me je pollaščati občutek, da sem nekaj spregledal. Zakoračil sem nazaj do mize, spet polistal revijo, še enkrat pogledal Heintjeja, znova vstal ...

Se zavedel očitajočih pogledov štirih upokojencev, ki so sedeli vsak za svojo mizo.

Zardel sem in sedel.

Heintje ...

Znova sem prebral prevod besedila.

Mama ...

Divje sem iztrgal list iz zvezka in prepisal besedilo nanj. Planil sem pokonci in stekel skozi vrata. Ni me več brigalo, da vsi strmijo za mano.

Domov sem šel le v skrivališče po nekaj Noninega denarja, zatem pa v trgovino z elektromaterialom. Kupil sem najmočnejšo žarnico, kar so jo imeli – 250 W je pisalo na škatlici. Prodajalec jo je preizkusil na vtičnici pod pultom in že hotel komentirati, pa se je na sredi premislil. Ni bilo videti, da bi se mu zares ljubilo.

V kuhinji sem privil žarnico. Ni se mi bilo treba ukvarjati z lestencem, ker se je motna bela krogla že zdavnaj razbila, mama pa še ni kupila nove, četudi je o njej dostikrat govorila. Ko sem pritisnil stikalo, se je prostor osvetlil do zadnje vdolbinice. Še Nona je med molitvijo pričela mežikati. Ugasnil sem luč in čakal. Na mizi sem imel pripravljen list, in kadar se mi je drdranje besedila v glavi zataknilo, sem pogledal nanj.

Ko se je oglasila večerna sirena, niti dveh besed nisem več znal ponoviti v pravem vrstnem redu. Stekel sem v kopalnico in vtaknil glavo pod ledeno vodo. Se obrisal in se trudil dihati počasi in globoko.

Mamini koraki na stopnicah.

Stopil sem do stikala, se obrnil proti vratom in čakal.

Vstopila je.

“KAJ PA ...”

Prižgal sem luč. Prostor je zažarel. Mama si je zakrila oči s hrbtiščem dlani.

“MAMA, NE JOČI ...” sem začel in dvakrat zdeklamiral celo besedilo brez ustavljanja, brez napak in ne da bi pogledal na list.

"TUDI KO BOM VELIK, BOM ŽIVEL SAMO ZATE, NE BO TI TREBA VEČ SKRBETI. SEZIDAL TI BOM GRAD, V KATEREM BOVA ŽIVELA ČISTO SAMA, IN VSAK DAN TI BOM PRIPOVEDOVAL, KAKO RAD TE IMAM."

Ko sem končal, je mama ihtela v robček.

"PREMALOKRAT SE SPOMNIŠ! PREMALOKRAT, SIN MOJ! KAKO SEM SREČNA! PA KAKO LEPO NAGLAS SI DEKLAMIRAL!"

Prižela me je na prsi in me čvrsto stisnila. Potem je odšla na stranišče, jaz pa sem hitro zamenjal žarnico. Ko se je vrnila, me je dolgo gledala in nazadnje prikimala:

"EGON, VČASIH MI PA ZBUDIŠ UPANJE, DA BO NEKOČ ŠE KAJ IZ TEBE! VEM, DA BOŠ KMALU SPET VSE UNIČIL, AMPAK PREJ ... SI VIDEL, KAKO LEPO JE BILO? RAZSVETLIL SI MI ŽIVLJENJE! SAJ ZNAŠ, ČE HOČEŠ, SAMO PREMALOKRAT SE POTRUDIŠ!"

"ŠE SE BOM, MAMA!"

Spet me je objela.

"LEPO JE BILO, LEPO! TRUDI SE ŠE NAPREJ! JAZ BOM PA OB TEBI! ZA ZMEROM!"

"JA, MAMA!"

"VSE JE BILO VIDETI LEPŠE! TUDI PROSTOR!" je rekla.

"JA, MAMA, SAMO ŠE GONDOLA JE MANJKALA ..."

Strinjala se je.

"RES, BOM VPRAŠALA ..."

"MAMA, A GREM LAHKO V ITALIJO?"

"Kaj pa boš tam?"

Začel sem se prestopati in motoviliti.

“ROJSTNI DAN SE BLIŽA ... PA SEM MISLIL ...
PRESENEČENJE ...”

“A! RES BI BILA LEPO VIDETI TAM NA RADIU ...
PRAV, ČE JE PRESENEČENJE, POJDI! KDAJ PA?”

“Naslednjo soboto.”

Kasneje se je k mojemu nakupovalnemu izletu še enkrat
vrnila. Kar nenadoma je rekla:

“SAJ JO RABIMO! IMAMO ITALIJANSKI PRI-
IMEK, ZAKAJ NE BI IMELI TUDI NJIHOVE
LADJE?”

Poštna kočija

Med odmori sem prepisoval šolsko snov še v Fričeve zvezke, saj sta mu roki mrtvo viseli ob telesu. Zaradi bolečin ju niti premakniti ni mogel. Sploh je samo strmел predse in včasih potihó zastokal. Med poukom sem dostikrat kinknil, ker sem noč povečini prebedel. Najprej sem počakal, dokler nista mama in Nona zaspali, potem pa sem se splazil k maminemu vzglavju in ji šepetal na uho:

“Gramofon ... Heintje ... gramofon ... Heintje ... Tudi ko bom velik, bom živel samo zate, ne bo ti treba več skrbeti. Gramofon ... Heintje ... Sezidal ti bom grad, v katerem bova živela čisto sama ... Gramofon ... kupi ... kupi ... Heintje ... in vsak dan ti bom pripovedoval, kako rad te imam. Gramofon ... Heintje ... gramofon ... kupi ... kupi ... Heintje ...”

Zaspal sem za kako uro in ponovil recitacijo vsakič, ko sem se zbudil. Prvič v življenju sem imel načrt in prvič sem o nečem odločal. Vznemirjenje me je kar nosilo sem ter tja.

Med glavnim odmorom sem Fricu prižgal cigareto. Še kadil je nekam odsotno.

“A greš z mano v Italijo?”

“Ja ... ja ...”

“Naslednjo soboto?”

“Ja ... ja ...”

Nisem vedel, ali me sploh sliši oziroma razume.

Po pouku je Fric kar sam zavil v telovadnico in obstal pod vrvmi. Dolgo je strmел vanje, in ko sem se mu drznil pogledati v oči, sem videl, da se mu v kotičkih nabirajo solze.

Z dlanjo sem mu stisnil rame.

“Fric ... kaj je?”

Vzdihnil je, ne da bi odtrgal pogled.

“Mar ni to nekaj najhujšega,” je rekel, “kar se lahko zgodi moškemu? Da bi, pa ne more? Ko si strašno, strašno želiš, pa te telo ne uboga več in ni nič od tebe?”

Videl sem, kako trpi.

Poskušal sem ga potolažiti:

“A greš k zdravniku?”

“Ni govora! Nihče ne sme izvedeti! To je samo moja stvar!”

Srce me je bolelo, ko sem videl, kako mu je hudo. Moral sem ga potolažiti:

“Ej, jutri ali pojutrišnjem te roke ne bodo več bolele, pa boš spet lahko! Saj musklfiber ni za zmerom!”

“Če bi bil, bi se kar ubil!” je odločno rekel. Vseeno pa je pustil, da sem ga zvlekel iz telovadnice. Zmenila sva se, da se dobiva zvečer v kinu. Bojda je na sporedu nek vestern z naslovom Poštna kočija.

Nona je med glodanjem krompirja z dlesnimi večkrat zamišljeno pogledovala po stanovanju.

“Kaj pa je?” sem jo vprašal.

“Ne vem, kaj je to. Ne vem.”

Videti je bila zelo žalostna.

“Ko sem bila mlada, je v mojem mestu živel fantek, šest let je imel, ki je nekoč dvignil roko nad mamu. Takoj je padel mrtev. Pokopali so ga. Že naslednji dan je iz groba pogledala njegova roka. Tista, ki je udarila mamu. Zagrebli so jo. Pa je spet prišla ven. Kar naprej. Ko so po enem letu grob odprli, so videli, da so od telesa ostale samo polomljene kosti in posušena roka.”

“A je prišla na obisk njegova duša?”

“Nisem je videla, sem jo pa slišala. Ponoči.”

Zatopil sem se v lupljenje in nisem upal dvigniti pogleda. Nadaljevala je:

“Še kar bega po svetu, uboga dušica.”

“Pa si prepričana, da je to tista duša?”

“Seveda. Kdo pa bi lahko o materi pripovedoval take stvari, razen šestletne duše, ki že skoraj stoletje blodi po svetu, priklenjena v posušeno roko, za sabo pa vleče zdrobljene kosti?”

Globoko sem se zamislil in se res nisem mogel spomniti nikogar drugega, ki bi ustrezal opisu. Nocoj bom moral deklamirati tiše.

V kinu sva s Fricem zasedla svoji stalni mesti.

“A veš,” je končno spregovoril za odtenek bolj zbrano, “da se zdaj prav bojim gledati filme iz dvorane. Sem se vprašal, če me niso mogoče motoristi tako zadeli, ker sem prvič videl velik film, ne samo malo sliko.”

“A greva raje gor?”

“Ma, ne. Danes so kavboji, mogoče bova med drugo predstavo kradla že konja!”

Zasmejala sva se.

“A so te motorji minili?”

“Pha, nikoli! Motorji ostanejo za zmerom!”

Luči so ugasnile in zavesa se je pričela razmikati. Ko se je popolnoma razprla, se je v desnem kotu platna pokazal parkiran moped, pred njim pa na tleh ležeča veriga.

“O!” je bilo vse, kar sva lahko rekla.

Dvorana se je valjala od smeha in utihnila kot odrezana le, ko se je med novostmi pojavil Tito, ki se je s svojo ladjo Galeb in obnjo prislonjenim mopedom odpravljal na pot v neko daljno državo, in nadaljevala s krohotom pri naslednji novici. Štosi, pripombe in smeh niso potihnilo niti takrat, ko

se je moped znašel sredi najbolj dramatičnega prizora: Indijanci so napadali poštno kočijo, preskakovali s konja na konja, s konja na kočijo, s kočije na moped, z mopeda na konja in tako dalje.

Vlak se je ustavil, tiri pa so vodili naprej v neosvetljeni tunel. Sledili smo jim, se pretipali do zidu, ki jih je na drugem koncu požrl, in se po ozkih stopnicah povzpeli na površje. Desno smo zagledali rdečkaste strešnike stare Gorice, ki je po drugi svetovni vojni pripadla Italijanom in se je zdaj imenovala Gorizia, levo pa betonske bloke mesta, ki se je prav tako imenovalo Gorica in so ga komunisti postavili čisto na novo, iz principa.

S Fricem sva hodila skupaj. Njegova dobra volja ter moje vznemirjeno pričakovanje sta tvorila zabavno mešanico, ki je neprestano pokala v smehu, zbadanju in režanju nad malenkostmi. Fric je v zadnjem tednu uspel najti razmerje ali mogoče bolje rečeno ravnotežje med zmogljivostmi telesa in željami. Kratka majica, ki jo je nosil na vroč poznopomladanski dan, pa je na rokah odkrivala prve mišice. Sam sem si suknjič zavezal okoli pasu, najlonsko srajco pa odpel za vsaj tri gumbe.

Globoko na dnu sem se rahlo bal tujine, a tolažili so me radostni obrazi sopotnikov in občutek varnosti v množici. Pa tudi to, da sem se itak vedno vsaj malo bal vsega. Spomnil sem se grozne izkušnje tete Julije, ki je odpotovala v inozemstvo takoj po vojni, ko so bile meje še povsem zaprte in tanki na položajih. Delala je kot čistilka in vstopila na napačen vlak. Še preden je opazila pomoto, se je začel premikati in se ustavil šele v Nemčiji. Izstopila je v sovražni deželi, v plavi halji, z ruto, ki ji je držala lase nad čelom, s sirkovo metlo v eni roki in polnim kovinskim vedrom vode v drugi. Zaprli so jo in zasliševali, češ vohunka, ona pa si je samo želela nazaj, ker je vedela, da ji nadur ne bodo priznali.

Spustili so jo po treh dneh in jo naložili na vlak. Po povratku jo je zasliševala naša tajna policija in ni dosti manjkalo, da ji niso sodili zaradi disidentstva. Ko sem prvič slišal to pripoved, sem pogledal v slovar in ugotovil, da beseda označuje tiste, ki so zapisani propadu.

Vlak so napolnili tudi sošolci in dosti mi jih je zatrdilo, da so res šli v trgovino in zahtevali Pentangle. Trgovec je bojda obljubljal dostavo že danes. Zaradi moje neučakanosti sva s Fricem kmalu povedla kolono.

Vse skupaj je spominjalo na enega legendarnih partizan-skih pohodov, o katerih smo se učili v šoli, le snega in mraza ni bilo. Večina je nosila razcapane sandale, ki so med hojo razpadale, noge so tičale v hlačah, ki jih je zapustil praded, punce so nosile mamina krila, znojili smo se v najlonskih srajcah in bluzah. Cesta je peljala ob označbah za mejo in zgodbe o miniranem polju so krožile tudi med nami, čeprav je trava zelenela nedotaknjeno. Kadar smo se ozrli v notranjost naše države, smo na pobočju največjega hriba videli iz kamnov sestavljen ogromen napis NAŠ TITO. Pripešačili smo do mejnega prehoda in stranska cesta se je združila z glavno, polno avtomobilov, ki so že čakali v vrsti. Pazljivo sem gledal vanje, saj je šla bojda po nakupih v Italijo tudi Maja, a z avtom in starši, ker se je oče bal, da ne bi zašla v slabo družbo. Policaji in cariniki so avtomobilistom samo kimali in le redki so odprli prtljažnik. Pešci smo se morali postaviti v vrsto, ki se je vila skozi podolgovato carinsko stavbo, in skoraj vsakega so pretipali. Mene še posebno, četudi sem si prej zapel srajco in oblekel suknjič ter poskušal urediti frizuro; verjetno ravno zaradi tega in ker sem bil med najbolje oblečenimi. Vtaknili so roke v vsak žep in prešteli denar. V tujino smo lahko nesli zelo malo denarja in zaplembe so povzročile glasne napade joka. Na italijanski

strani so nam le mahali naprej in nas komentirali s *zingari*, *zingari*.

Do mesta je vodil dolg drevored in ob njem so se že začele prve trgovine: banane, kava, margarina in ponaredki škotskega viskija. S Fricem sva takoj tekla v trgovino Old Swan, majhno napol klet s ploščami, naloženimi v lesene predale. Toliko jih še v življenju nisem videl na kupu; natančneje, sploh nisem vedel, da jih toliko obstaja.

Šel sem do pulta in debelušastemu prodajalcu z majhnimi, okroglimi očali, svetlečo brado in lasmi izrekel čarobno ime: "Pentangli."

Predstavljal sem si vse mogoče nikalne reakcije, a doživel najlepšo možno. Moški se je nasmehnil, češ ne moreš me presenetiti, in segel v eno od kartonastih škatel za hrbtom. Ven je povlekel ploščo in mi jo podal. Z grozo sem opazil, da je dvojna, in skoraj omedlel ob pogledu na ceno. Koliko ničel! Trgovec je v polomljeni slovenščini povedal znesek v dinarjih in srce mi je počilo.

Nisem imel zadosti denarja.

Fric je hladnokrvno spremljal trgovanje in samoumevno vskočil z vsebino svoje denarnice.

"A nisi prišel po kavbojke?" sem ga lahko le medlo vprašal.

"Jebeš ti to, vidim, da je plošča nujna. Kupi!"

Nisem se hotel upirati, hkrati pa sem od ganjenosti kar drhtel.

S ploščo pod pazduho sem stal na cesti in se še kar zahvaljeval Fricu.

"Kaj bova pa zdaj?" je vprašal. "Vlak odpelje šele ob dveh, midva pa sva že suha."

"Ja, tastara me je poslala po ono gondolo ... ne vem, kaj naj storim."

“Ni frke, to imamo mi doma. Jo bom sunil.”

Poskušal sem ga prepričati, vendar ni odnehal. Zatrjeval mi je, da itak oče ne bo opazil, kdaj je okras izginil iz stanovanja.

Postopala sva po mestu in Fric je bolj za vsak slučaj povprašal po ceni kavbojk ter ugotovil, da mu ni ostalo dosti niti za eno samo hlačnico. Nazadnje je v neki trgovini kupil črne kratke hlače iz umetne svile in z belima trakovoma iz umetnega usnja ob strani. Pomeril jih je pred ogledalom in podoben je bil okostnjaku s srednjim delom zavitim v neprozoren celofan papir, vendar sem molčal. Izjavil je, da bodo hlače poleti super za vožnjo z motorjem. Raje ga nisem spominjal, da je moped od prve predstave Poštne kočije dalje zaklenjen z dvema ključavnicama in spravljen v preddverju kina.

Fric je častil žemljici in vzdihovala sva nad njuno belino in hrustanjem, s katerim se je povrhnjica vdajala zobem. Za zadnje dinarje pa je kupil banane za fotra in med čakanjem sva pojedla vsak po eno. Topile so se v ustih! Ni čudno, da se temu sadežu ne more nihče upreti – škoda, ker ne rastejo v socializmu.

Preostali čas nama je hitro minil v ovohavanju in ogledovanju trgovin – zavedla sva se, da pri nas vse stavbe dišijo podobno, ker očitno uporabljajo isto čistilo; mama ga je poznavalsko imenovala Lizol. Pogled na police špecerij pa je slepil z raznobarvnostjo in izdelki, katerim sploh nisva vedela namena.

Sopotniki iz vlaka so ravnali po ustaljeni proceduri. Najprej so zavili v stranišča ali kabine za pomerjanje in zbezali denar iz skritih kotičkov. Nato so si nakupili čevlje, majice in kavbojke, svoje stare cunje pa zmetali v smetnjake.

Počasi se je za povratek oblikovala kolona, oblečena po zadnji modi, v kateri je vsak držal v rokah le majhno vrečko z bananami; glavnim dokazom, da si res šel v tujino.

Na meji so nas spet pregledali, mene še posebno strogo. Verjetno zato, ker sem bil najslabše oblečen in edini nisem nosil banan. Fric je kratke hlače oblekel namesto odvrženih gat in ni vzbujal suma.

Vožnja z vlakom je potekala v primerjanju oblačil in bananju s tem, koliko denarja so cariniki tokrat spregledali. Med pogovore se je mešalo izmenično loputanje oken, skozi katera so leteli bananini olupki. S Fricem sva pojedla vsebino njegove vrečke že do druge postaje.

Mama je delala dopoldne, zato sem se bal, da bo mogoče doma. Frica sem prosil, ali mi lahko ploščo prinese in mi jo posodi za poslušanje. Izjavil je, da tako neumnega načrta še ni slišal, vendar se nisem razburjal. Mama je bila za določene zadeve čudno slepa; izginotja Nonine proteze še sedaj ni opazila.

“Kaj pa gondola?” je vprašal.

Samo zajamral sem.

“Imam dovolj denarja, da ti vrnem tisto, kar si mi posodil in tudi gondolo bi lahko kupil. Ampak kdaj? Najti moram še en razlog, da grem v Gorico! Sam veš, da ne morem nikogar prositi, naj mi jo prinese, ker to kupujejo samo starši!”

“Ejga, ne seri. Če bo moj stari doma, ga boš zamotil, jaz pa bom snel gondolo in je zadeva opravljena.”

Zelo dvomljivo sem ga pogledal.

Njegov oče je bil res doma.

Stanovali so v dolgi leseni baraki, ki se je z zadkom naslanjala ob ograjo Železarne. Stavbo so razdelili na več stanovanj in vsako je imelo pred vhodom makadamsko ploščad, za njo pa vrt, ki ga je edino pri Fricu povsem zarasel plevel. Na

ploščadi je stal avto, kakršnega še nisem videl, in izpod njega sta štrleli nogi v rjavih hlačah, črnih sintetičnih nogavicah in plastičnih natikačih.

Avto je spominjal na pokonci postavljeno jajce, in ko sva se mu približala, da sem lahko prebral znamko, nisem mogel zadržati vzklika:

“Uuuu, BMW!”

“Tako,” je šepnil Fric, “kar zadržuj ga!”

Že je preskočil stopnici in izginil skozi vrata.

Fričev oče se je prirital po položeni lepenki izpod podvozja. Imel je isti nos kot sin in bil je prav tako koščen, le malo bolj rumenkast v obraz in bolj zguban.

“Kdo si pa ti?” me je pozdravil.

“Oprostite ... od Frica sošolec sem ... nekaj je šel iskat ... ga čakam. Takega avta še nisem videl!”

Pobral se je in se ponosno z levico naslonil za žaromet. Avto je zaječal in se upognil. Z drugo roko si je podprl bok in si ogledal modro pločevino prav posebej pozorno.

"B-M-W," je poudaril vsako črko posebej.

"Sem videl, ja!"

Prijel je kljuko in odprl celo pročelje. Pokazal je dva majhna stola in potrepljal volan.

"Poglej števec!" je omenil nekako mimogrede in bolj sam zase.

Približal sem se. Brzinomera res ne bi mogel zgrešiti. S svojo ogromnostjo je zavzemal osrednje mesto in zadnja številka se je ustavila pri 220.

"Oooooooo!!!!" mi je ušlo.

Zadovoljno se je nasmehnil in si prižgal cigareto.

"Tovariš," sem rekel, "kakšen avto!"

"No, no," se je skromno branil, "BMW pač."

Upravičeno je lahko izžareval ponos, saj so se vsi drugi vozili s fičkoti ali vzhodnimi avtomobili.

"A se lahko usedem?" sem ga prosil.

Prikimal je.

Sedel sem, zaprl je vrata za mano, in ko sem migal z ritnicami med obračanjem volana, se je avto presedal s kolesa na kolo. Števec mi je pobral pol razgleda in nisem mogel odtrgati pogleda od številke.

Ko sem izstopil, Frica še vedno ni bilo.

"Oprostite, a lahko nekaj vprašam?"

"Daj."

"Zakaj pa na števcu piše bar?"

Frcnil je cigareto med plevel in še pljunil za njo, natanko tako kot Fric. Grdo me je pogledal, že hotel nekaj reči, potem pa se obvladal, pomolčal in nazadnje mirno pojasnil:

"Samo takega mi je nekdo lahko prešvercal iz Železarne. Odvil je z nekega kotla ali kaj. A se zelo vidi?"

"Ne, sploh ne. Saj drugače ne bi nikoli opazil, sam ne vem, kaj mi je bilo. Mogoče lahko odprete in pobrišete?"

“Bom res moral, ja. Ampak najprej motor ...”

“A ga niste dobili že zraven?”

“Ne, sestavljam ga tako, ljubiteljsko. Nisem imel denarja.”

Pristopil je in z vršičkom čevlja podrezal v gumo.

“Rad bi se enkrat peljal, preden crknem,” je rekel.

Fric je prišel skozi vrata in zelo sumljivo požvižgaval. Oblečeno je imel zimsko bundo, ki jo je napenjal nekakšen paket.

“Kaj imaš tam?” ga je takoj vprašal oče.

“Nič.”

Oče se je hitro sprožil in ga zagrabil za komolec, ravno ko se je hotel Fric pognati v tek. Razprl mu je bundo in izpulil ven podolgovato kartonasto škatlo. Fric je slekel oblačilo in ga jezno zalučal na klopco ob vratih.

Oče je potrgal lepilne trakove in dvignil pokrov. Plastična pozlata gondole se je zasvetila na soncu.

“Zakaj pa to?”

Fric se je prestopal, nato pokazal proti meni:

“On rabi ... moj prijatelj je ... rojstni dan ima ...”

Oče me je pogledal. Prikimal sem. Potegnil je gondolo ven in jo podržal na razprti dlani. Ekonomski model, brez lučk.

“Žena je kupila, preden je umrla. Zaradi tumorja.”

Povedal je tako čudno, da nisem vedel, ali je tumor kriv prvega ali drugega.

“A on si to želi?” je še enkrat dvomeče vprašal Frica.

“Ja.”

Pogledal mene.

“Ja.”

Se zamislil.

“Takole se bomo zmenili ...” je začel.

Ko sva pol ure kasneje vsa prepotena hodila proti mojemu bloku, sem pod suknjičem skrival gondolo, Fric pa je nestrokovno držal ploščo pod pazduho. Še vedno sva globoko

dihala in občasno je kaplja znoja še ušla po hrbtu. Morala sva porivati BMW-ja ne samo po dovozni cesti do barak, marveč si je Fričev oče zaželel tudi vožnje do glavne ulice, kar je pomenilo tiščanje preko ene večje in dveh manjših vzpetin. Na srečo so bili ljudje navajeni avtomobilov, ki so slabo vžigali, tako da nisva skoraj nikoli avta poganjala sama.

Nona je dostikrat zatrdila, da se lahko vsega navadiš. Učitelja telovadbe se nisem mogel. Že med tednom sem se zbujal v komaj zadržan krik, ponavadi prepoten; v noči z nedelje na ponedeljek pa sem ležal buden in se bal. Najprej telovadca, potem že strahu samega. Strmel sem v strop in se tresel, črevesje se mi je vrtinčilo, ustnice pa utripale, kot bi sesale zrak. Sem pa imel vsaj več časa za recitiranje Heintja.

Zjutraj sem se tresoč odpravil v šolo in drget se je stopnjeval do telovadbe. Ko me je učitelj poklical na sestanek, me je pokrila nekakšen neoseben, kot bi se dogajalo drugemu, in leden, kot bi mi čustva zamrznila, mir neizbežnega in šel sem z njim. Potem sem zakrknil in čakal, da mine. Govoril je in govoril, krožil okoli mene, včasih zgubil nadzor in me dvigoval za joškice ali za lase ob uhlju, ki jih je imenoval tasladki.

Maja me je čakala s kremšniti. Že dolgo mi je bilo jasno, da bi hodil v skladišče tudi brez njih, vendar ji nisem povedal, ker sem imel rad sladkarije. Ob ponedeljkih sem se prvič sprostil šele med glavnim odmorom – cel teden do naslednjič se je zdelo kot večnost in nenadoma je vse postalo neresnično.

Nisem si znal razložiti, zakaj uživam v dvajsetminutnih pogovorih s Fricem med kajenjem in čvekanjem o vsem mogočem. Zelo sem jih pogrešal, ko je sošolca za skoraj cel teden obsedel hitri seks in je cel glavni odmor prebil v telovadnici. Na srečo ga je minilo in se je užitek v miru posvečal po šoli. O večini stvari mu nisem mogel pripovedovati: ne o Maji in njeni skrivnosti ne o učitelju telovadbe – Fric me je nekoč vprašal, zakaj toliko sestankujem z njim in sem le

momljal. Sam je predlagal in sprejel odgovor, češ a te prepričuje za vstop v partijo? Ni opazil nelogičnosti, saj sva bila še premlada. V partijo si se vpisoval takrat, ko si dobil redno službo, ker brez članstva nisi mogel napredovati.

“Zakaj si čisto nor na filme?” me je vprašal.

“Ne znam povedati. Zato, ker se med njimi počutim, kot bi bil doma. Le da vedno lahko rečem, saj ni res, samo igrajo, doma pa ne morem. Sploh pri grozljivkah ...”

Obmolknil sem, ker sem se zavedel, kam me peljejo misli. Mar ne ravnam kot kak naiven junak iz grozljivk, ki ne verjame, da pošast obstaja in da bo prišla? Da se sploh ne sprašujem, kod moja mama hodi in kaj počne, ko pa pride in udari, sem vedno šokiran. Ne smeš tako misliti, sem si ukazal in se izognil Fričevemu pogledu. Nadaljeval sem:

“Še o kinu Odeon mislim na nek način kot o domu, kot bi bil moj, a veš? Nekam, kamor lahko grem, zmerom. Kar me čaka.”

Spomnil sem se vojaškega filma, ki sem ga videl pred nekaj dnevi in se nasmehnil.

“Kaj je?” se mu je zbudila radovednost.

Pomislil sem, naj sploh povem, pa sem se prisilil v govorjenje. Vse dosedanje življenje me je izučevalo, da je najbolje molčati. Vendar Fric ni moja mama, sem si ponavljal. Z njim sem lahko govoril z veseljem in brez strahu. Radost pripovedovanja je tičala v tem, da ni pri njem povzročilo nobene drame, nobenega kričanja, nobene tragedije. Nič usodnega ni bilo, le klepet.

“To bo trapasto, ampak sta dva prizora, ob katerih se čisto raznežim. Mi postane toplo tule ...”

Prijel sem se za srce.

Fric je kimal.

“Ja, vem. Kadar Danci kažejo lezbijke ...”

"Fric!"

"Ja?"

"Ne to. Sam veš, da jaz česa takega še nisem imel priložnosti videti."

"Ne začenjaj spet!"

"Ne bom. Pusti me povedati do konca. Nič me ne vprašaj, ker ne znam razložiti. Prvi prizor je včasih na koncu filma, ko se izkaže, da je vse skupaj napisal in pripovedoval eden od junakov, ki je bil med filmom še majhen. Potem je zrasel in postal slaven pisatelj in povedal vse, kar je bilo in kako je bilo. To."

"Pa drugi?"

"Ta je še bolj čuden. A si opazil: ko se v vojaških filmih streljajo v avionih, je vedno vmes prizor, ko se letalo vname? Najprej vidimo sovražnikove mitraljeze, potem luknje, ki se delajo v našem letalu, nato trak dima, kako se vleče iz repa. Kopilot je obrnjen nazaj, gleda dim, nakar se obrne naprej, čudno resno. Svečano pogleda pilota in mu reče: 'Zadeli so nas!' s čisto posebnim glasom. Se mi zdi, kot bi povedal nekaj, zaradi česar je tam. Kot bi izpolnil svoje poslanstvo in se tega točno zaveda!"

"Ne štekam?"

"Saj sem rekel, da jaz tudi ne."

Utihnila sva in prižgala novi cigareti.

Čudno se je nakremžil in znova sem se spomnil na fotoaparata, ki sem ga nosil v torbi, za vsak slučaj, če bom kdaj zbral pogum in fotografiral Majo.

"A te slikam?"

"Ne, saj sem ti že rekel, da hočem posnetek z mopedom ali pa nič! Brez njega nima smisla."

Puhnil je dim in skoraj naredil majhen obroček.

"Aha!" ga je pospremil, "bom že obvladal, prej ali slej!"

Pustil sem ga trenirati. Ko ga je minilo zanimanje, se je vrnil k prejšnji temi.

“Jaz imam najrajši komedije. Burleske sploh!” je rekel.

“Ma, ne vem. Včasih se smejem tam, kjer se noben drug in obratno.”

Frcnil je ogorek in me pogledal:

“Madame X je najboljša od vseh.”

“Saj ni burleska,” sem ga popravil.

Zasmejal se je na vsa usta.

“Film ne, tvoja tastara pa je.”

Pogledal sem v tla in upal, da ne bom zardel.

“A gledaš?”

“Valjda. Obvezno. Zakaj pa misliš, da se trudim z radirko?”

“Kakšno radirko?”

“Egon, ti si strašno naiven. A si se kdaj vprašal, zakaj ima kino Odeon čuden spored? Vrtijo neke umetniške črno-bele filme, ki so starejši od zemlje, Madame X pa ponavljajo že deset let, recimo?”

Zdaj se mi je res zazdelo čudno. Strmel sem vanj. Začutil sem, da se mi bliža pomembno odkritje.

“Fric, povej!”

“Ejga, takole je. Fotr piše naročilnico in njemu se jebe. Ne mara filmov, pa pika. Pogleda v časopis, kaj vrtijo drugje in prepíše. Itak mu dostikrat pošljejo čisto nekaj drugega.”

Spomnil sem se filmov s podnapisi v makedonščini ali cirilici in prikimal.

“No, potem gre najprej čez naročilnico naša prepametna gospa blagajničarka in včasih kaj pobriše in dopíše umetniško sranje, ki ga gledata samo ti in ona. A sploh veš, da filma ne vrtimo, če ni vsaj sedem gledalcev?”

Vedel sem. Še več, včasih sem preostalim petim pomagal po cesti iskati sedmega, da bi lahko šli v dvorano. Nekako pa

se mi ni nikoli zdelo neobičajno, da pravilo ne velja za umetniške filme.

“Če ona lahko, zakaj ne bi jaz? Tako vsaj dobimo nekaj seksa v mesto! Samo enkrat na leto, večkrat ne, ker fotr nori zaradi renovacij, pa naročim Madame X. Malo heca pa mora biti!”

Trajalo je, preden sem doumel. In ko sem, sem z živalskim krikom planil nanj, ga zbil po tleh in pobesnelo sva se stepla.

Naslednjo uro smo imeli tehnični pouk. Tito na sliki je že pridno delal.

Na delovno mizo sem odložil polomljena očala. Učitelj jih je samo pogledal in niti slišati ni hotel za strokovna navodila pri popravljanju.

“Ajd, delat! Moramo piliti i šraufati! Te naočale nesi optiku. Mi delamo po učnom načrtu.”

Človek, katerega vse bojne rane sem videl ob zadnji Madame X, mi ni hotel pomagati. Že prav.

“Tovariš učitelj, kaj naj rečem svoji mami, ko bo hotela vedeti, kje v načrtu je zapisano lomljenje očal?”

Zastal je in debelo požrl slino:

“Mama? Dobro, dobro, sad ću ja to. Makni se!”

Sklonil se je nad očala in se lotil dela. S Fricem sva se odmaknila, da bi imel mir in dovolj prostora.

“A še ne govoriš z mano?” me je vprašal.

Molčal sem.

“Ejga, ne bit tak. Nič hudega nisem hotel!”

Ignoriral sem ga.

“Dobro, obljubim, nikoli več Madame X!”

“Častna?”

“Častna pionirska!”

“Ti si že mladinec, ne goljufaj!”

“Dobro, častna Titova!”

Segla sva si v roke.

“A misliš, da ti bo znal popraviti očala?”

“Bo,” sem se nasmehnil, “a veš, da sem zdaj prvič uporabil mamu kot grožnjo?”

Napad podivjanih zob

Ravno sem zaspal po recitaciji, ko je Nona zakričala. Pogledal sem čez stranico in jo videl kriliti z rokami. Stekel sem prižgat luč. Mama je mežikala vame v najlonski spalni srajci roza barve.

Nona se je držala za trebuh in oči so se ji širile od groze.

“ZOBJE! VEN HOČEJO! ZOBJE! ZOBJE!”

“TIŠINA!!!” je zavpila mama, “kaj pa trapaš, saj zobje niso tako nizko?”

“Pojedla jih je,” sem poskušal pojasniti.

“PSSSST!” me je utišala mama, None pa ni mogla.

“VEN HOČEJO! VEN HOČEJO!”

“Pokaži!” ji je mama poskušala razkleniti roke; ni se ji posrečilo, dokler nisem pomagal. Na golem delu trebuha, ki je kukal med majicami in spodnjicami, je hitro rasla črna bula in se tresla kot žolca.

Sem že tekkel k edinemu sosеду, ki je imel telefon, saj so bili do njega upravičeni le nujni poklici. Delal je kot vzdrževalec v Železarni, zdravnika ali funkcionarja ni bilo v našem bloku nobenega.

Ko sem se vrnil, je Nona že čakala ogrnjena v haljo in mama oblečena, z zavitkom kave med dlanmi. Vsako gospodinjstvo je za podobne primere hranilo kavo v zrnju ali šop banan, saj k zdravniku nisi mogel brez majhnega darila. Za težke operacije se je spodobila steklenica viskija, in kot sem videl sam, so se italijanski trgovci prilagodili, prva vrsta trgovin ob meji je prodajala samo te nujne zdravstvene izdelke.

Ko sva zaslišala rešilec, sva Noni še enkrat razklenila roki in ji podtaknila zavoj s kavo, da si ga je stisnila na bulo. V

zadnjem trenutku sem se spomnil na Življenje svetnikov in ga vzel s sabo. Reševalca sta jo naložila na nosila in odpeljali smo se v bolnišnico. Mama je vso pot hlipala in tulila:

“NONA!!! NONICA!!!! MOJA LJUBLJENA!!!!!!”

Nona pa je molila, tudi precej naglas.

V čakalnici za nujne primere so Nono pustili ležati na visokem vozičku, parkirano sredi prostora, midva z mamo pa sva sedla na klop. Čakalo je še osem drugih in tovarišu zraven mene je na glavi zevala razpoka, iz katere je mezela kri, na dnu pa se je videlo nekaj belega, verjetno kost. V rokah je držal šop banan. Južno sadje je prinesel tudi starejši par nasproti, vsi ostali so na kolenih pestovali kavo. Spomnil sem se Paleja, samega na svetu. Ubogi so nesrečniki, ki nimajo nikogar, da jih ob bolezni ali nezgodi opremi z darili za zdravnike.

Knjiga na mojih kolenih je požela precej začudenih in celo pomilovalnih pogledov; češ od kdaj zdravnike zanima branje?

Zavedel sem se razlike med resničnim življenjem in filmi; v njih na nezgodnih oddelkih hitijo, tekajo in zganjajo paniko, v resnici pa je vse potekalo zelo počasi. Mama se je zapletla v pogovor s počeno glavo in izvedela sva, da čaka že tri ure. Včasih je malo klonil v nezavest ali pa zaspal, ne vem, zato mu je verjetno hitreje minilo.

Molčali smo in edino Nona je neprenehoma naglas ponavljala očenaš, rožni venec in zdravamarijo in čudno je zvenelo sredi javnega prostora. Saj ni bilo prepovedano moliti, je pa res, da sem molitve slišal le v cerkvi. Po polnočnici je ob izhodu vedno stal avto z napisom Milica, v njem pa pod prižgano lučjo dva miličnika, da smo dobro videli, kako si nas ogledujeta in nekaj zapisujeta.

Pripravil sem se na dolgo čakanje in že pričel gledati Titovo sliko, ko se je ordinacija odprla in so Nonin voziček zapekljali noter. Najprej sem se začudil, nakar se mi je zazdelo, da verjetno zaradi Noninih molitev.

Mama je omedlela na kirurgovih rokah z glasnimi kriki o ljubljeni Nonici in imeli smo toliko opravka z njo, da sploh nisem opazil, kdaj so Nono odpeljali na oddelek. Šele, ko je s hodnika vpila:

“EGON, MAŠA! EGON!”,

sem stekel za njo in ji potrdil obljubo.

Z mamo sva počakala na hodniku. Glava ji je kmalu klonila na moje rame, mene pa je mučila slaba vest. Če Nona umre, mar imam sploh še dovolj denarja za mašo zadušnico? Molil sem za njeno ozdravitev in se potem žrl zaradi tega – ji želim preživetje le iz finančnih razlogov?

Zaradi čakajočih nisem upal nadaljevati s prepričevanjem mame in sem samo nekajkrat mimogrede šepnil:

“Heintje ... gramofon ... kupi ...”

Do jutra se je čakalnica spraznila. Ostali smo še štirje, vsi brez banan in kave, kar je pomenilo, da smo obisk pri zdravniku že opravili.

Kirurg naju je videl, ko je odhajal iz službe. Sklonil je glavo in pospešil korak, vendar ga je mama opazila.

“BO ŽIVELA? BO? MOJA LJUBA NONICA!”

“O, vidva sta še tu? Bo, bo, čeprav, tovarišica, tako čudnega vnetja slepiča še nisem videl. Pojdita k njej, saj lahko, kar pojdita! Drugo nadstropje, soba pet.”

Pred sobo naju je prestregla bolniška sestra in mama se je sporekla z njo, jaz pa sem se splazil skozi vrata in sedel na Nonino posteljo. V prostoru je stalo še pet postelj, razdeljenih v dve vrsti, in na vseh so dremale starejše ženske.

Pobožal sem jo po uveli, a čudno topli koži.

Odprla je oči in trajalo je, preden me je prepoznala.

“So ga našli?” je šepnila in besede so se ji tako zatikale na izsušenih ustih, da jih je še jezik komaj spravil ven. Šel sem ji natočit kozarec vode in ji ga podržal za kratek požirek.

“Koga?”

“Zobovje.”

“Ne, niso.”

Oprijela se mi je zapestja.

“Je pobegnilo?”

“Ni ga.”

Strahoma je zavzdihnila.

“O ... Verjetno se je skrilo pod mizo in ušlo, ko so šli doktorji in sestre na kavico. Ga iščejo?”

Moral bi se zlagati, a me je napadla nekakšna odrevenelost, ki sem ji hotel čimprej ulti. Povedal sem kar po pravici:

“Ne verjamem.”

“Ojej. Bogve, koliko jih lahko še napade! Jih bom res imela jaz na vesti?”

Pogledala je skozi okno na dimnike v daljavi. S hodnika se je slišalo mamino kričanje. Danes bi bila vsaj zdravnik, če se v šoli ne bi zarotili. Ženske v sobi so se prebujale in dremavo pogledovale proti trušču.

Počasi sem ji postavil Življenje svetnikov v naročje. Hvalležno se mi je nasmehnila. Saj ga pravzaprav ni rabila. Že pred leti sem ji med branjem, verjetno iz nagajivosti, sunkovito potegnil knjigo iz rok. Ni opazila. Prst je še naprej drsel po nevidnih vrsticah, ustnice so žlobudrale besedilo, oči spremljale črke.

“Maše ti ni treba plačat, denar lahko kar obdržiš,” je rekla.

Poskočil sem od veselja! Poljubil sem jo na roko.

Čudno me je pogledala:

“A veš, da se mi zdiš res vesel, ker sem ostala živa?”

Sabotaže

Na rojstni dan sem precej prašno gondolo poskušal zloščiti v dostojno darilo, preden mama pride iz službe. Nona je še kar ležala v bolnici, vendar že od drugega dne sama v posebni sobi, z zavesami in plastičnim cvetjem v vazi. Verjetno zaradi neprestanih molitev, h katerimi se je povrnila vsak buden trenutek.

Že nekaj dni sem se spraševal, zakaj je svet drugačen. Ne veliko; le za odtenek prijaznejši je postal. Na poti iz šole sem doumel: razpadel je na dva dela! Na tistega, ki si ga zmorem privoščiti z denarjem za nesojeno mašo, in onega drugega. Prej je bil namreč ves nedosegljiv, zdaj pa je k meni prestopilo mnogo stvari: kremšnite bi si lahko nabavil sam, časopise, tudi kako ploščo, žarnico ... Postajal sem pred trgovinami z drobno robo in se počutil kraljevsko. Kupil nisem ničesar, kajti bolj sem si želel v lasti obdržati občutek možnosti nakupovanja kot nakupljene predmete.

Gondola je končno zasijala, in ko jo bom uporabil za darilo, bo moj izlet v Italijo pred mamom upravičen. Čeprav ... Drobna misel, ki sem jo moral nekaj časa loviti po glavi, preden sem jo doumel. Očitno so nočne recitacije vplivale tudi name.

Oblekel sem si suknjič in stekel v trgovino z elektromaterialom.

Prodajalec je še kar žvečil zobotrebec.

Denar sem zložil na mizo do pare natančno in rekel:

“Heintje: Mama.”

Z isto potezo je podal ploščo in odnesel plačilo. Posvetil se je ogledovanju drobnega delca, nabodenega na leseno konico.

Nabral sem še nekaj cvetic, ki so rasle pod bronastimi nogami umirajočih herojev, doma potegnil iz dna kuhinjske

omarice ostanek celofana, Heintja zataknil v gondolo ter zavil vse skupaj.

Ko je mama prišla iz službe, sem jo pričakal z recitacijo in darilom. Pazil sem na vsak gib, kajti moj rojstni dan jo je vedno napravil še posebej občutljivo.

Tri korake naprej, stop.

Rahel priklon.

V levi roki darilo, ki ga je treba držati spodaj kot pladenj.

Desna roka iztegnjena do konca in pripravljena za roko-
vanje.

Jasen in razločen glas:

“DRAGA MAMA, PREJMI IZ SRCA TO DARILO
KOT MALO PLAČILO ZA VSE, KAR SI MOGLA
PRETRPET, KO SI ME RODILA!”

Mama vzame darilo in se rokuje z mano.

Umik tri korake nazaj.

Mama pregleda darilo in se zanj zahvali.

Posrečilo se mi je izpeljati ritual brez napake in mamu ohraniti dobre volje. Zelo malenkostna je bila glede procedur, ki si jih je zamislila: od obnašanja pri pozdravljanju do sprehoda. Sploh je hotela večino najinega časa speljati po vnaprej pripravljenih kalupih, saj nisem bil zadosti dojemljiv, da bi kar sam od sebe znal ustrezno reagirati. S šolskih izletov sem ji vedno pisal kartico, in ko jo je poštar dostavil, jo je pred mano potegnila iz nabiralnika ter zmerom našla vsaj eno katastrofalno napako. Nazadnje sem razglednico napisal s svinčnikom že doma, pod njenim vodstvom, na izletu pa samo prepisal s črnilom in poslal.

Mama je odvila darilo in si najprej ogledala gondolo.

“O, KAKŠNO PRIJETNO PRESENEČENJE!”

Nakar je v roko prijela ploščo ter dolgo strmela vanjo.

“HEINTJE! O, HEINTJE!”

Zdrznila se je in dodala:

“Zakaj si mi kupil ploščo? Saj nimam gramofona?”

“Ojej, čisto sem pozabil. OPROSTI, MAMA! Kako lepo bi bilo, če bi lahko po cele dneve poslušala Heintja!”

Pobožala me je po laseh.

“VIDIŠ, KAKO KRATKO PAMET IMAŠ, UBOŽČEK! PA TE IMAM VSEENO RADA! ZDAJ SE PA PREOBLEČI, NA SLIKANJE GREVA!”

Upal sem, da bova letos preskočila obvezno fotografiranje za družinski album, saj so se prejšnja štiri ponesrečila zaradi strašnih sabotaž.

Vdano v usodo sem prenesel urejanje pred ogledalom pod Heintjevo sliko, dokler spet nisem obstal oblečen tako, kot sem letos enkrat že bil – na Vinkovem pogrebu.

Uredila je še sebe, se spet postavila pred svoj del kredence ter dolgo brskala po notranjosti. Zaprla je vrata, se obrnila in mi podala nekaj, kar je bilo videti kot strip.

Polistal sem in ugotovil, da gre za kavbojski roman brez sličic na že precej porumenelem papirju.

“TO TI JE ZAPUSTIL OČE, PREDEN SEM GA ODSLOVILA! PROSIL ME JE ZA ENO SAMO USLUGO, NAJ TI DAM V BRANJE, KO BOŠ ZADOSTI VELIK. DANES SI STAR TRINAJST IN LAHKO PREBEREŠ ZVEČER. ZDAJ PA NA SLIKANJE!”

Odkorakala sva po ulici.

Fotograf je samo medlo zavzdihnil, ko naju je zagledal. Po licih so mu pokale temno rdeče žilice in na daleč je smrdel po pelinkovcu. Lasišče so pokrivale drobne bele pikice, ki so se mu ob naglem premiku vsule na ovratnik suknjiča ter se pridružile debeli plasti kolegic. Ni se mu ljubilo več razlagati, kje stoji ogledalo. Saj je mama vedela. Odpeljala me je predenj in mi še enkrat do lasu natančno uredila prečo. Iz torbice je potegnila sladko smrdečo briljantino in zabetonirala še zadnje neubogljive laske.

Z zidov so gledale fotografije: z levega poročne, z desnega vojaške, predvsem prisega in prvi izhod v mesto. Vmes

nekaj dojenčkov v naročjih ponosnih mamic in velika fotografija šopa banan v kristalni posodi. Nad vsemi Tito, sredi lovljenja utrinkov življenja, kot je moja mama imenovala fotografiranje, kadar je govorila s sosedi.

Pogled mi je zastal na južnem sadju in poskušal sem prebrati napis nadiplomi, ki je visela nad njim.

“TAKO!” je rekla mama in hitro sem ji posvetil vso pozornost. Dvignila je kazalec in me mrko pogledala:

“ZDAJ PA PAZI!”

Odpeljala me je pred zaveso, me postavila, premikala roke, noge, glavo, ramena, me včasih zvila v zelo neudobno pozo, stopila nekaj korakov nazaj, razmišljala, se vračala in me kiparila dalje.

Fotograf je slonel ob oknu in gledal pramene dima nad mestom. Črno cunjo je vrgel preko ogromnega aparata, postavljenega na trinožniku.

“LAHKO!” mu je rekla mama in fotograf se je priklonil ter si potegnil blago čez glavo.

Mama je stala za njim in me opazovala.

“Obnjadčasjajsdas” je rekel.

“A?” je poskočila mama.

Odkril je glavo in pojasnil:

“Obrvi nima v liniji. Da ne bom potem jaz kriv.”

Mama se je nagnila naprej in strmela proti meni. Zarenčala je, zakorakala naravnost vame, iztegnila palec in mi z njim pribila levo obrv tako močno ob čelo, da sem se opotekel in bi kmalu zrušil zaveso.

Postavila me je pokonci in čisto od blizu popazila na obrvi.

“Pazi, kaj delaš!” je pihnila.

Umaknila se je na prejšnje mesto. Fotograf se je znova pokril. Čakali smo. Spet je zamomljal.

“OBRVI SO V REDU! GLEDAM JIH!” je mama udarila s podplatom ob tla.

Blago je padlo nazaj na fotoaparatus.

“Desno lice,” je rekel.

Mama me je zagrabila zanj in čvrsto stisnila. Ko je razprla roko, je počakala, dokler se ni prepričala, da mi lice ne trza več.

Moški je že spet skrival glavo. Tokrat sem sam začutil, kako mi levi kot ustnice sunkovito vleče navzgor, da se mi stresa cel obraz, še preden sem slišal:

“Ustnica ni v liniji!”

Mama mi je vtaknila palca v oba kotička ustnic in potegnila narazen. Ko je spustila, je naredilo flop in usta so ostala nepremična.

“Tovarišica,” je rekel fotograf, “jaz imam dosti drugega dela!”

Stopil je do vrat in jih za malenkost odprl.

“Trije čakajo,” je dodal, “eden je za rojsti dan! S torto!”

Mama je samo še pihala in sikala.

“TAKOJ BOM VSE UREDILA!”

Gledala je nekako skozme – pravzaprav je šlo za pogled, ki ni gledal mene, marveč moje sestavne dele. Videl sem jo, kako je oblikovala njihova imena med inventuro:

“Ustnice ... v redu ... obrvi ... v redu ... preča ...”

Ritensko se je umaknila in zavpila:

“SLIKAJTE! ZDAJ!”

V glas se ji je pomešal priokus panike.

“A ga lahko samo do boka?” je vprašal.

“KAKO DO BOKA? A VI MISLITE, DA SMO REVEŽI? DA NIMAMO DENARJA ZA CELO SLIKO, ALI KAJ? POTEM BO PA V ALBUMU NA STARA LETA VIDETI, KOT DA NISEM IMELA CELEGA SINA! SRAMOTA!”

“Tovarišica, name ni treba vpiti. Kaj jaz morem, če mu koleno skače!”

S torbico me je udarila po kolenu, da sem se zavrtel in komaj ujel ravnotežje.

“A TAKO? O, SPOMNIM SE, S TEM KOLENOM SI PRED ŠTIRIMI LETI ZAČEL SVOJE GNUSNE SABOTAŽE! UPOGNIL SI GA, SAM OD SEBE! ŠELE NA SLIKI SEM OPAZILA, DA DELAŠ NEKAJ PO SVOJE! OD TAKRAT STALNO MIGAŠ, SAMO DA BI ME IZDAL IN PONIŽAL!”

“So že štirje,” je z vrat poročal fotograf. “Torta se topi!”

“BRIGA ME! KAKŠEN FOTOGRAF STE, ČE VAM LJUDJE NA FOTOGRAFIJAH SKAČEJO GOR IN DOL! SRAMOTA!”

“Veste kaj, tovarišica, to ni moja stvar. Doma se pomenite in NE HODITE SEM KRIČAT VSAKO LETO!”

Čutil sem nov val trzanja v licih in premetavanja ustnic. Na srečo se je mama zatopila v pogovor in me ni več gledala.

“A TAKO? KAJ PA JE TOLE?”

S pestjo je udarila po diplomu. Na njej sem zdaj lahko razbral ime in priimek, z največjimi črkami pa: 1. MESTO V KATEGORIJI TIHOŽITJE. MOJSTRSKI NAZIV.

Steklo je zazvenelo, a zdržalo.

“VABITE STRANKE S TEM, DA STE MOJSTER TIHOŽITJA, POTEM SE PA DERETE NANJE?” je rjovela mama, “LAŽNIVEC! PREVARANT! GOLJUF! GREVA!!!!”

Takoj, ko sem se prestopil, se mi je telo umirilo in na poti domov sem že povsem običajno strmел v asfalt ter s strahom prežal na mamino sopihanje in mrmranje.

“In tebe, tebe, izdajalec, sem nosila po rokah, ko so te bolela ušesa! Dneve in noči, neprestano! O, ko bi vedela! Nisi se hotel nehati dreti!”

Sam ne vem, kaj mi je bilo. Če bi razmišljal, si ne bi upal. Vprašanje je resda prišlo iz mojih ust, a imel sem občutek, da se je v njih tudi rodilo; ni izviralo iz globine in ni imelo misli za podlago.

Vprašal sem:

“Kaj se je zgodilo po dveh tednih? Zakaj sem nehal jokati?”

Presenetilo je tudi mamo. Ustavila me je, mi namenila enega tistih svojih kakšen-tepec-si pogledov, ki ni mogel prikriti osuplosti, in odgovorila:

“Ja, samo ti lahko vprašaš tako neumnost! Peljala sem te k zdravniku, seveda. Dali so ti zdravila in čez dva dni si bil že dober.”

Kmalu po spomeniku se je vrnila k obujanju spominov, vendar je del mene razmišljal o tem, kar sem pravkar slišal. Nič mi ni bilo jasno.

Pol Njuuuuman

Fric je prišel v šolo čisto bled. Itak je prvo uro zamudil, vendar tudi druge ni zdržal prav dolgo. Še preden je učitelj stopil v razred, je pobegnil in mi naročil, da me čaka med glavnim odmorom na najinem mestu.

Pritekel sem že, ko je zvonjenje še odzvanjalo.

“Kaj je?”

“Egon, to pa je pizdarija. Fotr je včeraj prišel iz službe, parkiral moped pred vrata in ga dolgo gledal. Potem pa reče: ‘Dobro je bilo zadnjič’ – mislil je na najino porivanje po mestu - in doda: ‘Bil bi čas, da se začnem voziti z avtom.’ Opa, sem pomislil, končno bo skompletiral tisti svoj bemfel, meni pa pustil motor. Še podpihoval sem ga, ja, pozimi je res jeba na mopedu, pa v dežju in vetru ... On pa ...”

Naslonil je čelo na skrčena kolena.

“Kaj je bilo?”

“On ... razumeš ... kar nenadoma reče ... bom prestavil motor iz mopeda v avto. Potem mi je še razlagal, da je v teh avtomobilih itak bolj šibak motor, jaz sem začel pojasnjevati, da moped že samega sebe komaj vleče in sva se skregala. Jeba, do konca tedna se moram kaj spomniti!”

Molčala sva in kadila.

Iz torbe sem potegnil roman, ki mi ga je zapustil oče. Ponudil sem ga Fricu.

“Ej, a bi prebral?”

Fric je polistal in mi ga porinil nazaj.

“Saj veš, da se ne maram matrat. Preveč teksta je, to ni zame. A je zanimiv?”

“Je, o revolverašu, ki prijezdi v mesto, obračuna z razbojniki, učiteljica se zaljubi vanj, on pa ji na koncu reče, da je

rojen za osamljenega kavboja in odhaja v sončni zahod."

"U, to pa dobro zveni! Daj!"

Pobral je zveščič in ga stlačil v torbo.

"Preberi ga zelo pazljivo," sem dodal.

"Zakaj pa to?"

Odprl sem usta. Hotel povedati, da je zgodba, o kateri sem govoril, tako rekoč časovno pismo mojega očeta, ki se ga ne spomnim, in me je čakalo dobro desetletje. Ko sem ga včeraj zvečer končno prebral, so se mi ulile solze, saj česa podobno neumnega nisem bral že zelo dolgo. Očitno spet nekaj, kar nisem zmožil razumeti. Kako naj razložim svojemu edinemu prijatelju, da se mi ne bo smejal še on?

Fric se je naveličal čakati in je kar sam ponudil odgovor:

"A misliš, ker ni tvoj? Da ga ne bom popacal?"

"Ja, to, ja," sem se strinjal.

"Ne skrbi," je obljubil, "vrnem ti ga nedotaknjenega."

"Ni treba."

"Kako? Če si rekel, da ni tvoj?"

"Ni, ampak ga ni treba vračat. Daj ga naprej."

Začudeno me je pogledal in skomignil z rameni. Prižgala sva si cigareti in molčala.

Premišljeval sem o človeku, ki ima rad kavbojske primerjave in ki, kot je rekla mama, me je hotel zase, ona pa me je iztrgala iz njegovih rok, ker sem pripadal samo njej.

Fric je nadaljeval z učenjem spuščanja obročkov. Ni mu šlo najbolje od ust. Razočarano je vzdihnil:

"Jebemti, če bi znal spuščat take obročke kot Pol Neuman v tistem filmu o kvartopircih."

"Njuman. Pol Njuman," sem ga popravil.

"Težiš. Kaj je to važno?"

Moj vedno po malem prisotni občutek krivde je spet ojačal, ko sem se spomnil zadnje mamine smrti. Obmolknil

sem. Ob vseh problemih, ki sem jih imel, izgovorjava priimka nekega igralca res ni važna.

Fric je potegnil dim, in ko ga je izdihnil, je zraven še povedal:

“Nevman ali Njuman, vse je to ...”

“O!” je trznil, da sem ga prestrašeno pogledal. Po zraku je plaval prekrasen obroček.

Fric je hitro povlekel dolg dim in ga spustil ven ob besedi:

“Neeeeeeeeeevman.”

Štrenasti prameni so se razlezli na vse strani.

Naslednji poteg iz cigarete je namenil izgovorjavi:

“Njuuuuuuman.”

Popoln obroček se mu je odlepil od ust. Strmela sva vanj, dokler ni odletel.

Fric je šokiran zeval:

“O jebemti, o jebemti!”

Ponovil je poskus. Isti rezultati.

Plosko me je udaril po plečih in me občudujoče pogledal:

“Prav si imel! Pravilna izgovorjava je res važna! O jebemti!”

Vtaknila sva cigareti v usta, hkrati potegnila in puhnila:

“Njuuuuuuman!”

Obročka sta se pozibavala nad najinima zadovoljnima obrazoma.

Fric me je povabil na predogled danskega filma. Stiskala sva glave in gledala v trak, ki sva si ga pogosto podajala, ker so naju od držanja proti luči pričele boleti roke. Fric je občasno prekinil predstavo, vzel škarje in odrezal kos za svojo zbirko. Vprašal sem ga, ali se je spomnil rešitve za moped, pa me je samo žalostno pogledal.

Med lepljenjem sem pričel postopati po operatorski kabini in pod pultom zagledal škatle s filmom. S kredo je pisalo U GORI ... Potegnil sem omot k sebi in prebral še konec napisu: ... RASTE ZELEN BOR.

“Kaj je to?” sem vprašal.

“Ejga, dan mladosti. V kinu moramo vrteti nekaj partizanskega. Nisem še nič pregledal, mogoče so kje kakšne joške. Včasih okupatorji dobro posiljujejo.”

Upal sem, da bomo tudi letos za uradni rojstni dan tovariša šli na pohod v hribe; med potjo bom spet lahko hodil za Majo, na vrhu pa nas bo čakal golaž.

“A ga lahko jaz pregledam?”

“Daj.”

Odprl sem škatlo in prestavil rolo na mizo. Previdno sem jo odlepil in začel pregledovati. Dolgo ni bilo nič.

“Fric, pridi pogledat! Tu pa je seks!”

Odložil je svoj trak in mi pokukal čez rame.

“Lepi joški.”

“Dobro zgledajo, ja,” sem se strinjal.

“Dobro meso,” je potrdil in se vrnil k danskemu filmu. Sunkovito sem zastal in ga pogledal. Tu bi morala biti neka zveza, ki je nisem razumel. Fric je sklepal, da sem se zamislil iz čisto drugih razlogov:

“Vzemi trak s sabo. Film pride in gre. Nikoli več ga ne boš videl!”

Pričenjal sem se braniti. Podal mi je škarje:

“Reži, ne bit taka cura!”

“Kaj, če kdo opazi?”

“Nihče ne bo opazil. Nihče tega sploh ne bo gledal. To je obvezen film. Moramo ga vrteti ob praznikih, ja?”

“Ne vem, no ...”

“Ejga, to danes vsi delajo. Reži!”

Izstrigel sem gole prizore, Fric pa je prevzel trakova in jih šel lepiti. Da bo profesionalno, je rekel.

Svoj prvi film sem odnesel v domače skrivališče.

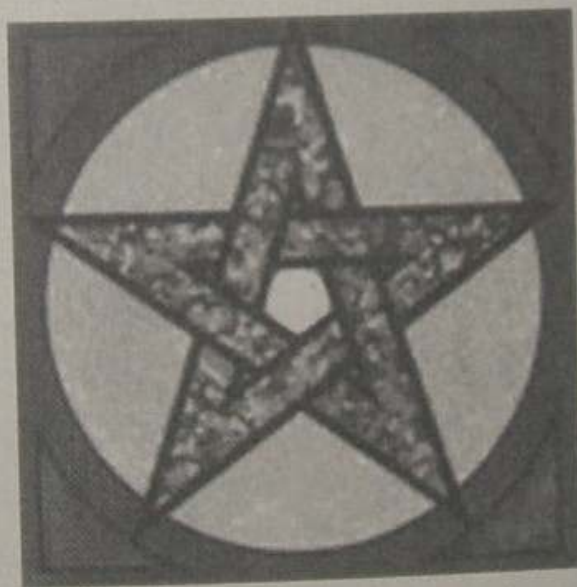
Sosed iz četrtega nadstropja

Globoko sem vdihnil, si razkuštral lase in pozvonil. Iz notranjosti je donelo soliranje na električni kitari, zato me ni presenetilo, ker Hipi Roman ni prišel odpret. Počakal sem na konec komada in zvedel, kako dolgo lahko kitaristi igrajo brez prekinitve.

Ko je glasba utihnila, sem odločno pozvonil kar trikrat zapored. Nobenega odziva. Spet sem pritisnil na zvonec. Zaslišal sem korake, ki so se kmalu ustavili, zato sem ponovno uporabil prst. Pentangle sem držal pred sabo kot ščit in počutil sem se močnega: izpolnil sem nalogo, ki je bila videti nemogoča.

Vrata so se odprla. Hipi Roman je pokukal ven, za njim pa je priplaval čudno dišeča meglica. V rokah je držal cigareto, ki si jo je zvil sam, vendar zelo površno in skrivenčeno.

“Tovariš, tu so Pentangli!” sem privzdignil ploščo.

Zenice so mu rahlo plavale sem ter tja, kot zlati ribici v šolskem akvariju. Pričental se me je polasčati grozen občutek, da sem neviden.

“Rekli ste ... Pentangli ...”

Kako sem sovražil obup, ki se mi je pričel plaziti v glas!
"Niso komerciala ... alter ..."

Utihnil sem. Roman je še kar visel ob podboju in gledal vame, ne da bi utripal z vekami in ne da bi me videl.

Plošča mi je klonila.

"Roman, prosim ..."

Nobene spremembe. Je mogoče, da je bil ves trud zaman? Ne samo moj, celo Fričevo odrekanje kavbojkam in Nonino počasno okrevanje, ki se je zakompliciralo v pljučnico ... vse zaman?

"Tovariš, prosim vas ... zakaj me ne spoznate?"

Preprijal sem ploščo v levico in jo spustil ob bok. Ni bila več pomembna. Desnico sem dvignil, kot v šoli.

"Veste, jaz sem Egon, tisti Egon, ki je vaš sosed. Egon iz drugega nadstropja."

S kazalcem in sredincem sem izoblikoval številko dve, da ponazorim, odkod prihajam, ko je sosedov obraz pokazal znamenja življenja.

Tudi on je dvignil roko, izprožil prsta in rekel:

"Peace, brother! Oprosti, ker nisem takoj vedel, da si naš. Kar naprej, kar naprej!"

Porinil me je v stanovanje in zaprl vrata za mano.

Sobo so polnili živo pisani predmeti in oblačila, naložena v kartonaste škatle. Povsod so stali lonci s sobnimi rastlinami, vendar niti ena ni cvetela. Večji del prostora je zavzemala nizka postelja; gramofon je Roman položil kar na tla, parketa pa se ni videlo prav veliko, ker so ga prekrile plošče.

Previdno sem se jim izogibal med hojo, pod Romanovimi podplati pa so pokljale in včasih tudi počile. Zvalil se je na posteljo in mi pokazal, naj se mu pridružim na drugi polovici. Podal mi je cigareto in iz vljudnosti sem potegnil, četudi ga nisem hotel oškodovati, saj je bil očitno, kot so nam rekli v šoli, socialno ogrožen.

Strop je polepil s pladnji iz kaširanega papirja, v kakršnih so trgovine dobivale jajca. Takoj sem vedel, da sem prišel na pravo mesto. Samo največji glasbeni poznavalci znajo s to odlično izolacijo izboljšati zvok v prostoru.

Pokadila sva cigareto. V ustih mi je pustila čuden okus. Vrtelo se mi je, hkrati pa mi je neprestano šlo na smeh. Komaj sem ga krotil, saj se na obisku nisem hotel obnašati nevljudno.

Roman je na slepo zamahnil z roko proti desni in s prižgano konico cigarete tipal po tleh, dokler je ni zmečkal. Razširil je dlan in zaklel:

“Šit, ne maram singlov! Uničujejo mi parket!”

Dvignil sem se in pogledal. Res je ugasnil na mali plošči, ki je na sredini imela večjo luknjo in zaradi tega ni sežgal zgolj plastike, marveč tudi les pod njo. Razgledal sem se po raztresenih ploščah in ugotovil, da jih uporablja namesto pepelnika. Skoraj vse so imele povsem razbrazdane nalepke, dostikrat pa mu je ogorek prežrl še kakšno skladbo.

“Oprostite,” nisem mogel zdržati, “a ni škoda plošč? Saj zadnjih komadov sploh ne morete več poslušati?”

Hipi Roman je pogledal okoli sebe.

“A si haj?” je rekel. Nisem ga razumel.

“Koliko me pa je? Kaj me pa vikaš?”

“Oprostite ... hočem reči, oprostite ...”

“Dobro, dobro. Vsak bend na začetek postavi najboljše, kar ima. A je tako? Greš v trgovino in poslušáš od začetka, ne od konca. Bolj globoko se spuščáš v ploščo, bolj je en sam jajc in škart. Temu se reče psihologija.”

Pričel si je zavijati novo cigareto. Filter si je naredil kar iz dna škatlice vžigalic.

“A bova poslušala Pentangle?” sem vprašal.

“Sori, jih pa nimam.”

“Saj sem jih jaz prinesel. Sem si rekel, da bi poslušala nekaj progresivnega ...”

“Mulo,” je rekel, “ti si še malo zmeden. Progresiva je muzika, ki ima noter orgle Hammond, drugo, kar prav tako ni komercialno, je alternativa.”

Vstal je in se opotekel do gramofona. Pokleknil je predenj, izbrskal s tal singlico in jo dal gor. Zagrmeli so bobni in za njimi zategnjen in zavijajoč zvok.

“Hammond!” je rekel, “no, kaj je to?”

“Progresiva,” sem ponosno povedal.

Klofnil je ploščo s krožnika, da je odletela po sobi.

“Točno,” me je pohvalil. Vrnil se je na posteljo.

“Daj gor Pentangle,” je rekel, poslinil papir in ga stisnil skupaj.

Šel sem do gramofona in se ga dotaknil. Prvič v življenju!

Vse sem vedel, zato sem ravnal odločno, vendar ne zaletavo. Spihal sem cigaretni prah s krožnika, postavil nanj prvo ploščo, pogledal, ali je res na strani, označeni s črko A, nato umaknil ovitek čisto do zidu, za vsak slučaj. Premaknil sem iglo nad uvodno praznino na obodu in jo počasi spustil.

Nekakšen čuden glas, nato podivjano ploskanje in - kako so ti Pentangli šopali! Kakšno divjanje pevca! Kakšna hitrost ...

“Daj na triintrideset!” je godbo prevpil Roman.

“A?”

“Triintrideset!”

Pojma nisem imel, o čem govori. Nakar sem ob vrhnji stranici zagledal nekakšen preklon, pod katerim je pisalo 33 – 45 – 78 in ga iz srednjega položaja premaknil proti prve-
mu. Glas je postal normalen, hitrost se je zmanjšala. Pentangli so zveneli nenadoma precej bolj prijazno.

Ves rdeč od sramu sem šel delit cigareto z Romanom.

“Šit, saj se tudi jaz večkrat zajebem. Pojma nimam, zakaj morajo single delat na 45 obratov, LP-je pa na 33. Samo komplicirajo!”

Zatopil sem se v eno svojih nekoristnih sanjarij. Kaj bi se zgodilo, če bi ustanovil svojo skupino in bi igrali stalno na 45 obratov? Hitreje in še hitreje od hitrega? Mogoče celo na 78, to bi moral enkrat poskusiti!

“Šit,” je spregovoril Hipi Roman, ko sva pokadila. “Že dolgo nisem bil nikjer, tule je pa sam šit. Včasih slišim tvojo tastaro, kako se dere. A je mal prfuknjena?”

Zardel sem.

“Šit, saj je bil moj fotr tudi. Ni čudno, da mu je mat pobegnila. Kako mi je težil, ko sem prvič prišel iz Amsterdama. Prisilil me je, da sem šel delat v Železarno in vsi so se vtikali vame. Najbolj pa nek zagaman delovodja, ki me je enkrat dobil na samem in rekel, da bi se on tudi vpisal v hipije in kje to lahko storiš? Ker je slišal, da imamo svobodni seks, pa seksualno revolucijo. Sem mu rekel za fotografijo, tako kot za osebno, in tristo mark. Moj fotr je bil šef mestnega lovskega društva in sem mu ukradel prazno člansko izkaznico. Dal sem noter fotko od delovodje, pa njegove podatke. Na začetek sem napisal, da je delovodja pooblaščen za svobodni seks in seksualno revolucijo. Kako se je slinil od veselja! Potem sem mu še razložil, kako naj uporablja rubrike ULOV, DNE in TEŽA. Zraven sem mu dal tisto šolsko šampiljko z jelenčkom in rekel, naj s tem poudari kapitalne ulove, recimo plavolaske. Na platnico sem natipkal ime našega mesta in številko 0001, tako, kot jo je imela Titova partijska izkaznica. Tip je postal čisto blažen. Opozoril sem ga, naj ne teži neposvečenim. Da njegova izkaznica velja samo pri onih, ki so tudi člani. Pomisli, sam je skontal, da je številka 0001 v mestu in mora nekaj narediti. V enem tednu so prišli k meni štirje njegovi prijatelji in se hoteli včlaniti v hipije. Povečal sem tarifo na štiristo mark, in ko ni bilo fotra, v lovskem društvu izdelal nove izkaznice. Šit, kako je krenil biznis, to je neverjetno. Pojma nimam, kaj so počeli, ker nisem vpisal

niti ene ženske. Sami starci, vampasti in plešasti, so hoteli pooblastilo za svobodni seks in seksualno revolucijo. Počasi se mi ni ljubilo več tipkati in sem za včlanjevanje pooblastil delovodjo, sam pa pobiral samo procente. V službo mi ni bilo treba več hoditi, prisotnost mi je itak on žigosal, denarja sem pa imel za potovanje po svetu, kolikor sem hotel. Vse sem videl, od Indije do Woodstocka. Vračal sem se domov samo po keš. Delovodji sem povedal, da se naše hipi gibanje po svetu uspešno širi. Pa saj je sam videl v časopisih bejbe iz Woodstocka, pa Isla, kako se gole valjajo po blatu! Nakar se vrnem in me obstopi pet tistih z najnižjimi številkami. Zakaj jim ne pripeljem kake hipijevke iz tujine? Pri nas se nočejo vpisovat, pa bi se zagotovo, če bi vedele, kako moderna je zdaj svobodna ljubezen na zahodu. Nujno moram zrihtat mednarodno izmenjavo, nekaj podobnega delovnim akcijam. Pa blond naj bodo! Težili so in težili. Znoj sem komaj brisal s čela, ker res nisem več vedel, kaj naj še naložim. Nekako sem se jih znebil in pridem domov, fotr je pa kar skakal! Kam izginjajo izkaznice? Našel je mojo svileno ruto v lovskem društvu, kaj sem počel tam? Zakaj je delovodja tako skrivnosten, pa vsi njegovi prijatelji? Kaj se dogaja? Začel sem spat na nekem skednju. A komaj sem zjutraj pomolil nos v mesto, so me že lovili in me gnjavili. Pričela se me je lotevati panika. Kar naenkrat pa - konec! Vsi so izginili. Puf, čez noč! Delovodja, njegovi prijatelji, moj fotr, nobenega ni bilo več. Počasi sem izvedel, da je milica vtaknila svoj nos noter, infiltrirala svojega človeka in jih pohopsala. Tajna združba, to je težka pizdarija. V življenju se še nisem toliko bal. Mine teden, dva. Nihče me ni izdal. Zakapiral sem, da me tudi ne bo! Ker prvič: zame so vedeli samo najstarejši člani, ti pa niso smeli povedati, ker sem jaz veliko potoval in sem bil njihova zveza s tujino, kao. Na sojenju so vsi dobili po ne vem koliko let, ker so bili domača tajna skupina. Če bi se pa izkazalo, da so vo-

deni iz tujine ali celo del mednarodne zarote, bi dobili dvakrat toliko, mogoče bi koga še ustrelili. Mojega fotra so odpeljali, ker so bile izkaznice njegove, pa pisalni stroj tudi. Najprej ni nič vedel, po dveh dneh pa je vse priznal, celo idejno vodstvo. Po razglasitvi sodbe sem čisto sam ležal v stanovanju in ugotovil, kako lepo mi je. Nihče več mi ne teži. Uvidel sem, da ni boljše ureditve, kot je socializem! Povsod sem iskal svobodo, našel pa sem jo doma! Povej, se bi še kje na svetu lahko zgodilo, da ti država v eni noči odvzame vse težake z ramen, a? Da te osvobodi, dobesedno?"

Imel je prav. Hotel sem prikimati, vendar se mi je že od namena premočno zvrtilo in giba raje niti poskusil nisem.

Ti pa nimaš titove slike," sem opazil, "to je šele druga soba, ki je brez nje."

Takoj sem obžaloval izrečeno - nikoli več se nisem hotel spomniti skladišča telovadne opreme in učitelja, sploh ne tisti trenutek.

"To ti misliš!"

Roman je nekaj časa brskal pod posteljo, preden je potegnil ven zmečkano fotografijo.

Dolgo sem jo gledal. Očitno je bil seks povsod okoli mene, le nekateri so prišli prvi in se ga prilastili. Nisem več mogel skrivati občudovanja do svojega soseda - njegove plošče, fotografije, stanovanje; in kako dobro je znal obvladati očeta.

Roman je bil očitno pameten človek, ki ga slikanica o Paleju ni nikoli prestrašila.

"Roman ..." sem začel.

"A?"

Saj sam nisem vedel, kaj sploh hočem vprašati.

"Šit," sem rekel in hitro ponovil. Užival sem v dokončni odsekanosti besede.

"Res," se je strinjal, "vse je šit, a ne, da je vse šit?"

"Ne vem, no ... vse ni ... Kino je super. Film res ni šit."

"Film je ta glavni šit. Na kozmično zavest ne vpliva. Nič ne more spremenit. Film je maya."

Planil sem pokonci, kot bi se zbudil iz more.

"Kaj? Kako, Maja?"

"Ne maja," me je popravil, "maya" in grleno potegnil srednji glas. Dodal:

"Iluzija, po hindujsko. Če najdem plato, ti bom dal gor en komad od Incredible String Band, ki poje o tem. Čeprav ne vem, kje je. Mogoče sem jo že preveč ugasnil."

"A maja pomeni iluzija?"

"Ja."

Pričel sem opletati z glavo:

"Ni res! Ni res."

"Kaj je s tabo, brader?"

"Potem ne greš nikoli v kino?"

"Mi ni treba. Zrolam enega, pa gledam svoj film. Sicer pa, zdaj ni čas za kino, zdaj je čas za spremenit svet. Kino je opij za ljudstvo. O, Bog me je malo jebnu in me je dal roditi v to vukojobino, kjer nimam kaj spreminjat sveta. Poglej Jerryja

Rubina, o, ko bi bil kot on! On bo spremenil svet! O njemu se bo še govorilo, ko bova midva že davno pozabljena!"

"Film ni opij za ljudstvo."

"Si pa trmast, mulo."

"Ni, pa ni."

"Mulo, koliko hipijev ti še poznaš, razen mene?"

"A z izkaznicami?"

"Ne. Takih, nas, pravih!"

"Nobenega."

Prikimal je:

"Točno. Pa ne samo, da sem hipi, celo učenca imam."

"Kje?"

"Ja, tebe. Zato, ker se kot tvoj duhovni vodja čutim odgovornega zate, bom šel v kino in ti dokazal, da nimaš prav. Film ne more spremeniti ničesar!"

"Kdaj pa greva?"

"Lahko kar danes, če hočeš."

Fric je v čast mojega rojstnega dne naročil teden grozljivk in danes so predvajali Hišo voščenih lutk.

"Ja," sem se strinjal, "greva!"

Prišla sva že precej pozno in blagajničarka je, kot vedno, hranila karto zame. Sedeža ob meni sta bila že zasedena, prav tako skoraj vsa preostala dvorana. Razvedelo se je, da je film 3D in bo vsak gledalec za isto ceno dobil tudi kartonasta očala z barvastimi stekelci iz tanke folije. Že v predverju so si jih vsi natakneli in se spotikali drug čez drugega. Frica ni bilo. Odločil se je, da se bo sprehajal po svežem zraku, dokler se ne domisli rešitve za moped.

Na srečo je ostal prost še sedež v vrsti pred mano, zraven luknje, kamor sem iztegoval nogi. Kupil sem karto za Romana in šla sva v dvorano. Hipi se je samo smehljaj in včasih mu je glava kinknila. Bal sem se, da bo zaspal in bo najina razprava ostala nedorečena.

Tudi med filmskimi novostmi ni nihče snel očal, ko pa se je pričel film, se je po dvorani razširilo kričanje. Roke so se iztegovale proti nam, nas hotele zgrabiti in instinktivno smo sklanjali glave. V zadnjem delu je hiša norega kiparja pričela goreti. Vosek se je cedil z lutk in razkrival razpadla trupla pod njimi. Padala so na nas in zmogli smo samo še vreščati. Na desni strani je začel rasti teman madež in se širil preko platna. Vedno bolj sem se pomikal v levo in konec pričakal skoraj kleče v odprtini prednje vrste.

Obiskovalci so odhajali med glasnim smehom in štoski, ki so hoteli prikriti, kako pretreseni smo. Pomagal sem Romanu do prve ulične svetilke, da se je s čelom naslonil nanjo in prišel do sape.

“Šit,” je rekel, “šit, to pa zadane! U, jebemo! U, šit!”

Nežno sem mu snel 3D očala, jih prepognil in mu jih vtaknil v žep jakne iz džinsa, ki si jo je ob odhodu zdoma ogrnil preko tunike.

Čakal sem in nisem vedel, kako naj mu povem.

Še nekaj časa se je oddihoval, preden sva krenila proti bloku.

“To pa je bil bad trip,” je presodil in nisem vedel, kaj s tem misli.

Pospremil sem ga do vrat. Poskušal sem se spomniti, ali ima kje v sobi ogledalo, vendar brez uspeha. Verjetno na stranišču ... Predstavljal sem si, kako ga bo prizadelo, ko bo ugotovil, da so se mu od groze lasje na drobno skodrali v nekakšne čudne, zlepljene volančke, kakršnih še nisem videl nikoli, in da je bil tisti črni madež, ki se je med filmom vedno bolj bohotil pred mano, njegova v zrak štrleča frizura.

Povabil me je na še en dim, a sem odklonil. Le Pentangle sem vzela.

“Raquel Welch me je zajebala,” je Fric zviška padel na stol, “zdaj pa bo pizdarija.”

Odmor se je šele začel. Prvo uro Frica ni bilo, kar si je večkrat privoščil, saj, je rekel, bo itak celo življenje moral zgodaj vstajati za Železarno; zakaj bi začel že za šolo?

“Kaj se je zgodilo?”

“Malo sem kadil na najinem mestu in razmišljal, če bi sploh šel v šolo, ko je tak lep dan. Prasica je imela prosto uro! Matr!”

“Kdo?”

“Ta, za slovenščino.”

“A te je videla?”

“Ma, ja.”

“Pa si rekel ...”

“Ejga, nikoli ne bi pogledala skozi okno! Nikoli! Nima ona pameti! Vmešala se je Raquel Welch in ...”

“Fric, nič ne štekam. Veš, da se potem čudno počutim. Povej mi po vrsti.”

“OK. Evo. Kadil sem in začel spuščati obročke. ‘Njuuuu-man’ sem govoril in nastajali so taki mali, krasni. Gledal sem jih, kako letijo, lepo mi je bilo, pozabil sem na moped, na vse. Naenkrat sem se spomnil, ejga, če so taki obročki od Newmana, kakšni so od drugih igralcev? Najprej sem rekel ‘Istvvuuuud’ in je ven prišlo komaj kaj. No, vseeno boljše kot ‘Veeeejn’, od njega sploh ni ratalo nič. Poskusil sem z ‘Rakel Uuuuuuuuuuelč’ in ... ne boš verjel!”

Z rokami je naredil ogromen krog po zraku.

“Ejga, metrski obroč, res! Toliko dima sploh nisem imel v pljučih, toliko ga ni v celi cigareti, kot ga je naredila Raquel

Welch; na njej je vse ogromno in tudi obroč je rasel in rasel! Noro, moral bi biti zraven! Nisem mogel zapreti ust! Nesloga je gor, gor, naravnost v nebo. Ni se manjšal ali zgubljal oblike. Neverjetno! Odplaval je mimo zbornice in prasica ga je morala videti. Pomolila je glavo ven in me zagledala. Kako je tulila, to ni res!”

“Kaj boš pa zdaj?”

“Kaj morem, kurc jo gleda. Naj se izlaja, jaz ne rabim te šole.”

Zazvonilo je in nisva več spregovorila, četudi je trajalo nekam dolgo, preden je vstopila učiteljica slovenščine. Vedno je prišla nenaličena, z lasmi, spetimi v čop; njena hčerka je hodila v prvi razred in moža še nihče ni videl. Najboljše ure je napolnila z dolgimi samogovori, ko se je spravila na res najmanjši del pesmi, recimo vzklik ‘Ah’ ali ‘Oh’ in v nedogled razlagala o vsem, kar je hotel pesnik z njim povedati. O trpljenju, odrekanju, o krivdi, bolečini in tako dalje. Med njenimi urami sem v miru lahko strmел v Titovo sliko in razmišljal.

Udarila je z ređovalnico ob mizo, še preden se je odmev našega gromkega “... S TITOM NAPREJ!” polegel.

“Sedite! Ti, Fric, pa kar stoj. Že preveč si presedel na tej šoli. Po zakonu smo te dolžni šolati osem let in niti minute dalj. Govorila sem z ravnateljem. Tvoj čas, dragi Fric, je pravkar potekel. Verjetno si se naučil vsaj to, kje so vrata. Nasvidenje!”

Fric je pobral torbo, me potrepljal po rami in počasi krenil proti vratom. Gledal sem za njim.

Tovarišica ga je očitno že pozabila.

“Otroci, čas je za zaključevanje ocen. Spraševala bom, vi pa se javljajte sami. Najprej tisti, ki bi radi odlično. Vprašanja iz svetovne literature. Se spomnite pravljic, ki smo jih brali? Kdo zna naštetih vsaj eno delo Oscarja Wildea?”

Moral bi dvigniti roko in opraviti s tem predmetom za letos, vendar nisem bil pri volji. Javili sta se dekleti iz prvih klopi.

In Fric. Stal je pred vrati in visoko dvigoval desnico.

Zgroženo sem ga pogledal. Gotovo pripravlja kakšno traparijo. Moral bi posredovati, ga rešiti, vendar nisem vedel, kaj se gre. Tako zelo resno je gubal čelo, samozavesten in zadovoljen sam s sabo. Zmagoslavno se je smehljajal.

Tovarišica ga je ignorirala in pokazala proti prvi roki.

“Jaz vem,” se je oglasil Fric.

Pogledala ga je in oklevala.

“Tvoje šolanje je končano. Se norčuješ?”

“Ne, le odgovoril bi rad.”

“Osem let te gledam na tej šoli, Fric, osem let. Niti enkrat nisi ničesar znal. Poslušaj dobro! Če boš pravilno odgovoril, bom pozabila tvoj današnji disciplinski prekršek in ti zaključila zadostno za povrhu. Če naklepaš kako podlost, gredo k ravnatelju tudi tvoji starši. Znaš ali ne znaš?”

“Znam. A lahko povem?”

“Daj! Vsaj eno delo Oscarja Wildea!”

Fric je zažarel in odločno odgovoril:

“Born to be Wild!”

Glavo sem sklonil tako močno, da mi je čelo udarilo ob klop. Tovarišica je rjovela od besa.

Med odmorom sem šel v njegovo kabino na stranišču. Sedel je na školjki in gledal v strop.

“Kaj ti je bilo tega treba?”

“Jebi ga, enkrat v življenju sem mislil, da nekaj znam. Enkrat! Da sem v življenju srečal nekaj, o čemer smo se učili že v šoli. Še pomislil sem, končno! Potem pa ...”

“Kaj boš zdaj?”

“Poslavljam se od kabine.”

“A bi bil rad sam?”

Odkimal je. Segel z roko v žep in izbrskal ven ključ. Vrgel mi ga je v visokem loku.

“Evo, vse to je zdaj tvoje!”

“Nočem!”

“Ma, vzemi!”

“Ne. Ni moje. To si si ti naredil in bo zmerom tvoje. Tvoje ženske, tvoji filmi, tvoje revije ...”

Vrgel sem mu ključ nazaj. Prikimal je in ga spravil. Počasi vstal in vmes dejal:

“Potem bom končal tako, kot končajo v filmih.”

“Fric?” sem strahoma vprašal.

Iz žepa je potegnil vžigalnik.

“Z ognjem,” je vzdihnil in kresnil droban plamenček.

“Ej, ne nori!”

Še preden sem ga lahko zgrabil za roko, je pritaknil ogenj k filmskim trakovom in vzbuhteli so v trenutku. Divje sva stekla iz kabine, iz stranišča, po stopnicah in ven iz šole.

Zvonjenje na vratih me je presenetilo. Nikogar nisem pričakoval. Odprl sem in pred mano je stal Fric. Oblečen samo v tiste kratke hlače iz Italije in z ogromno čelado na glavi. Izprane svetlomodre barve, z široko belo črto po sredi. Oblikovana je bila kot polovica jajčne lupine; pokrivala je še zgornji del uhljev, spodnji pa prevezala s trakom, s katerim jo je pričvrstil ob glavo. Režal se je na vsa usta.

“Fric? Dobil si moped?”

“Kako pa veš?” je šokirano pogledal.

“Ugibam ... A res?”

“JA! JA! JA!”

Prijela sva se za rami in skakala po hodniku. Stekla sva ven in pred blokom je stal moped.

“Greva se peljat!” je zavpil Fric.

“Povej prej, kaj se je zgodilo? Kakšen načrt si si izmislil?”

“Ejga, nič se nisem spomnil. Včeraj zvečer je fotr hotel peljati role na avtobus in ga je zvila revma. Prste mu je kar zasukalo. Tekal je po operaterski sobi in vpil od bolečin. Peljal sem ga k zdravniku, fotr pa mi je dal ključe od verig, da sem poskrbel za role. Moped je moj! Varen je! Stari ne bo mogel več sestavljati svojega bemfla!”

Boril sem se z groznim občutkom krivde. Boječe sem vprašal:

“Prsti so se mu zčili?”

“Ja, zakaj se sekiraš?”

“Nič, nič.”

“Greva se peljat! KAJ ŠE ČAKAŠ?”

“Samo fotoaparati vzamem.”

“TO! Danes pade slikanje!”

Stekel sem v stanovanje in pobral Smeno. Pogledal proti Noninemu zaklenjenemu delu kredence in pomislil na vse igle, ki prežijo za vrati. Se spomnil šivanke, ki sem jo brez uspeha iskal pod projektorji in se znova moral otepati morečega občutka. Zaželel sem si, da bi Nona kmalu prišla iz bolnice.

Sedel sem na moped in prijel Frica čez pas. Krenila sva glasno in počasi. Rjovela sva Born to be Wild in ropotala po glavni ulici. Vsi so naju gledali in prvič mi je bilo vseeno. Počel sem to, kar sem hotel. Končno! Prelep občutek.

“BORN TO BE WILD!!!! BORN TO BE WILD!!!!” sva se drla neprestano, ker je bil refren edini del besedila, ki sva ga znala.

“ČAS JE ZA TRIDESET!!” je zavpil Fric in krenil proti najbolj strmemu hribu. Priropotala sva na vrh vzpetine, zapornice so se pravkar dvigovale, in se usmerila navzdol. Vzpel sem se na stopalkah in gledal števec. Ni dosegel trideset.

“Kurc,” je na drugi strani rekel Fric, “trideset MORA PASTI DANES! Prej ne grem domov! Pejva!”

“Ej, te bom slikal, kako voziš sem! OK?”

“OK, Billy!”

Obrnil se je, in medtem ko je lezel počasi proti vrhu, sem pripravil fotoaparatus. Nastavil sem metre na neskončno, glede svetlobe in zaslonke pa mi ni bilo treba veliko ugibati; niti najmanjši oblak ni skalil neba.

Fric je prilezel na vrh, stopil z mopeda in ga obrnil. Najprej je na mestu nekaj časa divje navijal ročico za plin. Ropotalo je in gremelo, pokalo in se kadilo. Krenil je zlagoma in pripravil sem fotoaparatus. Četudi doseže trideset, sem imel zadosti časa za celo serijo fotografij. Pogledal sem skozi iskalnik in se odločil še malo počakati. Fričev obraz je bil zaradi

daljave komaj razločen, vendar čuden. Nekaj ... Napenjal sem oči. Povsem pozabil fotografirati, čeprav je prevozil že sredino hriba. Njegove ustnice so opletale po preostalem delu obraza. Pačile so se, se povlekle nazaj, plapolale, trzale, odkrivalale zobe in dlesni v celoti, niti za trenutek se niso ustavile. Nisem mogel odtrgati pogleda. Nenadoma sem se spomnil, kje sem že videl podobno gibanje: v letih, ko so Rusi in Američani tekmovali, kdo bo prej prišel na luno, smo v Novostih neprestano gledali bližnje posnetke astronautov pri vzletanju. Strašne sile so jim na podoben način maličile obraz, kot se je sedaj dogajalo Fricu. Hitrost mopeda zagotovo ni bila kriva; je mogoče, da se je moj sošolec v vožnjo le popolnoma vživel?

Hitro sem prinesel kukalo k očesu in ga hotel slikati. Črna lisa je legala preko prizora in ga pokvarila. Spet sem odmaknil Smeno in videl, da se spuščajo zapornice. Se najprej ustrašil in se pomiril, češ dovolj časa ima za zaviranje ali zavijanje. Gotovo res, le da ni poskušal ne prvega ne drugega.

Sploh ni gledal predse, marveč je opazoval brzinomer!

Stekel sem po hribu. Se drl, vpil, mahal!

Zaradi hrupa me ni mogel slišati.

Videl sem že lokomotivo z naloženim vagonom kokil. Strojvodja je opazil nevarnost in pričel trobiti.

Fric se je nagnil čisto naprej, da bi zmanjšal zračni upor, skoraj legel je na moped, in še vedno ni dvignil glave.

Vlak mi ga je zakril. Tekel sem, jokal in klical Fričevo ime.

Zadnja kokila se je odpeljala, mimo mene pa je priropotal moped. Sam. Ko je zavozil v hrib, je pričel opletati, zaneslo ga je in prevrnil se je na kup gramoza.

Dosegel sem zapornice. Gledal po tirih. Nikjer krvi, ne raztrganega mesa, ki sem se ga tako bal.

Pogledal na drugo stran.

Moja prva misel: Fric še kar vozi motor.

Z usločenim hrbtom, s široko razprtimi rokami. Sede, z naprej štrlečimi koničastimi koleni.

V zraku!

Lebdi!

Z rdeče-belo črto vodoravno čez obraz.

Očitno je tik pred zdajci pogledal na cesto in z zobmi treščil naravnost v zapornico. Obvisel na njej, zagrizen vanjo, jo oklepал s čeljustmi.

Rahlo se je zibal naprej in nazaj. Zapestje je še kar privijalo plin. Zvok vlaka se je porazgubil. Za trenutek je bilo slišati samo tiho škripanje.

Ostanki Fričevih zob, ki se drgnejo med zibanjem.

Vmešalo se je glasnejše cviljenje mehanizma, ki je pričel dvigovati zapornice.

Sklonjen sem stekel preko in z rokami obkrožil prijatelja, ne da bi se ga upal dotakniti. Oči je imel odprte, a obrnjene na belo. Po bradi se mu je cedila kri in koščki zob.

Zapornica se dolgo ni mogla odriniti, ko pa se je končno napotila navzgor, je Fric počasi pričel drseti po njej. Iz ust mu je škripalo stokrat huje kot nohti po šolski tabli.

Zgrabil sem ga z obema rokama in potegnil. Padel mi je v naročje.

Poskusil sem se spomniti vsaj kake malenkosti iz obveznega šolskega pouka prve pomoči, a brez uspeha. Nazadnje sem ga nagnil naprej in udarjal po hrbtu, da je izpljuval zobe in kri ter pričel stokati. Pustil sem ga ležati ob robu ceste, na boku, in stekel po moped. Tolkel sem s podplatom po zaganjaču, dokler ni štartal, nato zapeljal čez tire. Fric se je poskušal pobrati. Pomagal sem mu na noge in ga spravil na sedež. Oprijel se me je in krenila sva. Obračal sem ročico za

plin, menjati pa nisem znal. Itak se ni bistveno poznalo pri hitrosti.

Pomagal sem opotekajočemu Fricu v čakalnico nujnega oddelka in ostrmel. Čakajoči so jo napolnili bolj od avtobusa mestnega prometa po koncu izmene. Stali in sedeli so drug ob drugem in vsak je držal v rokah kavo, banane, margarino, nekateri pa so svoje darilo skrili v neprozorne vrečke. Le midva sva prišla povsem brez daril – naju bodo sploh vzeli?

Fric je stokal in jokal.

“Boli, Egon, boli,” je nekako zamrmral in komaj sem ga razumel.

Tudi meni je šlo na jok.

Počutil sem se povsem nemočnega, golega. Sam, brez kave ali banan sredi zdravstva – to je krivica!

Fric je samo še grčal. So mogoče tisti, ki so še kar posedali takrat, ko so reševalci pripeljali Nono, čakali že od dopoldneva? Bom pustil svojega prijatelja trpeti do noči?

Napadel me je strašen bes.

Zašepetal sem mu na uho:

“Fric, jebemo sunce, Fric, ne skrbi! Tudi jaz sem se v življenju kaj naučil! Pa če sem še tako bedast!”

Odvlekel sem ga na sredo množice in začel na ves glas rjoveti.

“OOOOJOOOOOJ!!!!!!

ZDRAVA MARIJA MILOSTI POLNA PROSI ZA NAS!!!!!!!!!!”

Nisem še končal druge ponovitve, ko me je že poiskala sestra in naju spremila v ordinacijo.

O Fričevi nesreči sem pripovedoval Hipiju Romanu in ugotovil, da je vse izrečeno drugim vedno le zgodba; to nas reši doživetja prave bolečine in nam pusti le sočutje. Pojačal sem škripanje koščkov zob po kovini, povečal pretok krvi in zamolčal, na kakšen način sva prišla preko vrste. Frica sem že pospremil domov, in ker očeta ni bilo, sem počakal, dokler se ni umil in legel. Okoli ust so ga naredili podobnega Frankeinsteinu, pošitega in polepljenega.

Roman je lahko komentiral samo z občasnim:

“U, šit!”

Zvil je cigareto in pričela sva kaditi.

Poslušala sva T. Rexe in trikrat sem vstal ter vrnil Kralja ropotajočih duhov na začetek. Zamolčal sem, da sem poprej prevedel vsako besedo na ovitku, se jih naučil na pamet, jih zapisal na list, iztrgan iz zvezka, in ga vtaknil v ploščo. Sploh pa nisem omenil čudnega dogodka, ki ga nisem znal razložiti: zaradi toplega vremena in Nonine odsotnosti sem lahko široko odprl balkonska vrata, porinil noge skozi in prevajal, naslonjen ob posteljo. Sam ne vem, zakaj sem pogledal pod stranico in potegnil na plano ročaj bivše samokolnice. Zavihtel sem jo kot meč, si predstavljal sebe kot kralja, se postavil na sredo sobe in zavpil, da **IMAM VSEGA ZADOSTI!** Kako sem pregnal vse ropotajoče duhove in duše!

Ko se je iztekla tudi druga stran, je našel Incredible String Band in mi jih zalučal. Ležala sva in poslušala mijavkasto zategovanje besede meeeeeeeeya, meeeeeeeeya. Niti približno mi ni zvenelo tako lepo kot Maja, ki sem jo poznal jaz.

Na lepem sem se spomnil ponedeljka, in minilo me je veseljje do glasbe. Samo še dva do konca šole. Samo še dva.

Kaj pa gramofon? Bližal se je regres, jaz pa nisem imel nobenega pravega načrta. Mama je Heintja zataknila za ogledalo in čeprav nočnih deklamacij nisem opustil, napredka nisem zaznal. Teden je minil mirno - zjutraj sem odšel v šolo, ko je mama še spala, prišel domov, ko je bila že v službi, in ležal buden z zaprtimi očmi, ko se je vrnila.

"Meeee... Meeee... Meeee... Meeee... Meeee... Meeee..." so se zataknilo Incredibli.

"A, šit!" je rekel Hipi Roman, segel v žep in mi ponudil kovanec za dvajset par.

Nerazumevajoče sem ga gledal.

"Oh," je vzdihnil in se spravil na noge. "Pridi sem, da te poučim o avdiofilstvu!"

Pokleknila sva h gramofonu. Pevec je meeee-kal dalje. Roman je iz žepa potegnil za celo pest kovancev, od najmanjših do največjih. Obrnil se je in mi pokazal zadnjo plat kavbojk.

"Poglej!" je rekel.

"Kaj?"

"A vidiš desni žep?"

"Ja?"

"Kakšen je?"

"Zdrgnjen."

"Točno!"

"Pa levi?"

"Tudi, ampak manj!"

"Točno!"

Zadovoljno se je zasukal nazaj k meni.

"Iz tebe bo še pravi ljubitelj glasbe," me je pohvalil.

Videl je, da ne razumem, zato se je lotil razlage:

"Poglej, igla se zatakne in potem cuka na istem mestu, takole. Predstavlja si njeno pot kot kanal, iglo pa kot ladjo.

Plove po kanalu, na sredi stoji skala ali ledena gora. Bumf, trešči ladja ob oviro in ne more naprej. Zaletava se in zaletava. Ne gre. Pomagat ji moraš! Obtežiš jo, da lahko prebije prepreko in se vozi dalje. Poglej!"

Vzel je nazaj kovanec, ki sem ga stiskal v dlani, in ga spretno položil na gramofonsko glavo.

"...eeya, Meeeeeeeya ..." so krenili Incrediblei.

"Evo, vidiš!"

Strmel sem od navdušenja.

Snel je kovanec, ne da bi se poznalo pri glasbi in mi ga ponudil.

"Poskusi!"

Sem; in s prsti zbil glavo, da je šarila sem ter tja. Po nekaj poskusih se mi je vsaj približno posrečilo.

"Malo boš še treniral, pa bo," je optimistično napovedal Roman.

"Ne razumem pa, zakaj si mi prej kazal hlače?"

"Niso vse ovire enako težke. Pravi ljubitelj glasbe že po poku točno ve, kako težak kovanec mora uporabiti. Vedno nosi s seboj vse možne velikosti, pa se mu prične poznati na žepih. Po tem se resnični asi ločijo od bleferjev!"

Pričel je jemati plošče s tal in jih dvigovati.

"Tale je za petdeset para, ta ne rabi kovanca, pri tej bi zadostovalo pet par, ta pa ..."

Zamislil se je in dvomeče ogledoval precej razpraskano površino.

"Skrajna rešitev je radirka in na njej petdeset para, ampak ne vem, no ... A ti je zdaj jasno?"

"Ja."

Šla sva kadit. Nisem si upal priznati, da so to gotovo tiste mamile, o katerih je včasih govorila mama; saj mi niso naredile nič hudega. Res mi je vedno prej ali slej postalo slabo, a

do tistega trenutka sem se lahko brez vzroka zadovoljno smehljaj.

Roman je prekinil molk.

“Zadnjič nisi nič rekel o svoji tastari. A je prfuknjena?”

“Ne znam povedat.”

“Kako bi jo pa opisal, z eno besedo?”

“Ne vem.”

“Poskusi!”

Zamislil sem se. Spomnil sem se samo Noninega izraza, ki itak ni bil namenjen moji mami:

“Ni od tega sveta.”

“Kako to misliš?”

“Sploh je ne razumem ... mislim, jo ... ampak ... vse, kar počne, mi je nekako čudno ... potem pa jaz mislim, da sem čuden.”

“Ti si že v redu!” je globoko vase potegnil dim Hipi. “Tvoja stara pa ni. Spomnim se mojega fotra. Samo hodil je po stanovanju in težil. Kako je pospravljeno, kako je postavljeno in podobno. Enkrat mu ni bilo všeč, kako je tastara držala jušnik, ko ga je nesla na mizo, in jo je poslal nazaj v kuhinjo. Vsaj desetkrat. V enajsto sva jo čakala in čakala, nazadnje je mene poslal gledat, kje je. Jušnik sem našel, tastare pa ne. Ni se več prikazala. Ima tvoja vsaj kakšnega fukača?”

Najprej sem moral izraz združiti z mojo mamo, nato sem se zamislil.

“Ne vem, no ... saj se z vsakim človekom takoj skrega. Dvomim.”

“Mogoče se skrega zato, ker ga nima? A ti sploh kaj veš o njej?”

Odkimal sem.

“A veš, da zadnje čase prvič razmišljam o njej. Prej sem se je samo bal in jo jemal za nekaj naravnega ...”

“Kako naravnega?”

“Kot katastrofo ... kaj vem, potres ali poplavo.”

Nisem upal povedati, da sem med pogovorom s Fricem o njej mislil že kot o pošasti iz grozljivk. Spihal sem košček tobaka z jezika in nadaljeval:

“V bistvu nerazložljivo. Stalno mi pripoveduje neke zgodbe in vse so čudne.”

Spomnil sem se prenašanja na rokah, ko so me bolela ušesa. Mnogokrat sem razmišljal o njej, vendar je še zdaj nisem znal razvozlati.

“Njeni nasveti in modrosti ... Res, kot bi bila v drugem svetu.”

“Spaced out, a? Da ne je kakih gobic?”

“Samo pohane marele, kadar jih dobi od nekega sodelavca.”

Roman se je skoraj zadušil od smeha.

“Duhovit pa si,” me je pohvalil, ko je prišel k sebi.

Vztrajal je:

“Drug svet, pa to. A misliš, da živi kako skrivno življenje?”

“Ne, ne znam razložiti. Ne drug svet. Samo druga pravila veljajo pri njej: kaj je logično, kaj zmedeno, kaj pametno, kaj neumno ...”

“Zdaj si pa zakompliciral.”

“Kako naj povem? Zdi se mi, kot bi se dogajala v filmu. Tam pokažejo samo tisto, kar je zanimivo, in tudi pri njej ni mirnih trenutkov. Gre po kruh v trgovino in doživi prevare, zarote in izdaje, vsaj te, če že ne česa hujšega. Na začetku je vedno žrtev, na koncu pa zmaga. Nikoli ne dvomi, zmerom ima prav. Ne razumem, no.”

Spljuval je še zadnje ostanke papirja z ustnic. Incredibly so prišli do konca in šel sem jih zamenjat z nekimi Fairport

Convention. Ti so imeli celo ovitek. Člane skupine so narisali na igralnih kartah. Kitarist je bil super; za razliko od vseh drugih je počasi pikal strune in vsako pošteno zategnil, preden jo je izpustil.

“Si jo kdaj poskušal zasledovati?”

Nemogoča misel; veselil sem se, kadar je nisem videl, in še rinil naj bi za njo?

“Ne.”

“Kakšni skriti dnevniki, kotički?”

“Dnevnik ne ...”

Spomnil sem se mukoma in v nedoločnikih napisanih listkov, ki mi jih je včasih puščala. Skriti kotički? Pred očmi mi je živo vstala notranjost naše garsonjere.

“Res ima en del kredence zmerom zaklenjen.”

“To!” je stisnil Roman roko v pest. “To je to!”

“A misliš?”

“Seveda. Ne more človek hraniti svoje notranjosti samo tu ...”

Plosko se je udaril po trebuhu, nato še po prsih.

“... mora imeti še nekaj, kamor spravi materialne spomine, kot jim jaz rečem. Saj veš, pisma, fotografije, dnevnike ... aja, teh ne, si rekel.”

“Šel bom, pa bom odprl,” sem kar zlepa izjavil.

“Omaro?”

“Ja, kredenco. Zdaj!”

Roman je iztegnil prsta v črko V.

“Srečno, brader!”

Vstal sem poln prekipevajoče odločnosti. Ni me minila niti po stopnicah in ne v garsonjeri. V kopalnici sem pobral lasnici iz mamine zaloge, zaklenil vhodna vrata, zaprl balkonska ter s tem izločil zunanji hrup, da sem se lahko osredotočil na prisluškovanje korakom.

Vtaknil sem lasnico v ključavnico in pričel drmati. Presenetljivo hitro je škljocnilo in vrata so zazevala.

Moral sem premagati prvi napad strahu. Dolgo sem prisluškoval šumom, a nisem zasledil visokih pet.

Previdno sem povečal odprtino. Tečaji so rahlo cvilili.

Zgornjo in spodnjo polici so polnila oblačila. Nahitro, hkrati pa zelo previdno sem potipal med njimi in nisem našel ničesar posebnega. Poravnal sem vsak zlikan rob in se osredotočil na drugo polico z vrha, za konec pa pustil predal čisto na dnu.

Levo stran so do vrha natlačili vezani letniki filmskih revij iz petdesetih let, zaviti v šumeč rožast papir. Iz njih so štrleli izrezki iz časopisov, precej obrazov Paula Newmana in dosti neznancev, ki so se ponujali filmarjem v oglasih, ki jih zdaj nisem več zasledil v časopisih.

FILM – OČIMA NAŠIH ČITALACA

VOLEO BIH DA IGRAM KRIMINALCE ILI AVANTURISTE

Podobna vedanost. Neboviti sam tistim. "Plešati svetle" i močnina kisa. Nis ljubodni stjevo privedam v zvečanju filmov. Film me adelo-izra i kaj se zvečam ukonni se o jone wje doli-izerali čimni ka i je zadrivam. o vva- kani izovine, svdali in mi se čimni "Kvadratni". "Opot Hana Kribo", "Hana Kribo", "Lipinski". Zava, "Vizija", "Tajni sveti". "Kvadratni", "Kvadratni" in mi glomni Paul Hra i Alan Dileo i glomni Hanaet Yoko. Deba laodar, Heintj Haidi i Hanaet je. Karižade. Vobe ko da i je izvni se čimn kalyog kiny- dale, obvezajna in avanti- stni. Inčni in jandic, jvne in Karižade jvne i Hra i Hanaet je Hra.

ŽELE DA SE DOPISUJU

1. ALENA KOCOURKOVA, PRAHA—DETVICE, KAFKOVA 20, ČSRP
2. JANA TORKANOVA, UL. A. DUBČEKA 4, HAVÍŘOV, XII. ČMÚ
3. TARIJA EVANGELA, TRIAI-MANOVA 83, SPILHA NOVA, VES, ČSRP
4. MILUŠ IVANOVA, DOLEČHO, KLEPČKA NOVA, VROČSKO, ČSRP
5. ANA KUMTAROVA, BUDINA 20, ORE, ČADCA, ČSRP
6. EVA ČEZBINOVA, KOBUTZ 20, ČSR, DALADY, ČSRP
7. MILUŠ KLIMČ, 9, PRIDRAH, ČSRP
8. EVA VOGEL-TANČOVA, ŠPANI 22, LIVENČ, XIV. ČSRP
9. JAROMILVA, HAVANOVA, GATKOVA, DOBROVODSKO, ČSRP
10. JANA MILEBOVA, SOBIA, HUSKA, ORE, TRINCIA, ČSRP

Hitro sem jih prelistal, vendar mame nisem našel. Gledala me je šele s slike, ki je delila polico, uokvirjena v lažno pozlato. Najprej sem pomislil, da jo vidim slikano mlajšo z neko drugo družino, o kateri ne vem ničesar, in špiknilo me je pri srcu, nato sem ugotovil, da sta njen mož in sin izrezana iz časopisov. Paul Newman iz nekega vesterna, vsaj po obleki sodeč, Heintje pa iz Sirote s čudežnim glasom, filma, ki

sem ga na žalost moral videti večkrat zapored. Stali so na cvetličnem polju in podrobnejši ogled je pokazal, da je mama vsako rožico izrezala in nalepila posebej.

V roza škatlah, oblepljenih z rdečimi srčki, sem najprej naletel na paket fotografij, ki jih je mama plačala, pa niso bile zadosti dobre za uvrstitev v družinski album. Sledil je zavoj maminih morskih slik iz mladih let. Na vseh je nosila zelo moško obleko, podobno mornarski uniformi. Zadnjo sem našel fotografijo z ribo. Dolgo sem jo gledal. Šel celo prav do okna in jo podržal pod neposredno svetlobo. Jo položil nazaj, spet vzela ven in pogledal še enkrat, za slovo. Zdelo se mi je, kot bi se nekaj končalo, a nisem vedel kaj. Za seboj mi je pustilo le globoko praznino.

Sledile so moje fotografije z neuspešnih poskusov slikanja za rojstni dan; mama v družbi sodelavk, ko čudno odpira usta – poznal sem izraz, verjetno se je ravno pripravljala na krohot. Droben košček bi mi skoraj ušel. Ogledal sem si ga in srce mi je pričelo močneje razbijati. Najprej sem pomislil, da gre za prizor iz filma, a v ozadju je plapolala jugoslovanska zastava. Moški je nosil klobuk in stal od nekoga odrezan. Spomnil sem se romana o revolverašu.

Oče?

Potisnil sem sliko na njeno mesto. Kakorkoli, rabil bi ga prej, ne sedaj, sem si rekel in se čudil, odkod mi pogum. Rezultat pregleda celotne police je bilo čisto razočaranje. Nobenega dejstva o moji mami razen starih filmov. O njih mi je že sama pravila dovolj pogosto, da sem vse znal na pamet in mi ni bilo treba pod rokami premetavati slik Lane Turner v vlogi Madame X. Hotel sem začeti še enkrat, pa sem odnehal. Pokleknil sem in odprl predal. Ostrmel.

Bil je poln cigaretnih ogorkov. Vsakega med njimi je mama popisala z zelo majhnimi črkami, ponavadi vzdolžno ob filtru. Grozno je smrdelo po kislem.

Pričel sem jemati čik za čikom in se trudil razvozlati črke. Dostikrat se mi ni posrečilo, a očitno je šlo za imena in številke. Šele ko sem naletel na svoje ime, mi je kapnilo. Pri šestih sem našel na stopnicah pred samskim domom še prižgano polovičko. Vtaknil sem jo v usta in potegnil. Divji kašelj je privabil mojo mamo, ki me je natepla po riti.

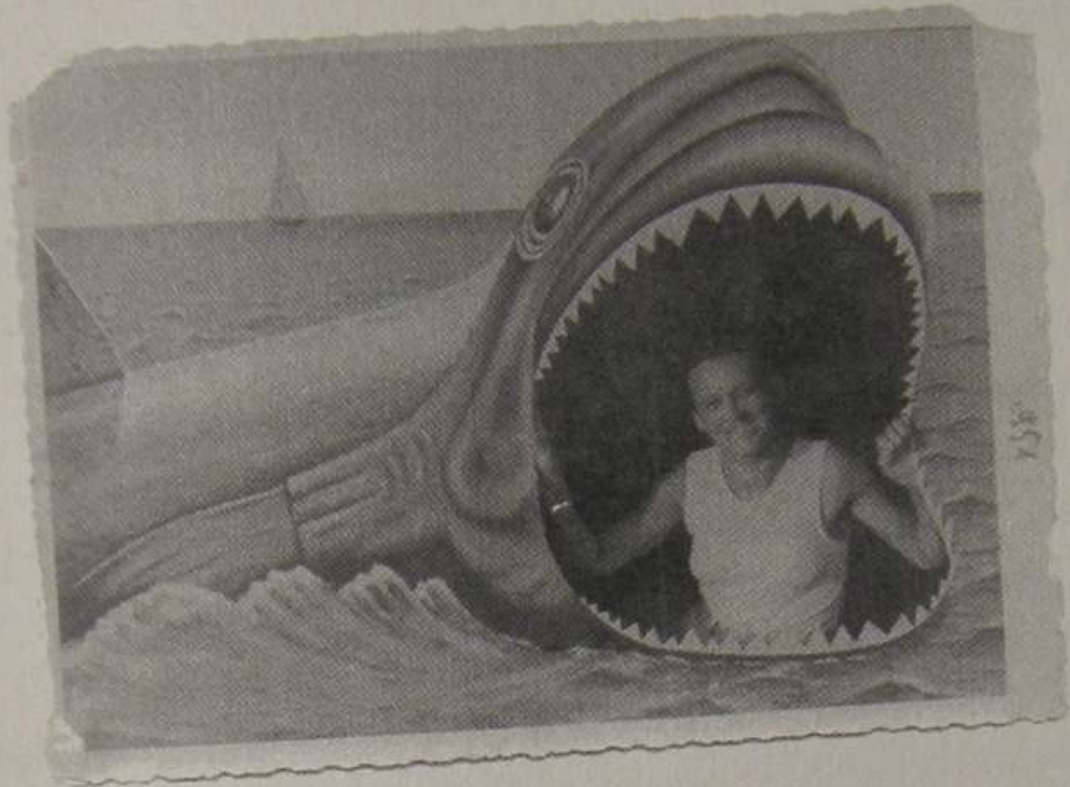
Na ogorek pa napisala moje ime, svojo starost in ga arhivirala. Kot mnogo prej in mnogo kasneje.

V glavi sem zagledal prizore iz filmov, v katerih ljubimca kadita v postelji. Mogoče se je vmes skrivala cigareta mojega očeta, a očitno kriterij spravljanja ni bila spolnost, marveč prisotnost. Našel sem nekaj dolgih, ki jih je kadir stric Vinko, in iz pripisanih let sem ugotovil, da so ostali za njim po obiskih.

Otresel sem si prste, porinil predal nazaj in zaprl vrata. Spreletelo me je, da je prišlo do strašne pomote in zaradi nje nisem izvedel ničesar; hotel sem začeti preiskovati znova, vendar sem se obvladal.

Drmal sem ključavnico, dokler ni škrtnila, vrnil lasnici in si močno zdrgnil roke z milom.

Pogum

Deževne kaplje so polzele po steklu balkonskih vrat. Pohod bo zagotovo odpadel in v šoli bomo s proslavo počastili rojstni dan maršala Tita.

Mama je še spala in potihom sem odšel. Zbirališče so organizirali kar v telovadnici. Pod košem so postavili oder, ga prevlekli z rdečim žametom in nanj pripeli iz stiropora izrezan profil tovariša Tita, zraven pa napis, ki je govoril o tem, da je mladina naša prihodnost. Oder so na obeh koncih okrasili s šopom zastav, vključno s slovensko, jugoslovansko in rdečo zastavo s srpom in kladivom ter napisom PROLETARCI VSEH DEŽEL ZDRUŽITE SE. Učenci smo se razdelili po klepetajočih skupinah. Maja me je opazila in mi pomahala. Ogledoval sem se po Fricu in se spomnil, da ga v šoli ne bom več videl. Pred vrvmi je čakala dolga vrsta fantov iz višjih razredov, in ko sem šel mimo, je trajalo, preden sem doumel, da mi vsi prikimavajo in me nekako spoštljivo pozdravljajo. Nekateri so me celo potrepljali po hrbtu.

Na oder je stopil ravnatelj v sivi obleki s črticami, potolkel po mikrofону, nekaj govoril, spet tolkel, se umaknil pred piskajočim zvokom in končno smo ga slišali:

“Učenke in učenci, pohod ob rojstnem dnevu našega ljubljenelega maršala odpade! Zdaj bo na vrsti krajši kulturni program, po njem pa veselo presenečenje. Ogled filmske predstave v kinu Odeon!”

Ko sem po dolgem premoru poskusil vdihniti, mi je zrak povzročil dolgo in zateglo jamranje, ki se je ugreznilo vame. Ni povedal, kateri film bo na sporedu. Stisnil sem se v kot in molil, naj ne bo tisti, ki sem ga obrezal. Zborček na odru je pel, drobno dekletke sijoče črnih las pa je recitiralo pesem o

pesniku, ki bi materi rad napisal pismo in še enkrat rad umrl za revolucijo. Zavidal sem mu – kako so lahko nekateri odločni celo pred smrtno grožnjo? Jaz pa negotov in tresoč od strahu!

V koloni po dva smo krenili proti kinu. V preddverju sem se iztrgal skupini in stekel v projekcijsko sobo. Fričev oče je ravno zapiral pokrov projektorja.

Jezno me je pogledal.

“Oprostite ... a je Fric v redu?”

“Ja. Jutri bo že vstal.”

“Oprostite ... kateri film bomo gledali?”

“Pojma nimam. Nekaj, kar so nam poslali za praznik. Briga me. Ne maram filmov na prazen želodec.”

Obrnil mi je hrbet. Šel sem. Upanje je že skoraj ugasnilo.

Pomislil sem, da bom moral stati, ko sem opazil mahanje. Maja je zame rezervirala sedež!

Zbasal sem se k njej in se ji zahvalil. Le nasmehnila se je. Pogledal sem nazaj. Učitelji so se pomešali med učence, da bi pazili na red in disciplino.

Spomnil sem se prvega razreda, ko so trije sošolci med proslavo šli lulat za spomenik padlim borcem in jih je videla učiteljica. Dobili so ukor, starši so morali priti v šolo in ukorili so jih po partijski liniji. Kako bodo šele kaznovali človeka, ki je oskrunil partizanski film?

Čutil sem Majino prisotnost in vedel, da se priložnost ne bo več ponovila. Kino, tema, najini roki na naslonjalih, med njima komaj centimeter. Samo premaknem prst in se dotaknem njene kože. Jo pobožam. Mogoče bi se lahko celo malo premestil, se nagnil in poskusil ujeti njen vonj?

Na skrivaj sem poskušal povleči vase čimveč zraka skozi nos. Dišalo je po vlagi, nekdo pred nama je včeraj jedel paulj, z leve pa sem vseeno zaslutil dehtenje nežnosti. Maja.

Hotel sem se stisniti k njej in se potolažiti, pa nisem upal. Kako naj ji razložim o filmu in o tem, da sem kljub zaljubljenosti vanjo, odrezal joške neznane ženske?

Luči so ugasnile, učitelji so vpili TIŠINA!, zavesa se je umaknila in film se je pričel.

U GORI RASTE ZELEN BOR je pisalo.

Zaprl sem oči in se poskušal tolažiti vsaj z Majino bližino. Med priprtimi vekami sem kukal, kdaj bo napočil strašen trenutek razkritja. Film je tekkel, dvorana je šumela, učitelji so sikali PSSSSSSSST!

Prizor je prešel le z rahlim sunkom, ki se je meni zdel strašno opazen, nihče drug pa ni niti trznil. Nasmehnil sem se. Rešen sem!

Lahko se posvetim Maji!

Nekdo v prvi vrsti je vstal. Njegov hrbet se je črno potegnil v spodnjo tretjino platna. Visoko je dvignil roko.

Telovadni učitelj!

“TUKAJ, TUKAJ BI MORALI BIT JOŠKI!!!” je zarjovel. Dvorana je v trenutku povsem utihnila. Filma ni gledal nihče več. Telovadec se je obrnil in njegove oči so žarele kot dva majhna projektorja. Imel sem občutek, da me iščejo, najdejo in prežarijo. Pričel sem se tresti, ves. Od podplatov do temena, v krčevitih, kratkih tresljajih. Zagrizel sem ustnico. Spet sva bila sama, tako kot ob ponedeljkih v skladišču. Nikogar drugega ni bilo, le jaz in njegova sapa. Zdaj zdaj se mu bodo roke stegnile prek vrst in me za bradavice potegnile na oder, me razkrinkale in kaznovale.

“TA FILM SEM ŽE GLEDAL, MORAL SEM GA GLEDAT, IN VEM!!!! TUKAJ, NA TEM MESTU BI MORALI BIT JOŠKI!!!!”

Pokazal je na platno.

“IN KJE SO?”

Pa v dvorano.

“VPRAŠAM VAS, KJE SO JOŠKI?!?”

Popoln molk. Še zvoki filma so odplavali v ozadje.

Telovadec je gledal točno vame in stisnil sem stegna, da se ne bi polulal v hlače. Tresenju se je pridružilo še šklepetanje zob.

Obe roki je odročil v zrak. Postal je podoben kipu talca, ki ga niti ustrelitev ne more prestrašiti.

“ODREZALI SO JIH! JA, ODREZALI!”

Po grlu se mi je že pelo tiho jecanje.

“ODREZALI SO JIH KOMUNISTI!!!” je zarjovel glasneje, kot bi si sploh mislil, da je mogoče. Ni mu zmanjkalo moči in ne glasu:

“VSAKO LETO SO KOMUNISTI BOLJ PARANOIČNI! ZDAJ ŽE IZ SVOJIH FILMOV, ZA SVOJE PRAZNIKE, REŽEJO VEN PRIZORE, KI SO JIH ŠE VČERAJ DOVOLILI! DOL S CENZURO!!! DOL Z RDEČO BANDO!!! DOL S PROLETARCI, HOHŠTAPLERJI IN SIROMAKI!!! DOL!!!”

Modrikast sij ga je osvetljeval, visoko povzdignjenega v pravičniški jezi.

“ZDAJ, TAKOJ, HOČEM TUKAJ, NA TEM MESTU, VIDET JOŠKE, KI JIH JE KOMUNISTIČNA CENZURA ODREZALA! A JE JASNO!?! A VAM JE TO JASNO!?! JOŠKE NAZAJ!!!!”

Majina dlan se je spustila na mojo in me v trenutku umirila. Vse je izginilo hkrati: tresenje, jecanje, strah.

Mama je dobila regres in šla sva v trgovino z elektromaterialom kupit lesteneč za kuhinjo. S sabo sem vzel šolsko torbo, kar se ji ni zdelo prav nič čudno. Vanjo sem zbasal trakove, ki sem jih izrezal iz šeleshamerja in nanje s pomočjo ravnila potegnil natančne črke v napisih UGODNO, IZJEMNO UGODNO in RAZPRODAJA. Delal sem ves prejšnji dan. Na srečo sem imel dosti časa, saj so nas spustili domov takoj po tistem, ko so telovadnega učitelja pospremili na zaslužen dopust v krogu svojih prijateljev in družine, kjer si bo lahko nabral novih moči po napornem delu, kot je povedal ravnatelj.

Zbudil sem se že ob šestih, kljub temu da sem ponoči podvojil recitacije, in kljub soboti, ko sva bila oba z mamo prosta. Vstal sem, vzel Heintjevo ploščo z ogledala ter pustil, da me je mama zagledala prižeto z njo ob prsi, ko se je zbudila.

“Kaj pa ti tako zgodaj?” je vprašala.

“Mama, jaz ne morem več spati. Tako rad bi poslušal Heintja!”

“TI BOŽČEK, PRIDI, TE BOM OBJELA!”

Ko sva stopala mimo izložbe, sem jo poskušal rahlo usmeriti proti steklu, vendar se mi premik ni posrečil.

“O, mama, glej, gramofon!”

Ni ga zaznala. Vstopila sva. Trgovino so napolnili kupci, vsi z regresnimi boni v rokah. Edino mirno in nepremično telo je pripadalo prodajalcu.

Mama me je povedla do ogromnega lestence, s katerega so v koncentričnih krogih visele plastične kaplje, rahlo posrebrene z vrhnje strani.

“Mama ... tam je gramofon ...” sem znova poskusil.

"Tega ne rabiva. Rabiva pa lep luster za v kuhinjo," mi je pokopala skoraj vse upe. Izmuznil sem se do Iskrafona in že segel v torbo po napise, ko sem šele opazil, da je polica prazna.

Stekel sem k prodajalcu.

"Tovariš ... tam na polici ... a nimate več Iskrafonov?"

"Ne."

Pričel sem se že obračati, ko sem se spomnil izložbe.

"V izložbi je pa še?"

"Ja."

"Zakaj ste rekli, da jih ni več?"

"Ker si vprašal za polico! Kako naj ti odgovorim, če ne znaš vprašat?"

Na obrazu mu je bilo videti, kako trpi, ker je izpostavljen vznemirjenju kupcev. Nek moški mu je hotel zastaviti vprašanje, vendar ga je hitro zavrnil, češ vse piše tam, in pokazal v nedoločno smer. Nihče se ni razburjal ali čudil. Vsaka trgovina je premogla podobnega trgovca, jaz sem tega pogosteje videval zaradi svojih glasbenih želja.

Za vsak slučaj sem stopil iz trgovine in preveril, če sem poprej dobro videl. Sem. Spregledal sem le listek, postavljen na pladenj gramofona. REZERVIRANO je pisalo.

"Tovariš, a imate še kakšen Iskrafon?"

"Ne."

Razmislil sem o svojem vprašanju in se nisem spomnil, kako bi ga lahko zastavil drugače, da bi dobil pritrdilen odgovor. Umaknil sem se v kot in čakal. Počutil sem se mehkega in odvečnega. Kar zvalil bi se pod noge mimoidečih in pustil, da me pohodijo. Zavedel sem se minevanja časa v prazno – to je tisto, kar pride, in je enako onemu, kar je že bilo. Nisem hotel več sodelovati: lestenec, odhod domov, razmišljanje o gramofonu, nadaljevanje enega in istega življenja ...

Naslonil sem se nazaj in skoraj zbil sijočo rdečo škatlo s police. Eno od mnogih; vseh mogočih barv, žarečih, gladkih, in če ne bi bil tako zatopljen v pomilovanje samega sebe, bi jih moral opaziti že zdavnaj.

Pod njimi je pisalo: **ZADNJI MODNI KRIK!
PRENOSNI GRAMOFONI! UVOZ IZ ITALIJE!
STEREO!**

“Tovariš, tovariš, saj vi imate gramofone!”

“Imamo.”

“Zakaj pa ...”

“Ker si vprašal za Iskrafone. Kako ...”

Sem že tekkel nazaj k polici in jo okrasil še z mojimi napisi. Za vsak slučaj sem vzel v roke gramofon, si ga dobro ogledal in prebral navodila. Preskakoval sem cele besede, včasih tudi stavke, hotel sem se le prepričati, ali se nisem zmotil. Naprava namreč ni spominjala na nobenega izmed gramofonov, kar sem jih videl v življenju, v resnici ali na slikah. Znotraj plastičnega ohišja se je skrival mehanizem in ploščo si porinil v režo, glava se je spustila nanjo, igla jo je brala, iz dveh vgrajenih zvočnikov, ki se jih je dalo slutiti skozi navrtane luknjice, je prišla glasba. Noro! Gramofon s skrito iglo je bil primeren za Nono! Še več: prenosni model je odprl čisto nove možnosti. Ne bo mi treba Maje voditi k meni, vsi trije bomo lahko šli skupaj na sprehod.

Evforično me je odneslo do mame, ki je lesteneč že vrtela po rokah, da je plastika zamolklo žvenkljala.

“MAMA! ITALIJANSKI GRAMOFONI! IZJEMNO
UGODNO! MAMA! HEINTJE! RAZPRODAJA!”

“Pšššš! Ne tako naglas!”

Hitro je pogledala naokoli in se nasmehnila parim firb-
cem, ki so se zabaljili v naju.

Šepetal sem:

"Mama, pojdi pogledat!"

"Prav, pa grem."

Zdrenjala sva se do police.

"Kaj? To je ugodno? In razprodaja?" jo je šokirala cena.

"Je! Je! Res! Neverjetna priložnost!"

Z iztegnjeno dlanjo me je odločno presekala, kot bi mi izmila besede z obraza.

"Dosti! Nimava denarja za oboje, zato bova kupila lestene-
nec. Naj ti bo nekaj končno jasno, dovolj si star: ni naloga
matere, da kupi sinu gramofon. Tega mu lahko kupi kdor-
koli. Mati mora sinu dati tisto, česar v trgovini ni mogoče
kupiti: življenjsko modrost. Iz njega mora narediti zglednega
otroka, ki bo zanjo skrbel na stara leta. Če ji ne uspe, morajo
zanjo skrbeti drugi. Taka ženska ni v življenju nič dosegla.

Tako. Zdaj pa dosti o gramofonu!"

Obrnila se je in odšla proti lestencu.

Sledil sem ji tik za petami. Ne da bi se zavedal, sem prič-
njal govoriti vedno glasneje.

"Mama! Tisti lesteneec je prevelik za našo kuhinjo! Morali
se bomo plaziti pod njim! GRD JE! OGABEN!"

Ustavila se je in se soočila z mano.

"Blešči se kot pravo steklo, če ga gledaš od daleč!"

"NAŠA GARSONJERA JE PREMAJHNA! NIKOLI
SE NE BO ZABLEŠČAL! GRD JE! GRD!"

Nakupovalci so zastali in se do zadnjega obrnili proti
nama. Bližnji so se odmaknili, oni v kotih rinili naprej.
Znašla sva se sredi arene, obkrožena z gostim zidom firbcev.
Še prodajalec je iztegnil glavo in čakal.

Mama je pogledala v konice čevljev in v kratkih presled-
kih sikala:

"Pššššt! Pššššt!"

"NE BOM TIHO! NE BOM!"

Planila je nadme in mi prekrila usta. Odmaknil sem se. Ozrla se je naokoli, se poskušala nasmehniti in se naglo s pogledom spet zatekla v tla.

“PAŠE MI GOVORIT. PA BOM GOVORIL! TAKO, KOT SE TI DEREŠ ZMEROM! DA ME JE SRAM! DA BI SE NAJRAJE VDRL V ZEMLJO! POVEDAL BOM, DA SEM BIL PODHRANJEN OD TISTEGA NONINEGA KROMPIRJA, PA O INSTANT ŠPAGETIH! O TEM, DA SMO TAKOOOO REVNI, ČE PA HOČEŠ, LAHKO V TRENUTKU KUPIŠ CEL ŽAKELJ ŠUNK, DA MI JE ŠE CEL TEDEN SLABO. POVEDAL BOM O NONI IN O TEM, KAKO SI JO PRETE ...”

“STOP!” je zavpila z visoko dvignjeno roko.

“MOJ SIN BO SPET ODLIČEN,” je rekla. “MORAM GA NAGRADIT! NO, SINE, IZBERI SI GRAMOFON!”

Prvič sva šla po glavni ulici, ne da bi se dotikala. Z obema rokama sem tiščal na prsi škatlo z italijanskim gramofonom, mama pa je držala v papir zavito motno belo bučo najmanjše velikosti.

Prve korake sem naredil kot ponavadi, s sklonjenim pogledom, nakar sem se namenoma vzravnal, dvignil glavo, jo celo rahlo zasukal proti drugi strani ceste, da ne bi mame niti slučajno zaznaval ob sebi.

Zaloputnila je vrata stanovanja za nama in zavpila:

“NISI VEČ MOJ SIN! ODREKAM SE TE!”

Stekel sem v kopalnico, odvil pokrov in potegnil ven T. Rexe. Se vrnil v kuhinjo, kjer me je mama še kar čakala z pestmi, uprtimi ob boke. Ignoriral sem jo.

“NISI VEČ MOJ SIN! SAM SI NA SVETU! A SLIŠIŠ?”

Potegnil sem gramofon iz škatle, vključil kabel in hotel poriniti vanj ploščo.

Spoznal, da Italijani očitno poslušajo samo singlice, saj je imel gramofon premajhna usta. Se zmedel, zastal, opazil zmagoslavni sij v maminih očeh; nisem mogel razmišljati zaradi njenega vpitja, rabil sem predah, tišino. Heintje! Skočil sem k ogledalu, pobral ploščo in jo porinil v napravo.

“MAAAAAAAAAAAMA!!!!” se je zadrhl čudežni deček. Privil sem ga do konca. Mama je vreščala, a je nisem slišal. V tistem trenutku sem pričel ceniti tišino in ugotovil, da mi pomeni odsotnost mame. Ona je s seboj zmerom prinesla hrup in nisem se mogel spomniti niti trenutka predaha; vedno je govorila in govorila, ponavljala eno in isto v nedogled. Zdaj pa, sredi bobnenja Heintja, sem doumel, da zelo glasna glasba in tišina pomenita eno in isto: odsotnost staršev. Samoto.

Pograbil sem gramofon in šel. Kabel se je iztrgal iz vtičnice in Heintje je počasi zamrl v vedno globlji bas, dokler ni škripaje zastal.

Stekel sem po stopnicah, po glavni ulici in planil skozi vrata podružnice Rdečega križa.

Mama

Na kuhinjski pult je v kupčke zložila moje gate, majice, rezervni srajci in nogavice.

“SAM SI NA SVETU!” je začela mama, še preden sem dobro stopil skozi vrata, nakar je izpahnila čeljust:

“Kakšen... kakšen pa si?”

“Tak, kot bi moral biti ŽE ZDAVNAJ!”

Na Rdečem križu so mi dali kavbojke, majico in teniske. Moje prejšnje obleke niso hoteli vzeli, zato sem jo vrgel v obcestni koš.

Pričela se je vrteti od zidu do zidu in ni nehala šepetati s svojim najbolj ubogim glasom:

“Kje je moj sin? Na pomoč! Ukradli so mi sina! Bila je invazija, pa so ga zamenjali! Kje je moj Egon? Moj ljubljeni Egon!”

“NEHAJ S TEM TEATROM!”

Ustavila se je in ojeklenela.

“ZLOMIL SI MATERINO SRCE! UMIRAM!”

Oči so se ji obrnile na belo in zviška je padla po tleh.

Trenutek groze in krivde, čeprav sem se nanj pripravljaj celo pot. Prišel je, ker sem vedel, da bo, in ker ni mogel drugače. Toliko let se je sprožal in me vedno vrnil nazaj, tokrat pa je bilo največ, kar je naredil, trenutek tesnobnega ravnotežja, po katerem se je moral umakniti. Seveda ni izginil in mogoče nikoli ne bo; vračal se je v kratkih, sunkovitih napadih; obupanih, ker sem si dokazal, da ga zmorem premagati.

Šel sem delat domačo nalogo.

Mama je mrtva ležala na tleh.

Ko sem se odpravil v bolnico obiskat Nono, sem za vsak slučaj gramofon vzel s sabo, če bi mama vstajala od mrtvih

in ga hotela poškodovati; popoldne pa sem preživel pri Romanu.

Leže sva kadila in gledala v strop. Zdel se mi je nekam čuden, mogoče zato, ker prvič ni bil podprt z glasbo? Tišina je prostor napravila neprijazen. Najino puhanje je odmevalo prenasglas in postelja je zaškripala ob slehernem premiku.

“Šit,” je končno rekel, “ne zdržim več. Grem nekam.”

“Kam?”

“Ma, v Indijo recimo! Povsod je bolje kot tu!”

Pokadila sva do konca, spljuval je ostanke papirja in vstal. Iz precej načete omare je potegnil potovalko z napisom JAT, narisanim letalom in pojasnjevalnim podnapisom Jugoslovnski Aerotransport ter krenil proti vratom. Presenečeno sem gledal za njim. Odprl jih je, me pogledal in rekel:

“Evo, plošče so tvoje, čuvaj mi stanovanje, ključ je v vratih, rastlin mi ni treba priti zalivat, ko pa se posušijo, jih pokadi. Baj, brader!”

Pomežiknil mi je in šel. Bil sem preveč šokiran, da bi mu odgovoril.

Dolgo sem kar ležal in nisem mogel verjeti. Mar je s prijetnimi presenečenji podobno kot s slabimi? Se rada gibljejo v skupinah in te doletijo hkrati?

Hitro sem opravil inventuro: petinpetdeset velikih in stovdva dvajset malih plošč! Pa dvanajst ovitkov!

Zamudil sem kino, vendar mi tokrat prvič ni bilo žal. Nekako ga nisem več tako nujno potreboval.

Mamino truplo je še kar ležalo na istem mestu.

Stuširal sem se, z gramofonom, postavljenim na spuščeni pokrov straniščne školjke, in šel spat. Enkrat sem se zbudil, že stopil na tla in hotel kreniti proti maminemu delu postelje recitirat Heintja, a sem se spomnil, da mi tega ni treba več početi, ne zdaj, ne nikoli več. Legel sem nazaj in takoj zaspal.

Zjutraj sem se odpravil v šolo in razmišljal, ali naj grem v Železarno povedat, kaj se je zgodilo z mamó. Nisem šel; prvič, težko bi razložil, in drugič, bila je njena stvar. Stavek sem mnogokrat ponovil, tako zelo mi je prirasel k srcu.

Po šoli sem si skuhal instant špagete, na katere sem v Nonini odsotnosti prešel dvakrat dnevno, in sedel pisat nalogo. Čeprav se je konec šolskega leta že čisto približal, so nas nekateri učitelji zasipali in vsaj dva jo bosta gotovo naložila še zadnji dan.

Zamaknil sem se v zid in nisem zaznal, kdaj je mama vstala od mrtvih. Zdramila me je nekakšna plapolajoča, gosta tišina. Hitro sem jo pogledal. Dvignila je glavo in se oprla na komolec. Gledala me je.

Najprej je nisem spoznal – bila je ista, mama pač, le njen obraz se mi je zdel čisto drugačen. Stare poteze, vdolbine, sestavni deli. Le nekako drugače razmeščeni v spoj, ki me je ganil. Obraz majhnega, preplašenega otroka, ki gleda sovražni svet okoli sebe in ga ne razume. Ne more ga dojeti, če se še tako trudi. Le čaka na nov udarec.

Telo se mi je hotelo pognati pokonci, skočiti k njej, jo objeti in potolažiti.

Spregovorila je.

“Saj ti sploh nisi tako grd!” je rekla z do konca osuplim začudenjem.

Preden sem doumel, se je zdrznila. Spreletela jo je groza nad izrečenim in obraz ji je začel trzati, njegovi deli so se premikali in zapirali. Se sestavili v mamó, kakršno sem poznal. Počasi se je pobrala in se še dolgo opotekala pri hoji. Vedel sem, da se je nekaj spremenilo. Na videz ne, a bila je kot Lazar, ko je vstal od mrtvih; enak, vendar znotraj drugačen. Mogoče se mi je samo zdelo in se je spremenila le njena moč nad mano.

O trenutku njenega prebujenja sem pogosto premišljeval in trajalo je leta, preden sem razumel.

Mrtva je ležala skoraj štiriindvajset ur, in ko je odprla oči, sem bil prva oseba, ki jo je zagledala. Ni me videla z očmi odraslega, kakršen je postala, marveč otroka, kakršen je nekoč bila. Pogledala me je z nedolžnim pogledom; niso ga še zameglile njene predstave in ni čudno, da jo je moj videz presenetil. Vendar če bi si priznala, da mi je po krivem očitala grdoto, bi se ji zgrajen svet pričel podirati, domino za domino. Z veliko preveč truda in vse predolgo ga je gradila, da bi lahko dopustila njegovo sesutje.

Predstavljal sem si jo, najmlajšo med šestimi otroki, v oskrbi starejših bratov in sester, ki jim je seveda v breme in jo odrivajo. Na kmetih je najmlajši otrok rojen zgolj zato, da skrbi za starše, ko se postarajo; nima pravice do ničesar drugega. Potem šola, v kateri se ne izkaže in jo zasmehujejo in čimprej vržejo ven. Sovražno okolje, ki mu s svojim razumom ni mogla do dna. Na srečo odkrije urejen svet, kjer so dobri vedno nagrajeni in slabi kaznovani. Ne v nebesih in Bogu tako kot Nona, marveč v lokalnem kinu. Melodrame petdesetih, trpeče matere, plemenite ženske; brez notranjih dvomov, sredi sovražnega okolja – koliko drobnih zgledov, ki vsi vodijo, če se jih držiš, k srečnemu koncu? Ki noče priti; prijateljice spletkarijo, sosedje kujejo veleizdaje, moški se nočejo obnašati kot junaki v filmih in se drug za drugim izkažejo za negativce.

Nakar pri prijateljici vidi njenega tetraplegičnega sina in ugotovi, da bi tudi ona rada imela otroka. Kako lepo jih je imeti v filmih! Lana Turner ga nahrani, poziblje, se mu nasmezne in ga odloži. Dojenček ji vrne smehljaj in že sladko spi. Lana Turner lahko hodi po plesih in zabavah in je mati.

Jasno, da v mojem življenju ni smelo biti očeta, sploh ne takega, ki bi me hotel zase, kot je rekla. A mama se je znašla v krutem filmu, z napačnim otrokom. Jokal je in jokal, ona pa se je poskušala držati vzorov, drobnih vlog, ki jih je hotela ponoviti. Le tokrat niso delovale. Verjamem, da me je štirinajst dni omotična zibala, se plazila in omedlevala. Ker če bi me odnesla k zdravniku, bi pomenilo, da se film in življenje razlikujeta. Da bi morala zapustiti vlogo, ki je obljubljala srečen konec, vlogo trpeče matere. Vlogo, s katero je od okolice dobivala pozornost, ki jo je tako krvavo potrebovala; četudi na račun moje bolečine.

Problemi so se samo stopnjevali. Njen otrok ni hotel obležati tako, kot si ga postavil, in ni kot lutka bolščal predse. Nastopi vloga izdane matere, ki se je je odrekel lastni sin. Izdaja se stopnjuje, sploh ko se prične šola. Mama je že konec prvega razreda opazila, da mi ne more več pomagati pri nalogah. Izlivi besa, zarote!

Še huje, spreminjajo se celo filmi. Če se še tako trudi, vedno manj je srečnih koncev. Zato neha hoditi v kino in se odloči tekmovati s sinom. V vsem bo boljša od njega: lepša, pametnejša, sposobnejša ... Tekma, ki traja neprestano, iz glasnega prizora v naslednjega. Kako strašni ji morajo biti trenutki brez vloge; mar sploh obstaja, če miruje? Grozo lahko prebije samo s ponavljanjem že odigranih prizorov, iz katerih je izšla kot zmagovalka. Gotovo ji ne bo težko znova zmagati! Sestavi arhiv izdajstev – vsakič poseže v zgodovino in izbrska enega usodnih datumov. Njeno življenje postane melodrama brez mirnega trenutka; vihar se nalaga na vihar, vse je do konca pretirano in povečano.

Gledal sem jo bil, kako se z rokami preprijema na poti do kopalnice in v hipnem preblisku začutil, koliko svojega mi je dala in kako težko se bom darila znebil. Mogoče nikoli, a

karseda malo ga bom prenesel naprej, svojim otrokom, sem se zaobljubil in se zavedel olajšanja, ki me je napolnilo. Ja, ni mi treba ponavljati njenega življenja, ker imam svoje, pa kakršnokoli že bo. Nisem le stranski igralec v njenem filmu, marveč glavni v lastnem. Njene drame niso moje, zato ni treba, da bi mi vzbujale občutke krivde. Lahko se z mirno vestjo prepustim temu, da mi gredo le še na živce.

*

Ko se je vrnila iz kopalnice, sem stoje spravljal zvezke v torbo. Pogledal sem jo v oči in odmaknila je pogled. Za hip sem se ustrašil – nekaj se je zdelo povsem drugače, celo narobe.

“Višina,” sem šepnil, ne da bi vedel čemu. Ogrnila si je plašč in odšla. Še kar sem stal in razmišljal o številkah. Ugotovil, da moram biti vsaj za dvajset centimetrov višji od svoje mame. Zakaj sem jo potem do današnjega dne gledal iz spodnjega zornega kota, kot bi bil še majhen otrok?

Billy in Wyatt

“A si za eno vožnjo?” je rekel Fric, ki mi je spet pozvonil na vratih v čeladi in kratkih hlačah. Okoli ust je imel še vedno polepljene obliže in iz rdečine kože so kukali črni šivi. Trajalo je, preden sem lahko brez težav razumel njegovo škrbasto govorjenje.

Pograbil sem gramofon in rekel:

“Končno sem mislil iti k Maji ... bi mogoče poslušala skupaj kakšno ploščo ... in tako ...”

“Peljem te!” je zažarel Fric.

“Mislim, sam ...”

“Ejga, ne trapaj! Samo dostavim te, pa grem. Kot role. Greva!”

Zbasala sva se na moped. Z belim plastičnim pasom sem oprtal gramofon, ga porinil na hrbet in potipal ploščo, ki je napol štrlela iz njega. Kupil sem si baterije, saj je Nona med včerajšnjim obiskom še enkrat zatrdila, da ji denarja ni treba vračati.

“Fric,” sem ustavil prijatelja, ki je ravno hotel poskočiti po zaganjaču.

“A?”

“Poslušaj, kateri singl sem našel med Romanovimi ploščami!”

Ozrl se je preko rame in čakal. Porinil sem ploščo v gramofon. Zašumelo je, potem pa je začela rezati kitara.

Fric se je zarežal na vsa usta. Ni bil prijeten pogled.

“TO!” je zavpil in se spačil, saj je v navdušenju do konca pretegnil šive.

“Get your motor runnin’” so zadoneli Steppenwolffi.

Počakala sva do refrena in se drla zraven:

“BORN TO BE WIIIIIIIIILD!!!!!!”

Nakar se je Fric znova pripravil in začel odštevati do vžiga. Pridružil sem se mu. Z veliko večjim zanosom kot Američani, ko so v vesolje spravljali svoje rakete, sva midva odštevala zagon Tomosovega mopeda.

Slovenija je postala samostojna država, polna starejših ljudi, ki živijo v ogromnih hišah, in njihovih potomcev, ki so se z njimi skregali, pa se morajo stiskati v majhnih stanovanjih in čakati, kdaj jim bodo starši pomrli.

Trgovina Old Swan v Gorici, Italija, je propadla v začetku osemdesetih. Upniki so osupnili nad polnimi zaboji ene same plošče.

Noni je hudobna duša podtaknila pod odejo Heintjevo ploščo, in ko je po vrnitvi iz bolnice sedla na svoje staro mesto, jo je zdrobila.

Istočasno je Heintje pričel mutirati, in s tem je bilo njegove kariere konec.

Prodajalec iz elektrotrgovine je napredoval v državnega uradnika.

“Oprostite, kako ste rekli? Ja? Pasoš! Rekli ste: če tu izdajamo pasoše. In sem vam po pravici povedal, da ne. Kaj pa piše gor, a? Potni list! Če ne znate vprašat, kako naj vam odgovorim?”

Učitelj telovadbe je dobil odškodnino zaradi trpljenja pod komunističnim režimom. Rad se druží z mlajšimi generacijami in jim pripoveduje o preizkušnjah, ki jih je moral prestati.

Hipi Roman se je pomotoma postavil na napačno stran ceste in končal na Jamajki. Pisal mi je kartico, češ kako prijazni so domačini in s kakšnim navdušenjem so sprejeli njegovo frizuro in tobak. Nisem mu preveč verjel, vendar ko sem kasneje v neki trgovini potegnil ven ploščo Boba Marleya, sem se zelo zamislil.

Fric je v kinu zamenjal očeta. Odhod slehernega filma je slišalo celo mesto.

Vedno manj sva bila skupaj. Ko je nekaj let kasneje z mopedom krenil na pot okoli sveta, sem mu dal denar in ga prosil, ali mi prinese neko ploščo, ne vem več katero. Fric je prispel do Trsta, saj je šla cesta vseskozi navzdol, tam pa je moped dokončno crknil. Ni ga hotel puščati tujcem, zato ga je peš pritiščal do doma. Večino mojega denarja je porabil za pivo, ker pa ni mogel razočarati starega prijatelja, mi je kupil singlico, za katero je iz prve besede naslova skupine menil, da me bo zanimala.

Kmalu zatem sem se odselil iz mesta. Nikoli več ga nisem videl.

Na koncu vožnje, ki je sledila odštevanju, seveda nisem upal k Maji. S Fricem sva se raje prvič skupaj totalno zapila in se zdela drug drugemu strašna frajerja.

Zadnji dan pouka sem slišal Majo, ko je nekam prenaglas povedala sošolki, da gre za počitnice k sorodnikom na morje, v petek, **sama**, z avtobusom ob 7.15. Prišel sem, seveda, že dobro uro prej. Skrival sem se za trafiko in jo videl, kako je oddala potovalko, se tik pred vrati ustavila in ozirala okoli, da jo je moral sprevodnik opomniti, in šele ko je avtobus že speljeval, me je zagledala. Sledila sva si s pogledom, dokler je niso odsevi stekla zakrili in je avtobus izginil na koncu ulice. Ne pogosto, a očitno do smrti, se bom v nespečni noči spomnil njenega pogleda. Precej let sem se spraševal, zakaj nisem upal pristopiti k njej in si odgovarjal, da je bila pač prelepa zame, jaz pa tako tele. Zdaj mi je že jasno, da sem le upošteval nasvet svoje mame: bal sem se žensk.

Čez poletje je nisem videl, četudi sem vsak večer šel mimo njenega bloka. Jeseni je ostal Majin stol prazen. Odselili so se v glavno mesto. Slišal sem, da je v tretjem letniku srednje šole naredila samomor. Nihče ni vedel, zakaj.

Nona je umrla in izkazalo se je, da kamnoseki zaračunavajo od črke. Ker je celo življenje preživela v družbi angelov in duš, se včasih vprašam, ali je sploh zaznala razliko med življenjem in smrtjo. Je sploh začutila, da ji je vmes zgnilo nekaj nepomembnega, njeno telo?

Upam, da jo je arhangel Mihael vzel v naročje, v slokem telesu mladenke, ki si ga je spet pridobila, jo varno zastrl s krili, mehko zazibal ter ji v bleščavi prelepega nasmeha in ljubečih modrih oči tako dolgo šepetal na uho, dokler ni doumela - če vso ljubezen daš Bogu in je ne pustiš prav nič za ljudi okoli sebe, sploh pa ne zase, če si odrekaš spoznanje o sebi in se zadovoljiš z najlažjimi izhodi, če ne znaš razumeti in odpuščati, občutiti sebe in drugih, niso nebesa nič bolj nebeška, zemlja pa postane neprimerno bolj peklena.

1 ...

Moja mama je postala znana pisateljica. Kljub težki bolezni s svojim pisanjem še vedno razveseljuje številne bralce.

Vžig!

Moped je vžgal v prvem poskusu. Kaj vžgal, eksplodiral! Butnilo je, se neznansko pokadilo, ropotalo, kot bi se znašla sredi železarniške kovačnice, čez nekaj sekund pa sva se začela počasi premikati.

Steppenwolfi niso imeli niti najmanjše možnosti. Še jaz sem moral ustnice pritisniti čisto ob Fričeva ušesa in se dreti kot zmešan, preden me je slišal.

“KAJ PA JE TO?”

“IZBOLJŠAVA!” je rjovel nazaj, “ODŽAGAL SEM AUSPUH! NIČ NI TAKO DOBRO, DA SE NE BI DALO IZBOLJŠAT!”

Zapeljala sva na glavno cesto. Pešci so zastali in odprtih ust strmeli za nama, avtomobili so se odmikali. Držal sem Frica čez trebuh in se krohotal, da so mi tekle solze.

“DANES BO PA TRIDESETKA, GARANTIRAM!” se je Fric obrnil nazaj med rjoventjem. Pri tem je zapeljal na nasprotno stran ceste in povzročil precej trobljenja. Moral bi se ustrašiti, pa se nisem. Le še bolj sem se smejal.

Občutek sem imel, da so vsa moja čutila izkoriščena do mej svoje zmogljivosti. Kot bi vsa leta spal in se šele zdaj končno prebudil. Mogoče ne bo trajalo dalj kot nekaj trenutkov, a kakšnih! In če se je zgodilo tokrat, se lahko ponovi še kdaj.

Ozrl sem se nazaj. Za seboj sva puščala dolg trak dima. Čudno resno sem se obrnil v smer vožnje. Svečano sem pogledal Frica in mu s čisto posebnim glasom, kot bi končno povedal nekaj, za kar sem bil sploh tam, in s tem izpolnil svoje poslanstvo, rekel:

“ZADELI SO NAS!”

"A?" se je odzval Fric.

Potrepljal sem ga po rami, češ ni važno.

Človek z gramofonom se ne boji prihodnosti.

19. april 2000 – 11. junij 2001

*Alji in Lani
nekaj za povrh, samo za vaju.*

Kazalo

Egon	13
Nona	15
Iskrafon	25
Garsonjera	31
Vinko pleše	36
Biologija	39
Mesto	45
Meso	51
Sveto maziljenje	57
Odeon	61
Telovadba	71
Prijateljstvo	74
Slovenščina	77
Madame X	80
Pavl Nevman	87
Mamina smrt	91
Hudič	94
Heintje	101
T. Rex	106
Pobarvana blondinka	120
Vinkovo darilo	122
Kremšnite	130
Hipi Roman	134
Moški kotiček	142
Joškice	148
Aparat	150
Zobje	155
Turneja	162
Goli v sedlu	166

Glasbeni pouk	175
Luč	182
Poštna kočija	186
Gorizia	190
Tehnični pouk	199
Napad podivjanih zob	205
Sabotaže	210
Pol Njuuuuuman	218
Zeleni bor	221
Sosed iz četrtega nadstropja	221
Oscar	223
Fric	237
Skrinja zakladov	242
Pogum	251
Joške	252
Gramofon	256
Mama	262
Billy in Wyatt	268
10 ...	270
9 ...	271
8 ...	272
7 ...	273
6 ...	274
5 ...	275
4 ...	276
3 ...	277
2 ...	278
1 ...	279
Vžig!	280

Upustvo za upotrebu ove knjige:

King je igra koja je potekla iz SAD i preko Novog Zelanda stigla i u Evropu.

Izraženog ritma, ležernog tempa, prostih pokreta kao u džerku, king je laka i prijatna igra.

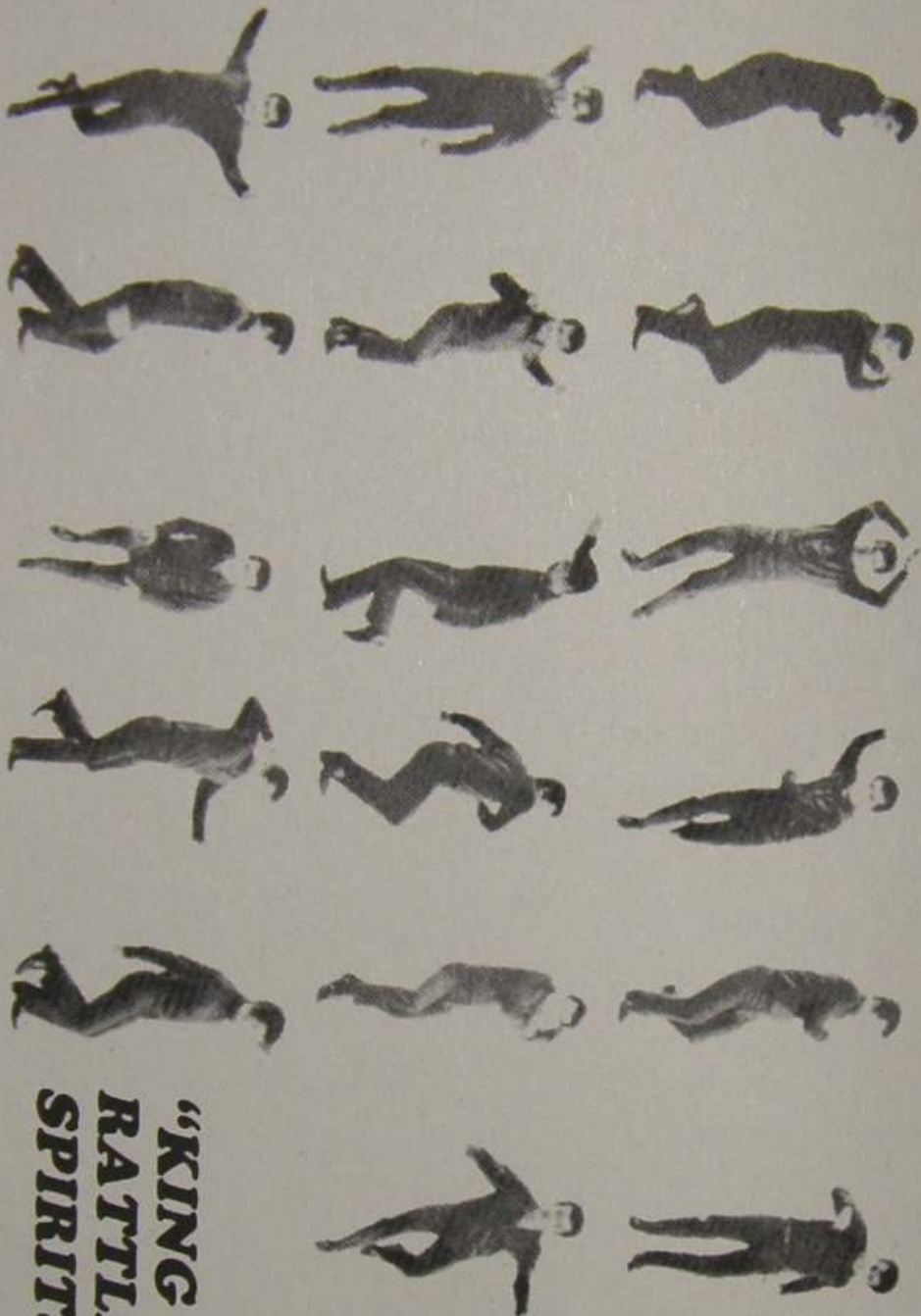
Uostalom, evo upustva za igranje kinga.

Povijehnih laktova, sa rukama uz telo, nižite se s jedne noge na drugu izvodeći pokrete napred i nazad kao da koraćate u mestu.

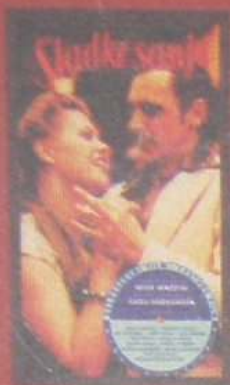
Podignite ruke iznad glave i pljeskajte dlanovima, zatim krećite rukama s desna na levo i obratno, i ponovno zauzmite početni stav.

Ljulgate se s desna na levo i s leva na desno blago povijehnih kolena, ispružite ruke horizontalno ispred oćiju pa ih vratite uz telo izvodeći male, brze krogove i počnite ispoćetka.

A ako vam se upustvo ne sviđa, igrajte king na vaš naćin jer važno je da se igra.

**“KING OF THE
RATTLING
SPIRITS”**

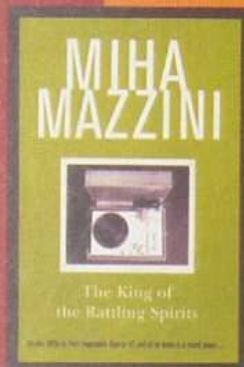

Pred davnimi časi je obstajala država z imenom Jugoslavija in v njej dvanajstletni Egon, ki je mislil, da mu do priljubljenosti

manjka le še gramofon. Seveda se je motil, kot bo ugotovil v tragikomični zgodbi, ki je bila najprej scenarij, nato velikokrat nagrajen film *Sladke sanje*, zatem roman, večkrat preveden in kritiško hvaljen v tujini, nazadnje pa še knjiga, ki jo držite v rokah. www.MihaMazzini.com

Slovenija
Študentska založba
2001

Amerika
Scala House Press
2005
prevod Maja Visenjak
Limon

Hrvaška
Fraktura
2005
prevod Jagna Pogačnik

Češka
Argo, 2005
prevod Kristina
Pellarová

Italija
Fazi Editore, 2008
prevod Michele Obit

 Študentska
založba

cena: 17,00 EUR

9789612421755